

INCIPIT PRIMVS LIBER SPECVLIMORALIS

In omnibus operi-
bus tuis memorare
nouissima tua & i
eternum non pecca-
bis. ecci. vii. Huma-
num genus tria incom-
moda per peccatum
primi hominis i cur-
risse. non tam legi-
m⁹ in scripturis qz
sensibiliter experi-
mur i nobis. videli-

cer difficultatem ad bonum agendum. imprudentiam ad futura providendum. & pronitatem ad peccandum. Quia per peccatum fuit homo viribus eneruatus sensibus obscuratus. & actibus deperuatus. Iuste quidem homo recedens ab omnipotente deo. decidit in impotentiam. recedens a summe sapientie amisit sapientiam. recedens a summe bono. perdidit innocentiam. ab hiis tribus malis omnia mala suam originem sortiuntur. Deus autem infinite misericordie & pietatis immense per sapientiam diuinitus inspiratus extra tria premissa dat nobis per pulcherrimum documentum. saluberrimum hortamentum. fidelissimum consilium & efficacissimum remedium dicens ita. In omnibus operibus tuis. Primo namque excludit negligentiam. Secundo suadet providentiam. Tertio permittit hominem per hoc ad innocentiam reformari. In primis igitur excludit negligentiam supponens opera meritoria cum dicit. In omnibus operibus tuis. Ex vi quippe sermonis & ex ipso modo loquendi ostendit vniuersumque fidelem non debere ociosum esse. nec pigrum seu negligentem sed strenue operantem. De homine in statu innocentie dicit. gen. ii. Tulit dominus deus hominem & posuit eum in paradiso voluptatis. ut operaretur & custodiret illum. Sed hec operatio est ei sine fatigatione. tedio & dolore. Eidem vero post lapsum dictum est. Quia omedisti de ligno ex quo tibi precepta ne omederes maledicta terra in opere tuo. In laboribus omedes ex ea. cunctis diebus vite tue. Sequitur in sudore vultus tui. vesceris pane tuo. Et iob. v. o. Homo ad laborem nascitur & auius ad volandum. Secundo hortatur sapiens ad providentiam cum dicit. Memorare nouissima tua. In hiis enim precipue consistit vel dampnationis periculum vel procuratio salutis. Ideo attentissime hortatur idem sapiens ecci. xxxviii. Memoro nouissimorum & noli obliuisci. Tertio permittit innocentiam cum dicit. Et in eternum non peccabis. Cum summa diligentia consideret vniuersumque quam fidele consilium quam salubre documentum. O consilium nulla ratione spernendum. O documentum nulla obliuione delendum sed potius cum summo studio summa cura & sollicitudine per viribus adimplendum. Docet enim hominem ad puritatem innocentie reformari per exercitium bonorum operum & circumspectam providentiam nouissimorum. Ad hoc etiam hortatur pastoz ecclesie petrus. ii. petri. i. Fratres magis ac magis satagite ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciat. Hec enim

facientes non peccabitis aliquando. Ait ergo sapiens In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua & in eternum non peccabis. Ad excludendam igitur negligentiam quam multum est omnium vicioz dem⁹ nos in exercitio virtuosoz operaz vtiliter occupare. Et circa hoc consideranda sunt quatuor. Debet enim vniuersumque diligenter inspicere genus & speciem sue operationis. Secundo modum & seriem sue executionis. Tertio fructum & finem sue intentionis. Quarto ortum & originem omnis nostre motionis. In primis igitur consideranda sunt opera que facere debeamus. Sicut inquirunt iudei a domino. io. vi. dicentes. Quid faciemus ut operemur opera bona dei. Quibus ille respondit. Hoc est opus dei ut credatis. hec est prima principium operandi & fundamentum primarium omnis boni. videlicet fides. super quo videat vniuersumque quomodo & que superedificet. Debemus autem operari opera penitentie. peccatoz flagicia expiando. opera misericordie proximoz miseras releuando. opera sapientie celestia contemplan- do. opera perfecte iusticie diuina consilia adimplendo. Prima opera nostra debent esse opera penitentie. Quia namque non est homo qui non peccet. Sicut dicit. iiii. re. viii. Et. i. io. i. Si dixerim quod peccatum non habemus. nos ipsos seducimus & veritas in nobis non est. Iob quoque dicit. Quis potest dicere mundum esse cor meum purum sicut a peccato. Ideo necesse habemus agere penitentiam. Ait. n. b. Iohannes baptista luc. iiii. Genimina viperarum que omdit nobis fugite a vetera ira. respondet autem. Facite ergo dignos fructus penitentie. Signantem dicit. Dignos fructus penitentie. Neque enim par debet esse penitentia eius qui multum peccauit. et eius qui pauciora peccata omissit vel eius qui grauiora & eius qui minus grauia perpetravit. Item saluator ait. luc. xiiii. Nisi penitentiam egeritis. omnes si militem peribitis. Et ecci. ii. Nisi penitentiam egerimus. incidemus in manum dei & non in manum hominum. Exhortans autem dominus ad penitentiam. dicebat. penitentiam agite appropinquabit enim regnum celorum. Item apoc. ii. Memoro vnde excideris. & age penitentiam. & prima opera fac. adute quod sicut pater filium otumace corripit. aliquando ostendit ei mala que fecit. ut erubescat. bona que perdidit ut doleat. mala que meruit ut timeat. & sic per diuersas vias ipsum reuocare laborat. Sic pius dominus diuersis modis vti ut peccatoz ad penitentiam salutare reducat. Nam aliquando obicit ei grauiter & vilitatem flagitii quod omissit. Sic dicit. iere. ii. Vide vias tuas in conualle scito quod feceris. Aliquando reducit ei ad memoriam vilitatem status in quem incidit. Sic dixit ad e. gen. iiii. Adam vbi es. Et. i. iiii. Leua in directum oculos tuos & vide vbi nunc prostrata sis. Aliquando proponit ei penam quam meruit. Sicut patet in verbis beati. io. & domini superius annotatis. Et gen. iiii. Dixit dominus ad cayn. Quid fecisti. Ecce vox sanguinis fratris tui abel clamat ad me de terra petes videlicet vltionem. Non nunquam etiam ad mentem eius reuocat honorem & bona que per peccatum amisit vel dignitatem status a quo decidit. Sic b. memoro. vnde excideris. q. d. Memoro quod

statu innocencie perdidisti & a dignitate gra-
cie corruisti et ideo age penitenciam ut & perdi-
ta recuperare & ad pristina dignitatez resurgere
& debitas penas euadere. & ad pmissa pnia
valeas puenire. **Sequitur.** Et pma opa fac. **Pri-**
ma in qua. i. picipua vel pma q anqm peccatu
omitteres face debuisti. **Exempla** penitencie
habem⁹ i petro & paulo q sunt picipui funda-
tores ecclie. i. magdalena euagelica peccatrice
In dauid & ezechia regib⁹. **In** nimicitis etia de
quibus dicit Ione. iii. **Vidit** deus opa eoz qz
couersi sunt de via sua mala. & misert⁹ e de⁹
super maliciam qua locutus e ut faceret eis &
no fecit. **Nota** igit q p penitenciam macula pec-
cati diluit. reatus absoluit. offensa diuina re-
mittit. reconciliat deo. restituit ecclie. de filio
dyaboli. filius dei efficit. paradisu apit. hec e q
impiu iustificat. angelos letificat. amissa boa
recuperat. **Vn.** bn. ait. **O** felix penitenciu huili-
tas. **O** beata spes ofitenciu. qua facile vincis
i vincibile. qua cito tremebunduz iudice atere-
ris i piissimu prem. **Secundo** debem⁹ agere
opa caritatis & misericordie. **Sic** pulcre doce-
mur luc. x. **Cu** em quida legisdoctoz inqfisset
a dno mgr quid faciendo vita eterna posside-
bo. **Rndit.** **In** lege qd scriptum e. **Quo** legis.
Qui ait. diliges dnm deum tuum ex toto cor-
de tuo &c. & pximu tuu sic teipm. **Et** ait illi
dns. hoc fac & viues. **Ille** rursum qsiuit. **Et** qs
e me⁹ pxim⁹. **Cui** rndens dns. proposuit pa-
bola de misero q incidens in latrones spoliatus
atrocie verberat⁹ et semiuiu⁹ relict⁹ a sacdote
prius & postmodu a leuita tñseuntib⁹ no ad-
iut⁹ tandē a samaritano viserosa pietate per-
moto vulneribus illi⁹ vinu & oleu i fudente
& ea dulcie alligate. imposit⁹ e i iumeto & in-
duct⁹ i stabulu studiosē stabulario omedat⁹.
hiis ppositis mrogauit dns. **Quis** horuz tibi
vide⁹ pxim⁹ fuisse illi qui incidit in latrones
At ille dixit. q fecit misericordia i illu **Et** ait il-
li ihs. vade & tu fac silt. **Ecce** ad qstione pma
qd faciedo vita etna possidebo. pmissu e docu-
mentuz de dilectione dei & pximi. & ordme
ofequenti subiunctu hoztamentu de opib⁹ mi-
sericordie faciendis. **Na** de forte caritatis debet
pcedē riuuli pietatis. alias nulli⁹ essent meri-
ti vel ututis. **Sic** ait apus. i. cor. xiii. **Si** distri-
buero i cibos pauperum omis facultates meas
& si edidero corp⁹ meū ita ut ardeā. caritatez
aut no habeam nichil michi pdest. **Prop** qd
bn iuxit apus ista duo dicēs. heb. xiii. **Caritas**
frnitatis maneat i vob. et hospitalitate nolite
obliuisci. **Per** hac. n. placuerūt qda agelis ho-
spitio receptis. **Moueat** ergo te dilectio dei et
copassio miserie pximi ad exhibendu opa pie-
tatis hm exigencia necessitatis. hec aut opera
sunt nudu vestire. esurientē reficē. ficientē po-
tare. infirmu visitare. pegrinu i domo recipe-
re. captiuu redime. mortuu sepelire. & multa ta-
lia hm q innuabilia sunt incomoda pauperu
& miserabiliu psonaz. **Ad** hec opa pietatis te-
net quilibz saltē opassionis affectu vel si assue-

facultas etia miseratiois effectū. **Vno.** i. thy.
vi. dicit apus. **Diuitib⁹** hui⁹ seculi pcipe no sb-
lime sapere nec sperare in incerto diuiciaz s; i do-
vivo &c. bn agē diuites fieri in opib⁹ bonis.
facile tbuere omunicare. thesaurizare sibi fun-
damentu bonu i futuz ut apphendat vera vi-
ta. **De** misericordia lac⁹ inuenies infra libro
secundo. vbi agit de beatitudibus. **Tertio** de-
bem⁹ agē opa sapiencie loquendo de vera & sa-
lutari sapiencia q dicit a sapore. **Cosistit** hec sa-
piencia no tantu i speculatione veritatis. s; po-
ci⁹ i qda de gustatōe sapida bonitatis & etia
i opatione feruida sanctitatis. **Est** aut specula-
tio i cogitādo studendo. audiēdo. legēdo ea q
ad honore laudē & gloriā dei primēt. aieqz sa-
lutē. **Degustatō** aut no i plena fructōe consistit
sic erit i pma. s; i qda plibacōe ac tenui sapo-
racōe diuine dulcedinis p vt pot vel modicu
attingē huana fragilitas p modulo suo & p
statu miserie pntis q pegrinamur a dno &
detinemur exules i hoc mundo. **Hec** degusta-
tio qntumcuqz sit modica excedit omes delicia-
as h⁹ mundi & omne delectationē. q i creatu-
ra qcūqz valeat inueniri. facit etia omia carna-
lia despici. omia etna seu tpalia vilipedi. ac si-
cut ait exptus apus velud stercoza reputari fa-
cit nichilomin⁹ spūalia diligē tota mēte totif-
qz pcozdīs celestia cocupisci nec sufficit subti-
lis speculatio itelle⁹ & degustatio affectus
nisi seq⁹ pfecte opationis effect⁹. **S; q** pspexe-
rit i lege pfecte libertatis & pmasit i ea no au-
ditoz obliuiosus fact⁹. s; factoz opis. hic bea-
tus in facto suo erit. **Iac.** i. de hac sapiencia dicitur.
sapie. viii. **Intrās** in domu meā oqescā cū
illa. s. sapia. no eni habet amaritudinē cōsua-
tio illi⁹. nec tediu quict⁹ illi⁹. s; leticiaz & gau-
diū seq⁹. **In** amicitia illi⁹ delectatō bona. & i
opibus illius honestas sine defectōe. **Rur⁹**
eccl. xxiiii. **Sapiēs** introducit sapienciaz sic lo-
quentē. **Trāsire** ad me omis q cocupiscitis me
& a gnacōibus meis ad implemī. **Spūs.** n.
meus super mel dulcis. & hereditas mea sup
mel & fauum. **Qui** edunt me adhuc esurient
et qui bibunt me adhuc siciēt qui audit me n
confūdet & q opant i me no peccabūt. **Qui**
elucidat me vita etna habebūt. **Si** pmissa ūba
qs seriose vellet exponē. paucis ūbis no possz
ad eozum indagine peruenire de sapientia in-
uenies multa infra libro secundo. **Nunc** au-
tem sufficiat opera sapientie sub breuitate rā-
gere. quia hic est q a pncipio pposuimus &
pmissim⁹ declarare. **Sūt** aut opa sapie. doctri-
nā veritatis diligēte audire. exhortatōnes vti-
les ardēt accipe correpcōnes libentē & vtilitē su-
stinere audita memoriē retinē. memoie omen-
data opib⁹ exercē. vigilanē studere libros sa-
cros studiosē plegē no studēdo trāscurre sed
freqnter i memoria ruminare i studio n ūba
s; sensū et fructuz reqrere. falsitates abicē. va-
nitates otempnē. curiositates vitare. veritatez
inqrere. in dubiis pcos ofulē. ofulta discutē.
dei volūtatē & mādata pquire. meditationes

facras amare. audita. lecta. seu etia; cogitata memorādo digerere. nichil p̄ surrepcō; agere nichil temere iudicare. verba cum debita maturitate p̄ferre. vitam suam et mores seriosius ordinare. subiectos pie et iuste regere. errata corrigere. errantes reducere. peccātes arguere. penitentibus indulgere. defectus alioꝝ nō culpabiles benigne supportare. hesitantib⁹ cōsulere. desolatis solaciū exhibere. Quicūq; sic fecerit. hic beatus in facto suo erit. Bene ergo dicit sapia. Qui opantur in me nō peccabunt. **Ecc̄i. xxiiii.** Quarto debem⁹ habē opa p̄fctē iusticie que cōsistit in quattuor. Primū est abdicacō mūdialiū facultatū. Sc̄m est aspernatio carnaliū voluptatū. Terciū ē humilitas obediencie. Quartū ē strenuitas pacie. **De p̄io p̄uer. xii.** Melioꝝ est paup̄ et sufficiens sibi. q̄; glōsus et indigens pane. et bene iūgit sapiēs ista duo. s. paup̄ & sufficiens. quia cui satis ē q̄ habet. satis illuz constat habere. Vnde dicit seneca. q̄ maxime diuicie sūt paup̄tas cū sufficientia. Sicut dicit thob. v. Sufficiebat nob̄ paup̄tas n̄ra vt diuicie cōputarent. Ista est vita letissima. securissima. dulcissima & p̄fecta maxime quādo vita talis eligit. amat & sufficit p̄opter deū. Ideo dicit ecc̄i. xl. vita oparii sufficientis sibi condulcabit et in ea inuenies thesaurū scilicet bonoꝝ spiritualiū sc̄m illud math. xix. Si vis p̄fectus esse vade et uende om̄ia que habes. Sequit̄. Et habebis thesaurum in celo. Itē iaco. i. Qui p̄spexerit i lege p̄fecte libertatis. i. paup̄tatis que uere libera est et p̄manserit i ea non auditoz obliuiosus fct̄s s; factoz opib⁹. s; beat⁹ i fctō suo erit. **De secūdo. s. aspernatioe carnaliū voluptatū dicit ecc̄i. xxxiiii.** Cibaria et ūga & on⁹ asino. pais et disciplina et op⁹ seruo. i. corpoꝝ hui⁹ auctoritatis exposicionē req̄. infra distinctōe sequēti. Sane victus austeritas requirit̄ in om̄ibus q̄ volunt illibetā pudiciam obseruare. & corpoꝝ sui mēbra in sancti spiritus templū dedicare. Sic ait apls̄ isra. i. cor. vi. Nescitis q̄ mēbra uestra tēplū sunt spiritus sancti. Ideo dauid volens templū edificare vel expēlas p̄parare dicebat. i. pal. xxix. Opus grāde est ne hōi p̄paratur habitacio sed deo. Et neemias edificans ciuitatem hierlm dicebat. Opus grande ego facio & non possum descendere. s. ad secularia negocia vel carnalia desideria adimplenda. **De tercio sc̄z de humilitate obediencie dicebat verus obediens & totius hūilitatis & obediencie speculum & exemplar. Iob. ix.** me oportet operari opera patris mei. Idem. iiii. meus cibus est vt faciam voluntatē patris mei vt p̄ficiam opus eius. & ideo religiosi & filii obediencie dicit̄ Iob. viii. Si filii abzabe estis. opa abzabe facite. Amb. Cui⁹ opa quisq; facit ei⁹ filius vocat̄. **De quarto scilicet de benignitate pacientie. sciendū q̄ non sufficit bene se habere in p̄speris nisi strenue ac fortiter se habeat in aduersis nec i tranquillitate bene agē & i temptatōe succūbere. vel i tribulatione de**

ficere. Nam p̄ increpationē dicit dñs de q̄busdam qui cum gaudio suscipiūt semen bonum id est verbū dei. sed orta p̄sequucōe p̄pter verbum deficiūt. Hii radices nō habēt quia ad tēpus credūt. & in tpe tēptationis recedūt. **Luc. viii.** Om̄s autem qui pie volūt viuere i christo hiesu p̄sequucōem paciunt̄. ait apls̄. i. thi. iiii. Ideo necessarium est nob̄ agere sicut faciebāt illi qui de captiuitate reuersi in angustia tēpis in hostium suoꝝ medio reedificabāt hierusalē de quibus dicit̄ q̄ vna manu opus faciebāt & altera tenebant gladiū. **Nee. iiii.** Sane patientes esse debemus. quia patientia reddit hoīez p̄fectum in statu gratie sicut dicit̄ Iac. i. Om̄e gaudiū existimate fratres. cum i tēptationes varias incideritis. scientes q̄ tribulatio paciētiā opatur. paciā autē opus p̄fectū habet vt sitis p̄fecti & integri i nullo deficientes. Item cumulat p̄m̄ium in statu glorie. Sicut ait apostolus. ii. cor. v. id q̄ ip̄senti est momentaneum et leue tribulatōnis nostre. supra modum eternū glorie pondus opatur i nobis. Ecce aduerte q̄ leuissimum est i passione. maximum est i remuneratōe & q̄ breuissimū ē imo momentaneū in tpe. fit eternū i duracione.

Ostq; declarauimus genus & speciem nostre opationis. Nunc videamus modū & seriem n̄re exequutionis. Circa q̄ sciendū est q̄ debem⁹ inchoare celeriter sine dilacione. laborare fideliter ex dilectione. continuare viriliter sine deflectione. consummare humiliter sine elacione. **Debemus igit̄ inchoare celeriter p̄pter tēporis breuitatem. Breuissimū est om̄e tempus quo viuim⁹. Sap. ii.** Exiguū est & cum tedio tps vite nostre. Ideo excitat nos dñs ad celeriter opandum dicit̄ Iob. ix. Operamini dum dies est venit nox qñ nemo potest opari. Et apostolus gal. vi. Dum tempus habem⁹ opemur bonum. non potest bonam dietā facere q̄ mane non surgit. irridendus esset qui tūc venir̄ ad opus. quādo tps ess; de opere exeundi. tūc seminare. qñ esset metendū. Ideo sapiēs ecc̄s. x. Quocūq; potest manus tua instantē operare. q̄ nec opus ad merendū. nec ratio ad excusandū. nec sapientia ad sapide otemplandū. nec scientia ad euadendū. erunt apud inferos quo tu p̄operas. Nota q̄ fatuus esset homo magnū opus habēs agere & tempus breue si nō festinaret sed iaceret in lecto vsq; ad vesperam. Nos autē op⁹ p̄ maximū habem⁹ agē. vñ quilibz uestrū posset dicere illud. **Nee. vi.** Op⁹ grande ego facio non possum descendere ne forte negligat̄ opus. **Item celeriter inchoare debemus p̄pter securitatez. Aug⁹.** Si vita breuis fuerit expediat utiq; q̄ bona sit. si autez vita bona longa fuerit melius est q̄ bona sit. Si multū haberes de frumento vino vel oleo velles q̄ totum ess; bonum & dolezes si pars aliqua esset corrupta. **Aug⁹.** Quid te offendit vita tua qm̄ solā uis malā habere vt iter om̄ia bona tua tu solus sis mal⁹. nunq̄d pl⁹ diligis

res tuas q̄z te. Talis iniquus est sibiip̄si dū pl̄
vult se malū esse q̄m bonum. infirmū q̄m sa-
nū. mortuū q̄m viuū. seruū q̄m liberū. nichil
habentē q̄z bonoz̄ oīm participem propter se-
curitatem habendā. ait sapiēs eccl̄. xi. Mane
seminā semen tuū & vespere ne cesset manus
tua quia nescis quid horū maḡ oriā. Si autē
vtrūq̄ simul. melius erit. Auis vidēs sagittari-
um. arcū extēū cū sagitta tenētē non expec-
tat ictū sagitte. s̄ euolat. Sed homo fatu⁹ ex-
spectat ictum mortis. Cōtra quod ait psal. ni-
si conuersi fueritis gladiū suum uibzabit. ar-
chum suū tetendit. & pauit illum. & in eo pa-
rauit vasa mortis. ita cito moriē vitulus sicut
vacca. ita cito frangiē vas nouum sicut vet⁹.
& cicius amputat arbor iuueis q̄z antiqua. se-
curius est malū passum vitare q̄m eum cū dif-
ficulitate trāsire. Quia sicut ait sapiēs p̄verb.
iii. Qui amat piculum peribit i illo. & securi⁹
ē laq̄os euadē q̄m sese magis ac maḡ forti⁹ ir-
retire. Dicit autē sap. p̄rou. v. iniquitates sue capi-
unt impium & funibus peccatoz̄ suoz̄ cōstri-
gitur. Et securi⁹ est i p̄ncipio egritudinis me-
dicinam q̄rere q̄m vsq̄ ad extremū vite termi-
nū expectare. Ideo dicit sapiēs eccl̄. xviii. ante
lāguozem adhibe medicinā lepza iueterata &
gutta in ossata curari non possunt. De impio
autē dicit iob. xx. Ossa illius implebūtur viciis
adolescentie sue. **I**tem celeriter inchoare de-
bemus p̄pter assuefactōem vt in etate tenera
caro domē vt discat sustinē labores. Equi can-
es vrsi in iuuentute docentē ludere & omne
bestiarū genus domabile in iuuetute domat.
Equus qui diu osueuit erotare nunq̄z post ea
doceri potest aliter ambulare. sic & pueri ieta-
te tenera docendi sunt & in uirtutū operibus
exercendi. Quia scriptū est p̄uer. xxii. adoles-
cens iuxta viā suam etiā cum senuerit non re-
cedet ab ea. canis vetus non potest teneri i uī-
culo. nunquā potest ethyops mutare pellem
suā. aut pdus varietates suas. sic nec vos pote-
ritis benefacere. cum didiceritis male. Ier. xiii.
desiderāt om̄s & sperant bonū finem habere
cum totā vitam malā habuerit ditentes cum
balaam. moriat̄ anima mea morte iustozum.
sed ista duo nō consonāt. Ideo seni pessimo iu-
dici. dixit dan. xiii. in ueterate dierū malozum
nunc uenerunt peccata tua q̄ opabaris p̄rius.
Q̄nāto diucius fuit i ferro rubigo. tāto uehemē-
cius intimat̄ & semp magis ac maḡ. corrodit
ferzum & inde difficilius eradicat̄. & sordes
diu derelictē in uase difficilius amouent̄. Sic
quāto diucius fuerit quis malis moribus as-
suetus tanto ab eis difficilius euellēt. qz iniq̄-
tates sue capiūt impiū vt dictum est. ac semp
fortius detinent alligatum. Vnde an. i. de
seipso dicit in libro cōfessi. Tenebar n̄ i alieno
ferzo sed mea ferrea voluntate. **I**tem cele-
riter inchoare debem⁹ p̄pter meritoz̄ augmē-
tum & diuinā acceptatōem. Qm̄ qui cicius in-
cipit & diucius operat̄ plura merita cōgregat
& opa in iuuentute facta gratioza sunt deo.

fructus iuuenis plātule dulciores sunt. & fru-
ctus p̄m̄itiui tēpozis cariozes. unde michē.
vii. ait dñs. p̄coquas fic⁹ desiderauit aīa mea
Et i lege p̄cepit sibi offerri om̄e p̄omgenitū &
p̄m̄icias frugū terre et oīum fructuū. In signū
et documētū qd̄ homo de floze iuuentutis sue
debet offerre deo non de fece. stultus esset qui
dñm suū cibare uellet de pane corrupto & de
furfure vite sue. potare de fecibus vini sui uel
exenium ei facere de pomis corruptis & aliis
fructibus putrefactis. Ideo conqueritur dñs
mal. i. Si offeratis cecū ad imolādū nōne ma-
lum est. & si offeratis claudū ul̄ lāguidū sine
malū ē. Si quis p̄ totam vitā suā dñm suum
nequiter ipugnaret et postmodū confectus se-
nio seruiciū suum ei offerret dñs non multū
gratanē acciperet. debemus ergo deferre deo
opa p̄clara et electa. quia scriptū est eccl̄. xviii.
Om̄e opus corruptibile in fine deficiet & qui
illud opatur in illo pibit. Omne opus electus
iustificabit̄. & qui illud opatur honozabitur i
illo. Et sic patet p̄m̄ū p̄positum uidelicet qd̄
opus n̄m debemus inchoare celeriter. **S**e-
cundo i incepto debem⁹ laborare fideliter. Fi-
deliter laborat qui opatur ex affectiōe amo-
ris. Amoz em̄ facit opus meritoziū apud deū.
p̄pter qd̄ dicit apof. ro. viii. Diligētib⁹ deum
oīa cooperant̄ i bonū. Om̄ia igit̄ opa v̄ra i ca-
ritate fiunt. Sicut hortat̄ apls. i. cor. xiiii. vt i
omnibus mereamur. Ait etiam gal. v. In xp̄o
hiesu neqz circūcisio. aliqd̄ ualet neqz p̄pucius
sed fides q̄ p̄ caritatē opatur. attende qm̄ pul-
chra societas fidei caritatis & opis. Fides enī
est bonoz̄ oīm p̄m̄arium fundamentū. Nam
sine fide ipossibile ē placere deo. heb. xi. Fides
autē sine caritate non ualet. Sicut ait ap̄lus. i.
cor. xiiii. Si habuero omnē fidem ita ut mōtes
trāsferam caritatē autē non habuero nihil sū.
Fides etiā sine ope nō ualet. Sicut docet ap̄ls
iaco. iiii. sicut corp⁹ sine spiritu mortuū est. ita
& fides sine opib⁹s mortua est. ita non ualet
opus nisi fiat ex caritate. Sic docet ap̄ls. i. cor.
xiiii. Si distribuero in cibos paupezo omnes fa-
cultates. m. et si tradidero corpus meū ita ut
ardeā caritatē aut nō habuero nichil michi p̄-
dest. Similiter nec caritas sufficit sine ope. sic
ait greg. Amoz dei nunq̄z est ociosus. opatur
em̄ magna si est. si autē renuit operari amoz n̄
ē. Ideo dicit beat⁹ ioh. i. ioh. iiii. Nō diligam⁹
verbo neqz lingua sed ope & ueritate. Opera-
tio ergo exterior meritū habet ex interiori af-
fectiōe. Affectio uero p̄bat̄ ex opatione sicut
arbor cognoscit̄ ex fructu. uita ex motu. sem̄
ex germine. lapis p̄ciosus non ex colore s̄ po-
cius ex uirtute. & uirtus medicine ex sanatoe.
Quia uero caritas p̄mo & p̄cipaliter facit ho-
minē carū deo. & p̄ cōsequens facit opus esse
meritoriū. nec opus potest placere deo nisi p̄p̄
placeat opatoz. Ideo beat⁹ iohānes salubriē ex-
hortat̄ dicēs uidete uosmetip̄os ne pdatis q̄
operati estis. **I**tem fideliter laborat q̄ ope-
rat̄ ex it̄tione honozis diuini. i. q̄ om̄ia facit

propter honore dei. Sicut docet ap̄ls colo. iiii. **O**mne quodcuq; facitis i verbo aut i ope. omnia in noie hiesu ch̄isti facite. & i fra q̄ocūq; facitis ex animo opemini sicut dño & nō ho-
minibus. & **Mat̄. v.** dicitur **S**ic luceat lux ve-
stra coram homibus ut uideāt opa ūra bona.
& glōzificēt p̄rem uestrum qui i celis est. Sic
igit̄ patz q̄ operari debemus p̄pter dei glōziaz
salutem p̄pziā edificatōem & exemplū p̄xi-
moy. **I**deo dicit ap̄ls heb. x. **C**onsideremus in
uicem i puocatōem caritatis & bonoy opey.
Tercio debemus opa nostra uiriliter cōti-
nuare. Nam operarius in uinea nō meretur i
fero mercedem accipe. si uicte negligenter &
pigre operet̄. **D**icit̄ em̄ **I**ere. xlviii. secūdu vna
literam. maledictus qui facit opus dñi negli-
genter uiriliter & cōstāter labozant oparii qñ
cogit ant q̄ cito erit hoza dimitte di opus &
magnā recipiendi mercedē. Nam cōsideratio
mercedis minuit vim labozis. **I**deo dicit ap̄ls.
i. cor. xv. **F**ratres mei stabiles estote & imobis-
les in omi opere bono semp. scientes qz laboz
uester non est inanis in dño. attende qd plus
diligit paterfamilias oparium q̄ tarde ueniēs
ad opus uiriliter opatur. qm̄ illum q̄ cito ueni-
ens remissius opatur. sicut & dux exercit̄ pl̄
diligit militē qui fugit in pzincipio. s; postmo-
dum rediens cōstāter pugnat & strenue. qm̄ il-
lum qui nunq; fugit nec nunq; strenui militis
opus egit. Nam sicut ait dñs luce. xv. **M**a-
ius gaudiū est in celo sup vno peccatoze peni-
tenciā agente qm̄ sup nonagintanoue iustis
qui nō indigent penitencia. timeāt sibi negli-
genter agētes & tepide ne de oze dñi uelut ab-
homiabiles euomanē. **Q**uia scriptū est apoc.
iii. quia tepidus es incipias te euomere ex oze
meo. **Q**uarto debemus opa nostra cōsum-
mare humiliter. Sane humiliter opari & de o-
peribus nostris humiliter sentire debemus qz
plura mala qm̄ bona facimus. & quia si q̄ bo-
na facimus tate indeuotōi pmixta sunt qd n̄
multū possumus glōziari. **I**deo p̄s. **I**mpfectus
meū uiderūt oculi tui. & ysa. lxiii. **Q**uasi p̄a-
nus menstruate omēs iusticie nostre. & qz bo-
na q̄ agimus. non a nob̄ quasi ex nobis sunt
s; a deo. **S**icut ait ysa. xxvi. **O**mnia opa nostra
operat̄ es in nob̄ dñe. **E**t ap̄ls phil. i. **D**eus ē
qui opatur in nobis & uelle et pficere. **E**t ipsa
uertas ait **I**ob. xv. **S**ine me nichil potestis fa-
cē. ergo qz a deo sūt opa nra. necnō et ipsa uo-
lūtas opandi & sc̄dm gratiaz nobis datam &
frequēter oblatā nob̄ a deo negligenter & nō
satis fideliter opamur. ideo non nob̄ s; deo de-
bemus glōziā attribuere. **C**eterum qz plerūq;
putamus bonū opus esse. q̄ malum est uel ma-
ius esse qz sit & meritoziū esse qd non est uel
maioris esse meriti apud deū. **I**deo in singul̄
operibus nostris si diligenter cōsideremus. n̄
glōziari sed potius formidare debemus. p̄pter
qd dicebat iob. uerebar omnia opa mea sciens
q̄ non parceres delinquēti. **E**t sapiēs ait ec̄i.
x. **N**oli extollere te i faciendo ope tuo. **B**eat̄

quoq; petrus amonet dicēs. **C**um metu & tre-
more salutē ūram opamini. **D**ebemus autē
opera nra cōsummare & ad finē vsq; pducē. **V**i-
demus em̄ qd omnis artifex cum opus aliqd
sue artis icepeit. nō cessat donec illud ad cōple-
mētum pduxerit. **S**icut ostendit sapiēs in ml-
tis exemplis dicēs ec̄i. xxxviii. **O**mnis faber &
architect̄ q̄ noctem tanq; diē trāsigit cor suū
dabit in similitudinē picture et uigilia sua per-
ficiet opus. **S**ic ferzarius sedens iuxta incudē
& considerans opus ferzi. cor suū dabit in cō-
sumatōem opum et uigilia ornabit ip̄fectōm
Sic figulus sedens ad opus suū q̄ in sollicitu-
dine positus est sup opus suū i misericordia ē
omnis operatio ei. **E**odemodo potest induci
in omnibus aliis. **E**t sicut ait dñs **Mat̄. x.** et
xxiiii. **N**ō qui bene ceperit s; qui pseuerauerit
vsq; i finē hic saluus erit. **S**ine pseueratiā nā-
qz nec opus meritū habet nec laboz p̄miū nec
cursus bzauium. nec seruiciū gr̄am. nec pena
quātūcuq; afflictiua cozonā. **S**icut patz i legē
da. xl. martirū de illo qui cucurrit ad balneum
& ibi deficiens cozonā pdidit p̄pziā. pseue-
remus ergo in bono ope qd cepimus exemplo
dñi. de quo dicit̄ deut. xxxii. diei p̄fecta sunt
opera. & de seipso dicit **I**ob. xvii. **O**pus cōsum-
maui qd dedisti michi ut facerem. **E**t tūc seq̄t̄
Et ego ad te uenio. ecce ego dei filius nō pue-
nit ad patrem nisi nre salutis ope cōsummato
In quo luce clarius nobis ostendit̄ qd nos ml-
tominus ad patrē glōzie puenire poterimus.
nisi in bonis opibus pseueratiā teneamus.
Vnde iudeis p̄fidis descēsū de cruce ch̄isto
suadentibus dū operabāt salutē in medio ter-
re nullatenus acquieuit ne nre salutis opus re-
linqueret ip̄fectus; b. dolebat sane uenenatī
serpentis astucia exaltatus in dēsto serpētem
eneū. cui⁹ intuitu animarū nostraz uulnera
sanabāt. eo quippe tēdebat maliciosa psuasio.
non ut p̄fidi iudei crederēt dicētes. si rex isrl̄
est descendat nūc de cruce & credimus ei. sed
nra quoq; si q̄ esset in eum fides modis omni-
bus deperiret. **L**egentes em̄ dei p̄fecta sūt opa
quomodo illū fateremur deū esse. qui nostre
salutis opus reliquisset ip̄fectum. **N**os quoq;
si sequi uolumus capud nrm. non celssemus a-
gere penitentiā. non celssemus tollere crucem
nram pseuerantes in ea sicut ip̄e perseuerauit
Eiduciā habentes i dño q̄ qui cepit in nobis
op̄ bonū pficiet. **S**icut ait ap̄ls petr̄. i. pe. v.
Deus autē omīs gratie qui uocauit uos in eter-
nam glōziam suā in ch̄isto hiesu modicū pas-
sos ip̄e pficiet cōfirmabit solidabitq; ipsi glōzi-
am & imperium in secula seculoy amen.

Distinctio tertia.

Dostq; declarauimus genus & speci-
em nre operatōis modū & seriē no-
stre exequutōis **N**unc uideam⁹ fru-
ctum & finem nostre itentōis. **S**ci-
endū est autē qd p̄pter quattuoz specialiter ad
opandū moueri debemus. uidelicet p̄pter peri-
cula deuitanda. p̄pter merita cumulanda. p̄o

pter delectat oem internā. & ppter reſbutōm eternam. **P**rimo quidem opari debemus ppter pericula p̄cauenda. cum em̄ cor hominis ocioſum eſſe non poſſit. ſed neceſſario circa aliquid occupet. Sicut docet anſelmus libro de ſimilitudinibus cor hominis cōpanſ molendino. cui⁹ rota voluit inceſſanter. ſi non fuerit intentum circa aliq̄d opus bonu⁹. ūdiq̄ patee aditus uicioꝝ. Sane nō intentū circa vnū q̄d eſt neceſſarium. nec ſacris opibus occupatum euagat̄ circa plura minus vtilia & cito defluit ad nociua. Et hoc cōtingit interdū ex hoſtis iſtigatōe vel ex carnis corruptōe vel ex ipſi⁹ cordis euagatōe. ex hoſtis iſtigatōe contingit vt plurimū. qz cum magn⁹ ille paterfamilias omī hoza. i. mane hoza tertia. ſexta. nona vndecima. mittat operarios in vineam ſuam. Sicut ſcriptum eſt **Matth. xx.** Quos dyabol⁹ in vinea non opātes iuenit ad opa ſua mittit ppter q̄d ait **Iero.** Semp aliq̄d boni facito ne te diabolus inueſiat ocioſum. Ex carnis vero corruptōe frequētē mens hominis a ſpiritu alibus & dīnis retrahit̄ & in carnalibus emollitur niſi ſacris opibus occupet. ppter quod ſapies a carnis ſeruitute volēs abſtrahere & ad libertatem ſpiritu⁹ eleuare ait eccl̄. xxxiii. **C**ibaria neceſſarie ſuſtentatōis. & ūga caſtigatōis & on⁹ opationis. aſino id eſt corpi. panis ne deficiat. & diſciplina ne laſciuiat. & opus vt p̄ficiat ſeruo. id eſt corpi tam aſini q̄z ſerui nōibus carnem ſignificat q̄ dure ſuſtendāda eſt. rigide refrenanda. & in ſacris opibus occupanda. **S**equit̄. **Iugū** & loꝝ curuāt collum durū. & ſeruū inclinat̄ opatōes aſſidne. **S**eruo maliuolo toztura & opedes. mitte illū in opatōm ne uacet. multā em̄ maliciā docuit ocioſitas i ope oſtitue illuz. ſic em̄ cōdecet illum. attende qm̄ diſtrictē macerauerūt carnē ſuam ſancti patres iohes baptiſta. benedictus. anthoni⁹. hieronim⁹ & om̄s alii paulus ſpecialiter de ſe ipſo teſtat̄. **C**aſtigo iniquiēs corpi⁹ meum & i ſeruitutē redigo ne forte cū aliis p̄dicaueri ip̄e re p̄bz efficiar. i. cor. ix. **D**iligēter adūte ſi paulus vas electōis. qui tot terzas p̄dicando cecidit tot aīas ad xp̄m ouertit. tot & tāta p xp̄o ſuſtinuit ſicut ip̄emet teſtat̄. i. cor. xv. **T**er uirgis ceſus ſum. ſemel lapidatus ſū. ter naufragiu⁹ feci. nocte ac die i pfundū maris fui. **E**t iterū in laboribus plurimis i plagis ſupzamo dum i mortibus frequēter & multa talia ſic enumerat. deniqz rap⁹ eſt i paradīſū. & audiuit archana uerba q̄ non licet homī loqui. **S**i in q̄z ita eſt q̄ talis ac tātus caſtigat corpus ſuū & in hūilitatē redigit ne forte re p̄bz efficiat. **Q**uid nos miſeri dicturi ſum⁹ qui defectib⁹ pleni ſumus. q̄ peccata p̄cis ſine numero cumulamus. & tñ carnē miſeram in deliciis oſouemus. **I**deo dicit apl̄s gal. vi. **Q**ui chriſti ſūe carnem ſuā crucifixerūt cū uiciis & cōcupiſcēciis. **E**t ro. viii. **S**i ſcōm carnē uixeritis moriet̄ mini. **E**x mentis vero euagatōe p̄cedunt pericula. **S**ic docz ſapies puer. xxi. **D**eſideria occi

dunt pigrū. noluerūt em̄ quicq̄z opari man⁹ eius. tota die concupiſcit & deſiderat. uideas homiez ocioſum. nūc uerb⁹ effluere. nūc rumores inq̄rere. nūc ludos p̄quirere. nūc campos nūc flumina. nūc nemoza uagando inaniter circuire. ſompuū diligere. ciboꝝ delicias. & uinoꝝ uarietates occupiſcere. appetē terrena ſpiritalia ſaſtidire. diuerſis cogitatōib⁹ uariari uariis affectioib⁹ trāſformari. oimodis paſſionum trāſmutatōibus agitari. & ſic i eo uerum eſt q̄d dicit̄ iob. xx. **C**ogitatōes uarie ſuccedunt ſibi & mens i diuſa rapiē. **S**ecūdo opari debemus ppter lucra id eſt merita cumulanda ſiue oq̄renda. uideamus em̄ mercatoꝝ agricolos & om̄s artifices opari ſollicite p̄p̄e lucrū & t̄pales diuicias acquirēdas. quātomagis deberemus totis uiribus opari ppter ſpirituales diuicias p̄merendas. **I**deo hoztaē apl̄s colo. iii. **A**mbuletis digne deo p omnia placeat̄. i. oī ope bono fructificat̄es. penſate uerba **A**mbuletis inq̄t id eſt de bono i melius p̄ficiat̄is. digne deo. i. vt ſitis digni deo. p oīa placeat̄es. i. vos placeatis deo p omnia opa ueſtra. & p uos opera ueſtra placeat̄ deo. in oī ope bono fructificantes. **N**ota vnaq̄qz arbor vnā ſpecie fructus p̄fert. Sicut ait ſaluator luce. vi. vnaqueqz arbor ex fructu ſuo cognoscit̄. neqz em̄ de ſpinis colligunt ficus. neqz de rubo uindemiant uua. **S**ed arbor ſp̄ualis oem fructū bonoꝝ operū ferre debet. **M**irabilis eſſet hoibus arbor vna q̄ om̄ia genera fructuū ex ſe pduceret. ſed arbor ſp̄itualis nō eſt recte fructifera. niſi ex ſe p̄ferat fructus id eſt opa omiū uirtutū. **S**unt nāqz nonnulli q̄ oīmet. ſed ab opere bono tozpent. **A**lii multa bona opa faciunt. ſ; non cōtinent. **S**ed ſic ait greḡ. **N**ec caſtitas magna eſt ſine bono ope. nec opus bonū eſt ſine caſtitate. alii cōtinent. ſed nō abſtinent alii ecōuerſo. **A**lii abſtinent quidē & oīnent. ſ; p ſuperbiā intumeſcūt. **A**lii ſobzi ſunt caſti et humiles. ſed nō opaciuntur afflictis aut cōpatientes vel uerius opati ſe dicentes. pietatē i ope non oſtēdūt. **S**ic intellige de aliis operib⁹ uirtuoſis. ppter quod bene dicit apl̄s in auctoꝝitate p̄miſſa. **I**n omni ope bono fructificat̄es **N**ota ſicut mercatoꝝ induſtrius i diuerſis uenaliū rerum generibus mercatōem ſuam exercet vt in pluribus lucrando diuicias ſuas plus augmentet. ſic ſp̄ualis mercatoꝝ debet in om̄ibus opibus bonis exerceri. vt i om̄ib⁹ mereatur. **N**am qui in oī ope bono fructificat i omni bono habūdat. **A**it em̄ ſapiens. p̄. xiiii. **I**n omni ope bono erit habundācia. ſed qz in t̄pilibus habūdantes vt plurimū ſolent carere ſpiritalibus uel minus p̄ceteris habūdare. **I**deo dicit apl̄s. i. thi. vi. **D**iuitibus huius ſeculi p̄cipe non ſublime ſapere nec ſperare in icerto diuiciarū ſed in deo uiuo. diuites fieri in opibus bonis. **I**te ſunt uere diuicie q̄ & ueram ſufficientiam tribuūt & ineffabili locupletāt animam nec in caſu neceſſitatis uel mortis eam deſerūt. ſ; cum ea p̄manēt in eternū. **S**ic dicit̄

apo. xiiii. Beati mortui q̄ i dño moriunt̄. opa em̄ illoꝝ sequunt̄ illos. vnde bn̄ ait vere diuicie nō opes sunt. sed virtutes q̄s secum cōscia portat. vt ip̄petuuz diues fiat. s; ue filiis adam mūdāna cupiditate cecatis q̄ terrena sapiunt̄ spiritualia parupēdūt. t̄pales diuicias totis viribus & modis om̄ibus quib; possunt. aggregant spūales oꝝtēpientes aut opari negligunt̄ aut q̄ est longe deterius opa nephāda p̄petrāt vñ nudī & rei de muudo exeunt nihil secum p̄ter peccata portātes. & in egestatē p̄petuam icidētes. Quia scriptū est egestatē opata ē manus remissa. manus aut̄ forciū diuicias parat. **P**ensa quātā penuriā sustiebat ille diues qui ardoze gebenne in effabiliter cruciatus vnam guttā aque n̄ potuit ip̄petrare. **T**ercio opari debemus p̄pter delectatōem internā. Omne em̄ virtuosum opus delectatōem quādā habz annexam & qui opat̄ illud delectat̄ in eo. sic econtrario. omne malū sequit̄ remozsus oꝝcie hec delectatō est q̄si quedā remuneratō. s; nō plena vel potius q̄dam p̄libatio remuneratōnis futē. Quis em̄ plantat vineā & de fructu illius nō edit. ait apl̄s. i. cor. ix. Nam sicut ait sapiens puer. xii. Qui opatur terzā suam. faciabit̄ paibus. Et. xiii. Anima opantiū impigra bit̄. Et ipsa veritas ait. Math. x. Dignus est operari; cibo suo. Quis aut̄ sit iste cibus testat̄ ipse Iob. xiiii. Meus cibus ē vt faciā voluntatē eius q̄ misit me vt pficiā opus eius. Ad hunc cibum hortat̄ ip̄e Iob. vi. dicens. Operamī nō cibum q̄ perit. s; qui p̄manet in uitā eternam. Nota q̄ dicit p̄manet. qz hic inchoat̄. ibi aut̄ n̄ cessat. s; p̄manet in eternū. hic ualō tenuiter. p̄ gustat̄ ibi in sua plenitudie mīstrat̄. **Q**uarto opari debemus p̄pter retributōem eternā. Magn; em̄ p̄familias q̄libet hozā mittēs operarios in vineā cōuencōe facta cū eis ex diurno denario. fco sero dicit̄ p̄curatori suo. voca oparios & redde illi mercedē. Paterfamilias ē deus p̄. xp̄us aut̄ huius vinee. p̄curator. In sero id est i vltima hozā vite n̄e vocat dñs operarios. nō ociosos. non pigros. n̄ oparios iniquitatis. s; oparios veritatis. Merces q̄ reddit̄ operariis. est diurn; denari; . i. eterna dei visio secundū augustinū. Adhanc mercedem acq̄rendam hortat̄ sapiēs eccl̄i. vltimo. Operamī op; v̄m ante t̄ps. & dabit vobis mercedē i t̄pe suo id ē t̄pe optuno. Et ip̄e dñs ait apo. vltio. Ecce uenio cito & mēces mea mecū est reddere vni cuiq; scdm̄ opa sua. Ex hiis verbis intellige q̄ opus nostrum est breuissimum q̄ notat̄. cum dicit. venio cito. videlicet in sero mortis adrebuendū qui cito se venturū asserit. breui tēpe nos inuit opari. merces aut̄ opis ē eterna. sic scriptū est eccl̄i. xviii. Nō verearis vsq; ad mortem iustificari qm̄ merces dñi manet i eternū. Item opus n̄m est leuissimū. merces aut̄ imēsa & hoc insinuat cū dicit. merces mea. i. qz me decet reddere. ip̄m aut̄ dñm largitatis imense n̄ decet nisi mercedē i mensam retribuere. qz ip̄emes imēsus & imensitas ē ipsa merces. Sic

ait abzabe gen. xv. Noli timē ego p̄fectoz tu; sum & merces tua magna nimis. licet aut̄ hec merces in se simplicit̄ sit imēsa. tñ p̄pocion aliter reddit̄ vnicuiq; scdm̄ suoꝝ opum quātitatē p̄pter qd̄ ait Reddere vnicuiq; secunduz opera sua. Et hoc ē q̄ dicit apl̄s. i. cor. iii. vniū quisq; p̄pziā mercedē accipiet secundū labozē

Distinctio quarta.

Ostq; declarauimus opm̄ nostrozū genus et speciem modū & seriē fructum & finem. nunc restat declarare ortū & oziginem. Sciendū autē est qd̄ duplex est opm̄ nostrozū ozigo siue p̄cipium. Quedā em̄ sunt p̄cipia inēseca et q̄dam extrinseca. P̄cipia inēseca sunt p̄tērie habitus & passiones secundū p̄hm. ii. ethicoꝝ. Extrinseca vero p̄cipia possunt itelligi vel ex pte dei qui solus est actoz & motoꝝ voluntatis humane. uel ex pte obiecti. ex pte q̄de; dei qui solus potest mouere p̄cipaliter et directe voluntatē homis aduolēdū sumunt̄ extrinseca p̄cipia mltis modis. Deus em̄ est operum nostrozū p̄cipiū p̄cipaliter opando. specialiter inspirando. efficaciter adiunando. ip̄aliter astringendo & exēplariter excitando. Primo quippe deus est opum humanoꝝ p̄cipium p̄cipaliter opando qz causa p̄ima plus influit in causatū qz causa scda. sicut habet̄ p̄ positione de causis. vnde omnis motus & ois actio tā corpalis qm̄ spūalis reducūt̄ in p̄imū mouens. & in p̄imū agens simpliciter q̄ est deus. & ideo quātūcūq; natura aliq̄ corpalis vel spūal; ponat̄ esse p̄fecta naturaliter. tamē n̄ potest iactū suū p̄cedē nisi moueat̄ a deo n̄ solum aut̄ ab ip̄o est om̄is motio sicut a p̄mo mouente. sed etiā ab ip̄o est ois p̄fectio naturalis sic a p̄mo actu. Sic igit̄ omnis opatio nostra dependet a deo quātū ad duo. vno modo inquantū ab ip̄o habem; oem p̄fectionē naturalem p̄ qm̄ agere possumus. Alio modo inquantū ab ip̄o mouemur ad agendū. p̄pter qd̄ dicit̄ ysa. xx. Omnia opa n̄ra opatus es in nobis. & i. cor. xii. Idem deus qui opat̄ omnia i omnibus. **S**ecundo deus est causa opm̄ nostrozū spūaliter inspirando. vt non solum habeamus ab eo opandi potestatē. verumetiam voluntatē. sicut dicit̄ phil. ii. Deus est q̄ opat̄ in nobis. & velle & pficere p̄ bona uoluntate sua. scz. q. d. hoc est ex mera boitate sua & liba uolūtate. deus ergo sua gratuita bonitate dat nobis ut possim; bonū agere. dat etiam vt uelimus. non em̄ sufficientes sumus cogitare aliquid a nob̄ q̄si ex nob̄. i. cor. iii. Si igit̄ nō sū; sufficientes ex nob̄ ip̄is bonū aliquid cogitare. multominus sufficientes sum; uelle & adhuc min; agere seu pficere. **T**ercio deus est causa opum nostrozū virtualiter adiuuando ifūdendo scz gratiā & uirtutes vt non tm̄ possim; nec solum ut uelim; . sed etiam vt expedite facilliter & delectabiliter opemur. vnde gal. iii. Qui tribuit nobis sp̄m. i. uoluntatē inspirat̄ ut spiritum. i. gratiam spiritus sancti operatur &

virtutes in nobis. **Q**uarto deus est operum nostrorum causa specialiter obligando per legem uidelemus & precepta leui. xviii facietis iudicia mea & precepta mea seruabitis. **S**equitur. Custodite leges meas. Lex autem scripta non est aliud quam explicatio legis naturalis que in cordibus nostris naturaliter est impressa. Sic ait apostolus. ro. ii. cum gentes que legem non habent naturaliter ea que legis sunt faciunt ostendunt operum legis scriptum in cordibus suis quando primum hominem quem formauerat posuit deus in paradiso voluptatis statim legem dedit ei de operando. ge. ii. posuit eum in paradiso uoluptatis ut operaretur sicut per peccatum. Vnde dicitur ibidem. iii. Emisit eum dominus deus de paradiso voluptatis ut operaretur terram de qua superius est scriptum. Et. lo. vi. Opami cibum quem non perit. **E**t Math. xx. Conuentione facta cum operariis ex deo. dicitur misit eos in vineam suam. **I**tem phil. ii. salutem uestram operamini. sic igitur deus est causa operum nostrorum irrefragabiliter impando & per legem & precepta firmiter obligando. **Q**uinto deus est causa operum nostrorum exemplari in formam. unde christus deum patrem & semetipsum proponit nobis in exemplar dicens. Ioh. v. Pater meus usque modo operatur & ego operor. **I**nspecte ergo & fac secundum exemplar quod tibi monstratum est in monte exo. xxv. **C**onsiderare debemus quod illud exemplar altissimum scilicet deus pater qui lucem habitat inaccessibilem. i. thi. vi. nobis erat in proportionem & inaccessibile. **I**deo dei filius factus est homo similis nobis passibilis uisibilis & accessibilis. imo valde familiaris ueniosus & uerbum instrueret & exemplis operum informaret que nos primum instruxerat per legem veterem que nimis grauis homini uidebatur. **I**deo dedit legem gratie ualde leuem. sed quod est incommensurabiliter maius & dulcius seipsum totum nobis prouidit in exemplar nullum per factum aliud exemplar poterat dare nobis quod nos ad opandum magis accenderet uel efficacius excitaret. quam enim principes & alii maiores in populo manus apponunt ad operum multum excitant & animant subditos ad similiter operandum. **V**nde nec. iii. prouocatus est cor populi ad operandum quoniam. s. uiderunt principes operantes. **E**x parte uero obiecti potest intelligi quod aliquid potest mouere uoluntatem et esse causa operum nostrorum tripliciter. **V**no modo ipsum obiectum proprium appetitui sensitui uel etiam intellectui mouet aliquoties & inclinatur. sicut cibus excitat desiderium hominis ad edendum. **A**lio modo ille qui proponit uel offert huiusmodi obiectum. **T**ercio ille qui persuadet obiectum proprium habere rationem boni quia in hoc proponit obiectum proprium uoluntati quod ostendit illud esse bonum uerum uel appetens. **P**rimo igitur modo res sensibiles exterius apparentes mouent uoluntatem hominis ad uolendum bonum uel malum. sicut consideratio creaturarum mouet & inducit hominem ad laudandum sapientiam honorandum omnipotentiam & amandum bonitatem creatoris & econtra delectationem que inuenitur in creaturis & uarietas pulchritudinis insipientibus est occasio concupiscentie & multiplicis deceptionis sicut dicitur sap. xiiii. creature dei in odium facte sunt & in temptationem anime hominum & in misericordiam

pulchram pedibus insipientium. **S**ecundo autem & tertio modo potest homo hominem excitare uel inclinare ad bonum uel malum agendum. dyabolus uero ex intentione sue perversitate nititur et intendit inducere ad peccatum uel offerendo aliquid appetibile sensui uel persuadendo rationi. **I**nter principia intrinseca que sunt potentie. habitus & passionibus de solis passionibus fiet hic consideratio. quia de potentiis anime tractare non intendimus in hoc libro. **D**e habitibus uero uirtutum aliquid sunt acquisiti exactibus. & aliquid diuinitus sunt infusi. habitus acquisiti sunt intrinseca principia actuum humanorum. habitus autem infusi inter extrinseca principia operantur pro eo quod ab extrinseco infunduntur. **Q**uia igitur principalis intentio theologice considerationis est agere de uirtutibus infusis que nobis infunduntur a deo & hominem ordinant ad supernaturalem beatitudinem & eternam. ideo de uirtutibus acquisitis nihil dicemus ad presens sed infra cum de infusis agemus. **P**rimo itaque considerandum est de principijs intrinsecis actuum humanorum. secundo de principijs extrinsecis.

DE PASSIONIBUS IN GENERALI. DI. V.

De principijs intrinsecis actuum humanorum. i. passionibus anime. **P**rimo considerandum est in generali. **S**ecundo in speciali. **I**n generali quatuor consideranda sunt. **P**rimo quidem de subiecto earum. **S**ecundo de differentiis earum. **T**ercio de bonitate & malicia earum. **Q**uarto de ordine earum ad inuicem. **C**irca primum consideranda sunt tria. **P**rimo utrum passionibus sint in anima & quomodo. **S**ecundo quomodo in parte appetitiua magis quam in parte apprehensiua. **T**ercio quomodo sunt in appetitu sensitui magis quam in intellectu. **A**d primum patet secundum philosophum in tertio. ethicorum. **I**n anima sunt tria. potentie passionibus & habitus. **S**ciendum autem quod pati dicitur dupliciter. uero modo communi secundum quod omne recipere est pati etiam si nihil abicitur a re. sicut si dicatur aerem pati quoniam illuminatur hoc autem magis proprie est proprie quam pati. alio modo dicitur pati proprie quoniam aliquid recipit cum alterius abiectione. hoc uero uenit dupliciter. uero modo quoniam abicitur quod non est ueniens rei. sicut cum cor proprie animalis sanat deum pati quia recipit sanitatem egritudine abiectione. alio modo quoniam euerso. sicut egritudine dicitur pati quia recipit infirmitatem sanitate abiectione. & hic est propriissimus modus passionibus. **N**am pati dicitur ex eo quod aliquid trahit ad agendum. quod autem recedit ab eo quod est sibi ueniens maxime uidetur ad aliud trahi. & similiter in primo de generatione dicitur quod quoniam ex inobilitate generatur nobiliter est generatio simpliciter. & corruptio secundum quid. **E**cceuerso autem quoniam ex nobilitate generatur ignobiliter ex his tribus modis contingit esse passionem in anima. nam secundum receptionem tamen dicitur quod sentire & intelligere est quod dicitur pati. passio autem cum abiectione non est nisi secundum dicitur mutationem corporalem. unde passio proprie dicitur non potest operari anime nisi passiones in quantum. s. compositum pati. sed in hoc est diuersitas. **N**am quoniam huiusmodi transmutatio fit ideterius magis proprie

habet nomē passionis quā quā fit i melius. vñ tristitia magis proprie est passio quā leticia. Ad secundū. scilicet quod passiones habent esse in parte anime appetitiua magis quā in apprehensiua. Sciendū quod sicut augustinus dicit. ix de ci. dei. motus animi quos greci pathe. nri aut quidam vt cyero perturbatoes quādam affectioes vel affectus quidam vero sicut in greco expressi passiones vocant ex quo patet quod passiones idem sunt quod affectioes. scilicet affectioes manifeste pertinent ad partem appetitiua & nō ad apprehensiua. In nomine em passionis importat quod patiens trahatur ad id quod ē agētis. magis autē trahit aia ad rem per vim appetitiua quā per vim apprehensiua. Nam per vim appetitiua aia habet ordinem ad ipsas res. put in seipsis sunt. vt phis dicit i vi. metb. quod bonū & malū quod sunt obiecta appetitiue potēcie sunt in ipis rebus. vis autē apprehensiua non trahit ad rem. secundum quod in seipsa ē sed cognoscit eam secundū intentioem rei quā in se habet vel recipit secundū proprium modū. vñ & ibidem dicit quod verum & falsum que ad cognioem pertinent. nō sunt in rebus sed in mente vnde patet quod ratio passionis magis inuenit in parte appetitiua quā in parte apprehensiua. hoc autem extrario modo se habet in hiis quod pertinent ad perfectionē & in hiis que pertinent ad defectum. Nam in hiis quod pertinent ad perfectionem attenditur intensio per accessum ad vñū primū principium. quod quanto aliquid est propinquius tanto ē magis intensum. sicut intentio lucidi attenditur per accessum ad aliquid sūme lucidū cui quanto aliquid magis appropinquat. tanto est magis lucidum. Sed in hiis quod ad defectū pertinent attendit intensio nō per accessum ad aliquid sūmū. sed per recessum a pfecto quod in hoc ratio priuatiois & defectus consistit. & ideo quanto min⁹ recedit a primo tanto est minus intensum & ppe hoc semp in principio inuenit puus defect⁹ quod postea pcedēdo magis multiplicat. passio autē ad defectū pertinet quia est alicuius secundū quod est ipotētia. vnde in hiis quod appropinquat primo pfecto. scilicet deo inuenit parū de ratione potēcie & passionis. in aliis autē cōueniēter plus & sic etiā in priori vi aie. scilicet in apprehensiua inuenitur minus de ratione passionis. Licet autē passio proprie loquēdo fiat secundū aliquā trāsmutatioem corpalem. trāsmutatio autē corpalis fieri pot tam in parte anime apprehensiua quā in appetitiua. quod veraque alligata ē organo corpali. nichilomin⁹ tñ hui⁹mōi trāsmutatio potest dupliciter fieri quod organū corpale potest dupliciter trāsmutari. vno modo trāsmutatioem spirituali. secundū quod recipit intentioem rei. & hoc per se inuenit in actu apprehensiue virtutis sensitivē sicut oculus imutat a visibili non ita quod coloret sed ita quod recipiat intentioem coloris. Est autē alia material trāsmutatio organi. put organū trāsmutat quantū ad suam naturalem dispositioem. puta quod calefit aut infrigidat vel alio simili modo trāsmutat. Et hui⁹mōi trāsmutatio pcedēs se habet ad actum apprehensiue virtutis sensiti

ue. puta cū oculus fatigat ex forti intuitu vel dissoluit ex vehementia visibilis. scilicet ad actū appetitus sensitivi per se ordinat hui⁹mōi trāsmutatio. vnde in diffinitioe motuū appetitiue partis materialiter ponit aliq material trāsmutatio organi. sicut dicit quod ira est accētio sanguinis circa cor. vnde patet quod ratio passionis magis inuenit in actu sensitivē appetitiue quā in actu sensitivē virtutis apprehensiue. licet veraque sit actus organi corpalis. Ad terciū scilicet quod passio magis habet fieri in appetitu sensitivo quā in appetitu intellectu quod est voluntas. quod passio sicut dictū est proprie inuenit vbi est trāsmutatio corpalis quod quidem inuenit in actibus appetitus sensitivi nō solum spiritualis. sicut est in apprehensione sensitiva sed etiā naturalis in actu autē appetitus intellectivi non requirit aliq trāsmutatio corpalis. quia hui⁹mōi appetitus non est virtus alicuius organi. vnde patet quod ratio passiois magis proprie inuenit in actu appetitus sensitivi quā intellectuivi. ppter quod damascenus describēs aiales passiones in secundo libro dicit. passio est motus appetitiue virtutis sensibilis in ymaginatione boni vel mali.

DISTINCTIO SEXTA.

DEinde considerandū est de differentiis passionū adinuicē. Et circa hoc consideranda sūt tria. Primo quod passiones quod sūt in ui concupiscibili specie differunt ab hiis quod sūt in irascibili. Secundo quod fit extrarietas in passionibus irascibilis. Tercio quod in eadē potentia possunt esse passiones specie differentes & non extrarie adinuicem. Ad primum dicendū quod passiones quod sūt in irascibili specie differunt ab hiis quod sūt in concupiscibili. Cum em diuersarū potentiarū diuersa sint obiecta. necesse est quod passiones diuersarū potentiarū ad diūsa obiecta referant. vnde multo magis passiones diuersarū potentiarū specie differunt. maior em differentia obiecti requirit ad diuersificandū specie potentiarū quā ad diuersificandū spēm passionū uel actuum. Sic em in naturalibus diūstas generis cōsequit diūstas potētie materie. diūstas autē speciei diūstas forme in eadem materia. Ita in actibus anime actus ad diuersas potentias pertinentes sunt non solum specie sed & genere diuersi. actus autē vel passiones respiciētes diūsa obiecta specialia apprehensa vel vno obiecto vni⁹ potētie differunt. sicut species illius. ad cognoscendū ergo quod passiones sūt in irascibili. & que in concupiscibili oportet assumere obiectū vtriusque potētie. Obiectum autē potētie concupiscibilis est bonū vel malū. sensibile simpliciter acceptū quod est delectabile vel dolorosum. Sed quod necesse est quod interdū aia difficultatē vel pugna paciat in adipiscendo aliquod hui⁹mōi bonū vel in fugiendo aliquod hui⁹mōi malū in quantum hoc est quodammodo eleuatū sup talem facilem potētatē aial. Ideo ipm bonum vel malū secundū quod habet rationē ardui vel difficilis est obiectum irascibilis. Quocirca ergo passiones

respiciunt bonū vel malū absolute pertinent ad
 occupabilem. ut gaudium tristitia amor odii
 um & similia. Quocumque uero passiones respi-
 ciunt bonū vel malum sub ratione ardui. pue
 est adipiscibile vel fugibile cum aliq̄ difficultate
 pertinent ad irascibilem. ut audacia timor. spes
 & huiusmodi. & q̄ adhuc vis irascibilis data ē
 aialibus ut p̄ eam tollant impedimenta q̄bus
 occupabilis in suū obiectum tendere p̄hibet
 vel p̄pter difficultatē boni adipiscendi. vel p̄
 p̄pter difficultatē mali supandi. & iō passiones
 irascibilis om̄s terminant ad passiones occupa-
 scibilis & secundū hoc etiā passiones q̄ sunt i
 irascibili sequit̄ gaudiū & tristitia q̄ sunt in
 concupiscibili. **A**d secundū sc̄z q̄liter sit con-
 trarietas in passionibus q̄ sunt i irascibili. di-
 cendum q̄ cum passio sit quidā motus ai ut di-
 ctum est oportet contrarietate passionū accipere
 sc̄z contrarietate motuū vel mutatonū. Est autē
 duplex contrarietas i mutatonibus vel motib⁹. ut
 dicit̄ in v. phis. vna quidē sc̄m accessum &
 recessum ab eodem terio. q̄ quidē contrarietas
 est p̄prie mutatonum. i. generatonis q̄ est mu-
 tatio ad esse et corruptōis q̄ ē mutatio ab esse
Alia autē secundum contrarietate terminoz. q̄ p̄-
 p̄prie contrarietas est motuū sicut d̄albatio que ē
 motus a nigro in albū. opponit̄ denigratōi
 que est motus ab albo in nigrū. sic igit̄ in pas-
 sionibus aie duplex contrarietas inuenit̄. vna q̄
 dem secundū contrarietate obiectoz sc̄z boni &
 mali. alia vero secundum accessum et recessum
 ab eodem termino. in passionibus quidē occupa-
 piscibilis inuenit̄ prima contrarietas tm̄ q̄. s. est
 secundum obiectū. in passionibus autē irascibilis
 inuenit̄ vtraq̄. cuius ratio est obiectū occupis-
 cibilis ē bonū vel malū sensibile absolute. bonū
 autē in quantū bonū nō potest esse termin⁹ ut
 a quo s̄ solum ut ad q̄. q̄ nihil refugit bonū
 in quantū bouū s̄ omnia appetunt ip̄m. simili-
 ter nihil appetit malū iquantū hui⁹mōi. sed
 omnia fugiūt ip̄m. & p̄pter hoc malū nō ha-
 bet ratōez termini ad q̄. sed solum termini a
 quo. **S**ic igit̄ ois passio concupiscibilis respectu
 boni est ut ad ipsum. sicut amor desiderii &
 gaudiū. omnis vero passio eius respectu mali
 est ut ab ipso sicut odiū. fuga seu abominatio
 & tristitia. unde in passionibus occupisibilis nō
 potest esse contrarietas sc̄z accessum & recessum
 ab eodē obiecto. **S**ed obiectū irascibilis est sen-
 sibile bonum vel malū. nō quidē absolute. sed
 sub ratione difficultatis vel arduitatis ut di-
 ctum est. **B**onū autē arduum siue difficile ha-
 bet ratōem. ut in ip̄m tendat̄ in quantū est bo-
 num q̄ p̄met ad spei passionē & ut ab ipso re-
 cedat̄ in quantū est arduū vel difficile q̄ p̄met
 ad passionē despatōis. similiter malū arduū ha-
 bet ratōem ut vicei in quantū est malū & hoc p̄-
 timet ad passionē timoris. **H**abet em̄ ratōem
 ut in ipsum tendat̄ sicut in quōdam arduū q̄
 sc̄z aliqd̄ euadit abiectōem mali. & sic tendit̄ i
 ip̄m audacia. inuenit̄ ergo in passionib⁹ irasci-
 bilis contrarietas secundū contrarietate boni & ma-

li sic inter spem & timorē. & iterum secundū ac-
 cessum & recessum ab eodē imino sicut inter
 audaciā & timorē. **A**d terciū sc̄z q̄ in eadez
 potēcia possūt esse passiones sp̄e differentes et
 nō ērie adiucē. sciēdū q̄ passiones sc̄m acti-
 ua differūt q̄ sunt obiecta passionū aie. diffe-
 rentia autē actiuoz potest attendi dupliciter.
 vno modo sc̄m specie vel naturā ipsoz acti-
 uoz sicut ignis differt ab aqua. **A**lio mō secū-
 dū diuersaz virtutē actiuā. diuersitas autē acti-
 ui vel motiui quantū ad virtutē mouendi acci-
 pi potest in passionibus aie secundū similitudi-
 nem agentiu naturaliu. **O**mne em̄ mouēs tra-
 hit quodāmodo ad se paciens vel a se repellit
Trabendo quidē ad se tria facit i ip̄o. **N**ā pri-
 mo quidē dat ei inclinatonem vel aptitudinē
 ut in ip̄m tendat. sicut cū corp⁹ leue q̄ ē sursus
 dat leuitatē corp⁹ generato p̄ qm̄ habz inclina-
 tonem & aptitudinē ad hoc qd̄ sit sursum. **S**e-
 cundo si corpus generatū extra locum p̄p̄ius
 dat ei moueri ad locū. terciō dat ei quiescere i
 locum cū puenerit qz ex eadē causa aliqd̄ qui-
 escit in loco p̄ qm̄ mouebat̄ ad locū. & simili-
 ter intelligendū ē de causa repulsionis. **I**n mo-
 tib⁹ autē appetitiue pris bonū habet q̄si virtu-
 tem atēctiuaz. malū autē virtutē repulsiuā. **B**o-
 num ergo primo quidē ipotēcia appetitiua
 causat quādam inclinatonem seu appetitudinē
 seu cōnaturalitatē ad bonū q̄ p̄met ad passi-
 onem amoris cui p̄ contrariū respondet odiū
 ex pte mali. **S**ecundo si bonū sit nudum habi-
 tū dat ei motū ad assequendū bonum amatū
 & hoc p̄met ad passionem desiderii vel concu-
 piscētie & exopposito ex pte mali est fuga vel
 abominatō. **T**ercio cum adeptū fuerit bonū
 dat appetitus q̄etatonem quādam in ip̄o bono
 adeptō. & hoc p̄met ad delectatōz quādam vel
 gaudiū cui opponit̄ ex pte mali dolor vel tris-
 tia. **I**n passionibus autē irascibilis p̄supponitur
 qdā appetitudo vel inclinatio ad pquirendū
 bonum vel fugiendū malum ex occupisibili q̄
 absolute respicit bonū vel malum & respectu
 boni nudū adepti est spes & desperatio. respe-
 ctu autē mali nudū nocētis est timor & auda-
 cia. respectu autē boni adepti nō est aliq̄ passio
 in irascibili qz iam nō habet rationē ardui ut di-
 ctum est. s̄ ex malo iam imiacente sequit̄ pas-
 sio ire. **S**ic igit̄ patz qd̄ sunt quattuor coniugatō-
 nes i concupiscibili. s. amor & odiū desiderium
 & fuga gaudium & tristitia delectatio & do-
 lor. **S**imiliter i irascibili sūt tres sc̄z. spes & de-
 speratio. timor & audacia & ira cui nulla pas-
 sio opponit̄. hoc autē singulare est ire q̄ non
 habeat contrariū nō em̄ potest habere contrariū
 neqz secundum accessum neqz secundū recessum
 neqz secundū contrarietate boni vel mali. causat̄
 em̄ ira ex malo difficili iam imiacente. ad cui⁹
 p̄sentiam necesse est q̄ aut appetitus succubat
 & sic non exit terminos tristicie q̄ ē passio occupa-
 piscibilis aut habet motū ad inuadēdū malū
 lesiuū q̄ p̄met ad iram. motum autē ad fugiē-
 dum habere nō potest. q̄ iam malum potitur

esse p̄sens vel p̄teritū & sic motui ire n̄ p̄tra-
riatur aliqua passio secūdu p̄trarietatem acces-
sus & recessus. similiter etiam neq; secūdu cō-
trarietatez boni. q; malo iā iniacenti opponit̄
bonum iam adeptū q; iam non potest habere
rationē ardui vel difficilis. nec post adeptōem
boni remanet aliq; mot⁹ nisi q̄ratio appetit⁹
in bono adepto quo p̄tinet ad gaudiū q; ē pas-
sio occupabilis. vñ mot⁹ ire non potest habē
aliq; motū aie p̄trarium. sed solūmodo oppo-
nit̄ ei cessatio a motu. Sicut p̄hs dicit i sua re-
thorica. q; mitescere opponit̄ ei qd̄ ē irasci. q;
non est oppositū p̄trarie. sed negatiue vel p̄zi-
uatiue. Sunt igit̄ om̄s passiones differentes
xiii. octo in cōcupiscibili & quinq; in irascibili
sub quibus om̄s passiones aie cōtinent̄. puta
verecundia sub timore. zelus sub amore. inuidia
sub tristitia. misericordia sub doloze.

DISTINCTIO SEPTIMA.

Deinde considerandū est de bono et
malo circa passioēs. Et circa hec vi-
dent da sunt q̄tuor. Primo veruz
bonum & malū morale possit i pas-
sionibus inueniri. Secūdo verū om̄is passio
anime sit mala moraliter. Tercio veruz passio
addat vel minuat ad bonitatem vel maliciam
actus moralis. Quarto verū aliqua passio sit
bona vel mala ex sua specie. **A**d primū sc; **A**d
verū bonū vel malū morale possit in passio-
nibus inueniri. dicēdu q; passiones aie possunt
cōsiderari dupliciter. vno modo scōm se. & sic
non sunt bone vel male moralit̄. s; sunt cōmu-
nes hominibus & brutis. vnde dicit p̄hs ii. et̄bi.
q; passionibus nō laudamur neq; vitupamur
Alio modo possunt cōsiderari secūdu q; sub-
iacent impio rationis & volūtatis & sic est in
eis bonū & malū morale. p̄p̄nquior em̄ ē ap-
petitus sensitiuus ip̄i rationi & volūtati q; **A**d
membra exteriora quoz tñ mot⁹ & actus sūt
boni vñ mali moralit̄ secūdu qd̄ sunt volūtarii
vnde multomagis & ip̄e passiones secūdu q;
sunt volūtarie possunt dici bone vel male mo-
raliter. dicūtur aut volūtarie vel ex eo q; a vo-
luntate nō p̄hibentur. vel etiam ex eo q; a vo-
luntate ip̄erant̄. & sic non sunt cōes hoibus
& bestiis s; sunt hominī p̄p̄rie. & possunt fie-
ri laudabiles vñ vitupabiles. licet em̄ n̄ laudē
vel vitupetur qui timet vel irascit̄ absolute lo-
quēdo tñ qui aliqualit̄ id est secūdu ratiōem
vel p̄ter ratiōem. **A**d secūdu sc; veruz om̄s
passio anime sit mala moraliter. dicēdu q;
circa hanc questioē diūsa fuit sententia stoy-
coz & pipareticoz. Nam stoyci dixerūt om̄s
passioēs esse malas. piparetici vō dixerūt pas-
siones moderatas esse bonas. q; quidē differē-
cia licet magna videat̄ secūdu vocem tñ secū-
du rē vñ est pua vel nulla. si quis vrozq; itē
tiones consideret. stoyci em̄ nō discernebant i-
ter sensum & intellectū & p̄consequēs nec in-
ter intellectiū appetitū & sensitiuū. vnde nō
discernebat passiones aie a motibus volūtatis
scōm hoc qd̄ passiones aie sunt i appetitu sen-

sitiuo. **S**implices aut motus voluntatis secun-
dū hoc qd̄ passiones aie & voluntatis sunt in
intellectiuo. Sed om̄m ratiōem motū appeti-
tiue p̄tis vocabat voluntatē. passionē aut dice-
bant motū p̄grediētem extra limites ratiōis
Et ideo eoz sententiā sequens tūli⁹ in. iii. li.
de tusculanis questionib; om̄s passiones aie
vocat morbos. ex quo argumentat̄ q; q; mor-
bosi sunt. sani non sunt. & qui sani nō sunt i
sipientes sunt. vnde & insipientes insanos
dicimus. periparetici vero om̄s motus appeti-
tus sensitiuū passiones vocat. vnde eas bonas
existimant cum sunt a ratiōe moderate. malas
aut cum sunt p̄ter moderatōez ratiōis. ex quo
patet q; tūlius in eodē libzo pipareticoz sentē-
tiam q; app̄bavit mediocritates passionum i
cōuenienter im̄pbat dicēs q; omne malū etiā
mediocre vitandū est. nam sicut corpus etiā
si mediocriter egrotat sanū nō est sic ista me-
diocritas morboz vel passionū aie nō em̄ passi-
ones dicunt̄ morbi vel p̄trubatiōes aie. nisi cū
carent moderatōe ratiōis. **A**d terciū sc; **A**d
verū om̄is passio anime addat vel minuat ad
bonitatem vel maliciam actus moralis. dicēdu
q; stoyci sicut ponebant om̄m passionem anie
esse malam. ita ponebat̄ ouenienter om̄m passi-
onem anime diminūere actus bonitatem. Om-
ne em̄ bonū ex permixtione mali. ul̄ totaliter
tollit̄. uel fit min⁹ bonū. & hoc quidem verū
est si dicim⁹ passiones aie solum inordinatos
motus appetitus sensitiuū p̄t sunt p̄trubati-
ones uel egritudines. sed si passiones simplici-
ter nominemus om̄s motus appetitus sensitiu-
ui. sic ad p̄fectōem humani boni p̄tinet q; eti-
am ip̄e passiones sint moderate p̄ ratiōez. **C**ū
em̄ bonum hoīs consistat in ratiōe sicut i radi-
ce tanto illud bonū erit p̄fecti⁹. quāto ad plu-
ra q; hoī ouenit̄ diuinari potest. vnde nullus
dubitāt quā ad p̄fectōm boni moralis parti-
neat q; act⁹ exterioroz mēbroz p̄ ratiōis regu-
lam dirigant̄. vnde cū appetit⁹ sensitiu⁹ pos-
sit obedire ratiōi ut dictum est. ad p̄fectioez
moralis siue humani boni p̄tinet. q; etiā ip̄e
passiones aie sint regulate per ratiōem. Sic igit̄
melius est q; homo & uelit̄ bonū & faciat ex-
teriori actū. ita etiā ad p̄fectōem boni moral-
is p̄tinet q; homo ad bonū moueat̄. non solum
secūdu volūtatem. sed etiā secūdu appetitū
sensitiveū. secūdu q; in psal. dicit̄. cor meuz et
caro mea exultauit in deū uiuū ut cor accipi-
amus p̄ appetitu intellectiuo carnē aut p̄ ap-
petitu sensitiveuo. unde notandū qd̄ passiones
aie dupliciter se possunt habere ad iudiciū ra-
tionis. Vno modo antecedent̄ & sic cū obnu-
bilent iudiciū ratiōis ex quo dependet bonitas
moralis actus diminūit act⁹ bonitatem. lauda-
bili⁹ em̄ est q; ex iudicio ratiōis aliq; faciat
opus caritatis qm̄ ex sola passione anime. alio
modo se habēt cōsequēter. & hoc dupliciter. uno
modo p̄ modū redūdancie. q; sc; cum supioz
ps aie intense mouet̄ i aliqd. sequit̄ motū ei⁹
etiam ps inferior. & sic passio existens conuei-

enter in appetitu sensitivo est signū intenciois voluntatis. & sic indicat bonitatē morālē maiorē alio modo p modū electōis. qñ scz homo ex iudicio ratiois eligit affici aliq̄ passione vt p̄mptius opetur coopante appetitu sensitivo & sic passio aīe addit ad bonitatē actionis. **Ad quartū** scz vtrū aliqua passio aīe sit secundum se bona vel mala ex sua specie. dicendū q̄ species actus vel passionis dupliciter potest considerari. vno modo secundum q̄ est ī genē natē & sic bonum ul' malū morale nō p̄met ad speciem actus vel passionis. alio modo secundum q̄ p̄met ad gen⁹ moris. put scz p̄cipāt aliquid de voluntario & de iudicio ratiois & hoc modo bonū & malum morale possunt p̄tinere ad speciem passionis secundū q̄ accipiē vt obiectū passionis aliqd de se oueniēs ratioi ul' dissonū a ratioe. Sicut patet de verecūdia que est timor turpis & de inuidia q̄ est tristitia de bono alterius. sic enī pertinent ad speciem exterioris actus.

DISTINCTIO OCTAVA.

Demde considerandū est de ordine passionū adiuicem. Et circa hec videnda sunt quattuor. Primo de ordine passionū irascibilis ad passionē concupiscibilis. Secundo de ordine passionū concupiscibilis ad iuicem. Tercio de ordine passionum irascibilis adiuicem. Quarto de quattuor p̄ncipalibus passionibus. **Ad primū** dicendū qd̄ passiones concupiscibilis ad plura se habent qm̄ passiones irascibilis. in passionibus concupiscibilis inueniē aliqd̄ p̄mens ad motū sic desideriu & aliqd̄ p̄mens ad q̄etē. sic gaudium & tristitia. sed in passionibus irascibilis non inueniē aliqd̄ p̄mens ad q̄etē s̄ solum p̄tinens ad motū. cui⁹ ratio est qz id in quo iā quiescit nō habet ratioēz difficilis seu arduū q̄ est obiectū irascibilis. quies autē cum sit finis motus est p̄ior in itentōe. sed est posterior in exequutōe. si ergo compenē passiones irascibilis ad passiones concupiscibilis q̄ signāt quietē in bono. manifeste videt q̄ passiones irascibilis p̄cedūt ordine exequutōis h̄mōi passioēs concupiscibilis. sicut spes p̄cedit gaudiū. vnde & causat ipsum scdm̄ id apli. ro. xii. Spe gaudentes. sed passio concupiscibilis ipoztans quietē ī malo scz tristitia. media est inē duas passiones irascibilis. Sequit̄ enī timorem. cum enī occurrerit malum q̄ timebat̄ causat̄ tristitia. p̄cedit autē motū ire. qz cū ex tristitia p̄cedente aliquis in vindictā īfurgit hoc p̄met ad motum ire. & quia rependere vicē malis app̄henditur vt bonū cum irat⁹ h̄ sequutus fuerit gaudz & sic malū est q̄ oīs passio irascibilis terminatur ad passionē concupiscibilis p̄mentē ad quietem scz vel ad gaudiū ul' ad tristitiā. sed si cōparent̄ passiones irascibilis ad passiones concupiscibilis q̄ ipoztant motū. sic manifeste passiones concupiscibilis sunt p̄iores eo q̄ passiones irascibilis addūt supra passiones concupiscibilis. sicut etiā obiectū irascibilis addit supra obiectū

concupiscibilis arduitatē siue difficultatē. **Spes** enī supra desideriu addit quēdam conatum & quandā eleuatōem aī ad sequēduz bonū arduū. & similiter timor addit supra fugam seu abhominatōēz quādā deffionem aī p̄pter difficultatē mali. sic ergo passiones irascibilis medie sunt iter passiones concupiscibilis q̄ ipoztant motū in bonū vel malum. & inter passiones concupiscibilis q̄ ipoztāt quietē bono vel malo. & sic patet q̄ passiones irascibilis & p̄ncipiū habent a passionibus concupiscibilis & in passiones concupiscibilis terminant̄. **Ad secundū** scz de ordine passionū concupiscibilis ad iuicem. dicendū q̄ obiectū concupiscibilis sunt bonū et malū. naturalit̄ autē bonū est p̄ior malo. eo q̄ malū est p̄iuatio boni. vnde oīs passiones q̄rum obiectū est bonū naturalit̄ sūt p̄iores passionibus quarū obiectū est malū. vnaqueqz scz sua opposita. qz enī q̄ritur bonū ideo refutat̄ oppositū malum. bonū autē habz ratioē finis q̄ quidem est p̄ior in itentōe. s̄ posterior in cōsequutōe. potest ergo ordo passionum concupiscibilis attendi. vel secundū itentōē. vel scdm̄ cōsequutōē. **Secundū** quidez cōsequutōē illud est p̄ior q̄ p̄mo fit in eo q̄ tendit ad finē. manifestū est autē qd̄ omē q̄ tendit ad finem aliquē. p̄mo quidē habz aptitudinem seu p̄portōem ad finē. nichil enī tendit ad finem nō p̄portōnatū. secundo mouetur ad finem. tercio q̄scit in fine post eius cōsecutōē. ipsa autē aptitudo seu p̄portio appetitus ad bonū est amor qui nichil est aliud qz op̄lacentia boni. motus autē ad bonū est desideriu vel concupiscencia. quies autē in bono ē gaudium vel delectatio. & ideo secundū hunc ordinem amor p̄cedit desideriu. & desideriu p̄cedit delectatōē. sed secundū ordinē itentōis est econūso. nam delectatō itenta causat desideriu & amorem. delectatio enī est fructio boni q̄ quodāmodo est finis. sicut & ipsuz bonum vt dictū est. **Ad terciū** scz de ordine passionū irascibilis. dicendū q̄ sicut iam dictuz est oīs passiones irascibilis ipoztant motum ad aliquid. motus autē ad aliqd̄ in irascibili potest causari ex duobus. vno modo ex sola aptitudine seu p̄portōe ad finem q̄ p̄met ad amorem vel odiū. alio modo ex p̄sentia ipsius boni vel mali q̄ p̄met ad tristitiā vel gaudiū & q̄dem ex p̄sentia boni nō causat̄ aliq̄ passio in irascibili vt dictum est. sed ex p̄sentia mali causat̄ passio ire. quia igit̄ in via generatōis seu sequutōis p̄portio vel aptitudo ad finē p̄cedit sequutōē finis. inde ē q̄ ira inē oīs passiones irascibilis est vltima in ordine generationis. inter alias autē passiones irascibilis q̄ ipoztant motū consequētē amorem vel odium boni vel mali. opoztet q̄ passiones q̄rum obiectuz est bonū sicut spes & desperatio sint naturalit̄ p̄iores passionibus quarū obiectuz est malum scz audacia & timore. ita tñ q̄ spes est p̄ior desperatione qz spes est motus ī bonū secundum rationēz boni qd̄ de sua ratione est

arbitratiuū. & ideo est motus in bonuz p se. desperatio autē est recessus a bono nō secundū q̄ est bonum. sed secundū aliqd aliud. vnde ē q̄si paccidens & eadem ratione timor cū sit recessus a malo est prioz q̄ audacia. Q̄ autē spes & desperatio sunt naturaliter priozes q̄ timor & audacia. ex hoc manifestū est q̄ sicut appetitus boni est ratio q̄re vite. malum. ita etiā spes & desperatio sunt ratio timoris et audacie nam audacia consequit̄ spem victorie & timor consequit̄ desperatōem viciendi. ira autē consequit̄ audaciam. nullus em̄ irascit̄ vindictā appetit nisi audeat vmdicare. secundū q̄ auic. dicit in vi. de naturalibus. sic ergo patet q̄ spes est p̄ma iter om̄s passiones irascibilis. & si ordinē om̄ passionū scdm viam generatōis scire velimus. p̄mo occurrūt amor & odiū. secūdo desideriuū & fuga. terciō spes et desperatio. q̄rto timor & audacia. quinto ira. sexto & vltimo gaudiū & tristitia q̄ sequuntur ad om̄s passiones vt dicit̄ in secūdo ethi. Ita tam̄ q̄ amor ē prioz odio. & desiderium fuga. & spes desperatione. & timor audacia. & gaudiū q̄m tristitia vt ex p̄dictis colligi potest. **Ad quartū** sc̄ de quatuor p̄ncipalibus q̄ sunt spes & timor gaudiū & dolor. dicendū q̄ hec quatuor passiones ouenient p̄ncipales esse dicunt̄ q̄rto due. s. gaudiū & tristitia p̄ncipales dicunt̄. q̄ sunt finales & opletive simplici respectu om̄ passionū. vnde ad om̄s passiones sequunt̄ vt dicit̄ in libro. ii. ethico. timor autē & spes sunt p̄ncipales nō quidē. q̄ opletive simplici. sed quia sunt opletive i genere motus appetitiui ad aliqd. Nam respectu boni incipit motus i amoze & p̄cedit in desiderium & terminatur in spe. respectu vero mali incipit in odio & p̄cedit ad fugā & terminat̄ in timoze et ideo solent harū quatuor passionū numer⁹ accipi secundū differentiā p̄sentis & futuri. motus em̄ respicit futurū. sed quies i aliquo p̄senti. de bono igit̄ p̄senti est gaudiū. de malo p̄senti ē tristitia. de bono vero futuro est spes o malo futuro ē timor. om̄s em̄ alie passiones q̄ sunt de bono vel malo p̄senti vel futuro ad has opletive reducunt̄. vnde etiā a quibusdā dicunt̄ p̄ncipales hec p̄dicte quatuor passiones q̄ sunt generales q̄ quidē verum est. si spes et timor designant motū appetitus ouenienter tēdentē ad aliquid appetendū vel fugiendum.

DE AMORE.

DISTINCTIO. IX.

Demde considerandū est de passionibus aīme in speciali. et p̄mo de passionibus concupiscibilis demde de passionibus irascibilis. Inter om̄s autē passiones p̄mo dicendū est de amoze & odio. Secundo de desiderio & fuga seu abhōnatione. Tercio de delectatōe & dolore. Quarto de gaudio & tristitia. **Circa amoze** consideranda sunt tria. p̄mo de ipso amoze. secūdo de causa amoze. terciō de effectibus eius. **Circa p̄mū** consideranda sunt quāq̄. p̄mo q̄m̄plex est genus amoze. secūdo vtrū amoze sit

in concupiscibili. terciō vtrū amoze sit passio. q̄rto de differentiā inter amoze et dilectionem. q̄n to vtrū amoze ouenient diuidat̄ in amoze amicitie & amoze concupiscentie. **Circa p̄mū** sciendū est q̄ duplex est amor sc̄ amoze quo diligimus deū & rationalē creaturā p̄pter deū qui dicit̄ caritas. & est amor quo diligimus creaturā absolute nō habito respectu ad deū & iste est multiplex. est em̄ amor naturalis conuenientie quo amore debet se mutuo diligere om̄s hoīes p̄pter conformitatē nature. & amor carnalis artimentie qualis est iter p̄ntes et filios. et ecōūso. imē fr̄es et sorozes adiuicē. iter consanguineos & affines. & amoze spiritali colligantie q̄m facit vnitas p̄fessionis q̄lis est iter xp̄ianos adiuicem p̄pter vnitatem fidei & inter religiosos vnus regule p̄fessores. & amor legalis odictōis q̄lis est inter d̄nos & suos & econuerso. & amor coniugalis adherētie q̄lis est inter virū et vxorem. & amor specialis amicitie qualis est inter amicos. & amor socialis q̄lis est iter socios. vicinos & oīes similes cohabitantes. Om̄s isti amores sūt liciti. & sūt i eis diuisi gradus amoze & diuersa ratio diligendi. est autē & alius amor illicitus sc̄ inordinatus amor tp̄alis opulencie. mūdialis excellētie. & carnalis concupiscentie. amor caritatis quo diligimus deū est optand⁹ & a deo postuland⁹. om̄s alii qui dicti sunt esse liciti sunt ordinandi & modificandi. tres vltimi abiciendi sunt tanq̄m illiciti. Hos modos amoris breuiter oprehendit Aug⁹. dicens. duo sunt amores quoz vnus sanct⁹ alter imundus alter socialis alter priuat⁹ alter cōmuni vtilitati ofulens p̄pter sup̄naz societate. alter etiā rem cōmune i ppriam potestate redigens p̄pter arrogāte d̄nationem. alter trāquillus. alter turbulent⁹ alter pacific⁹. alter sediciosus. alter amicalis alter inuid⁹. alter hoc volēs p̄ximo q̄ sibi. alē p̄ximū subicere sibi alter p̄pter p̄ximū vilitatem regēs p̄ximū. alter p̄pter suam hec aug⁹. **Circa affectiōne** igit̄ amoris sic se debent habere om̄s hoīes q̄ deū & bonū eius id ē honorē suū primo p̄ncipaliter p̄pter se & sup̄ om̄nia debet diligere & optare. secūdo bonū aīe sue debz vnusq̄sq̄ diligere plusq̄m bonū om̄ alioze et plusquā aliud q̄cūq̄z citra deū. ita q̄ p̄pter nullū aliud bonū debz facē aliqd q̄ sit in dampnū aīe sue. Sicut ait saluatoz math̄ xvi. Quid p̄dest homi si mūdūm vniūsum lucrez. anime vero sue detrimentū paciāz q̄si diceret nichil. **Ad secūdū.** s. vtrū amor sit i concupiscibili. dicendū q̄ amor ē aliqd ad appetitū p̄tinentē cū vtriusq̄ obiectū sit bonū vñ secundum differentiā appetitus est differēcia amoris. Est em̄ quidā appetitus non osequēs apphensionē ipsius appetentis sed alterius. & huiusmodi dicit̄ appetitus naturalis. Res em̄ naturales appetūt q̄ eis conuenit secundū suā naturam. non p̄ apphensionem ppriam. sed apphensionē instituentis naturā. alius autē est appetitus osequēs apphensionē ipsi⁹ appetētis

sed ex necessitate non ē ex iudicio libero. & talis est appetitus sensitivus in brutis qui tñ in hominibus aliqd libertatis precipat in quātuz obedit rationi. alius autē est appetitus sequens apprehensionē appetētis s̄m iudiciū liberū. & talis est appetitus rationalis siue intellectivus q̄ dicitur voluntas. In vno quoq; autē horū appetitū amor dicitur illud qd ē p̄ncipiū motus tēdētis in finem amatū. In appetitu autē naturali p̄ncipiū huius motus est cōnaturalitas appetētis ad id in q̄ tendit q̄ dici potest amor naturalis. sic ipsa cōnaturalitas corpis grauis ad locum mediū ē p̄ grauitatē. & potest dici amor naturalis. et similiter cōaptatio appetitus sensitivi vel voluntatis ad aliqd bonū. i. ipsa cōplacencia boni dicitur amor sensitivus vel intellectivus seu rationalis. Amor igitur sensitivus est in appetitu sensitivo. sicut amor intellectivus est in appetitu intellectivo. & p̄met ad cōcupiscibile qz dicitur p̄ respectū ad bonū absolute non p̄ respectuz ad arduū q̄ est obiectū irascibile. **Ad terciū.** s. vtrū amor sit passio. Dicendū est q̄ passio est effectus agentis ipaciente. agens autē naturale duplicem effectū iducit i. paciens. nam primo quidē dat formā. secūdo autē dat motū sequentem formā. sicut generans dat corpū grauitatē et motū sequentē ipam. & ipsa grauitas q̄ est p̄ncipiū motus ad locū cōnaturale p̄pter grauitatē potest quōdāmodo dici amor naturalis. sic & ipm appetibile dat p̄mo quidē quādam cōartatōem ad ipm q̄ est cōplacencia appetibile. ex qua sequitur motus ad appetibile nam appetitū motus circulo agit. vt dicitur in terciō de anima. appetibile em̄ mouet appetitū faciens quōdāmodo in eius intentōe. & appetitus tēdit i. appetibile r̄aliter sequēdū vt sic ibi sit finis motus vbi fuit p̄ncipiū. p̄ma ergo imutatio appetitus ab appetibili vocatur amor q̄ nichil aliud est qm̄ cōplacencia appetibilis. & ex hac cōplacencia sequitur motus in appetibile qui est desideriu & vltimo quies q̄ est gaudiū. sic igitur cū amor existat in quādā imutatioe appetitus ab appetibili. manifestus est q̄ amor est passio p̄prie quidē secūdū q̄ est i. cōcupiscibile. cōmuniū autē & extenso noīe s̄m q̄ est i. voluntate. **Ad quartū** scz de differēcia inter amorem & dilectōem. Dicendū est q̄ quatuor noīa inueniuntur ad idē quōdāmodo p̄tinentia scz amor & dilectio caritas & amicitia differūt tñ in hoc qd amicitia s̄m p̄m i. viii. ethi. est q̄si habitus. amor autē & dilectio signatur p̄ modū actus vel passiois caritas aut vtroq; modo accipi potest. differēt tñ signat actus p̄ ista tria. nam amor cōmuniū est inter ea. oīs em̄ amor est dilectio vel caritas s; nō cōuerfo. Addit em̄ dilectio sup̄ amorem electōem p̄cedentē vt ipm nom̄ sonat. vnde dilectio nō est in cōcupiscibili. sed i. voluntate tñ. & est soluz in sola rationali natura. caritas autē addit supra amorem p̄fectōem quādam amoris inquantū id qd amat magni p̄cii estimatur. vt ipsuz nom̄ designat. **Ad quintū** scz vtrū amor oueni-

enter diuidat p̄ amorem amicitie & cōcupiscencie. Dicendū q̄ sicut p̄bs dicit i. secūdo retho. amor est velle alicui bonū. Sic ergo motus amoris in duo tēdit scz in bonū q̄ quis vult alicui vel sibi vel alii & i. id cui vult. ad illud ergo bonū q̄ quis vult alteri habet amor cōcupiscencie ad illud autē cui aliqs vult bonū habet amor amicitie. hec autē diuisio est s̄m p̄rius & posterius. nā id qd amat amor amicitie simpliciter & p̄ se amat. q̄ autē amat amor cōcupiscencie nisi simpliciter & s̄m se amat. sed amat alteri. Sicut em̄ ens simpliciter ē q̄ habet esse. ens autē s̄m quid est. q̄ est i. alio ita bonum q̄ ouertitur cū ente simplici quidem est qd ipm habet bonitatē. Qz autē est bonū alterius ē bonum s̄m qd & p̄cōsequens amor quo amat aliqs. vt sit ei bonum est amor simpliciter. amor autē quo amatur aliqd vt sit bonū alterius est amor secūdum quid.

DISTINCTIO DECIMA.

DEmde considerādū est de causa amoris. & primo vtrū solum bonum sit causa amoris. Secūdo vtrū cognicio terciū vtrū similitudo. Quarto vtrū aliqua alia passio aīe. **Ad primū** scz vtrū solum bonū sit causa amoris. Dicendū q̄ sicut dicit Aug. viii. de trini. Non amat certe nisi bonū. qz sic dictū est amor ad appetitiuā potēciam p̄met q̄ est vis passiva. vnde obiectū eius cōpatur ad ipam sicut causa motus vel actus ipsi. Oportet igitur vt illd sit p̄prie causa amoris q̄ est amoris obiectū. amoris autē p̄prium obiectū est bonum. qz vt dictū est amor ipoztat quādā cōnaturalitatē vel cōplacenciā amantis ad amatū. vnicuiq; autē est bonū id qd est sibi cōnaturale & p̄pzonatū. vñ relinquit q̄ bonū sit p̄pzia causa amoris. malū autē nūqm̄ amat nisi sub ratione boni scz in quātū ē s̄m quid bonū & apprehendit vt simpliciter bonū & sic aliqs amor est malus inquantū tendit i. id qd non est simpliciter bonū. et p̄ hunc modum diligit homo iniquitatē inquantū p̄ iniquitatē adipiscit aliquod bonū puta delectationem vel pecuniā vel aliquod tale. pulchrum autē et si de sui ratione sit amabile. sicut dicit dyo. iiii. de di. no. q̄ nō solum bonū s; etiā plēchzum est omnibus amabile. hoc nō obstat p̄dictis qz pulchrum est idē cū bono sola ratōe differens. cū em̄ bonum sit q̄ omnia appetūt de ratione boni ē q̄ in eo quietet appetitus. s; ad ratōem pulchri p̄met q̄ in eius aspectu seu cognitione quietet appetitus. vnde et illi sensus p̄cipue respiciūt pulchrum q̄ cognoscitiue sūt scz visus et auditus ratōi deseruiētes. dicimus em̄ pulchra visibilia et pulchros sonos. insensibilibus autē alioz sensuū non vtuntur nomine pulchritudinis. nō em̄ dicimus pulchros sapes aut odores. et sic patet q̄ pulchrū addit supra bonū quēdaz ordinē ad vim cognoscitiuā ita q̄ bonū dicat. id quod semp̄ cōplacet appetitui. pulchrum autē dicat id cuius ipa apprehensio placet. **Ad secūdū** scz vtrū cognicio sit

causa amoris. Dicendum quod sicut dictum est bonus est causa amoris per modum obiecti. bonum autem non est obiectum appetitus nisi per apprehensum et ideo amor requirit aliquam apprehensionem boni quod amat. et propter hoc philosophus dicit in viii. ethi. quod visio corporalis est principium amoris sensitivi et similitudinem exemplatio spiritualis pulchritudinis vel bonitatis est principium spiritualis amoris. sic igitur cognitio est causa amoris ratione quod et bonum quod non potest amari nisi cognitum. **A**d tertium scilicet utrum similitudo sit causa amoris. Dicendum quod similitudo proprie loquendo est causa amoris. sed considerandum est quod similitudo inter aliquid potest attendi dupliciter uno modo ex hoc quod utrumque habet idem in actu sicut duo habentes albedinem dicuntur similes. alio modo quod unum habet in potentia. et in quadam inclinatione id quod aliud habet in actu. Sicut si dicamus quod corpus graue existens extra suum locum habet similitudinem cum corpore graui in suo loco existenti. vel etiam secundum quod potentia habet similitudinem ad actum ipsum. nam in ipsa potentia est quoddammodo actus. **P**rimo ergo similitudinis modus causat amorem amicitie siue beniuolentie. ex hoc enim quod aliqui duo sunt similes qui habentes unam formam sunt quoddammodo unum in forma illa. Sicut duo homines sunt unum in specie humanitatis. & duo albi in albedine & ideo affectus unius tendit in alterum sicut in unum sibi & vult ei bonum sicut & sibi. sed secundus modus similitudinis causat amorem concupiscentie vel amicitiam vitalem seu delectabilem. quod unicuique existenti in potentia in quantum huiusmodi inest appetitus sui actus. & in eius consequente delectatione si sit sciens & cognoscens. dictum est autem quod in amore concupiscentie amans proprie amat seipsum cum vult id bonum quod concupiscit. magis autem unumquisque seipsum amat quam alium. quia sibi est vnus in substantia. alteri vero in similitudine alius cuius forme. & ideo si ex eo quod est similis sibi in participacione forme impediatur ipsemet a consequente boni quod amat efficitur ei odiosus non in quantum est similis. sed in quantum est boni proprii impedimentum & propter hoc figuli contraxant adinuicem quia se inuicem impediunt in proprio lucro. & iter supbos sunt iurgia quia se inuicem impediunt in propria excellentia quam concupiscunt. **A**d quartum scilicet utrum aliquid alia passio anime sit causa amoris. Dicendum quod nulla alia passio anime est que non presupponat aliquem amorem cuius ratio est. quia omnis alia passio anime vel imporat motum ad aliquid vel quiescit in aliquo. omnis autem motus in aliquid vel quies in aliquo ex aliquo conaturalitate vel coaptacione procedit que pertinet ad rationem amoris. unde impossibile est quod aliquid alia passio anime sit causa naturaliter omnis amoris. contingit tamen aliquam aliam passionem esse causam amoris alicuius. sicut etiam unum bonum est causa alterius. unde cum quis amat aliquid propter delectationem. amor quidem ille causatur ex delectatione. sed delectacio illa iterum causatur ex alio amore precedente. nullus enim delectatur in re nisi aliquo modo amata. Item desiderium alicuius rei semper presupponit amorem illius rei

Sed desiderium alicuius rei potest esse causa ut res illa ametur. sicut qui desiderat pecuniam amat propter hoc eum a quo pecuniam recipit. spes etiam causat vel auget amorem & ratione delectationis quod delectationem causat & etiam ratione desiderii quod spes desiderium fortificat. non enim ita intense desideramus quod non speramus sed tamen & ipsa spes est alicuius boni amata.

DISTINCTIO VNDECIMA.

Deinde considerandum est de effectibus amoris & circa hec queruntur quatuor. primo utrum unio sit effectus amoris. Secundo utrum mutua inhesio.

Tercio utrum extasis. Quarto utrum zelus. **A**d primum scilicet utrum unio sit effectus amoris. Dicendum quod duplex est unio amantis ad amatum. vna secundum rem puta cum amatum presentialiter adest amanti. alia vero secundum affectum que quidem unio consideranda est ex apprehensione precedenti. nam motus appetitus sequitur apprehensionem. Cum autem sit duplex amor scilicet concupiscentie & amicitie uterque procedit ex quadam apprehensione unitatis amati ad amantem. cum enim aliquis amat aliquid quasi concupiscens illud. apprehendit illud quasi pertinet ad sui bene esse. Similiter cum aliquis amat aliquid amore amicitie ei vult bonum sicut et sibi vult bonum. unde apprehendit eum ut alterum se in quantum scilicet vult ei bonum sicut & sibi ipsi & inde est quod amicus dicitur alter ipse. & augustinus dicit in iiii. serm. v. quidam dixit de amico suo dimidium anime sue. **P**rima ergo unio amoris facit effectiue. quia mouet ad desiderandum & querendum presentiam amati quasi sibi conuenientis ad se pertinetis. secundam vero unionem facit formaliter quod ipse amor est talis unio vel nexus. unde augustinus dicit in viii. de trinitate. quod amor est vitra quodammodo duo aliquid copulans vel copulare appetens amantem scilicet & quod amat. quod enim dicitur copulans refertur ad unionem affectus sine qua non est amor. quod vero dicitur copulare appetens pertinet ad unionem realem. **S**ciendum autem quod unio tripliciter se habet ad amorem. quedam enim unio est causa amoris. & hec quidem unio est substantialis quantum ad amorem quo quis amat seipsum. quantum vero ad amorem quo quis amat aliam est unio similitudinis ut dictum est. Quedam vero unio est essentialiter ipse amor. & hec est unio secundum cooperationem affectus qui quidem assimilatur unioni substantiali in quantum amans se habet ad amatum in amore quidem amicitie ut ad seipsum. in amore autem concupiscentie ut ad aliquid sui. quedam vero unio est effectus amoris & hec unio est realis quam amans querit de re amata. & hec quidem unio est secundum conuenientiam amoris. ut enim philosophus refert in secundum politico. aristophanes dixit quod amantes desiderarent ex ambobus fieri unum. sed quod ex hoc accideret aut ambos aut alterum corruptum querunt unionem que conuenit & decet ut scilicet simul conuersentur & simul colloquantur & in aliis huiusmodi conueniantur. **A**d secundum scilicet utrum mutua inhesio sit effectus amoris. Dicendum quod effectus iste mutue inhesionis potest intelligi & quantum ad uim apprehensiuam & quantum ad uim appetitiuam

Nam quātū ad uim apphensiuā amatū dicit esse in amāte inquantū amatū imozat in apphensione amantis fm illud phil. i. **E**o q̄ habeam uos in corde. amans uero dicitur esse in amato fm apphensionē in quātū amans nō est contentus superficiali apphensione amati. sed nōtū singula q̄ ad amatū p̄tinent intrinsecus disquirere & sic ad interiora eius ingredī sic de spiritu sancto qui est amor. dicit. ii. ad cor. ii. **Q**uis scrutat̄ etiā pfunda dei. sed quātū ad uim appetitiuā amatū dicit esse in amāte. put est p̄ quandā op̄laciā in ei⁹ affectu ut vel delectat̄ in eo aut in bonis eius apud p̄sentiam vel ī absentiam p̄ desiderū tēdat in ipsū amatū p̄ amozē cupiscentie. vel in bona que uult amato ei⁹ p̄ amozem amicitie. nō quidez ex aliq̄ extrinseca causa. sicut cū aliq̄s desiderat aliquid p̄pter alterū. vel cū aliq̄s uult bonū alteri n̄ p̄pter aliqd̄ aliud. s; p̄pter op̄laciā amati intrinsecus indicatā. vnde & amor dicitur intimus & dicit̄ viscera caritatis. ecouerso aut amans est in amato. aliter quidē p̄ amozē amicitie. aliter p̄ amozē cupiscentie. amor em̄ cupiscentie nō req̄scit in quacūq; extrinseca aut superficiali adeptōe v̄l fructiōe amati. s; querit amatū p̄fecte habere q̄si ad intima illi⁹ p̄ueniens. In amozē amicitie amans requiescit in amato in quantū reputat bona v̄l mala amici sicut sua & voluntatē amici sicut suā ut q̄si ipse in suo amico uideat̄ bona vel mala pati & affici. & p̄pter hoc p̄pziū est amozoz eadem uelle & in eodē tristari & gaudere fm p̄b̄m in. ix. ethi. & in secūdo rethorice. ut sic in quantum q̄ sunt amici estimat sua amans uideat̄ esse ī amato q̄si idem fact⁹ amato. Inq̄ntū uero ecouerso uult & agit p̄pter amantē sicut p̄pter seipsum q̄si r̄pucans amicū idē sibi sic amatū est in amāte. potest aut & tercio mō mutua inbesio intelligi ī amozē amicitie fm uia readamatōis in quantū mutuo se amant amici & sibi inuicē bona uolunt & opant. **A**d terciū scz uerū extasis sit effectus amozis. Dicit̄ q̄ extasim pati aliqd̄ dicit̄ cū aliq̄s extra se ponit q̄ quidē ouenit & fm uim apphensiuam & fm uim appetitiuā. **S**ecundū q̄dem uim apphensiuā aliq̄s dicit̄ extra se ponit q̄si ponit extra cognitōem p̄pziā sibi v̄l qui ad sup̄iorem sublimant̄. sicut homo dum eleuatur ad comp̄hēdēdū aliqua que sunt sup̄a sensum & ratōem. dicit̄ extasim pati inquantū patit̄ extra onaturalē apphensionē ratōnis & sensus vel ad inferiora dep̄zimē. puta cum aliq̄s in furiā v̄l in amenciam cadit dicit̄ extasim passus. **S**ecundū appetitiuā uero prem̄ oz aliq̄s extasim pati q̄si appetitus alicuius ī alterum ferē exiens quodāmō extra seipm. p̄mam quidē extasim facit amoz dispositiue in quantū scz facit meditari de amato. ut dictū est. intensa autē meditatio vnus abstrahit ab aliis. sed secundā extasim facit amoz directe. simpliciter quidē amoz amicitie. amoz autē cupiscentie. non simpliciter s; secundum qd̄. **N**az

in amozē cupiscentie quodāmō ferē amans extra seipm inquantū scz nō cōtētus gaudē de bono q̄ habet q̄rit frui aliquo exē se. sed qz illud extrinsecum bonū q̄rit sibi habere. non exit simpliciter extra se. s; talis affectio in fine ipsa eludatur. sed in amozē amicitie affectus alicui⁹ simpliciter exit exē se quia uult amico bonū & opatur q̄si gerens curā et p̄uidentiā ipsius p̄pter ipm̄ amicū. **A**d quartū scilic; uerū zelus sit effect⁹ amozis. Dicit̄ q̄ zel⁹ quocūq; modo sumat̄ ex intēsiōe amozis p̄uenit. Manifestū est em̄ q̄ quāto aliqua uirt⁹ intensius tendit ī aliqd̄ forci⁹ etiā repellit omne extrariū vel repugnans. Cū igit̄ amoz sit q̄dam motus ī amatū ut auḡ. dicit̄ ī li. lxxxiii. q̄stionū. **I**ntensus amoz q̄rit excludere omne q̄ sibi repugnat. aliter tñ b̄ ottingit ī amozē cupiscentie & aliter ī amozē amicitie. nam ī amozē cupiscentie q̄ intense aliqd̄ concupiscit mouet̄ oīa illud q̄ repugnat. osequutoi vel fructiōi q̄ere ei⁹ q̄ amat. & hoc modo uiri dicunt̄ zelare uxores ne p̄ oīozciū alioz impediat singularitas q̄m in uxore querūt. **S**imiliter etiā qui q̄runt excellentiā mouent̄ contra eos qui excellē uident̄ quasi ipedientes eozuz excellentiā. et iste est zelus iuidie de quo dicit̄ ī ps. nolī emulare ī malig. neq; zelaueris faci. iniquitatē. amoz aut amicitie q̄rit bonū aīci. vnde quādo est intēsus facit hominē moueri contra omē illud qd̄ repugnat bonis amici et secundū hoc aliq̄s dicit̄ zelare p̄ amico q̄ si q̄ dicunt̄ vel fiunt oīa bonū amici homo repellere studet. & p̄ hunc etiā modū aliq̄s dicit̄ zelare p̄ deo q̄ ea q̄ sunt oīa honozē vel uolūtatem dei repellere fm posse conatur fm illud iii. re. xix. **Z**elo zelatus sum p̄ dño exercitiū. **E**t ideo sup̄ illud zelus dom⁹ tue come. me. dicit̄ glofa q̄ bono zelo cōmedit̄ qlibet q̄ p̄ua q̄ uideit̄ corrigē satagit si neq̄t tolerat et gemit.

DE ODIŌ.

DISTINCTIO. XII.

Deinde considerandū est de odio & circa hoc q̄runt̄ sex. p̄mo uerū obiectum & causa odii sit malū. **S**cdo uerū odiū causat̄ ex amore. **T**ercio uerū odiū sit fortius q̄m amoz. **Q**uarto uerū aliq̄s possit odio habere seipm. **Q**uinto uerū aliq̄s possit odio habere ueritatē. **S**exto uerū aliq̄s possit odio haberi ī uniuersali. **A**d p̄mū scz uerū obiectum & causa odii sit malū. Dicit̄ q̄ cum appetitus natural' deriuetur ab aliqua apphensione licet non oīūcta eadez ratio uideat̄ esse de inclinacōe appetitus nat̄al' & appetitus aīalis qui sequit̄ apphensionē cōiunctā. in appetitu aut nat̄ali hoc maifeste apparet q̄ sicut vnūquodq; habet naturalē consonantiā vel appetitudinē ad id qd̄ sibi ouenit q̄ est amoz naturalis ita ad id qd̄ est ei⁹ repugnans & corruptiuū habet dissonantiā naturalem q̄ est odiū naturale. **S**ic igit̄ & in appetitu aīali seu intellectu amoz est consonantiā qdā appetitus ad id qd̄ apphendit̄ ut oueniēs. odii uero est dissonantiā qdā appetitus ad id qd̄

apprehendit ut repugnans & nociuū. sicut autē omne ueniens inquantū huiusmodi habet rationem boni. ita omne repugnans uel nociuū inquantū huiusmodi habet rationem mali. & ideo sicut bonū est obiectum amoris. ita malū est obiectum odii. **¶** Ad secundū scilicet utrū odium causetur ex amore. Dicendū quod sicut dictum est amor consistit inquadā uenientia amatis ad amatum. odium uero consistit in quadā repugnancia uel dissonancia. oportet autē in quolibet parte considerare quod ei ueniat quā quid ei repugnet. per hoc enim aliquid est repugnans alteri quod est corruptiuū uel impediuū eius quod est conueniens. unde necesse est quod amor sit prius odio & quod nihil odio habeatur nisi per hoc quod contrariatur uenienti quod amat & hinc habet omne odium ex amore causari. **¶** Ad terciū scilicet utrū odium forcius sit amore. Dicendū quod impossibile est effectū suam causam esse fortius. omne enim odium procedit ex aliquo amore sicut ex causa tu supra dictum est unde impossibile est quod odium forcius sit amore simpliciter. sed oportet ulterius quod amor simpliciter loquendo sit odium forcius. Forcius enim mouetur aliquid in finem quā in ea quae sunt ad finem recessus autē a malo ordinatur ad consequentiam boni sicut ad finem. unde simpliciter loquendo forcius est motus autē in bonū quā in malum. sed tamen aliquando uidetur odium forcius amore propter duo. Primo quidem quod odium est magis sensibile quā amor. cum enim sensus perceptio sit in quadā imutatione ex quo aliquid iam imutatum est non ita sentitur sicut quā est in ipso imutari. unde calor febrius ethice quā uisus sit maior quā calor terrene non tamen ita sentitur sicut calor terrene quia calor ethice iam uersus est quasi in habitū & naturā. propter hoc etiā amor magis sentitur in absentia amati. sicut Augustinus dicit in x. de trinitate. Quod amor non ita sentitur cum non perdit eum indigentia. & propter hoc etiā repugnancia ei quod oditur sensibilius percipitur quā uenientia eius quod amat. Secundo quia non comparatur odium ad amorem sibi correspondentem. hinc enim diuersitate bonorum est diuersitas amoris in magnitudine & paruitate quibus proportionantur opposita odia. unde odium quod correspondet maioris amoris magis mouetur quā minoris amoris. **¶** Ad quartū scilicet utrū aliquis possit odio habere seipsum. Dicendū quod impossibile est quod aliquis per se loquendo odiat seipsum. naturaliter enim unum quodque appetit sibi bonum. nec potest aliquis aliquid sibi appetere nisi sub ratione boni. nam malū est propter uoluntatem. ut Dionysius dicit in iii. ca. de di. no. Amare autē aliquid est uelle ei bonum. unde necesse est quod aliquis amet seipsum. et impossibile est quod aliquis seipsum odiat per se loquendo. accidens tamen contingit quod aliquis seipsum odio habeat. & hoc dupliciter. uno modo ex parte boni quod sibi uult aliquis. accidit enim quāquod illud quod appetitur. ut secundum quod bonū esse simpliciter malū. & hinc hoc aliquis accidens uult sibi malū quod est odire. Alio modo ex parte sui ipsius cui uult bonum. unumquodque enim maxime est id quod est principaliter in ipso unde ciuitas dicitur. facere quod rex facit quasi rex

sit tota ciuitas. Manifestū est ergo quod homo maxime est mens hominis. contingit autē quod aliqui estimant se maxime esse id quod sunt hinc in naturam corporalem & sensitiuam. unde amant se hinc id quod estimant se esse. sed odint id quod uere sunt dum uolunt contraria rationi. & utroque modo ille qui diligit iniquitatem. odit non solum animam suam sed etiā seipsum. **¶** Ad quintū scilicet utrū aliquis possit odio habere ueritatem. Dicendū quod bonum & uerum et ens sunt idē hinc rem sed differunt ratione. bonum enim habet rationem appetibilis non autē ens uel uerū quia bonum est quod omnia appetunt & ideo bonum sub ratione boni non potest odio haberi nec in uniuersali nec in particulari. ens autē & uerum in uniuersali quidem odio haberi non possunt. quia dissonantia est causa odii & uenientia causa amoris. ens autē & uerū sunt contra omnia. Sed in particulari nihil prohibet quoddam ens & quoddam uerū odio haberi. inquantū habet rationem contrarii & repugnantis. contrarietas enim & repugnancia non aduersatur rationi entis & ueritatis aduersatur rationi boni. Contingit autē uerū aliquid particulare tripliciter repugnare uel contrariari bono amato. uno modo hinc quod ueritas est causa liter & originaliter in ipsis rebus & sic homo quandoque odit aliquid ueritatem dum uellet non esse uerū quod est uerū. Alio modo hinc quod ueritas est in cognitione ipsius hominis quod impedit ipsum a prosecutione amari. sicut si aliqui uellent non cognoscere ueritatem fidei ut libere peccarent. ex quorum persona dicitur Job xxii. Scienciam uiarum tuarum nolumus. Tercio modo habet ueritas particularis odio tanquam repugnans. puta est in intellectu alterius puta cum aliquis latere uolens in peccato odit quod aliquis ueritatem circa suum peccatum cognoscat & hinc hoc dicit Augustinus in x. confes. quod homines amant ueritatem incontente oderunt eam re darguentem. **¶** Ad sextū scilicet utrū aliquid possit odio haberi in uniuersali. Dicendū quod de uniuersali dupliciter contingit loqui uno modo hinc quod subest intentioni uniuersali. alio autē modo de natura cui talis intentio attribuitur. Alia est consideratio hominis uniuersalis & alia hominis in eo quod homo. Si igitur uniuersale accipiat primo modo. sic nulla potentia sensitiue potest in uniuersale. quia uniuersale fit per abstractionem a materia individuali in qua radicata est omnis uirtus sensitiua. potest tamen aliqua potentia sensitiua & apprehensiuā & appetitiua ferri in aliquid uniuersaliter. sicut dicitur quod obiectū uisus est color hinc genus non quia uisus cognoscat colores uniuersales. sed quia quod sit cognoscibilis a uisu non uenit color inquantū est hic color sed inquantū est color simpliciter. sic igitur odium sensitiue potest respicere aliquid in uniuersali quod ex natura contra aliquid aduersatur alteri & non solum ex eo quod est particularis sicut lupus ouis. unde ouis odit lupum generaliter. sed ira semper causatur ex aliquo particulari quia ex aliquo actu ledentis. actus autē particularis sunt. Et propter hoc philosophus dicit quod ira semper est ad aliquid particulare uel singulare. odium uero potest esse

ad aliquid in genere. sed odium secundum quod est in parte intellectiva cum consequatur apprehensiones vniuersales intellectus potest utroque modo esse respectu vniuersalis. Sciendum autem quod nichil est habendum odio nisi peccatum vel propter peccatum. sic autem vniuersaliter diliguntur ratione bonitatis & illud magis amandum est in quo magis relucet ratio bonitatis. sic vniuersaliter odientur propter malum & ubi est maior ratio mali illud est amplius odendum. Primo igitur & principaliter odire debemus peccatum in quantum est contrarium voluntati diuine & in quantum deus pro ipso contemnitur de honore & offendit. & sic deus & eius honores debemus amare super omnia ita peccatum in quantum est contra deum & eius honorem super omnia debemus odire. psalmista. qui diligitis dominum odite malum debemus etiam odire omnes dehonorentes deum. ps. nonne qui oderunt te domine oderam & super inimicos tuos tabescebam. perfecto odio oderam illos. Hoc autem est perfectum odium ut sic odiantur vicia ut enim diligantur homines sicut deus diligit omnia que sunt & nihil odit eorum que fecit. sic dicitur sap. xxi. odite tamen peccatores ecc. xii. altissimus odio habet peccatores non naturam quam condidit nec animam que redemit. Ideo statim sequitur. & miseratus est penitentibus. i. ratione nature quam diligit miseretur peccatori que cito peccatum dimittit penitendo peccatum debemus odire ratione que contrarium est salutem nostre anime. Qui diligit iniquitatem odit animam suam. odiamus ergo peccatum et omnem hominem que salutem nostram impedit & nos perhibet ad peccatum. ait enim saluator luc. xiiii. Si quis venit ad me & non odit patrem suum & matrem suam & uxorem et filios ad huc autem & animam suam non potest meus esse discipulus. quod exponens greg. ait peccatum licet quanto penes & carnaliter propter iniquos precipimur odisse qui iubemur & inimicos diligere. sed si vim propter peccatum dimimus utrumque agere per discretione valemus ut eos que nobis carnis cognatione coniuncti sunt. & quos proximis nouimus diligamus & quos aduersarios in via dei patimur odiendo & fugiendo nesciamus. quasi enim pro odium diligatur que carnaliter sapiens dum praua nobis ingerit non audit. sic autem odisse debemus proximis & amicos sicut & animam nostram que tunc recte odio habemus cum eius appetitum frangimus inclinationes naturales refrenamus. motus viciosos restringimus & inhonestos mores penitus abdicamus. qui sic odit animam suam in hoc mundo in vitam eternam custodit eam. Iob. xii. quod exponens aug. ait. magna & mira sententia que admodum sit hominis in animam suam amorem ut peccatum odium ne pereat. Si male amaueris tunc odisti si bene oderis tunc amasti. felices qui oderunt custodiendo vel custodiunt odiendo ne perdant amando. Tercio debemus odire quicquid est contrarium. & nocuum rei publice & bono communi exemplo ps. dicentis. a iudicibus tuis non declinaui quia tu legem posuisti mihi. sequitur a mandatis tuis intellexi propterea odium omnem viam iniquitatis. Idem facientes provaricationes odium. Et iterum iniquos odio habui & quia cupiditas derestanda putat

iudicium subuertit iusticiam pro quam respublica conseruat sicut dicitur. i. re. viii. de filiis samuelis. Declinauerunt post auariciam acceperuntque munera & perterunt iudicium. Ideo dicitur exo. xviii. prouide de omni plebe viros potentes & timentes deum in quibus sit veritas. & qui oderunt auariciam. Contra auaros & impios principes dicitur micha. iii. audite principes nunc quid non vestrum est scire iudicium qui odio habetis bonum & diligitis malum qui violenter tollitis pelles eorum desuper eos. & carnes eorum desuper ossibus eorum. Pars igitur ex predictis quod omnes homines debeant se habere circa passionem odium. quia scilicet odire debent illa que sunt honori diuino contraria & propter salutem noxia reipublice aduersaria ut publice aduersari. Sed multi ad eo peruersi sunt quod odium diligentes se & diligunt odientes se. sicut falso dictum est dauid. ii. re. xix. Diligis odientes te & odio habes diligentes te. Diligunt enim adulatorum & eos qui eis consulunt ad sue placitum voluntatis. odium vero bonos que eos corripunt & nituntur auertere ab eis que illorum cordibus male placet unde odium eos propter solam displicentiam veritatis exemplum habemus. iiii. re. xxii. Dixit rex achab de michea propheta. ego odi eum quia non propheta michi bonum sed semper malum. falsos prophetas qui ei prospera nuntiabant amabat tamen suis falsis promissionibus decipiebant eum. sanctum vero prophetam qui veraciter predicabat ei mala que ventura erant super eum odiebat. huius rationem reddidit saluator iob. iiii. Omnis que male agit odit lucem & non venit ad lucem ut non arguantur opera eius. de talibus dicitur osee. v. odio habuerunt in porta corripientem & loquentem perfecte abominati sunt. alii odium bonos propter displicentiam bonitatis quia eo ipso que mali sunt bonos videre de bonis audire bona non possunt. exemplum de iacob & esau. Gen. xxvii. Item exemplum de ioseph gen. xxxvii. oderant eum fratres eius nec poterant ei quicquam pacifice loqui. Et exo. i. oderant egyptii filios israel. diligenter aduerte quod nec iacob nocebat nec malum uolebat esau fratri suo nec ioseph fratribus suis nec filiis israel egyptiis. sed seruebant eis & bona plurima faciebant & tamen non poterant eos diligere. sed nequiter odiebant nec mirum si mali bonos odiant. quia & ipsum deum que summe bonus est odium sic ipse testatur. Iob. xv. Si mundus uos odit scitote quia me priorum uobis odio habuit.

DE DESIDERIO. DISTINCTIO. XIII.

Deinde considerandum est de passione desiderii vel concupiscentie. De desiderio nota quod est desiderium reprimendum quia culpabile. & est desiderium prosequendum quia laudabile. Primum multiplex est alii enim desiderant excellentias dignitatum. alii opulencias facultatum. alii affluentias voluptatum. alii truculentias uoluntatum. Quidam enim desiderant excellentias dignitatum in quorum designationem dicitur Iere. ii. onager assuetus in solitudine in desiderio anime sue attraxit uentum a moris sui. onager iste qui nulli uult seruire ul'

subiici significat ambiciosū q̄ p̄esse desiderat non subesse. Iste dicit̄ esse asuetus ī solitudī ne q̄a solus vult laudari. honozari. reputari. ac etiā dñari. iste in desiderio aīe sue attrahit uentū sc̄z uanitat̄is. sic em̄ onager ut attrahat uentū ī refrigeriū cordis sui os aperit. sic ambiciosus ut desiderii sui ardozē īfrigeret. hyat & aspirat ad honozes q̄ p̄ uentum pp̄rie designant̄ qz aliquātulū refrigerāt. tñ non satiāt sed inflāt & fantastice replent. honozes ergo non sunt desiderandi tñ possunt recipi patēter obediēdo diuīne p̄uidētie uel mandato. Sicut dauid cui dictū est. ii. re. iii. impes oib⁹ sicut desiderat aīa tua uel utilitatē populī de- siderando. Sicut aīe apl̄s. i. thi. iii. Qui episco patū desiderat. bonū op⁹ desiderat. Opus iqt̄ n̄ requiē. onus non honozē. **¶** Alii desiderāt opulētiās facultatū. contra quos dicit̄. i. thi. vi. Qui volūt diuites fieri incidūt ī tēptatōz & ī laqueū dyaboli & ī desideria multa & inutilia & nociua q̄ mergūt hoīem ī iterituz & p̄ditōem. faciamus ergo h̄m doctrinā eius thi. ii. abnegantes īpietatē & secularia deside- ria. sobrie & iuste & pie uiuam⁹ ī hoc seculo Signant̄ cōiūgit̄ apl̄s ista duo. sc̄. cupiditatem & īpietatē. quia cupiditatē vt ī plurib⁹ comi- tatur īpietas. sobrie inquit quantū ad nos. iu- ste quantū ad pximos. pie id est deuote & re- ligiose quantū ad deū. Sobrietatē aut̄ intelli- gimus nō solū ī cibis & potibus. verumetiā ī verb̄ & ī opibus. Item ī intellectu vt sobrie cogitemus de nob̄ ne sup̄za nos ī cogitatio- nibus nr̄is inaniter extollamur. & similiter ī affectu ne vltra qm̄ statū nostrū deceat uel sa- lutī nr̄e expediat appetam⁹. **¶** Alii desiderāt affluentias voluptatum a quibus nos ruocat apl̄s petrus dicit̄. i. pe. ii. Obsecro vos tanqm̄ aduenas & pegrinos abstinere vos a carnali- bus desideriis que militāt aduersus aīam. Itēz paulus apl̄s ro. xiiii. Curā carnis ne feceritis ī desideriiis Idē Gal. v. spiritu ambulate & de- sideria carnis nō p̄ficietis. **¶** Alii desiderant īplere truculētiās volūtātū sicut dicebat dñs iudeis Ioh. viii. vos ex patre dyabolo estis & d̄- sideria patris vr̄i vultis īplere ille homicida- er at a p̄ncipio. tales desiderant mortēs. aduer- sitates damna vel alia hui⁹mōi infortunia p̄- ximoz. vnde dicit̄ puer. xxi. aīa impiī deside- rat malū. Vigilanter attēde qm̄ misera sit cō- ditio peccatoz. sicut em̄ diligentibus deū oīa coo- pant̄ ī bonū. ro. viii. ita peccatozibus om- nia cedūt & ouertunt̄ ī malū. deus em̄ dimittit eos libere ambulare p̄ deuia uicōzuz. sicut taurus indomitus libere p̄mittit̄ ire quocūqz īper⁹ eū ducit. ps̄. dimisi eos h̄m desideria coz- dis eoz. ibunt ī aduentionibus suis. Item ro. i. Tradidit eos deus ī desideria cordis eoz ī mundiciā. & hoc est manifestū signū re- p̄batōis eterne. Item p̄ces eoz exaudit ī dānū ipsoz ps̄. pluit sup̄ eos sicut puluerē carnes zc̄ Sequit̄. Māducauerūt & saturati sunt nimis & desiderū eoz attulit eis. nō sunt fraudati

a desiderio suo. adhuc esce eoz erāt ī oze ipoz & ira dei ascendit sup̄ eos &c. Item laudatur ab hominib⁹ fouent̄ ī sceleribus suis. ps̄. lau- dat̄ peccatoz ī desideriiis aīe sue &c. Item fru- stranē a spe adeptōis bonoz. uerbi gratia. pec- catoz p̄mittit sibi vite longeuitatē. op̄ctōm penitētie p̄meditatōem. ī morte. adeptōez glo- rie. sed desiderū peccatoz p̄bit. Itēz a spe eua- sionis maloꝝ apoc. ix. Querēt hoīes mortem & non iuenient eam. desiderabūt mozi & fu- giet mozs ab eis. omnia p̄dicta desideria sunt culpabilia & nociua. **¶** Viso de desiderio cul- pabili. dicēdū ē de desiderio laudabili. de quo notandū est qz sicut desiderari solent natura- liter loquēdo sanitas fortitudo. sapiētia pulcri- tudo. delectatō plenitudo. sic spiritu aliter de- siderare debemus. sanitatē sanctimonie forti- tudinē potestatis claritatē sapiētie. pulchritu- dinem honestatis. pleitudinē meritoꝝ. & dul- cedinem gaudiorum. **¶** Primo ergo desiderare debemus sanitatē sanctimonie. salus em̄ aīe ī sanctitate iusticie ec̄c̄. xxx. attende qm̄. ar- denter infirmus desiderat sanitatē. quātas ab- stinētiās & ieiunia facit. quātas expensas fa- tiens p̄cipendit. nichil em̄ tempale carū habz dūmodo recuperet sanitatē. qm̄ libent̄ obedi- t medico qm̄ amaras potiones. qm̄ asperas sec- tiones qm̄ horrendas ustiones sustinet p̄ spe recuperande sanitatis. tñ certus non est qz recu- peret sanitatē nec qm̄ diu recuperata durabit. si- ḡt̄ tanta facit & sustinet homo p̄ incerta sa- nitate cozpis de necessitate post modicū mozi- tū. quāta facit qz aspera sustinere qm̄ larga munera dare qm̄ humiliter obedire spiritu ali- medico deberemus p̄ salute aīe imortalis. hāc sanitatē deplozabat amissam ps̄. dicens. non ē sanitas ī carne mea a facie ire tue &c. que se- quūt̄ vsqz ibi. dñe ante te om̄e desiderū me- um. p̄ hac recuperanda & seruanda petebat Iob xxxi. Quis mibi tribuat auditorē & desiderū meū audiat ops̄ & libzū mibi scribat ipse q̄ iu- dicat &c. **¶** Secundo desiderare debemus for- titudinē potestatis ī sustinēdis adūsīs & tē- ptatōibus deuicēdis. & quia non infortitu- dine sua roborabit̄ vir s̄z dñi ad ipm̄ p̄ ozatōez recurzēdū est ī oī periculo. sicut factō docu- it ipse christus īminente passione Ideo dicitur ysa. xxvi. Vrb̄s fortitudis nostre syon. id est specula ozatōis saluatoꝝ ponet̄ ī ea murus et antemurale. Sequit̄. Nomē tuū et memoziā- le tuū ī desiderio aīe. Existens em̄ ī piculo sa- lutis p̄dēde iuocare debet nomē dñi qz ē ihs id est saluatoꝝ et memoziāle dñice passiois de- bet ante mentis oculos reuocare. vt exempluz accipiat patiendū q̄cunqz grauiā et virtutē oīa temptationū genera deuicēdis. **¶** Tercio desir- derare debem⁹ claritatē sapiētie. Sicut em̄ ait sapiens puer. iii. fruct⁹ ei⁹ p̄ciosior est cūctis opibus et omnia q̄ d̄siderant̄ huic nō valēt cō- parari Idē. viii. Melior est sapiētia cunctis o- pib⁹ p̄ciosissimis et omne desiderabile ei n̄ p̄- cōpari. Sequit̄. Per me reges regnant et legū

conditores iusta discernūt. p me principes im-
pant et potētes decernūt iustitiam. Item sap.
vii. p̄posui illam sc̄ sapiētā regnis et diuitias
nichil esse dixi i cōparatōe illius. qm̄ om̄e au-
rum in cōpatione illius harena est exigua. &
tanqm̄ lutū estimabiē argentū i aspectu illi⁹
super salutē & speciē dilexi eaz. Item Sap. vi.
Diligite lumē sapiētie om̄s qui p̄stis pplis
Idem. Emitte illam de sede magnitudinis tue. vt
mecū sit & mecū laboret. vt sciam qd̄ acceptū
sit coram te om̄i tpe. Scit em̄ illa om̄ia & in-
telligit. & deducet me in opibus meis sobrie.
& custodiet me i sua potentia. & erūt accepta
opa mea. & disponā populū meū iuste. & ero
dign⁹ sedū patris mei. Quarto desiderare de-
bemus pulcritudinē honestatis. ecci. xl. Gratiā
& speciē desiderabit oculus. Quod duob⁹ mo-
dis potest intelligi sc̄ coniuētū. in speciē
gratiosam. vel diuisim. gratiam interi⁹ iusti-
ficantē. & sp̄m̄ ouersatōis exterioris honestan-
tem. vnum ē necessariū ppter osciētā. aliud
ppter famam. vel ppter exemplū pximis i-
hibendū. Quinto desiderare debemus pleitu-
dinem meritoꝝ. Attende cū quātis laboribus
piculis. sollicitudinib⁹. & angustiis acquirūt
hoīes huius seculi diuitias tēpōzales. transeūt
maria regna. & terras circueūt. sustinent gla-
cies niues. frigoꝝa. pluuias. et solis ardoꝝes. vt
acquirāt incertas diuitias thesaurizant sibi in
terza. vbi timea & erugo demoliē. & vbi fures
effodiūt & furant. quantomagis nos si sapiē-
tes essemus. faceremus nobis thesaurum i de-
ficientē in celis. ad qd̄ nos hortat dñs Math.
vi. Thesaurizate vobis thesauros in celo. vbi
nec timea nec erugo demoliē. & vbi fures nō
effodiūt nec furant. De hoc thesauro dicitur
puer. xxi. Thesaurus desiderabilis & oleū in
habitu iusti. Thesaurus desiderabilis me-
ritoꝝ & oleū gratie. vel oleū pietatis in habita-
culo id est osciētia iusti. Attende q̄ sicut ma-
ioꝝi thesauro indigent principes. qm̄ subiecti.
Immo periculosum ē p̄ncipi esse sine thesau-
ro. ita maioꝝibus meritis indigent p̄ncipes
& in maioꝝi sunt periculo. nisi maioꝝem the-
saurum habeant meritoꝝum. Ceterum absur-
dum est qd̄ p̄ncipes agregent sibi thesauros
tempozales. & careant spiritualibus & eter-
nis. Sexto desiderare debem⁹ dulcedinē gau-
dioꝝ. Hec dulcedo sentiē aliq̄liē i secreto oꝝa-
tionis & oꝝtemplationis. Sicut expertā se gau-
det anima sancta. Can. ii. Sub vmbza illi⁹ q̄z
desiderabā sedi. & fructus ei⁹ dulcis gutturi
meo. Item Can. v. Dilectus meus candid⁹ &
rubicūdus electus ex milib⁹. Sequit. Guttur
illius suauissimū. & totus desiderabilis. vere
tot⁹ desiderabilis. quia nō solū desiderabilis
contēplatio diuinitatis. sed etiā humanitatis
nec solū glōꝝia regnantis. sed etiā aduent⁹ na-
scētis. Aggei. ii. Veniet desideratus cunctis
gentib⁹ &c. Et humilitas ouersantis et passio
moꝝientis. ysa. liii. Ascendet sicut virgultū co-
ram eo. & sicut radix de terra siccanti. Sequit

Desiderauimus eū despectū. & nouissimū vi-
rozum virū doloꝝ & scientē &c. Hec plenitu-
do inchoatur hic in via. p̄s. Benedic anīa mea
domino. qui replet i bonis desiderū tuū. sed
cōsumatur in patria. Ideo dicebat. p̄s. Sic cer-
uus desiderat ad fontes aquarū zc. Item apls
phil. ii. desiderū habēs dissolui. & esse cū xp̄o
multo meli⁹ est. vere melius. qz ibi est om̄e bo-
num. puer. xxi. Desiderū iustoꝝ om̄e bonū.
ppter quod moysi dixit. exo. xxxiii. Ego ostē-
dam tibi om̄e bonū. hoc autē desiderū i plebi-
tur sicut p̄misit spiritus sanctus. puer. x. Desi-
derū iustis dabitur.

Concupiscētia p̄prie est in appetitu sensi-
tuo. **D**e cōcupiscētia vero querūtur quattu-
or. Primo vtrū cōcupiscētia sit i appetitu sen-
situo. Secūdo vtrū sit passio specialis. Tercio
vtrū sint aliq̄ cōcupiscētie naturales & aliq̄e
non naturales. Quarto vtrū cōcupiscētia sit i
finita. **A**d p̄mū sc̄ vtrū cōcupiscētia
sit in appetitu sensituo. dicendū q̄ sicut p̄s
dicit in p̄mo rethorice. Cōcupiscētia est appe-
titus delectabilis. Est autē duplex delectatio.
vna q̄ est in bono itelligibili qd̄ est bonū rati-
onis. Alia que ē in bono fm̄ sensum. p̄ma q̄
dem delectatio videt̄ aīe tñ esse. Secūda autē
est anime & corp̄is. quia sensus est virtus i oꝝ-
gano corporeo. vnde & bonū secundū sensū
est bonū totius oꝝiuncti. Talis autē delectatōis
appetitus videt̄ cōcupiscētia esse q̄ simul per-
tinet & ad aīam & ad corp̄is. vt ip̄m nomen
cōcupiscētie sonat. vñ concupia p̄prie loquen-
do est i appetitu sensituo. & in cōcupiscibili
q̄ ab ea denominat̄. appetitus autē sapie. vl ali-
ozum bonoꝝ spiritualiū interdū cōcupiscētia
nominat̄. Sicut dicit Sap. vi. Cōcupiscētia
sapiētie deducit ad regnū p̄petuum. Et i. p̄s.
Concupiui mandata tua. et cōcupiuit aīa mea
desiderare iustificatōes tuas. & hoc vel ppter
similitudinē quandā. vel ppter intensionem
appetitus supioꝝis partis. ex quo fit redūdan-
tia in iferioꝝe appetitū. vt simul etiam ip̄se i fe-
rioꝝ appetitus suo mō tendat in spirituale bo-
num oueniens appetitū supioꝝe. & etiā ip̄m
corp̄s spiritualibus deseruiat. Sicut in. p̄s. di-
cit. Cor meum et caro mea exultauerūt i deus
vium. **A**d secūdu sc̄ vtrū cōcupiscētia
sit passio specialis. dicendum q̄ sicut dictum
est bonū delectabile fm̄ sensum. est oꝝmuniter
obiectum cōcupiscibilis. vñ secundū eius diffe-
rentiā diuerse passiones cōcupiscibilis distiguū-
tur. diuersitas autē obiecti potest attendi. vel se-
cundū naturā ipsi⁹ obiecti. vel secundū diuer-
sitate in uirtute agendi. diuersitas autē obie-
cti actiui q̄ est secundū rei naturā. facit mate-
rialē differentiā passionū. sed diuersitas que ē
fm̄ virtutē actiuam. facit formalem differenti-
am passionū secundū qm̄ passiones specie dif-
ferunt. Est autē alia ratio virtutis motiue ip̄i⁹
finis uel boni fm̄ qd̄ est realiter p̄sens. et fm̄
qd̄ ē absens. nā secundū qd̄ est p̄sens facit i seip̄o
quiescere. Secundū autē qd̄ est absens facit ad

seipsum moueri. vnde ipm delectabile hm sensum. inquantū appetitū sibi adaptat quodā modo et conformat causat amorem. Inquantū vero absens attrahit ad seipm. et causat cōcupiscētiā. inquantū vero p̄sens quietat ī seipō et causat delectatōm. Sic igit̄ cōcupiscētia est passio differēs specie. et ab amore. et a delectatione. sed cōcupiscētie hoc delectabile. vel illud facit cōcupias diuersas numero. **A**d tertiu scz vtrū sint quedam cōcupiscētie naturales et quedā nō naturales. dicendū q̄ sicut dictū est. cōcupiscētia est appetitus boni delectabilis. Dupliciter aut̄ est aliquid delectabile. vno mō quia ē cōueniens aīalis nature. sicut cibus. potus et huiusmōi. et huiusmōi delectabilis cōcupiscētia dicit̄ naturalis. Alio mō est aliquid delectabile. quia est cōueniens aīali hm apprehēsiōnē. sicut cū aliquis apprehendit aliquid vt bonū. et cōueniens delectat̄ in ipso. et huiusmōi delectabilis cōcupiscētia dicit̄ nō naturalis. et solet magis dici cupiditas. Prime igit̄ cōcupiscētie naturales cōes sunt hoībus et animalibus. quia vtriusqz est aliquid cōueniens et delectabile secundū naturā. & in hiis etiā om̄s homines cōueniūt. vnde p̄s in. iiii. ethi. vocat eas communes & necessarias. Sed secūde cōcupiscētie sunt pprie hoīm. quoz ppriū est excogitare aliquid vt bonū & cōueniens. p̄ter id qd natura requirit. vñ in primo rethorice p̄s dicit primas cōcupiscētiās esse irrationales. secundas vero cum ratione. & quia diuersimode ratiocinant̄. ideo & secūde dicunt̄ in quarto ethi. iproprie & apposite. scz supranaturales.

Ad quartū scz vtrū cōcupiscētia sit infinita. dicendū q̄ sicut dictū est cōcupiscētia ē duplex. vna naturalis & alia nō naturalis. Naturalis quidē igit̄ cōcupiscētia nō potest esse infinita in actū. est em̄ ei⁹ qd natura requirit natura vero semp̄ tendit in aliquid finitū et certum. vnde nunqz homo cōcupiscit infinitum cibū. vel infinitū potū. sed sicut in natura contingit esse infinitū ī potentia p̄successionē. ita huiusmōi cōcupiscētia cōtingit in infinitū esse p̄successionē. vt scz post adeptum cibū. iterum alia vice desideret cibum. vel quodcūqz aliud natura requirit. qz huiusmodi corporalia bona cū adueniūt nō p̄petuo manēt sed deficiūt. vnde dñs dixit samaritane. Iob. iiii. Qui biberit ex hac aqua sitiet iterum. Sed cōcupiscētia nō naturalis omnio est infinita. Sequit̄ em̄ ratōem vt dictū est. rationi aut̄ cōpetit in infinitū p̄cedere. vnde q̄ cōcupiscit diuitias potest eas cōcupiscere. nō aliq̄ certū terminū. sed simplicit̄ diuitē se esse quātūcūqz p̄. Potest & alia ratō assignari hm p̄m ī primo politice q̄re quedā concupiscētia sit finita & quedā infinita. semp̄ em̄ cōcupia finis infinita est. finis em̄ p̄ se cōcupiscit̄ vt sanitas. vnde maior sanitas magis concupiscit̄. & sic infinitū. sic & si albū p̄ se disgregat magis albū magis disgregat. cōcupia vero eius qd est ad finē nō est infinita. sed secundū illā mēsurā appetit̄ qua cōuenit finī.

vnde qui finē in diuitiis ponūt. habēt cōcupiscētiā diuitiarū in infinitū. Qui aut̄ diuitias nō appetūt n̄ p̄pter necessitatē vite cōcupiscūt diuitias finitas sufficiētes ad necessitatē vite. vt p̄s dicit ibidem. & eadem ratio est de concupiscētia quātūcūqz aliarum rerum.

DE ABHOMINATIONE. DISTIN. XIII.

DEmde cōsiderandū est de passione abhominatōis vel fuge. Sicut aut̄ affectōnē amoris sequit̄ desideriu. qz cum aliqd cepit amari statim desiderat̄ haberi. sic post passionē odii sequitur abhominatō vel fuga. quia cū aliquid incipit odiri. statim cor incipit illud abhominari & refugere. Sciendū aut̄ qd solū peccatū abhominari debemus. spcialiter tam̄ ypocrisis falsitatē in regularibus. symoniacā p̄auitatē in clericis & p̄sulibus. iniusticiā ī p̄ncipibus. detractōnis maliciā ī curialibus. ornatus vanitatē & luxurie feditatē in mulieribus. **S**pecialiter abhominari debet aīa ypocrisis falsitatem & maxime in regularibus. qz & deus abhominatur eam. Sicut dicit Luce. xvi. vos estis qui iustificatis uos corā hominibus. deus aut̄ nouit corda. quia q̄ hoībus altū est. abhominatō ē ante deū. **I**tem symoniacā p̄auitatē in clericis. dan. ix. Erit in tēplo abhominatō de solationis. **I**tem ezech. viii. vidi ab aquilone porte altaris ydolum celi in ipso introitu. Et dixit ad me. fili hoīs putas ne uides tu quid isti faciunt abhominatōes magnas quas domus isrl̄ facit hic ut p̄cul recedā a sanctuario meo. **I**tem iniquitatē & in iusticiā ī p̄ncipibus. p̄s. Iniquitatē odio habui & abhominatus sum. legē aut̄ tuam dilexi. **I**tem puer. xx. pondus & p̄dus mensura & mēsurā utrūqz abhominatio est apud deū. **I**dem. xi. statera dolosa abhominatio est ante deū. **I**tem detractoz uirulentas seuitias & adulatoroz fraudulētas blanditias ī curialibus. p̄. xxiiii. **A**bhominatio est hoīm oīs detractoz. **I**dem. iiii. abhominatio est dño omnis illusoz. **D**e utroqz simul. puer. xvii. **E**t qui iustificat ipium. et qui condēpnat iustum uterqz abhominabilis est apud deū. **I**tem ornatus uanitatē & luxurie feditatē ī mulierib⁹. **V**nde dicebat bester. xiiii. **T**u scis infirmitatē & necessitatē meā. qz abhoier om̄e signū superbie & glorie mee. qd ē sup capō meū ī die ostentatōis mee. et detester illud q̄si pannū mēstruate. & non potēt illud ī diebus silēti mei. **E**x ep̄lo huius sancte regie abhominari debēt om̄s dñe & mulieres honeste fastū. & etiā idecētiā ī ornatu suo. **C**ōtra qd loquit̄ beat⁹ Iob. apo. xvii. **V**idi mulierē sedentē sup bestiā coccineā plenā noibus blasphemie. habentē capita seprem. & cornua decē. & mulier erat circūdata purpura. & coccino. & iaurata auro. & lapide p̄cioso. & margaritis. habens poculū aureū in manu sua plenū abhominatōe. & imunditia fornicatōis sue. & in frōte eius nomē scriptū misteriu. babilon magna mater fornicatōnū et abhominatōnū terze. **D**e fuga uo sciēdū qz

sicut appetitus bene dispositus abhominatur malum inquantū tristabile v'l nociuū. sic etiā fugit. & sicut bonū ratione sue bonitatis est appetibile. sic malū in eo q̄ malū est fugiēdū. **E**uga igit̄ proprie loquēdo. est respectu mali inq̄atū habet racionē tristabil' vel nociui. **S**ciendū tñ q̄ est q̄dam fuga miserabilis. quedā detestabilis. et q̄dam cōmendabilis. **P**orro fuga miserabilis est. q̄ vita nostza presens. contine fugit. natuaelicer em̄ homo nitiē fugere mortem. sed hoc est miserabile q̄ incessanter fugit ad mortē. **D**icit em̄ august. q̄ vita nra nihil est aliud qm̄ cursus ad mortem. **I**te miserabilis est vita nostra qz multis miseris cumulat. **S**icut dicit̄ Iob. xiiii. **H**ō natus de muliere breui. ui. tē. reple. mul. mi. q̄ q̄si flos egrediē & oteritur. & fugit velut vmbza & cetera. **G**reg. quāuis homo h̄ diu stare desideret. ip̄o tñ cursu mortalis vite impelliē vt egrediat. et quia per momēta singula cōpelliē ad mortem. **R**ecte dicit̄ et fugit velō vmbza. vmbza quippe fugienda est. & obscura. & semp̄ moto corpore cuius ē. vmbza mouē. nec teneri potest. **V**ita igit̄ nra dicit̄ fugere velō vmbza. qz cecitate mentis patimur. & si quid cognitōis habemus obscure cognoscimus. & defectū calorū id ē amoris diuini patimur. **I**tem Iob. ix. dies mei velociores fuerunt cursoze. fugierūt & nō viderūt bonū. **I**tem est fuga detestabilis. qñ scz fugit homo id qd̄ verum bonum est & vile. sibi tñ reputat esse malū. & hoc fit multipliciter. **P**rimo quidem qñ fugit homo correctōem insipientie. sicut puer fugit scolay. discipulus doctozē. filius p̄rem corripientem. & indeuotus homo fugit ecclesiā et p̄dicatōes & insolens cōsorcia bonoz. puer. xix. q̄ affligit patrē suum. suis malis moribus vel in solē tuis. & matrē fugit docentē monētē & corripientē. ignomiosus erit id est. ignomiā dignus erit. **S**ecūdo qñ fugit subiectōm obediētie. sic agar ancilla saray fugit. vt dicit̄ gen. xv. affligente eā saray fugam inuit. **C**ur dixit angelus dñi agar. ancilla saray vnde venis. & quo vadis. q̄ respōdit. a facie saray dñe mee fugio. dixitqz ei angelus dñi. reuertere ad dñam tuā. & humiliare sub manu ipsi. hanc imitantē in obediētes in claustris & monasteriis qui a suis religionibus apostatant. iugū obediētie fugientes. **T**ertio qñ fugit austeritatē penitētie timens scz aggredi penitētiā. quia dura est sed iste incurrit illud poeticū. decidit in scyllaz cupiens vitare carypdim. & illud Iob. vi. **Q**ui timēt pruīnam. irruit sup eos nix. **G**reg. sunt pleriqz q̄ recta agere desiderant. sed nōnulla sunt q̄ ifirmis eoz mētibus ex p̄senti vita contradiūt. **C**ūqz aduersa in infimis metuūt in supni iudiciū rectitudinem offēdūt. dū tp̄ alia aduersa p̄mescūt districtiōni animaduersionis eterne se obiciūt. de quibz bene p̄. ps. dicitur. **A**lic trepidauerit timoze vbi nō erat timor. **I**te Iob. xx. **F**ugiet arma ferrea. & incidet in archū creū. i. vitabit dura vel aduersa tempozalia &

incidet in eterna. quia qui timoze malo fugit austeritatē penitētie tempalis incidet in penā miserie iehēnalis. **Q**uarto qñ fugit austeritatē sustinentie. sicut qñ ad modicū tēptatōis in pulsum statim vincit & fugit. vnde de qui busdam dicit̄. ii. mach. vii. p̄icerūt arma sua & fugerūt. & de discipulis dñi dicit̄. **M**ath. xxvi. q̄ relicto eo fugerūt. de malo etiā pastore dicit̄ Iob. x. **M**ercenarius videt lupū veniētes. & dimittit oues & fugit. quia pastoz qui plus q̄rit lucra tēpozaliū qm̄ salutē fideliū s̄bitoz videns p̄sequutozē hoīem vel dyabolum gregem sibi creditū iuadentē fugit. qñ cōsiliū vel p̄sidiū subtrahit. & quādoqz timet homo periculū suspicatū vbi nō est periculū. quia scriptū est. puer. xxviii. **F**ugit impius nemine p̄sequente. **T**ertio quedā est fuga cōmendabilis que scz est respectu veri mali nō solū appetentis. & ista duplex est. videlicet v'l respectu mali culpe v'l mali pene. **P**orro malū culpe sūmopere est fugiēdo. sicut dicit̄. p̄. xxi. quasi a facie colubz fuge peccatum. colubzo quippe peccatū p̄prie cōparat. quia coluber serpit. totose incedit. venenū silenter ifundit. & ifundendo occidit. **I**tem coluber solo aspectu horrozem icurit. nota bene & applica. **N**ec solum peccata fugiēda sunt q̄ vere peccata sunt. ue rueriā que sp̄m peccati p̄tendūt. sic docet ap̄ls. i. thes. v. ab omī specie mala abstinete vobis. & hoc fuit bene figuratē designatū. **E**xo. xiiii. **V**bi dicit̄ qd̄ uirga moysi uersa est in colubz ita ut fugeret moyses. coluber ille nō creditur habuisse uenenū. sed sp̄m habebat uenentati serpentis. & ideo moyses fugit. sic quidq̄ habet speciem. appetentiam uel colozē peccati debet m̄ fugē & uitare. licet aut̄ p̄tēz omē sit sūma diligentia fugiēdū. specialiter tñ peccatū luxurie. sicut docz. i. cor. vi. fugite fornicatōz. **G**locum aliis uitis potest expectari cōflictus. sed hanc fugite ne approximētis. quia nō aliē melius potest uinci. **I**deo ioseph cum dña sua sollicitaret eū relicto in manu illius pallio fugit. gen. xxxix. & eccl̄. vii. inueni amariorē morte mulierē q̄ laqueus venatoz est sagena cor eius. uincula sunt manus illius. qui placet deo effugiet illā. et. ii. pe. i. efficiamini oloztes diuine nature. fugiētes illā q̄ in mūdo est occupatē ite corruptōem. **N**on solū aut̄ peccata uel que sp̄m habēt. i. appetentiam peccatoz fugere debemus. uerū etiā quecūqz dare potssūt occasiones ad peccandū. & sunt specialiter tria uidelicet. excellentie mūdiales. opulētie tpales. & insolentie sociales. **E**xcellentie quidē mūdiales p̄bent. ut plurimū occasiones supbie fastus indignatōis. p̄sumptōnis. elationis. et multorum talium. ideo dñs nō tm̄ uerbo qm̄ exemplo fugiēdā esse docuit excellentiā mūdialē quia cū cognouisset q̄ uenturi essent vt caperent eum & facerēt regem fugit ip̄e in mōtē. de multis sanctis legimus q̄ fugiebāt honores. sic aug. greg. amb. martin. basil. & alii multi. de hoc req̄. ifra. iiii. li. de Ambitione.

Item multas peccatorum occasiones dant opulē
tie tempales. sicut dicit apls. i. thi. vi. Qui vo-
lunt diuites fieri incidunt in tēptatōem. & in
laqueū dyaboli. et in desideria multa iutilia et
nocua. que mergūt hoīem in iteritum & per-
ditionem. radix em oīm maloz est cupiditas.
Sequit. Tu aut homo dei hoc fuge. ideo ma-
thathias volens mūdana differere. vt deo libe-
rius seruiret. dixit. i. mach. ii. Omnis qui zelū
habet legis statuēs testamētū exeat post me.
& fugit ipse. & filii eius in mōtes. & reliq̄rūt
oīa que habebāt in ciuitate. Item. iiii. re. vii. fu-
gerunt syri & dereliquerūt tentozia sua. & e-
quos & mulos & asinos in castris fugerunt.
quia aīas tm̄ suas saluare cupiētes. **Idem** mlt̄
tas occasiones peccatorum p̄bent insolētie socia-
les. ps. Cū perūso puerteris In uī. pa. legit di-
ctum esse arsenio q̄renti q̄o posset saluari. fu-
ge hoīes & saluaberis. tho. i. cum irēt oīs ad
vitulos aureos quos hieroboā fecerat rex isrl̄
hic solus fugiebat cōsōtia oīm. tho. i. Bern.
Ad fulchonē monachū. fugit ouis tremebun-
da veniēte lupo. abscondit se colūba accipitre uī-
so de cauerna. mus esuriēs exire nō audet am-
biente cato. & tu cum videbas fures curzebas
cum eo. de hoc req̄. infra de uitanda societate
maloz. **Item** fugiendū est malū pene. mul-
ta vero sunt mala pene q̄ fugere debemus. vi-
delicet psequutōes. p̄turbatōes. tremendū iu-
diciū. & torrendū inferni suplicium. **Perse-**
quutōes q̄dem fugere possum⁹ & debemus.
sicut fugit iacob a facie esau fratris sui. gen.
.xxvii. & moyses a facie pharaonis. exo. ii. q̄-
rebat pharao occidere moysen qui fugiens a
spectu eius morat⁹ est i terza madyan. simi-
liter dauid a facie saul. i. re. xix. fugit dauid et
saluatus est. sic helyas a facie iezabel. iiii. regū.
Sic p̄ceperat angelus ioseph. Math. ii. Fuge
in egyptū. **Sic** dñs dixit discipulis suis. Mar-
.x. Cū vos psequuntur de vna ciuitate fugite
in aliā. sic sc̄i hiero. siluester. vrbānus. & alii
psequutōes tyrannoz fugiebant ad tps.
Item fugere debemus p̄turbatōes mentis. ps.
elongaui fugiēns zc̄. michēe. ii. **Surgite** abite
quia non habetis hic requiem. **Sic** fugiebant
sancti in quietudines & tumult⁹ mundi. vt q̄-
ti seruiret deo & cōtemplatōi vacarent. vnde
Iere. xlviii. Fugite saluate aīas vestreas. & eiuf-
dem. li. Fugite de medio babil. vt saluet vnus
quisq̄ aīam suā. **Item** fugere debemus iu-
diciū tremēdū. sicut monet Iob. xix. Fugite a
facie gladii. quia vltroz imiq̄tatis gladius est.
Greg. xiiii. moza. ca. vlē. **Facie** gladii fugere ē
animaduersionis districte sentētiā anteqm̄ o-
porteat placare. vitari nāq̄ terroz iudicis non
nisi ante iudiciū potest. vnde necesse est nunc
timere iudicē cū nōdum iudiciū exercet. cum
diu sustinet. cū adhuc mala tolerat que videt-
ne cum semel manū in retributione vltōis ex-
cussit. tanto districtius i iudicio fierat. quā-
to ante iudiciū diucius expectauit. **Sequitur.**
Et scitote esse iudiciū. & Greg. ibidez. oīs qui

pūse agit eoīpo q̄ hoc tā mē d̄spicit. oī iudiciū
esse nescit. nam sunt pleriq̄ qui extremū esse
iudiciū uerbotenus sciūt. sed puerse agēdo
restant qz nesciunt. vnde beatus Iob. baptis.
p̄dicando iudeis. dicebat Math. iii. **Benimīna**
uiparum quis ostendit uobis fugere a uētura
ira. **Sequit.** **Facite** ergo dignos fructus peni-
tentie. **Item** fugere debemus horrendū infer-
ni supplicium. Luce. xxi. vigilate oīm tpe ozan-
tes ut digni habeamini. fugere oīa ista q̄ uen-
tura sunt scz sup̄ impios. q̄ tam iestimabiliter
erunt acerbā. q̄ sicut dicit apo. ix. **Querēt** ho-
mines mortē. & nō iueniēt eā. & desiderabūt
mori. & fugiet mors ab eis. sic ecōtra. dicit de
iustis ysa. xxxv. **Gaudiū** & leticiam obtinebūt
& fugiet dolor & gemitus.

DE DELECTATIONE. **DISTIN. XV.**

Deinde cōsiderandū est de passione
delectatōis. **Sic** aut ad amorem se-
quit̄ desiderū. **Sic** ad desiderū se-
quitur delectatio. quia desiderium
si cōpleat̄ delectat aīam. puer. xiiii. Ideo post
qm̄ dictū est de passione desiderii. cōsequēter
est de delectatōe dicēdū. **Circa** delectatōem ve-
ro cōsiderāda sunt quattuor. primo de ipsa de-
lectatione secundum se. **Secūdo** de causis de-
lectationis. **Tertio** de effectibus eius. **Quarto**
de bonitate vel malicia eius. **Circa** primū
querunt̄ octo. **Primo** utz delectatō sit passio
Secūdo utrū sit in tpe. **Tertio** ntrū differat a
gaudio. **Quarto** utrū sit i intellectu appetitu
Quito de cōparatione delectationū supioris ap-
petitus ad delectatōem inferioris. **Sexto** de cō-
paratione delectationū sensitiuarū adiuicem.
Septimo utrū sit aliqua delectatio nō natura-
lis. **Octauo** utrū delectatio possit esse cōtraria
delectatōni. **Ad** primū scz utrū delectatio
sit passio. dicendum q̄ motus appetitus sensi-
tīui pp̄rie passio nominat̄. affectio aut̄ quecū-
qz ex app̄hensione sensitiua p̄cedens ē motus
appetitus sensitiui. hoc aut̄ necesse est compe-
tere delectatōni. **Nam** sicut p̄s dicit i primo
rethorice d̄ delectatio est quidā aīe motus & cō-
stitutio simul tota & sensibilis i naturā existē-
tem. **Ad** cuius intellectū cōsiderādū est. q̄ sic
atingit in rebus naturalibus aliqua cōsequi su-
os p̄fectiones naturales. ita hoc cōtingit i ani-
malibus. & quāuis moueri ad p̄fectōem non
sit totum simul. tñ cōsequi naturalē p̄fectōez
est totum simul. **Hec** aut̄ est differentia mter
aīalia & alias res naturales. q̄ alie res natura-
les qñ cōstituunt̄ i id qd̄ ouenit eis fm̄ natu-
ram. hoc nō sentiūt. s; animalia sentiūt. et ex
isto sensu causat̄ motus quidā aīe in appetitu
sensitiuo. & iste motus est delectatio. per hoc
ergo qd̄ dicit̄ q̄ delectatio est motus aīe po-
nit̄ in genere. per hoc vero q̄ dicit̄ cōstitutio
in existētem naturā id ē in illud qd̄ existit na-
tura rei ponitur causa delectatōis. scz p̄sentia
esse naturalis boni. **Per** hoc aut̄ qd̄ dicit̄ tota
simul ostendit̄ q̄ cōstitutio non debet accipi
p̄out est constitui. sed p̄out est in cōstitutum

esse quasi in termino motus. non enim delectatio est generatio ut plato posuit. sed magis consistit in factu esse. ut dicitur in vii. ethicis. Per hoc autem quod dicitur. sensibilis excluduntur perfectiones rerum insensibilium. in quibus non est delectatio. sic ergo patet quod cum delectatio sit motus in appetitu animi mali consequens apprehensionem sensus delectatio est passio anime. **A**d secundum scilicet utrum delectatio sit in tempore. dicendum quod aliquid dicitur esse in tempore dupliciter. uno modo secundum se. alio modo per aliud. & quasi accidens. quod enim tempus est numerus successiuorum. illa secundum se dicuntur esse in tempore. de quorum ratione est successio. vel aliquid ad successionem pertinentens. sicut motus. quies. locutio & huiusmodi secundum vero aliud & non per se dicuntur esse in tempore illa de quorum ratione non est aliqua successio. sed tamen alicui successio subiacent. Sic esse hominem de sui ratione non habet successionem. non enim est motus. sed terminus motus uel mutationis uel generationis ipsius. sed quod humanum esse subiacet causis transmutabilibus. secundum hoc esse hominem est in tempore. Sic ergo dicendum est quod delectatio secundum se quidem non est in tempore. est enim delectatio in bono iam adeptum quod est quasi terminus motus. sed si illud bonum iam adeptum transmutatum subiaceat. erit delectatio accidens in tempore si autem sit omnino intransmutabile. delectatio non erit in tempore nec per se nec accidens. **A**d tertium scilicet utrum gaudium sit idem quod delectio. dicendum quod gaudium. ut auicenna dicit in suo libro de anima. est quedam species delectationis. est autem considerandum quod sicut sunt quedam concupiscentie naturales. quedam autem non naturales. sed consequuntur rationem. ut supra dictum est. ita etiam delectationes quedam sunt naturales quedam non naturales. que sunt cum ratione. Vel sicut damascenus & Gregorius nicenus dicunt. quedam sunt corporales. quedam animales quod idem redit. Delectamur enim & in hiis que naturaliter concupiscimus ea adipiscentes. & in hiis que concupiscimus secundum rationem. sed nomen gaudii non habet locum. nisi in delectatione que consequitur rationem. unde gaudium non attribuimus brutis animalibus. sed solum nomen delectationis. omne autem quod concupiscimus secundum naturam. possumus secundum naturam. possumus etiam cum delectatione rationis concupiscere. sed non e converso. unde de omnibus potest esse delectatio. potest etiam esse in habentibus rationem. quauis non semper de omnibus sit gaudium. quandoque enim aliquis sentit aliquid delectationem secundum corpus. de qua tamen non gaudet secundum rationem. & secundum hoc patet quod delectatio est in plus quam gaudium. **A**d quartum scilicet utrum delectatio sit in appetitu intellectiuo. dicendum quod sicut dictum est. delectatio quedam sequitur apprehensionem rationis. Ad apprehensionem autem rationis non solum commone appetitus sensitivus per applicationem ad aliquid particulare. sed etiam appetitus intellectiuus que dicitur voluntas. & secundum hoc in appetitu intellectiuo siue in uoluntate est delectatio que gaudium dicitur non autem delectatio corporalis. hoc tamen interest inter delectationem utriusque appetitus. quod delecta-

tio appetitus sensibilis est cum aliqua transmutatione corporali. delectatio autem appetitus intellectiuus nichil est aliud quam simplex motus uoluntatis. & secundum hoc Augustinus dicit. xiiii. de ciuitate. quod cupiditas et leticia non est aliud quam uoluntas in eorum consequutione que uolumus. **A**d quintum scilicet utrum delectationes corporales & sensibiles sint maiores delectationibus spiritualibus dicendum quod sic dictum est delectatio puenit ex coniunctione sibi conuenientis que sentit uel cognoscitur. In operibus autem anime precipue sentit et intellectuue. est hoc considerandum quod si non transeant in materiam exteriori sunt actus uel perfectiones operantis. scilicet intelligere. sentire. uelle. et huiusmodi. nam actiones que transeunt in exteriori materiam magis sunt actiones & perfectiones materie transmutate. Motus enim est actus mobilis a mouente. sic igitur predictae actiones anime sensitivae & intellectuue. etiam ipse sunt quoddam bonum operantis. & sunt etiam cognitione per sensum & per intellectum. unde etiam ex ipsis surgit delectatio & non solum ex eorum obiectis. Si igitur comparantur delectationes intelligibiles delectationibus sensibilibus secundum quod delectamur in ipsis actionibus. puta in cognitione sensus & in cognitione intellectus. non est dubium quod multo sunt maiores delectationes intelligibiles quam sensibiles. Multo magis enim delectatur homo de hoc quod cognoscit aliquid intelligendo quam de hoc quod cognoscit aliquid sentiendo. quod intellectualis cognitio & perfectior est. & magis etiam cognoscitur. quod intellectus magis reflectit supra actum suum quam sensus. est etiam cognitio intellectuua magis dilecta. nullus enim est que non magis uellet carere uisu corporali quam visu intellectuuali. eo modo quo bestie uel stulti carent. Sic Augustinus dicit in libro de ciuitate dei. Sed si comparantur delectationes intelligibiles spirituales. delectationibus sensibilibus corporalibus. Sic secundum se & simpliciter loquendo delectationes spirituales sunt maiores. et hoc apparet secundum etiam que requiruntur ad delectationem. scilicet bonum coniunctum. & id cui coniungitur. & ipsa coniunctio. nam ipsum bonum spirituale. & est maius quam bonum corporale & est magis dilectum cuius signum est quod homines etiam a maximis corporalibus voluptatibus abstinent. ut non prodant honorem que est bonum intelligibile. Similiter ipsa pars intellectuua est multo nobilior & magis cognoscitiua quam pars sensitiva. Coniunctio etiam utriusque est magis intima & magis perfecta & magis firma. Intimior quidem est. quod sensus consistit circa exteriora accidentia rei. Intellectus uero penetrat usque ad rei essentiam. obiectum enim intellectus est quod quid est. perfectior autem est coniunctio quia coniunctioni sensibilis ad sensum adiungitur motus qui est actus imperfectus. unde et delectationes sensibiles non sunt tunc simul. sed in eis aliquid perasit. & aliquid expectatur consummandum. ut patet in delectatione ciborum & uenerorum. sed intelligibilia sunt absque motu. unde delectationes tales sunt tunc simul. & etiam firmiores. quod delectabilia corporalia sunt corruptibilia

& cito deficiunt. bona vero spiritualia sunt in corruptibilia. sed quo ad nos delectationes corporales sunt magis vehementes propter tria. Primo quia sensibilia sunt magis nota quo ad nos quam intelligibilia. Secundo etiam quia delectationes sensibiles cum sint passiones appetitus sensitivi. sunt cum aliqua transmutatione corporali quod non contingit in delectationibus spiritualibus nisi per quandam redundantiam a superiori appetitu inferiori. Tertio quia delectationes corporales appetuntur. ut medicine quedam contra corporales defectus vel molestias. ex quibus tristitia quedam consequuntur. unde delectationes corporales tristitiam huiusmodi superuenientes magis sentiunt. & consequens magis acceptant quam delectationes spirituales que non habent tristitias contrarias. ideo autem plures consequuntur delectationes corporales. quia bona sensibilia sunt magis. et pluribus nota. & quia homines indigent delectationibus. ut medicina contra multiplices dolores. & tristitia. similiter cum plures homines non possint attingere ad delectationes spirituales que sunt proprie virtuosorum. conueniens est quod declinent ad corporales. **A**d sextum scilicet verum delectationes que sunt secundum tactum sunt maiores delectationibus secundum alios sensus. dicitur quod sicut dicitur est unumquodque quantum amat efficitur delectabile. sensus autem ut dicitur in principio meth. diliguntur propter duo scilicet propter cognitorem & propter utilitatem. unde & utroque modo contingit esse delectationem secundum sensum. sed quia apprehendere ipsam cognitionem tanquam proprium bonum quoddam est hominis. ideo prime delectationes sensuum que sunt secundum cognitionem sunt proprie hominum. delectationes autem sensuum in quantum diliguntur propter utilitatem sunt communes omnibus animalibus. **S**i igitur loquamur de delectatione sensus que est ratione cognitionis. manifestum est quod secundum visum est maior delectatio quam secundum alium sensum. si autem loquamur de delectatione sensus que est ratione utilitatis. sic maxima delectatio est secundum tactum. utilitas enim sensibilibus attenditur secundum ordinem ad conseruationes nature animalis. **A**d hanc autem utilitatem propinquius se habent sensibilia tactus. est enim tactus cognoscitius eorum ex quibus consistit anima scilicet calidi & frigidi & huiusmodi. unde secundum hoc delectationes que sunt secundum tactum sunt maiores quam fini propinquiores. & propter hoc etiam alia animalia que non habent delectationem secundum sensum nisi ratione utilitatis non delectantur secundum alios sensus. nisi in ordine ad sensibilia tactus. neque enim odoribus leporum canes gaudent. sed cibatione. neque leo gaudet voce bouis sed comestione. ut dicitur in tertio. ethi. **C**um ergo delectatio tactui sit maxima ratione utilitatis. delectatio autem visus ratione cognitionis. si quis utrumque comparare velit inueniet simpliciter delectationem tactus esse maiorem delectatione visus. secundum quod consistit infra limites sensibilibus delectationis. quia manifestum est quod id quod est naturale in unoquoque est potentissimum. huiusmodi autem delectationes tactus sunt ad

quas ordinantur concupiscentie naturales. sicut cibi & venerea & huiusmodi. sed si consideremus delectationes visus secundum quod visus deseruit intellectui. sic delectationes visus erunt potiores ea ratione que intelligibiles delectationes sunt potiores sensibilibus. **A**d septimum scilicet verum sit aliqua delectatio naturalis. dicitur quod naturale dicitur quod est secundum naturam. ut dicitur in ii. phi. **N**atura autem in homine dupliciter sumi potest. uno modo pro intellectus & ratio est potissime natura hominis. quia secundum eam homo in specie potissime constituitur. & secundum hoc naturales delectationes hominis dici possunt. que sunt in eo que contingit ei secundum rationem sicut delectari in contemplatione veritatis & in actibus virtutum est naturale homini. **A**lio modo potest sumi natura in homine. secundum quod diuiditur rationi illud scilicet quod est commune homini & aliis precipue quod rationi non obedit. & secundum hoc ea que pertinent ad conseruationem corporis vel secundum indiuiduum. ut cibus potus lectus et huiusmodi. vel secundum spiritum sicut venereorum usus dicuntur homini delectabilia naturaliter. secundum utramque autem delectationes contingit aliquas esse innaturales simpliciter loquendo. sed naturales secundum quid. contingit enim in aliquo indiuiduo corrumpi aliquid quod principio naturalium spirituum. & sic id quod est contra naturam speciei potest fieri per accidens naturale huic in diuiduo. sicut huic aque calefacte est naturale quod calefaciat. **I**ta igitur contingit quod id quod est contra naturam hominis. vel quantum ad rationem vel quantum ad corporis conseruationem fiat huic homini connaturale. propter aliquam corruptionem nature in eo existentem que quidem corruptio potest esse. vel ex parte corporis siue ex egritudine. sicut febrientibus dulcia videntur amara & econuerso. vel propter malam complexionem. sic aliqui delectantur in comestione terre. vel carbonum vel aliquorum huiusmodi. vel etiam ex parte anime sicut propter consuetudinem aliqui delectantur in comedendo homines. vel in coitu bestiarum aut masculorum aut aliquorum huiusmodi que non sunt secundum naturam humanam. **A**d octauum scilicet verum delectationi sit aliqua delectatio contraria. dicitur quod delectatio in affectionibus anime sicut dicitur est proportionata quieti in corporibus naturalibus. dicuntur autem due esse quietes contrarie que sunt in contrariis terminis. sicut quies que est sursum ei que est deorsum. ut dicitur in v. phi. unde & contingit in affectibus anime duas delectationes esse contrarias.

DE CAUSIS DELECTATIONVM. DIS. XVI.

Quando considerandum est de causis delectationis. **E**t circa hoc queruntur octo. **P**rimo utrum operatio sit propria causa delectationis. **S**ecundo utrum motus sit causa delectationis. **T**ertio utrum spes & memoria. **Q**uarto utrum esticia. **Q**uinto utrum actiones aliorum sint nobis delectationis causa. **S**exto utrum benefacere alteri sit causa delectationis. **S**eptimo utrum similitudo sit causa delectationis. **O**ctauo utrum admiratio sit causa

delectationis. **A**d primum scz utrū operatō sit causa delectatōis. dicendū q̄ sicut supra dīctū est. ad delectatōem duo requirunt scz cognitio boni cōueniētis & cognitio huiusmōi adeptōis. utriq̄z autē hōz in quadā comparatōe cōsistit. nam actualis cognitio opatō quedam est. similis autē bonū cōueniēs adipiscimur aliqua opatiōe. ipsa autē operatio ppria est quodam bonum cōueniens. unde oportet q̄ omīs delectatio aliquā opatiōem consequat̄. **A**d secundū scz utrū motus sit causa delectatōis dicendū q̄ ad delectatiōem tria requirunt scz duo. quoz coniuñctio ē delectabilis. & terciū qd̄ est cognitio huiusmodi coniūctiois. et s̄m hec tria motus efficiēt delectabilis ut p̄s dicit in .vii. ethi. & in primo reth. Nam ex pre nra qui delectamur trāsmutatio nobis efficiēt delectabilis. p̄pter hoc q̄ natura nra trāsmutabilis est. & p̄pter hoc q̄ est nobis cōueniens nunc. non erit nobis cōueniēs postea. sicut calefieri ad ignē est cōueniēs homī in hyeme. nō autē in estate. ex pre vero boni delectantis qd̄ nobis cōiungit̄. fit etiā trāsmutatio delectabilis. quia actio cōtinuata alicuius agētis auget effectum. sicut cum aliq̄s diutius appropinquat igni magis calefit et desiccāt. naturalis autem habitudo in quadam mensura consistit. & ideo q̄ cōtinuata p̄sentia delectabilis super excedit mēsurā naturalis habitudis. efficitur remotio eius delectabilis. ex pre vero ipius cognitōis. qz hō desiderat cognoscē aliq̄ totū et p̄fectum. cum ergo nō potest aliqua nunc app̄hēdere tota simul delectat̄ in hiis trāsmutatio ut vnum transeat & sic totum sentiat̄ unde Augu⁹. dicit in .iiii. cōfess. nō vis utiq̄ stare syllabā sed trāsuolare ut alie ueniāt & totū audias. Ita semp omnia ex q̄bus unū aliquid cōstat. & n̄ sunt oīa simul. plus delectant oīa q̄m singla si possint sentiri oīa. si ergo sit aliqua res cuius natura sit it̄rāsmutabilis. et nō possit in ea fieri excessus naturalis habitus p̄ cōtinuationē delectabilis. & que possit totum suū delectabile siml moueri. nō erit ei trāsmutatio delectabilis. & quāto aliq̄ delectationes plus ad hec accedūt tanto plus cōtinuare possūt. **A**d terciū scz utrū spes & memoria sine causa delectatōis. dicendū q̄ delectatio causat̄ ex p̄sentia boni cōuenientis secundū q̄ sentit̄ uel qualitercūq̄ percipit̄. Est autē aliquid p̄sens nobis dupliciter. vno modo s̄m cognitōem. p̄p̄t scz cognitum est in cognoscēte secundum suam similitudinē. Alio modo secundū rem. p̄ ut scz vnū alteri realiter cōiungit̄ nel actu uel potentia secundū quēcunq̄ cōiūctiois modum. et quia maior est cōiūctio s̄m rem q̄m secundū similitudinē. que est cōiūctio cōiūctiois. Item quia maior est cōiūctio rei in actu q̄m in potētia. ideo maxima est delectatio que fit per sensum q̄ requirit p̄sentiam rei sensibilis. secundū autē gradū tenet delectatio spei in qua nō solum ē cōiūctio delectabilis s̄m app̄hensionē. sed etiā secundum facultatē uel

potestatē adipiscēdi bonū qd̄ delectat. Terciū autē gradum tenet delectatio memorię q̄ habz solam cōiūctioē app̄hensionis. **A**d quartū scz utrum tristitia sit causa delectatōis. dicendū q̄ tristitia potest dupliciter cōsiderari. vno modo secundū q̄ est in actu. alio modo secundū q̄ est in memoria. & utroq̄ modo potest esse tristitia causa delectatōis. tristitia siquidē in actu existēs est causa delectatōis inquantū facit memoriā rei dilectę de cuius absentia aliquis tristat̄. & etiā de sola eius app̄hēsiōe delectat̄. memoria autē tristitię fit delectabilis. p̄pter sequentē euasiōē. nam carere malo accipiēt in ratione boni. unde secundū q̄ homo app̄hēdit se euasisse ab aliq̄bus tristibus & dolorosis accrescit ei gaudiū materia. secundū q̄ August. dicit. xxii. de ciuitate dei. q̄ sepe leti tristitium meminimus & sani dolor sine dolore. & inde amplius leti et grati sum⁹. et in viii. confes. dicit. q̄ quāto maius piculū fuit in p̄lio tanto erit maius gaudiū in triumpho. **A**d quintū scz utrū actiones alioz sint nobis causa delectatōis. dicendū q̄ sicut iam dictum ē ad delectatōem duo requirunt scz cōsequutio p̄p̄rii boni & cognitio p̄p̄rii boni cōsequuti tripliciter igit̄ opatiō alterius potest esse delectationis causa. vno modo inquantū p̄ operationem alicuius cōsequimur aliquod bonū. & secundū hoc opationes illoz qui nobis aliq̄ bonū faciūt. sunt nobis delectabiles. qz bene pati ab alio est delectabile. Alio modo secundū qd̄ p̄ operationes alioz efficiēt nobis aliqua cognitio uel estimatio. p̄p̄rii boni. & p̄pter hoc homines delectant̄ in hoc qd̄ laudant̄ uel honorant̄ ab aliis. quia scz p̄ hoc accipiūt estimatiōem in seipsis esse aliquod bonū. & qz ista estimatio fortius generat̄ ex testimoio bonorum & sapientū. Ideo in hōz laudibus & honorib⁹ homines magis delectant̄. & quia adulator est apens laudator. p̄pter hoc etiā adulationes sunt aliquib⁹ delectabiles. & qz amor est alicuius boni. & admiratio est alicui⁹ magni. idcirco amari ab aliis & in admiratiōe haberi. est delectabile. inquantū p̄ hoc homini fit estimatio p̄p̄rię bonitatis uel magnitudinis in quibus aliquis delectat̄. Tercio modo inquantū ipse opationes alioz si sint bone estimant̄. ut bonū p̄p̄rium. p̄pter vim amoris q̄ facit estimare amicū quasi eūdem sibi. & per odiū quod facit estimare bonū alteri⁹ esse sibi cōtrariū efficiēt mala opatiō inimici delectabilis unde dicit̄. i. cor. xiii. q̄ caritas non gaudet sup iniquitate. sed gaudet ueritatē. **A**d sextum scz utrum benefacere alteri sit causa delectationis. dicendū q̄ hoc ipm quod ē benefacere alteri potest triplici ratōe esse delectatōis causa. vno modo p̄ cōparatōem ad effectū qd̄ est bonū in altero cōstitutū. & secundū hoc inquantū bonū alterius reputamus. q̄si bonū nrm p̄p̄riū vnionē amoris. delectamur in bono quod p̄ nos fit aliis p̄cipue amicis. sicut in bono p̄p̄rio. Secūdo p̄ comparationem ad finem. sic cū

aliquis per hoc quod alteri benefacit sperat consequi aliquod bonum sibi ipsi uel a deo uel ab homine. spes autem est delectationis causa. Tertio modo per compassionem ad principium. & sic hoc quod est benefacere alteri potest esse delectabile per comparationem ad triplex principium quorum unum est facultas benefaciendi. & hoc benefacere alteri fit delectabile in quantum per hoc fit homini quidam ymaginatio abundantis boni in seipso existens. ex quo possit aliis communicare. & ideo homines delectantur in filiis & in propriis opibus. sic quibus communicant proprium bonum. Aliud principium est habitus inclmans secundum quem benefacere est alicui conaturalis. unde liberales delectabiliter dant aliis. Tertium principium est motuum. puta cum aliquis mouetur ab aliquo quem diligit ad benefaciendum alicui. Omnia enim que facimus uel patimur propter amicum delectabilia sunt. quia amor est precipua causa delectationis.

Ad septimum scilicet uerum similitudo sit causa delectationis. dicendum quod similitudo est quidam unitas. unde id quod est simile in quantum est unum est delectabile sicut & amabile. & si quidem id quod est simile proprium bonum non corrumpat sed augeat est simpliciter delectabile. puta homo homini. & iuuenis iuueni. si uero sic corrumpitur proprii boni sit per accidens efficit fastidium uel contristationem. non quidem in quantum est simile & unum. sed in quantum corrumpit id quod est magis unum. quod autem aliquid simile corrumpat bonum proprium contingit dupliciter. uno modo quia corrumpit mensuram proprii boni per quandam excessum. bonum enim proprie corporale. ut sanitas in qua dicitur comensuratione consistit. & propter hoc superabundantes cibi uel quelibet delectationes corporales fastidiant. Alio modo per directam contrarietatem ad proprium bonum. sicut figuli abominantur alios figulos non in quantum sunt figuli sed in quantum per eos amittunt excellentiam propriam. siue proprium lucrum quod appetit sicut proprium bonum. Ad octauum scilicet uerum admirationis sit causa delectationis. dicendum quod adipsi desiderata est delectabile. & ideo quanto alicuius rei amare magis crescit desiderium. tantomagis per adaptionem crescit delectatio. & etiam in ipso augmento desiderii fit augmentum delectationis. secundum quod fit etiam spes rei amate. sicut dicitur est quod ipsum desiderium ex spe est delectabile. est autem admiratio desiderium quoddam sciendi. quod in homine contingit ex hoc quod uidet effectum et causam ignorat. uel ex hoc quod causa talis effectus excedit cognitionem. aut facultatem ipsius. & ideo admiratio est causa delectationis in quantum habet coniunctam spem consequendi cognitionem eius quod scire desiderat. & propter hoc omnia mirabilia sunt delectabilia. sicut que sunt rara. & omnes representationes rerum etiam que in se nunc sunt delectabiles. Gaudet enim anima in colloquio unius ad alterum quia conferre unum alteri est proprius et conaturalis actus rationis. ut philosophus dicit in sua poetria. & propter hoc etiam liberari a periculis magnis est magis delectabile. quia est admirabile. ut dicitur

tur in primo rhetorice.

DE EFFECTIBVS DELECTATIONIS. DI. XVII.

DEmde considerandum est de effectibus delectationis. & circa hoc queruntur quattuor. Primo utrum delectationis effectus sit dilatare. Secundo utrum delectatio causet desiderium sui ipsius. Tertio utrum delectatio impediat usum rationis. Quarto utrum delectatio perficiat operationem. Ad primum scilicet utrum delectationis effectus sit dilatare. dicendum quod latitudo est quedam dimensio magnitudinis corporalis. unde in affectibus anime non nisi secundum metaphoram dicitur. dilatare autem dicitur quasi motus ad latitudinem & competere delectationi secundum duo que ad delectationem requiruntur. quorum unum est ex parte apprehensiuæ virtutis que apprehendit coniunctionem alicuius boni conuenientis ex hac autem apprehensione apprehendit se homo perfectionem quandam adeptum. que est spiritualis magnitudo. & secundum hoc animus hominis dicitur per delectationem magnificari seu dilatari. Aliud autem est ex parte appetitiue virtutis. que affectus rei delectabilis & in ea quiescit quoddammodo se ei prebens ad eam interius capiendam. & sic dilatatur affectus hominis per delectationem quasi se tradens ad contemendum interius rem delectantem. Ad secundum scilicet utrum delectatio causet desiderium sui ipsius. dicendum quod delectatio dupliciter potest considerari. uno modo secundum quod est in actu. Alio modo secundum quod est in memoria. Item sitis uel desiderium dupliciter accipi potest. Uno modo proprie secundum quod importat appetitum rei non habite. Alio modo communiter secundum quod importat exclusionem fastidii. Secundum quidem igitur quod est in actu delectatio non causet sitim uel desiderium sui ipsius per se loquendo. sed solum per accidens si tamen sitis uel desiderium dicatur rei non habite appetitum. nam delectatio est affectio appetitum circa rem presentem. sed contingit rem presentem non perfecte haberi. & hoc potest esse uel ex parte rei habite uel ex parte habentis. ex parte quidem rei habite eo quod res habita non est tota simul. unde successiue recipitur & dum aliquis delectatur in eo quod habet. desiderat potiri eo quod restat. sicut qui audit primam partem uersus & in hoc delectatur desiderat aliam partem uersus audire. ut Augustinus dicit. iiii. confes. & hoc modo omnes fere delectationes corporales faciunt sui ipsarum sitim quousque consumunt. eo quod tales delectationes consistunt aliquem motum. sicut patet in delectationibus ciborum. Ex parte autem ipsius habentis sicut cum aliquis aliquam rem in se inspectam existentem non statim perfecte habet. sed paulatim acquirit. sic in mundo isto percipientes aliquid imperfecte de diuina cognitione delectantur. & ipsa delectatio excitat sitim uel desiderium perfecte cognitionis secundum quod potest intelligi quod habet. ecci. xxiiii. Qui bibunt me adhuc sitient. si uero per sitim aut desiderium intelligatur sola intentio affectus tollens fastidium. sic delectationes spirituales maxime faciunt sitim uel desiderium sui ipsarum. delectationes enim corporales que augmentate uel ordinantur

faciunt superexcreſcentiam naturalis habitudinis efficiuntur fastidioſe. ut patet i delectōe cibozū. et propter hoc qū iam aliquis peruenit ad pfectū in delectatioibus cozpalib⁹ fastidit eas. et quandoq; appetit aliquas alias. ſed delectationes ſpirituales nō ſuperexcreſcūt naturalē habitudinē. ſed pſcunt naturā. Vnde cū puenitur ad cōſumptionē in iſtis. tūc ſunt magis delectabiles. niſi forte p accidēs in q̄ntum opatōni cōtēplatiue adinngunt aliq̄ue opatōes virtutū cozpalīū que p aſſiduitatem opandi laſſant. Et p hunc etiā modū poteſt i telligi qd dicit eccl. xxiiii. Qui bibit me adhuc ſitiet. quia etiā de angelis qui pfecte deum cōgnoscūt & delectant in ipō. dicit. i. pe. i. q. de ſiderant in eū cōſpicere. ſi vero cōſideret delectatio put eſt i memoria & nō in actu ſic per ſe n ara eſt cauſare ſuiipſius ſitim & deſideriū quādo ſc̄z homo redit ad illā diſpoſitōm in q̄ erat ſibi delectabile qd p̄terit. Si vero imutatus ſit ab illa diſpoſitōe memoria delectatōis non cauſat in eo delectatōem ſed faſtidium. ſicut pleno exiſtētī memoria cibi. Ad tertiu ſc̄z verū delectatio ipediāt uſum ratōis. dicendum q̄ ſicut p̄s dicit in. x. ethi. delectatōes pp̄ie adaugent opationes. extranee uero ipediunt. Eſt ergo quedam delectatō q̄ habet de ipſo actu ratōis. ſicut cū aliquis delectat i cōtemplando uel ratiocinādo et talis delectatio nō impedit uſum ratōis. ſed adiuuat ipſuz q̄ illud attentius opamur in quo delectamur. at tentio aut adiuuat operationē. ſed delectatōes cozpales ipediunt uſum ratōis triplici ratione. Primo quidē ratōe diſtractōis. quia ſicut iam dictum ē ad ea in quibus delectamur multū attendimus. cum aut attentio fortiter inbeſerit alicui rei debilitat circa alias res. uel totaliter ab eis reuocat. & ſc̄m hoc ſi delectatio cozporalis fuerit magna. uel totaliter ipediat uſum ratōis ad ſe animi intēſionem attrahendo uel multum ipediat. Secūdo ratione cōtrarietatis quedā em delectatōes maxime ſupexcedētes ſunt cōtra ordmem ratōis. & p hunc modum p̄s dicit in ſexto ethi. q. delectatōes cozpales corūpunt exiſtimatōem prudētīe. non aut exiſtimatōm ſpeculatiuā cui nō cōtrariant. Puta q̄ triāgul⁹ habet tres angulos equales duobus rectis. Secūdo aut primū modum utrā q̄ impedit. Tertio modo ſm quandā ligatōz inquātū ſc̄z ad delectatōem cozpalem ſequit quedam trāſmutatio cozpalis. maior etiā q̄z i aliis paſſionibus quāto uehementius afficitur appetitus ad rem p̄ſentē q̄m ad rem abſentē. huiuſmodi aut cozpales p̄urbatōes ipediūt uſum ratōis. ſicut patet in uinolentis q̄ habēt uſum rationis ligatū uel ipeditū. Ad quarum ſc̄z verū delectatio pſciat opatōm. dicendū q̄ delectatō dupliciter opationē pſciat. Vno modo p modum finis. n̄ quidem ſm q̄ finis dicit id p̄pter quid eſt aliquid. ſed ſecūdū q̄ omne bonū cōpletīue ſupueniēs poteſt dici finis. & ſecūdū hoc dicit p̄s in. x. ethi. q. delectatio pſciat opatōem. ſicut quidam finis ſupueniens. inquātū ſc̄z ſup hoc bonū qd eſt operatio ſupuenit aliud bonū qd eſt delectatio q̄ impoztat quietatōz appetitus i bono p̄ſuppoſito. Secūdo modo ex pte cauſe agentis. non quidem directe. quia p̄s dicit in. x. ethi. q. pſciat delectatio opatōm. non ſicut medicus ſanum. ſed ſicut ſanitas. indireccte aut inquātū ſc̄z agens delectat in ſua actione uehementi⁹ attendit ad ipam & diligentius ad eā opatur & ſecūdū hoc dicit in. x. ethi. q. delectatōes adaugēt pp̄ias opatōes ſed ipediūt exēneas.

DE BONITATE VEL MALITIA DELECTATIONVM. DISTINCTIONO XVIII.

DEinde cōſiderandū eſt de bonitate uel malitia delectatōnum. Et circa hoc querunt quatuor. Primo verū omnis delectatio ſit mala. Secūdo verū oīs delectatō ſit bona. Tertio utrū aliq̄ delectatio ſit optimū. Quarto verū delectatio ſit meſura uel regula ſecūdū q̄m iudicetur bonum uel malū in moribus. Ad primū ſc̄z utrū omnis delectatio ſit mala. dicendū q̄ ſicut dicit. x. ethi. aliqui poſuerūt om̄s delectatōnes malas. Cuius ratio uidet fuiſſe. quia i tenſionem ſuam referebāt ad ſolas delectatōnes ſenſibiles & cozpales que ſunt magis manifeſte. Nā & in ceteris intelligibilia a ſenſibilibus antiqui p̄s nō diſtinguebant. nec intel lectum a ſenſu. ut dicit in libro de anima. delectatōes aut cozpales arbitranē om̄s eſſe malas. ut ſic hoīes q̄ ad delectatōes imoderatas ſunt p̄ni a delectatōibus ſe retrahētes ad mediū virtutis pueniant. ſed hec exiſtimatō n̄ fuit cōueniens. Cum em nullus poſſit uiuere ſine aliqua ſenſibili & cozpozali delectatione. ſi illi qui docent om̄s delectatōnes eſſe malas dephendant aliquas delectatōnes ſuſcipere magis homines ad delectatōes erunt p̄clives. exēplo operū uerboz doctrina p̄termiſſa. i operationib⁹ em & paſſionibus humanis i q̄bus experiētia plurimū ualeat magis mouent exēpla q̄m uerba. dicendū eſt ergo aliquas delectatōes eſſe bonas & aliquas malas. eſt enim delectatio quies appetitiue virtutis in aliquo bono amato. & cōſequens aliquā opatōnem. unde huiuſmodi ratio duplex accipi pot. vna quidem ex pte boni in quo aliquis quieſcens delectat. bonū em & malum i moralibus dicitur ſm q̄ cōuenit ratōni uel diſcordat ab ea ut dictum eſt. ſicut in rebus naturalib⁹ aliqd dicitur naturale ex eo q̄ cōuenit nature. Innaturale uero ex eo q̄ a natura diſcordat. ſic igitur in naturalibus eſt quedā quies naturalis q̄ ſc̄z ē i eo quod cōuenit nature. ut cū graue q̄ eſcit deoſum. & quedam innaturalis q̄ eſt i eo qd repugnat nature. ſicut cum graue quieſcit ſuſum. Ita & i moralibus eſt quedam delectatō bona ſecūdum q̄ appetitus ſupior aut inferior quieſcit in eo qd cōuenit rationi. & quedam mala ex eo q̄ quieſcit in eo qd a ratione diſcordat & a lege di. Alia ratō accipi pot

ex pre operationū quarū quedam sunt bone & quedā male. operatōibus aut magis sunt affines delectatōes que sunt eis cōiuncte qm concupiscētie que tpe eas precedūt. vnde cum concupiscētie bonarū operationū sunt bone. malarum vero male. multo magis delectatōes bonarum opationū sunt bone malarū uero male. **A**d secundū scz utrū omis delectatio sit bona. dicēdū q̄ sicut aliqui stoycoz posuerūt omnes delectatōes esse malas. ita epicuri posuerūt delectatōem secundū se esse bonum. & p̄ cōsequēs omis delectatōes esse bonas. qui ex hoc decepti esse uident q̄ non distinguebant inter id quod est bonum simpliciter. & id qd̄ est bonū quo ad hunc. simpliciter quidem bonum est qd̄ secundum se bonū est. Contingit aut̄ aliquod nō secundū se bonū esse huic bonum dupliciter. vno mō quia est ei cōueniens secundū dispositōem in qua nūc est que tñ nō est naturalis. sicut leproso bonū ē q̄ndoz comedere aliq̄ uenenosa que nō sunt simpliciter cōuenientia cōplexioni humane. Alio modo quia id qd̄ non est cōueniens estimatur ut cōueniēs. & quia delectatio est quies appetitus in bono. si sit simpliciter bonū id in quo quiescit. appetitus erit simpliciter delectatō & simpliciter bona. si aut̄ non sit simpliciter bonū. sed quo adhuc quidē tūc nec delectatō ē simpliciter. sed huic nec est bona simpliciter s; bona secundū quid uel appens bona. **A**d tertiū scz utrū aliqua delectatio sit optimū. dicēdū q̄ plato nō posuit omis delectatōes esse malas sicut stoyci neq; omnes esse bonas sicut epicuri. sed quasdam esse bonas & quasdam malas. ita tñ q̄ nullū sit summū uel optimum. s; q̄ntum ex ei⁹ rationibus datur intelligi in duob⁹ defectis. In vno quidem quia cū uiderz delectationes sensibiles et corpales in quodā motu et generatione consistere. sicut patet in repletōne ciboz & huiusmodi. estimauit omis delectatōnes cōsequi generatōem & motū. vnde cū generatio & motus sint actus imperfecti sequebatur q̄ delectatō nō haberet rationē uite perfectiōnis. sed hoc manifeste falsum apparet ī delectatōibus intellectualib⁹. Aliquis em̄ nō solum delectat̄ ī generatōe sciētie. puta cum addiscit aut mirat̄. sicut dictum est. sed etiaz ī contēplando secū dū sciētiā iam acquisitā. Alio vero modo quia dicebat optimū id qd̄ ē simpliciter bonū summū. qd̄ scz est ipm̄ bonū quasi abstractū & nō p̄cipatū. sicut ipse de⁹ est summū bonū. Nos aut̄ loquimur de optimo in rebus humanis. optimū aut̄ in una q; re est ultimus finis. finis aut̄ ut dictū est dupliciter dicit̄. scz ipsa res & usus rei. sicut finis auari est uel pecunia uel possessio pecunie. & secundū hoc ultimus finis hoīs dici potest ul ipse deus q̄ ē summū bonū simpliciter uel fructio ipsius q̄ importat delectatōem quandā ī ultimo fine. et p̄ hunc modū aliqua delectatō hominis potest dici optimū inter bona humana. **A**d quartū scz utrū delectatio sit mēsu

ra uel regula boni uel mali moralis. dicēdū q̄ bonitas uel malitia moralis p̄cipaliter in uoluntate consistit. utrū aut̄ uoluntas sit bona uel mala p̄cipue ex fine cognoscit̄. illud aut̄ habet̄ p̄ fine ī quo uoluntas quiescit. quies aut̄ uoluntatis & cuiuslibet appetitus in bono est delectatio. & ideo secundū delectatōem uoluntatis humane p̄cipue iudicat̄ homo bonus ul̄ malus. Est em̄ bon⁹ & uirtuosus qui gaudet in operibus uirtutū. malus aut̄ qui in operib⁹ malis. delectatōes aut̄ appetitus sensitiui. nō sunt regula moralis bonitatis uel malitie. nā cibus cōmuniter delectabilis est secundū appetitum sensitiuū bonis & malis. sed uoluntas bonoz delectat̄ in eis h̄m cōueniētiā rationis qm̄ non curat uoluntas maloz. ex p̄dictis patere potest q̄ multiplex ē delectatō. est em̄ delectatio naturalis sicut sensus naturaliter delectatur in p̄sentia sensibilis sibi cōuenientis. ut uisus in coloribus. auditus in sonis melodiosis. olfactus ī odoribus. & gustus in saporibus. ps. Delectasti me dñe in factura tua. potest em̄ gustus delectari in cibo delicato uel potu cōueniēti nate sine peccato & homo sanctus in aspectu picturarū uel alterius rei pulchre ex sola cōplacētia naturali. **I**tem ē delectatio bestialis. quādo scz homo mōrdinate delectat̄ in re qua nō debet uel ultra q; debet aut̄ modo quo non debet. Exemplum huius habem⁹. gen. iii. uidit mulier lignū q̄ esset bonum & ad uescendū suauē & pulchrum. oculi aspectuq; delectabile & tulit de fructu illius & comedit. h̄ delectatio fuit culpabilis nō q̄ lignū malū esset de se. sed quia p̄hibitū. esau etiam ī edulio uilis lenticule ultra qm̄ debuit delectatus est. & peccauit ex gula. ysaac aut̄ ī delicato cibo eduloz & delicate pato nō peccauit. vnde manifestū est q̄ in ipsis creaturis nō est uitiū sed in abusu sumentiuū. dauid etiam similiter in aspectu. berhsabee delectatus ē tā quā in re qua non debuit & ultra qm̄ debuit. Alii sunt qui delectant̄ in rebus omnio malis & illicitis. Sicut in mēdaciis & piuriis. in fornicationib⁹. furtis. rapinis. homicidiis. & huiusmodi. ysaie. i. in abhominatōibus aīa eozuz delectata est. **I**tem puer. xx. Luxuriosa res uinum & tumuluoza ebrietas quicūq; hiis delectatur nō erit innocens. **I**tem est delectatio spiritalis & gratiosa. qm̄ scz delectat̄ intellectus in cōsideratōe sapiētie. sicut dicit̄. sap. viii. In mortalibus in cogitatōe sapientia. & in amicitia illius delectatio bona. affectus etiam in diuine dulcedinis degustatōe. ps. aīa mea exultabit ī dño & delectabit̄ sup̄ salutare suo. **I**dem delectare in dño & dabit tibi petitiōes cordis tui. **I**tem in laude dei et gratiarū actione. ps. Cantabo dño ī uita mea psallam deo meo qm̄ diu sum. **I**ocūdū sit ei eloquiū meum. ego uero delectabor in dño. **I**tem in sacramēti eukaristie p̄ceptōe. Sap. xvi. angeloz esca nutriuisti populum tuuz. & patū panem de celo prestitisti illis sine labore & omne delectantū habētem

& omnis saporis suauitate. **I**tem in puritate cordis & bonorum operatione. eccl. xxx. Non est census super celum salutis corporis. & non est oblectamentum super cordis gaudium. **I**tem est delectatio gloriosa. ps. Iusti epulentur et exultent in conspectu dei & delectentur in letitia. Idem ad implebis me letitia cum uultu tuo delectationes in dextera tua usque in finem. His uis patet quomodo unusquisque debeat se habere circa delectationes. quia delectatio naturalis est moderanda ne uidelicet excedat proprios limites excedendo. delectatio bestialis & uiciosa est omnino fugienda. tamen quanto aliquis magis debet esse sapiens & modestus. & magis elongari a uita bestiali. tanto amplius debet abhorre re tales delectationes. delectatio spiritualis est degustanda. delectatio gloriosa totis precordiis appetenda.

DE DOLORE ET TRISTITIA. DIS. XIX.

Deinde considerandum est de dolore & tristitia. & circa hoc primo considerandum est de dolore secundum se. Secundo de causis eius. Tertio de effectibus eius. Quarto de remediis eius. Quinto de bonitate uel malitia eius. **C**irca primum consideranda sunt octo. Primo utrum dolor sit passio anime. Secundo utrum sit idem quod tristitia. Tertio utrum tristitia uel dolor sit contraria delectationi. Quarto utrum omnis tristitia contrarietur delectationi. Quinto utrum delectationi contemplationis sit aliqua tristitia contraria. Sexto utrum magis sit fugienda tristitia quam delectatio appetenda. Septimo utrum dolor exterior sit maior quam dolor interior. Octauo de diuersis speciebus doloris seu tristitie. **A**d primum scilicet utrum dolor sit passio anime. dicendum quod sicut ad delectationem duo requiruntur scilicet coniunctio boni & perceptio huius coniunctio. ita etiam ad dolorem duo requiruntur scilicet coniunctio alicuius mali quod ea ratio est malum. quia primum aliquod bonum & perceptio huius coniunctio. quidquid autem coniungitur si non habeat respectu eius cui coniungitur rationem boni uel mali. non potest causare delectationem uel dolorem. Ex quo patet quod aliquid sub ratione boni uel mali est obiectum delectationis et doloris. bonum autem & malum in quantum huiusmodi sunt obiecta appetitus. unde patet quod delectatio & dolor ad appetitum pertinent. Omnis autem motus appetitus se inclinatio consequens apprehensionem pertinet ad appetitum intellectuum uel sensituum. Nam inclinatio appetitus naturalis non consequitur apprehensionem ipsius appetentis. sed alterius. Cum igitur delectatio et dolor presupponant in eodem subiecto sensum uel apprehensionem aliam. manifestum est quod dolor sicut & delectatio est in appetitu intellectuum uel sensituum. Omnis autem motus appetitus sensituum dicitur passio & precipue illi qui in defectu sonant. unde dolor secundum quod est in appetitu sensituum. proprie dicitur passio anime. sicut molestie corporales proprie passionem corporis dicuntur. unde & Augustinus. xiiii. de ciuitate dei. dolorem specialiter egritudinem nominat. Sciendum autem quod dolor dicitur

esse corporis quia causa doloris est in corpore puta cum patimur aliquod nociuum corpori. sed motus doloris semper est in anima. nam corpus non potest dolere nisi dolente anima. ut Augustinus dicit. **A**d secundum. scilicet utrum tristitia sit idem quod dolor. dicendum quod tristitia & dolor ex duplici apprehensione causari possunt scilicet ex apprehensione exterioris sensus. & ex apprehensione interiori siue intellectus siue ymaginatio. interior autem apprehensio ad plura se extendit quam exterior eo quod quecumque cadunt sub exteriori apprehensione cadunt sub interiori. sed non e conuerso. Sola igitur illa delectatio que ex interiori apprehensione causatur. gaudium nominatur. & similiter solus ille dolor qui ex apprehensione interiori causatur nominatur tristitia. & sicut illa delectatio que exteriori apprehensione causatur. delectatio quidem nominatur. non autem gaudium. Ita ille dolor qui exteriori apprehensione causatur nominatur quidem dolor. non autem tristitia. Sic igitur tristitia est quedam species doloris sicut gaudium delectationis. **E**t nota quod quia sensus exterior non percipit nisi presens. uis autem cognitua interior potest percipere presens preteritum & futurum. & ideo tristitia potest esse de presenti. preterito. & futuro. Dolor autem corporalis qui sequitur apprehensionem sensus exterioris non potest esse nisi de presenti. **I**tem sensibilia tactus sunt dolorosa. non solum in quantum sunt inproportionata uirtuti apprehensiuæ. sed etiam in quantum contrariantur nature. aliorum uero sensuum sensibilia possunt quidem esse inproportionata uirtuti apprehensiuæ. non tamen contrariantur nature nisi in ordine ad sensibilia tactus. unde solus homo qui est animal perfectum in cognitione delectatur in sensibilibus aliorum sensuum secundum seipsa. Alia uero animalia non delectantur in eis nisi secundum quod referuntur ad sensibilia tactus. ut dicitur in iii. ethi. **E**t ideo de sensibilibus aliorum sensuum non dicitur esse dolor secundum quod contrariantur delectationi naturali. sed magis tristitia que contrariatur gaudio animali. sic igitur si dolor accipiat per corporalem dolorem quod usitatius est dolor ex opposito diuiditur extra tristitiam secundum distinctionem apprehensionis interioris & exterioris. licet quantum ad obiecta delectatio ad plura se extendat quam dolor corporalis. si uero dolor accipiat communiter. sic dolor est genus tristitie. ut dictum est. **A**d tertium scilicet utrum dolor contrarietur delectationi. dicendum quod sicut philosophus dicit in x. ethi. contrarietas est differentia secundum formam. forma autem seu species passio. nis & motus sumitur ex obiecto uel termino. uel cum obiecta delectationis & tristitie seu doloris sint contraria scilicet bonum presens & malum presens sequitur quod dolor & delectatio sint contraria. **A**d quartum scilicet utrum omnis tristitia contrarietur omni delectationi. dicendum quod sicut dicitur in x. meth. contrarietas est differentia secundum formam. forma autem est et specialis & generalis. unde contingit esse aliqua contraria secundum formam generis. sicut uirtus & uitiu. & secundum formam speciei. sicut iustitia & iniustitia.

Est autem considerandum quod quedam specificantur secundum formas absolutas sicut substantie et qualitates. quedam uero specificantur per comparationem ad aliquid extra. sicut passiones & motus recipiunt speciem ex terminis siue ex obiectis. In hiis ergo quorum species considerantur secundum formas absolutas contingit quidem species que continentur sub contrariis generibus non esse contrarias secundum rationem speciei. non tamen contingit quod habeant aliquam affinitatem uel convenientiam ad inuicem. In temperantia enim & iustitia que sunt in contrariis generibus uirtute scilicet & uicio non contrariantur ad inuicem secundum rationem proprie speciei nec tamen habent aliquam affinitatem uel consequentiam ad inuicem. sed in illis quorum species sumuntur secundum habitudinem ad aliquid extrinsecum contingit quod species contrariorum generum non solum non sunt contrarie ad inuicem. sed etiam habent quandam convenientiam et affinitatem ad inuicem. eo quod eodem modo se habere ad contraria contrarietatem inducit. sicut accedere ad album et accedere ad nigrum habent rationem contrarietatis. sed contrario modo se habere ad contraria habet rationem similitudinis. sicut recedere ab albo & accedere ad nigrum. & hoc maxime apparet in contradictione que est principium oppositiois. nam in affirmatione & negatione eiusdem consistit oppositio. sicut album & non album. In affirmatione autem unius oppositorum & negatione alterius attendit convenientia & similitudo. ut si dicam nigrum & non album. tristitia autem & delectatio cum sint passiones specificantur ex obiectis. et quidem secundum genus suum contrarietatem habent. nam unum primum ad persequendum. aliud uero ad fugam que se habent in appetitu. sicut affirmatio & negatio in ratione. ut dicitur in sexto ethici. & ideo tristitia & delectatio que sunt de eodem habent oppositioem ad inuicem secundum speciem. tristitia uero & delectatio de diuersis. siquidem illa diuersa non sunt opposita sed disperata non sunt opposite ad inuicem secundum rationem speciei. sed sunt etiam disperate. sicut tristari de morte amici & delectari in contemplatione. si uero illa diuersa sunt contraria. tunc tristitia & delectatio non solum non habent contrarietatem secundum rationem speciei. sed etiam habent convenientiam & affinitatem. sicut gaudere de bono & tristari de malo. Ad quintum scilicet utrum delectatio contemplationis sit aliqua tristitia contraria. dicendum quod delectatio contemplationis potest intelligi dupliciter uno modo ita quod contemplatio sit delectationis causa & non obiectum. & tunc delectatio non est de ipsa contemplatione. sed de re contemplata. contingit autem contemplari aliquid nociuum contristans sicut & aliquid conueniens & delectans. unde si sic delectatio contemplationis accipiat. nihil prohibet delectationi contemplationis esse tristitiam contrariam. Alio modo potest dici delectatio contemplationis. quia contemplatio est eius obiectum & causa. puta cum aliquis delectatur de hoc ipso quod contemplatur. & sic ut dicit Gregorius. nicenus ei delectationi que est secundum contemplationem non

opponitur aliqua tristitia. & hoc idem philosophus dicit in primo thopico & in x. ethici. sed hoc est intelligendum per se loquendo. cuius ratio est. quia tristitia per se contrariatur delectationi que est de contrario obiecto. sicut delectationi que est in calore contrariatur tristitia que est de frigore. obiecto autem contemplationis nihil est contrarium. contrariorum enim rationes sunt que sunt apprehense non sunt contrarie. sed unum contrarium est ratio cognoscendi aliud. unde delectationi que est in contemplatione non potest per se loquendo esse aliqua tristitia contraria. sed nec etiam habet tristitiam annexam. sicut corporales delectationes que sunt ut medicine quedam contra aliquas molestas. sicut cum aliquis delectatur in potu ex hoc quod anxietas sicut. quoniam autem iam tota sitis est repulsa cessat delectatio potus. delectatio enim contemplationis non causatur ex hoc quod excludatur aliqua molestia. sed ex hoc quod est secundum se ipsam delectabilis. non enim est generatio sed operatio quedam perfecta ut dictum est. per accidens autem admisceatur tristitia delectationi apprehensionis. & hoc dupliciter. uno modo ex parte organi. alio modo ex impedimento apprehensionis. ex parte autem organi admisceatur tristitia uel dolor apprehensionis dicitur recte quidem in uiribus apprehensiuis sensituiue partibus. que habent organum corporale uel ex sensibili. quod est contrarium debite complexionis organi. sicut gustus rei amare & olfactus rei fetide. uel ex continuitate sensibilis ueniens quod per assiduitatem facit supercrescentiam naturalis habet. & sic redditur apprehensio sensibilis. que prius erat delectabilis tediosa. sed hec duo directe in contemplatione mentis locum non habent. quia mens non habet organum corporale. unde dicitur Sap. viii. quod non habet contemplatio mentis nec amaritudinem nec tedium. sed quia mens humana utitur in contemplando uiribus apprehensiuis sensituiuis in quarum actibus accidit lassitudo. ideo indirecte admisceatur aliqua afflictio uel dolor contemplationi. sed neutro modo tristitia contemplationi per accidens adiuncta contrariatur delectationi eius. nam tristitia que est de impedimento operationis non contrariatur delectationi contemplationis. sed magis habet affinitatem & convenientiam cum ipsa ut ex dictis patet. tristitia uero uel afflictio que est de lassitudine corporali. non ad idem genus referuntur. unde penitus est disperata. & sic manifestum est quod delectationi que est de ipsa contemplatione nulla tristitia contrariatur nec adiungitur ei aliqua tristitia nisi per accidens. Ad sextum scilicet utrum magis sit fugienda tristitia quam delectatio appetenda. dicendum quod per se loquendo appetitus delectationis est fortior quam fuga tristitie. cuius ratio est. quia delectationis causa est bonum conueniens. causa autem doloris seu tristitie est aliquod malum repugnans. contingit autem esse aliquod bonum conueniens absque omni dissonantia. non autem potest esse aliquod malum absque omni conuenientia repugnans. unde delectatio potest esse integra & perfecta. tristitia autem semper est secundum partem. unde naturaliter maior est appetitus delectationis quam fuga tristitie. alia

uero ratio est. quia bonum quod est obiectum delectationis. propter seipsum appetitur. malum autem quod est obiectum tristitie est fugiendum in quantum est privatio boni. quod autem est pro se. potius est eo quod est per aliud. cuius etiam signum apparere in motibus naturalibus. nam omnis motus naturalis intensio est in fine cum appropinquat ad terminum sue nature convenientem quam in principio cum recedit a termino sue nature non convenienti. quasi natura magis tendat in id quod est sibi convenientius quam fugiat id quod est sibi repugnans. unde & inclinatio appetitive virtutis per se loquendo. vehementius tendit in delectationem quam fugiat tristitiam. sed per accidens contingit quod tristitia aliquis magis fugit quam delectationem appetat. & hoc tripliciter. Primo quidem ex parte apprehensionis. quia ut Augustinus dicit. x. de trinitate. Amorem magis sentit cum eum proderit indigentia. Ex indigentia enim amati procedit tristitia que est ex amissione alicuius boni amati. uel ex incursum alicuius mali contrarii. delectatio autem non habet indigentiam boni amati. sed quiescit in eo iam adeptum. Cum igitur amor sit causa delectationis & tristitie. in tantum magis fugitur tristitia. quanto magis sentit amor ex eo quod contrariatur amori. Secundo ex parte cause se contristantis uel doloris inferentis que repugnat bono magis amato quam sit bonum illud in quo delectamur. magis enim amamus consistere in corpore naturalis quam delectationem cibi. Et ideo timore doloris qui provenit ex flagellis uel aliis huiusmodi que contrariantur bone consistentie corporis dimittimus delectationem ciborum uel aliorum huiusmodi. Tertio ex parte affectus in quantum scilicet tristitia impedit non tantum delectationem. sed omnes. Ad septimum scilicet utrum dolor exterior sit maior quam interior. dicendum quod dolor interior & exterior in uno conueniunt. & in duobus differunt. Conueniunt quidem in hoc quod uterque est motus appetitive virtutis. differunt autem secundum illa duo que ad tristitiam & delectationem requiruntur scilicet secundum causam que est bonum uel malum coniunctum. & secundum apprehensionem. causa autem doloris exterioris est malum coniunctum quod repugnat corpori. causa autem doloris interioris est malum coniunctum quod repugnat appetitui. dolor autem exterior sequitur apprehensionem sensus & specialiter tactus. dolor autem & timor sequitur apprehensionem interiorum ymaginatiois scilicet uel etiam ratiois. Si igitur comparatur causa interioris doloris ad causam exterioris una pro se pertinet ad appetitum. cuius est uterque dolor. alia uero pro aliud. Nam dolor interior est ex hoc quod aliquid repugnat ipsi appetitui. Dolor autem exterior ex hoc quod repugnat appetitui quia repugnat corpori semper autem quod est pro se est prius eo quod est pro aliud. unde ex parte ista dolor interior preeminet dolori exteriori. similiter etiam & ex parte apprehensionis nam apprehensio ratiois & ymaginatiois est altior quam apprehensio sensus tactus. unde simpliciter & pro se loquendo dolor interior potius

est quam dolor exterior. cuius signum est quod etiam dolores exteriores aliquis uoluntarie suscipit ut euitet dolorem interiorum & in quantum non repugnat dolori exteriori interiori appetitui. fit quodammodo delectabilis & iocundus interiori gaudio. quandoque tamen dolor exterior est cum interiori dolore. et tunc dolor augetur. non solum enim dolor interior est maior quam exterior. sed etiam uniuersaliter. Quidquid enim est repugnans corpori potest esse repugnans interiori appetitui. & quidquid apprehenditur sensu potest apprehendi ymaginatioe & ratione sed non conuertitur. & ideo signanter dicitur. ecci. xxv. omnis plaga tristitia cordis est. quia etiam dolores exteriores plagarum sub interiori cordis tristitia comprehenduntur. Ad octauum scilicet de speciebus tristitie. dicendum quod ad rationem speciei pertinet quod se habeat ex additione ad genus. sed generi potest aliquid addi dupliciter. uno modo quod pro se ad ipsum pertinet & uirtute continetur in ipso. sicut rationale additur animalis & talis additio facit ueras species alicuius generis. ut patet per philosophum in vii. & viii. methaphisicorum. Aliquid uero additur generi quasi aliquid extraneum a ratione ipsius. sicut si album animalis addatur uel aliquid huiusmodi. & talis additio non facit ueras species generis. sed in quod communiter loquimur de genere & speciebus. Interdum enim aliquid dicitur esse species alicuius generis. propter hoc quod habet aliquid extraneum ad quod applicatur generis ratio. Sicut carbo & flamma dicuntur species ignis propter applicatorem nature ignis ad materiam alienam. & simili modo loquendi dicuntur astrologia & perspective species mathematice. in quantum principia mathematica applicantur ad materiam naturalem. & hoc modo loquendi assignantur hic species tristitie pro applicatorem rationis tristitie ad aliquid extraneum. quodquidem extraneum accipi potest uel ex parte cause obiecti. uel ex parte effectus. proprium enim obiectum tristitie est proprium malum. unde extraneum obiectum tristitie potest accipi uel secundum alterum terminum terminum. quia scilicet est malum. sed non proprium. & sic est misericordia que est tristitia de alieno malo in quantum terminum estimatur uel proprium. uel quantum ad utrumque. quia neque est de proprio neque de malo sed de bono alieno. in quantum terminum bonum alienum estimatur ut proprium malum & sic est inuidia. proprius autem effectus tristitie consistit in quadam fuga appetitus. unde extraneum circa effectum tristitie potest accipi quantum ad alterum tantum. quia scilicet tollit fugam. & sic est anxietas que sic aggrauat animum ut non appareat aliquod refugium. unde alio nomine dicitur angustia. si uero in terminum procedat talis aggrauatio. ut etiam exteriora membra immobiliter ab ope quod pertinet ad accidiam. sic erit extraneum quantum ad utrumque quia nec est fuga nec est in appetitu. ideo autem specialiter accidia dicitur uocari amputare. quia uox inter omnes exteriores motus magis exprimit interiorum conceptum & affectum non solum in hominibus. sed etiam in aliis animalibus. ut dicitur in primo politico.

DE CAUSIS DOLORIS. DIS. XX.

DEmde considerandū est de causis doloris. & circa hoc querunt quatuor. Primo utrū bonum amissum sit causa doloris uel magis malum cōiunctum. Secundo utrum concupiscentia sit causa doloris. Tertio utrum appetitus unitatis sit causa doloris. Quarto utrū potestas cui non potest resisti sit causa doloris. Ad primum scz utrū bonum amissum magis sit causa doloris qm malū cōiunctū. dicendum qd si hoc modo se haberēt priuatiōes in apprehensione aīe. sicut se habent in ipīs rebus ista questio nullius momenti esse uideret. malum em̄ est priuatio boni. priuatio autē ī reruz natura nihil aliud ē qz carentia oppositi habitus. secundum hoc ergo idem esset trīstari de bono amisso & de malo habito. sed tristitia est motus appetitus apphensionē sequentis. In apphensione autē ipā priuatio habet rationē cuiusdam entis. vnde dicit ens ratiois. & sic maluz cum sit priuatio se habet p modū contrariū. et ideo quantū ad motū appetitiū differt utrū respiciat pncipaliter malū cōiunctū uel bonum amissum. et quia motus appetitus aīalis hoc modo se habet ī opatiōibus aīe. sicut motus naturalis in rebus naturalibus. ex cōsideratione naturalīū motuū unitas accipi potest. Si em̄ accipiamus ī motibus naturalibus accessum & recessum. accessus p se respicit id qd est cōueniens nature. recessus autē p se respicit id quod est contrariū. sicut graue p se recedit a loco supiori. Accedit autē naturaliter ad locū inferiorē. sed si accipiamus causam utriusqz motus scz grauitatē. ipsa grauitas p prius inclinat ad locum deorsum qz retrahat a loco sursum a quo recedit ut deorsum tendat. sic igitur cum tristitia ī motibus appetitiuis se habeat p modum fuge uel recessus. delectatio autē p modum psequutiōis uel accessus. sicut delectatio p prius respicit bonum adeptū qsi pziū obiectum. ita tristitia respicit malū cōiunctū. sed causa delectatiōis & tristitiē scz amor p prius respicit bonū qz malū. Sic ergo eo modo quo obiectū est causa passionis. magis pzie est causa tristitiē & doloris malū cōiunctum qz bonū amissum. Ad secundū scz utrū concupiscentia sit causa doloris. dicendū qd tristitia est quidā motus appetitus animalis. motus autē appetitus sicut dictū ē habet similitudinē appetitus naturalis. cuius duplex causa assignari potest. vna p modū finis. alia sicut unde ē pncipiū motus sicut declēsiōis corporis grauis. causa sicut finis est locus deorsum. pncipiū autē motus est inclinatio naturalis que est ex grauitate. causa autē motus appetitiui p modū finis est eius obiectū. & sicut supra dictum est qd causa doloris seu tristitiē ē maluz cōiunctū. causa autē sicut unde est pncipiū talis motus est interior inclinatio appetitus q quidem p prius inclinā ad bonum & ex consequenti ad repudiandū malum contrariū. &

ideo hmoi motus appetitiui pncipiū pncipiū est amor. qui est pncipiū inclinatio appetitus ad bonū cōsequendū. Secundū autē pncipiū est odiū quod est inclinatio pncipiū appetit ad malum fugiendū. sed quia concupiscentia uel cupiditas est pncipiū effectus amoris quo maxime delectatur. Ideo frequēter aug. cupiditatē uel concupiscentiā pro amore ponit. et hoc modo concupiscentiā dicit esse uniuersalē causam doloris. Sed ipsa concupiscentia secundū pncipiū rationē cōsiderata est quidē iterdū causa doloris. Omne em̄ qd impedit motū ne pueniat ad terminū est contrariū motui id autē qd est cōtrariū motui appetitus est cōtristans. & sic p cōsequens concupiscentia fit causa tristitiē inquantū de retardatiōe boni concupiti uel totali ablatiōe tristamur. vniūsal' autē causa doloris esse nō potest quia magis dolemus de subraclatione bonorum pncipiū ī quibus iam delectamur qm futuroz qz concupiscimus. Ad tertū scz utrū appetitus unitatis sit causa doloris. dicendū qd eo modo quo concupiscentia ul' cupiditas boni est causa doloris etiam appetitus unitatis uel amor causa doloris est ponendus. bonum em̄ vniūscuiusqz rei ī quadā unitate cōsistit. put scz vnaqueqz res habet ī se unita illa ex quibus cōsistit eius pfectio. vnde et platonici posuerūt unū esse pncipiū sicut & bonum. unū naturaliter unūquodqz appetit unitatē sicut & bonitatē. & ppter hoc sicut amor uel appetitū boni ē causa doloris. ita & amor ul' appetitus unitatis. Ad quartū scz utrū potestas maior cni non potest resisti sit causa doloris. dicendū qd sicut dictum est. malū cōiunctū est causa doloris ul' tristitiē per modū obiecti. Id ergo qd est causa cōiunctiōis debet poni causa doloris uel tristitiē. Manifestū est autē hoc esse contra inclinatio appetitus ut malū pncipiū inhereat. qd autē est cōtra inclinatio alicuius nunqz aduenit ei nisi p actōez alicuius fortioris. & ideo potestas maior esse ponitur causa doloris ab aug. Sed sciendū ē qd si potestas fortior ī tantū iualeat qd mutet contrariā inclinatio ī inclinatio pncipiū iam nō erit aliqua repugnātia uel uolētia. sic quādo agens fortius corrupendo corpus graue aufert ei inclinatio qua tendit deorsum & tunc ferri sursum nō ē uolentū sed naturale. sic igitur si aliqua potestas maior intantū iualeat qd auferat inclinatio uolūtatis. uel appetitus sensitiui ex ea non sequit dolor uel tristitia. sed tūc solum sequit quādo remanet inclinatio appetitus ī contrariū. & inde ē qd Aug. dicit qd uoluntas resistēs potestati fortiori causat dolorē. si em̄ non resisteret sed cederet cōsentiēdo nō sequerē dolor sed delectatio.

DE EFFECTIBVS DOLORIS VEL TRISTITIÆ. DISTINTIO. XXI.

DEmde considerandū est de effectibus doloris uel tristitiē. et circa hoc querunt quattuor. Primo utrū dolor auferat facultatem addiscēdi.

Secundo utrū aggrauatio animi sit effectus doloris Tertio utrum dolor uel tristitia impedi- at uel debilitet omnē opationē. Quarto utrū tristitia noceat corpori magis q̄ alie passio- nes. **A**d primū. scilicet utrū dolor auferat faculta- tem addiscendi. dicendū. quia omnes potentie anime in una essentia anime uehemēter trahit- ur ad opationē unius potētie. retrahatur ab opationē alterius. unius enī potētie non potest esse nisi una intentō. et ppter hoc si aliquid ad se trahat totā intentōnē anime uel magnā pte ipsius. non cōpatitur secū aliquid aliud quod magnā attractionē requirat. Manifestum est autē q̄ dolor sensibilis maxime trahit ad se itē- tionē anime. quia naturaliter unūquodqz tota intentōe rēdit ad repellendū contrarium. sicut etiā in naturalibz apparet. Similiter etiā manifestū est q̄ ad addiscēdū aliquid de no- uo. requiritur studium et conatus cū magna intētionē. ut patet p̄ illud quod dicitur puer. i. Si quesieris sapientiā quasi pecuniā & sic thesauros effoderis eam tūc intelliges discipli- nam. & ideo si sit dolor intensus impediē ho- mo ne tūc aliquid addiscere possit. & tantum potest intendi q̄ nec etiā instante dolore po- test homo aliquid cōsiderare etiā q̄ prius sci- uit. In hoc tñ attendiē diuersitas secundū diuer- sitatem amoris quē homo habet ad addiscēdū uel cōsiderādū. qui quāto maior fuerit. ma- gis retinet intentōem anī ne omnino ferat ad dolorem. **A**d secundū scilicet utrū aggrauatio animi sit effectus doloris. dicendū q̄ affectus passionū anime quādoqz methaphorice nomīa- tur secundū similitudinē sensibiliū corporū. eo q̄ motus appetitus animalis sunt similes or- dinatōibus & inclinatōibus appetitus natura- lis. et p̄ hunc modū feruor attribuitur amori. di- latatio delectatōis & aggrauatio tristitie. dicitur enī homo aggruari ex eo q̄ aliquo pondere impediē a p̄prio motu. Manifestū est autē ex p̄dictis q̄ tristitia puenit ex aliquo malo p̄- senti. q̄ quidem ex hoc ipso q̄ repugnat mo- tui voluntatis aggruat aīm inquantū impe- dit ipm ne fruatur eo q̄ uult. & siquidē nō sit tanta uis malī contristantis ut auferat spem euadendi. licet animus aggrauet quantū ad hoc q̄ i p̄feti potēte eo q̄ uult. rēmanet tñ mo- tus ad replendū nociuū contristās. si uero su- per excrecat uis malī intē ut spem euasiois excludat tūc simpliciter impediē & interioz mo- tus animi angustiat. ut neqz hac neqz illac di- uertere ualeat. & q̄nqz etiam impediē exteri- or motus corporis. ita q̄ remaneat homo stu- pidus in seipso. **A**d tertiū scilicet utrū dolor uel tristitia impediāt omnē opationē. dicendum q̄ sicut dictū est. tristitia quādoqz nō ita aggra- uat uel absozbet aīm. ut omnē motū interiozē & exteriozē excludat. sed aliqui motus quan- doqz ex ipa tristitia causant. sic ergo operatio ad tristitiā potest dupliciter cōparari. vno mo- do sicut ad id de quo est tristitia. & sic tristi-

tia quālibet opationē impedit. nunquā enī il- lud quod cū tristitia facimus ita bene facim⁹ sicut illud q̄ facimus cū delectatōne uel sine tristitia. cuius ratio est quia uoluntas est cau- sa opationis humane. unde quādo opatio est de qua aliquis contristat. necesse est q̄ actio debilitet. alio modo comparat opatio ad tristi- tiam sicut ad p̄cipiū & causam. et sic necesse est q̄ opatio talis ex tristitia augeat. sicut quā- to aliquis magis tristat de aliqua re. t̄to ma- gis conat ad expellēdū tristitiā dūmodo spes remaneat expellēdi. alioquin nullus motus uel operatō ex tristitia causaret. **A**d quartū scilicet utrū tristitia magis noceat corpori q̄ alie passiones. dicendū q̄ tristitia inter omēs anīe passiones magis corpori nocet. cuius ratio est quia tristitia repugnat humane uite quantū ad speciem sui motus & non solū quantū ad mensurā seu quantitātē sicut alie passiones. cōsistit enī humana uita in quadā motōe que a corde i cetera membra diffundit. que quidē motio cōuenit nature humane secundū aliquā determinatā mensurā. si igitur ista motio p̄ce- dat ultra mēsurā debitam repugnabit huma- ne uite secundū quātitatis mensuram. nō autē s̄m similitudinē speciei. si autē impediatur p̄cessus huiusmodi motionis repugnabit uite secundū suam speciem. Est autē attendendū in oibus anīe passionibus q̄ trāsmutatio corporalis que ē in eis materialis ē cōformis & p̄portioata mo- tui appetitus q̄ est formalis sicut in omnibus materia p̄portioat forme. Ille ergo anīe passi- ones que ipoztāt motū appetitus ad p̄sequen- dum aliquid non repugnat in tali motione se- cundū speciem. sed possunt repugnare secundū quantitātē. ut amor gaudiū desiderium & hu- iusmodi. et ideo ista secundū speciem iuuant na- turam corporis. sed ppter excessū possunt no- cere. passiones autē q̄ impoztāt motum appeti- tus cum fuga ul' retractione quadā repugnat in tali motōne. non solū secundū quantitātē sed etiam secundū spēm mot⁹. & ideo simpli- citer nocēt sicut timor desperatio & p̄ omnibus tristitia q̄ aggruat aīm ex malo p̄senti cuius ē fortioz impressio q̄z futuri.

DE REMEDIIS DOLORIS VEL TRISTITIE.

(DISTINTIO. XXII.)

Demde cōsiderandū est de remediis doloris uel tristitie. & circa hoc que- runt quinqz. Primo utrū dolor ul' tristitia mitiget p̄ quālibet delectatō- nem. Secundo utrū p̄ fletum. Tertio utrū p̄ compassionē amicoz. Quarto utrū p̄ contem- plationem ueritatis. Quinto utrū p̄ somniū. **A**d primū scilicet utrū quēlibet delectatio mi- tiget quālibet tristitiā uel dolozē. dicendū q̄ sicut ex p̄dictis patet. delectatio est quedā q̄es appetitus in bono cōuenienti. tristitia autem est ex hoc q̄ ipugnat appetitui. unde sic se ha- bet delectatio ad tristitiā i motibz appetitiuis sicut se habet in corporibz quies ad fatigatio- nem que accidit ex aliqua transmutatione

in naturali. nam & ipsa tristitia fatigatōez quādam seu egredudinē appetitiue virtutis impoztat. sicut igitur quelibet quies corporis remediū affert contra quālibet fatigatōem ex quacūq; causa in naturali puenientem. ita quelibet delectatio remediū affert ad mitigandū quālibet tristitiā ex quocūq; pcedat. **Ad secundū** scz utrū fletus mitiget tristitiā ul' dolozem. dicendū q' lacrimę & gemitus naturaliter mitigant tristitiā & hoc duplici ratōe. **Primo** quidē quia omne nociuū interius clausum magis affligit. q' magis multiplicat intentō aie circa ipm. sed quando ad exteriora diffundit tunc intentio aie ad exteriora quodāmodo disgregat. & sic interior doloze minuit. & propter hoc quādo hoies qui sunt i tristitiis exterioris suā tristitiā manifestant uel fletu uel gemitu. uel etiā uerbo mitigat tristitiā. **Secundo** quia semper operatio cōueniēs hoī s'm dispositōem i q' ē. est sibi delectabilis. fletus autē & gemitus sunt quedā opatōes cōuenientes tristato ul' dolenti. & ideo efficiunt ei delectabiles. cū ergo omnis delectatio aliquāter mitiget tristitiā uel dolozem. ut dictū est. sequit' q' p fletū & gemitū tristitiā mitiget. **Ad terciū** scz utrū doloze amici cōpatientis mitiget doloze. dicendū. q' naturaliter amicus cōdolēs in tristitiis est cōsolatiu'. cuius duplicem rationem tangit p'ls in ix. ethi. quarū prima est quia cū ad tristitiāz primeat aggrauare habet ratōem cuiusdā oneris a quo aliquis aggrauatus alleuari conat'. cum ergo aliquis uidet de sua tristitiā alios coneristatos fit ei quasi quedam ymaginatio q' illud onus alii cum ipso ferant q'si conantes ad ipm ab onere alleuandū. & ideo leuius fert tristitię onus. sicut etiā i portandis oneribus corporalibus contingit. **Secūda ratio.** & melior est. quia p hoc q' amici coneristant ei p'cipit se ab eis amari q' est delectabile. ut dictum est. unde cum omnis delectatio mitiget tristitiā. ut dictū est. sequit'. q' amicus cōdolens tristitiā mitiget. **Ad q'rtum** scz utrū cōtemplatō ueritatis mitiget dolozem. dicendū. q' sicut supra dictū est in cōtemplatione ueritatis maxima delectatio consistit. omnis autē delectatio doloze mitigat. ut dictū est. & ideo cōtemplatio ueritatis mitigat tristitiā uel doloze. & tantomagis quanto magis aliquis pfectius est amator sapiētie. & ideo hoies ex cōtemplatione diuina et future beatitudinis in tribulatiōibus gaudēt. secundū illud. **Iac. i.** Omne gaudiū existimate fratres cū i temptatōes uarias incideritis. et q' ē amplius etiā iter corporis cruciatus h'mōi gaudiū inueniē. sicut tyburcius martyr cum nudatis plantis sup ardētes p'zunas incederet dixit. uide mibi q' sup roseos flozes incedam in noie ihesu cristi. **Ad quintū** scz utrū somnus uel balneū mitiget doloze. dicendū q' sicut dictus est tristitiā secundū suam speciem repugnat uitali motiōi corporis. & ideo illa que refozmant naturā corpalem in debitū statū uitalis

motiōis repugnat tristitię. & ipam mitigat p hoc etiā q' huiusmodi remediis reducitur natura ad debitū statū causat' ex hīs delectatio. hoc em est q' delectatōem facit. unde cum omnis delectatō tristitiā mitiget p huiusmodi remedia corporalia tristitiā mitigatur.

DE BONITATE VEL MALITIA DOLORIS VEL TRISTITIE. DISTINTIO. XXIII.

O Emde considerandū est de bonitate uel malitia. doloris uel tristitię. Et circa hoc querunt sex. **Primo** utrū omnis tristitiā sit malum. **Secundo** utrū possit esse bonū honestū. **Tercio** utrū possit esse bonū utile. **Quarto** utrū doloze sit summū malū. **Quinto** qualiter om' s hoies se debeant habere circa passionem doloris. **Sexto** qualiter omnes hoies se habere debeant circa tristitię passionem. **Ad primum** scz utrū omnis tristitiā sit malum. dicendū q' aliquid potest dici bonū ul' malum dupliciter. uno modo simpliciter sicut dictū est & secundū se. & sic omnis tristitiā est quoddā malū hoc em ipm q' est appetitū hominis anxiant' de malo p'senti ratōem mali habet. **Impedit** em p hoc q' uies appetitus in bono. **Alio modo** dicit' aliquid bonū uel malū ex suppositōe alterius. sicut uerecundia dicit' esse bonum ex suppositōe alicuius turpis cōmissi. ut dicit' i. iiii. eth. sic igit' supposito aliquo cōristabili. uel doloze ad bonitatē primeat q' aliquis de malo p'senti tristit' uel doleat. q' em non cōristaret' uel non doleret nō posset esse. nisi quia uel nō sentiret. uel quia non reputaret sibi repugnā & utrūq; istoꝝ est malum manifeste. & ideo ad bonitatem primeat ut supposita p'sentia mali sequat' tristitiā ul' doloze. & hoc ē q' **Aug.** dicit. viii. sup gen. ad literā. adhuc ē bonū q' dolet amissum bonū. nam nisi aliquod bonū remansisset in natura. nullius boni amissi doloze esset in pena. sed q' sermones mozales sūt in singularibus quoꝝ sunt oppositiōnes illud quod suppositōe bonū est debet bonū iudicari. sicut q' est ex suppositōe uoluntariū. uoluntarium iudicat'. ut dicit' i. iiii. eth. & supra habitum est. **Ad secundū** scz utrū tristitiā possit habere ratōem boni honesti. dicendū q' secundū illam ratōem qua tristitiā est bonū pot' esse bonū honestū. **Dictū** ē em quod tristitiā est bonū. secundū cognitōem & recusatōem mali. que quidem duo i doloze corporali attestantur bonitati nature ex qua puenit q' sensus sentit. & natura refugit lesiū q' cāt doloze. In interiori uero tristitiā cognitio mali. quandoq; quidem ē per rectū iudiciū ratōnis. & recusatio mali est p uoluntatē bene dispositaz detestantē malū. omne autē bonū honestum ex hīs duobus pcedit scz ex rectitudine rationis et uolūtatis. unde manifestū est q' tristitiā potest habere ratōem boni honesti. **Ad terciū** scz utrū tristitiā possit esse bonū utile. dicendū q' ex malo p'senti insurgit duplex appetitus motus. **Vnus** quidē quo appetitus cōrriat'

malo presentis. & ex ista parte tristitia non habet utilitatem. quia id quod est presentis non potest esse non presentis. Secundus motus consurgit in appetitu ad re fugiendum uel repellendum malum contristans. & quantum ad hoc tristitia habet utilitatem. si sit de aliquo quod est fugiendum. Est enim aliquid fugiendum dupliciter. Vno modo propter seipsum ex extrinsecitate quam habet ad bonum sicut peccatum. & ideo tristitia de peccato utilis est ad hoc quod homo fugiat peccatum. sic apostolus dicit. ii. ad cor. vii. Gaudeo non quia contristati estis. sed quia contristati estis ad penitentiam. Alio modo est aliquid fugiendum. non quia secundum se sit malum. sed quia est occasio malum dum uel homo nimis inheret ei pro amore. uel etiam ex hoc precipitatur in aliquod malum. sicut patet in bonis temporalibus. & secundum hoc tristitia de bonis temporalibus potest esse utilis. sicut dicitur ecci. vii. Melius est ire ad domum luctus quam ad domum conuiuii. in illa enim finis cunctorum amoneat hominem. Ideo autem tristitia in omni fugiendum est utilis. quia gemmat fugiendi causa nam ipsum malum secundum se fugiendum est. ipsam autem tristitiam secundum se omnes fugiunt. sicut etiam omnes bonum appetunt et delectationem de bono. sicut ergo delectatio de bono facit ut bonum auidius queratur. ita tristitia de malo facit. ut malus uehementer fugiat. Ad quartum scilicet utrum dolor corporis sit summum malum. dicendum quod impossibile est aliquem dolorem uel tristitiam esse summum boni malum. omnis enim tristitia seu dolor aut est de hoc quod est uere malum. aut est de aliquo apparenti malo quod est uere bonum. dolor autem seu tristitia que est de uere malo non potest esse summum malum. est enim aliquid eo peius scilicet uel non iudicare esse malum illud quod est uere malum uel etiam non refutare illud. tristitia autem uel dolor que est de apparenti malo quod est uere bonum non potest esse summum malum. quia peius est omnino alienari a uero bono. unde impossibile est quod aliqua tristitia uel dolor sit summum hominis malum. Ad quintum scilicet qualiter omnes homines debeant se habere circa passionem doloris. notandum est quod multiplex est dolor. scilicet dolor appetendus. dolor recolendus. dolor assumendus. dolor deponendus. dolor sustinendus. dolor prouidendus. dolor precauendus. Est enim dolor appetendus scilicet dolor contritionis. de hoc osee. xiii. Colligata est iniquitas effraym uinculo scilicet male uoluntatis & prauae consuetudinis. de qua dicit Augustinus in libro confessorum. Ligatus eram non ferro alieno sed mea ferrea uoluntate. uelle meum tenebat inimicus. & inde cathenam sibi fecerat & constrinxerat me. quippe ex uoluntate non re frenata facta est libido et dum seruus libidinis facta est consuetudo. & dum consuetudini non resistitur. facta est necessitas quibus quasi anulis sibi in nexis me tenebat astrictum. Sequitur Absconditum est peccatum eius quasi gladius in corpore. uenenum in uentre. serpens in sinu. latrones in domo. et ignis in lecto. Sequitur Dolores ut prurientis uenient ei. sicut enim mulier

cum delectatione concipit. sed cum maiori dolore prurit. sic peccator cum delectatione peccat. sed cum dolore in comparabiliter maiori quam fuerit delectatio penitere debet. quod bene significatur. cum dicitur. dolores ut prurientis. in pruriente tantus est dolor ut pro dolore deficere uideatur. nec est in ea membrum quod non angustia repleatur sic penitens adeo uehementer dolere debet. quasi totus dolore deficiat. sicut docet Augustinus dicens. Doleat peccator & de dolore gaudeat & non satis ei sit quod doleat. sed non semper se doluisse dolere. mirum certe quod de dolore gaudium generatur & quanto uehementior est dolor. tanto maius gaudium inde consequitur. Item pluraliter dicitur dolores. quia secundum multitudinem peccatorum debet esse multitudo dolorum. quia de quolibet speciali peccato debet haberi specialis dolor. Item de quolibet semel facto non sufficit semel dolere. sed quotiens recolit homo se peccasse. Ideo de uno peccato oportet habere multos dolores. Ideo dicitur ysa. xiii. Torziones & dolores te nebunt quasi pruriens dolebit. Item est dolor recolendus scilicet dolor dñice passionis. ad hoc nos hortatur ipse dominus tre. i. O uos omnes qui transitis per uiam attendite & uidete si est dolor similis sicut dolor meus. in cuius memoriam eius ymago in pietibus depingitur in ecclesiarum medijs quasi in locis patentioribus exalatur figuratur in uitreis & cruces in uiarum cõpitis eleuantur. ut eius memoria semper ubique & ab omnibus habeatur. Hic dolor designatur per dolorem capitis cui dolenti condolent omnia membra corporis nisi sint mortua. ut patet in paraliticis uel abscisa ut patet in mutilatis. ideo bene potest dicere cor de uerbo. caput meum doleo. Quamuis esse debeat iste dolor in corde cuiuslibet fideliter condolentis. ostendit zach. xii. dolebunt super eum sicut doleri solet super mortem unigeniti. Item est dolor assumendus scilicet dolor compassiois. sicut uni membro dolenti condolent omnia membra. cuius signum est quod quando dolet unum membrum statim os aperit ad querendum remedium. auris ad audiendum. oculus ad uidendum. manus ad tangendum uel ligandum. Nos autem omnes sumus membra unius corporis. sicut docet apostolus. ro. xii. Multi unum corpus sumus in christo. huius compassionis exemplum habemus. Iere. xx. Quare de uulua egressus sum ut uiderem laborem & dolorem. Item tre. i. Attendite uniuersi populi & uidete dolorem meum. iuuenes mei et uirgines mee abierunt in captiuitatem scilicet dyaboli eos pro peccato miserabiliter captiuatis & de captiuitate in horrendum inferni carcerem pertrahetis. hoc autem uehementius est dolendum quam iuuenes & uirgines in quibus flozere deberet innocentie pulchritudo a dyabulo captiuantur. Item exemplum condolendi fratribus uestris ostendit apostolus. ro. ix. Tristitia mihi magna est & continuus dolor cordi meo. optabam enim anathema esse a christo pro fratribus meis. Attende quomodo potius sibi inuicem condolentes mutuo se adiuuant si clamat unus eorum. omnes accurrunt percussum

adiuuare uel detentū liberare nituntur. sed multi sunt sicut canes qui canē percussū lacerant persequuntur & mordēt. ita si unus peccauerit alii diffamant & improperant. si in paupertatem deuenit. clamāt uilipendunt & derident. & si quid ei remanserit. auferre molunt. si diffamant iniuste. alii statim fidem adhibēt infamie uerba dissemināt multiplicāt exaggerant & augmentant. si persequitōem patiē alii simili persequuntur. unde ps. ait. Quē tu percussisti persequuti sunt. & super dolorem uulnerū meorum addiderūt. Item est dolor deponendus. hic est dolor inuidie quē dicitur de prosperitate fraterna. sed de hoc dicemus infra diffusius capitulo de inuidia. **I**tem est dolor sustinendus. hic est dolor aduersitatis temporalis. de quo eccl. ii. In dolore sustine & in humilitate tua patientiā habet. huius exemplū habemus. ii. Mach. vi. De eleazarō qui tanquā miles strenuus pro lege dei sustinens passionem dixit. Dñe qui habes sanctā scientiā. manifeste tu scis quia cū a morte possem liberari. duos corporis sustineo dolores. secundū autem uero propter timorē tuū libenter hoc patior. Item exemplū euidentissimū est de xpō de quo dicitur ysa. liii. uīdimus eum & nō erat aspectus & desiderauimus eū despectū & nouissimū uirore uirum dolore & scientē infirmitatē. & quasi absconditus uultus eius & despectus. unde nec reputauimus eū. uere languores nostros ipse tulit. & dolores nostros ipse portauit. & nos reputauimus eū quasi leprosum & percussus a deo & humiliatū. si igitur pro nobis dolores sustinuit. multo magis pro nobis debemus non solū patienter. immo etiā letiter sustinere dolores. Item si pro incerta sanitate corporis post modicū morituri multa grauiā sustinemus. quāto magis pro salute anime imortalis. Item inter ipsos dolores si ipsos propter deum uoluntarie sustinemus. deus misericors multas consolatiōes imittit. sicut ait. ps. Secundum multitudinē dolorum meorum in corde meo consolatiōes tue letificauerūt animā meā. & apłs. ii. cor. i. Sicut abundāt passionēs christi in nobis. ita & pro christum abundat consolatio nra. Item ad hoc mouere nos debet in comprehensibilis pmi magnitudo. Nam expectatio pmi minuit uim doloris. nō sunt autē cōdigne passionēs huius temporis ad futurā gloriā que reuelabit in nobis. Ro. viii. Item est dolor preuidentis scilicet dolor mortis corporalis. Nam sic dicit apłs. i. thes. v. Cum dixerit pax & securitas tunc repentinus eis superueniet interitus. ecce quod aduentus mortis inopmatu est & incertus. Nihil enim morte certius. sed nihil incertius hora mortis. nihil uenit uelocius. nihil inuadit acrius. sicut dolor in utero habentis. ecce quod dolor est grauissimus. in partu ruptis carnibus uix egreditur fetus de uentre. sed in morte extrahitur anima de toto corpore. Et nō effugient. ecce quod dolor perpetuus & inuitabilis. attende quod periculosum sit non prouidere sibi ante mortem. quia tunc dolores intolerabiles corpus excre-

ant. peccata omnia prius facta subito occurrētia cum desperatiōe agende penitētie animam perturbant. infernales pene ad quas anima se uidet irremediabilē descensurā. ineffabiliter ipsam terrent. tandem demones horribiles & crudeles eam expectantes infestāt. Quid igitur faciet anima misera sic undiq; obsessa. hec omnia breuiter tangit. ps. dicens. Circūdederūt me dolores mortis & torrentes iniquitatis cōturbauerūt me. dolores inferni circūdederūt me. pro occupauerūt me laquei mortis. Hec ad presens sufficiāt. quia infra dicemus latius de morte & hiis que ad mortē primēt. **I**tem est dolor precandus scilicet dolor supplicii infernalis. de hoc baruth. ii. Non audierit uocē tuā dñe & ecce mortui sunt in doloribus pessimis. mali sunt huius dolores propter acerbitatē incompabilem. Ibi enim ululabunt miseri sicut lupo in pedica. & sicut canis qui excoriatur. unde ysa. lxi. Serui mei laudabūt pro exultatiōe cordis. & uos clamabitis pro dolore cordis & pro stritiōe spiritus uulabitis. Secundo peiores sunt huius dolores propter anxietatē imitigabilem. nulla enim spes erit aliuatiōis uel inter. polatiōis. unde apoc. xvi. Cōmanducauerūt linguas suas pro dolore & blasphemauerūt deū celi pro doloribus & uulneribus suis. Item Ier. xxx. Insanabilis est dolor tuus pro multitudinē iniquitātū tuarū. **T**ertio pessimi sunt propter eternitatē interminabilem. tūc cum derisione diceēt illis. ambulatē in lumine ignis uestri & in flāmis quas succēdistis uobis in doloribus dormietis. yronice dicta sunt quia nec ignis inferni lumē habet. sed est horribiliter tenebrosus nec reprobi in doloribus dormire poterūt nec requiem inuenire. unde ier. xv. dicitur. in persona cuiuslibet damnati. Quare factus est dolor meus perpetuus. **S**equitur. **R**espō. Et pro quia. plaga mea incurabilis renuit curari. ut poterūt se dicere. hec omnia in initia sunt dolorum. Math. xxiii. Quia dolores eorum semper erūt quasi incipientes etiā post infinita secula nunquā puenientes ad finē. **A**d sextum scilicet qualiter omnes homines se debeāt habere circa passionē tristitie. Notandū est quod sicut docet apłs. ii. cor. vii. Quedā est tristitia secundū deū. que dam huius seculum. prima laudabilis. secūda uituperabilis. **C**irca primā debemus diligenter attendere. quod si iustus homo sciret & uellet sapienter aduertere undiq; sibi tot occurrerent cause tristitie. quod nunquā in uita presenti sine tristitia posset esse. Inuenit enim homo materiā & ratōem tristitie & respectu sui & respectu dei & respectu proximi. **P**rimo quidē in seipso reperit & sensibilibiter expitur ratōem tristitie quod puenit ex languore conditiōis. ex dolore cōpunctiōis. ex angore afflictōis. **E**x languore quippe conditiōis primarie oritur tristitia magna ualde. & eo maior quo insuperabilis & insepabilis est a nobis. ubiq; enim & semper circūferimus nobiscū tristitie rationē. Dicitur autē oriri ex languore conditiōis siue corruptiōis. quoniam ex peccato primi hominis inest anime nostre langor quidā

& debilitas. ut nec malo possimus sicut vellemus resistere nec bonum desideremus sicut expediret agere. aut si oporteret appetimus propter quod in persona cuiuslibet nostrum apud gemiscens exclamat dicens. ro. vii. Ego carnalis sum uenudatus sub peccato. non enim quod uolo bonum hoc ago. sed quod odi malum illud facio. Inuenio igitur aliam legem uolenti mihi facere bonum. quam mihi malum adiacet. **V**ideo igitur aliam legem in membris meis. repugnantem legi mentis mee. et captiuantem me sub lege peccati. **N**one considerata tali miseria. debet in nobis esse tristitia usque ad mortem. **N**am et christus miserie nostre pie copatiens dicit. **M**atth. xxvi. **T**ristis est anima mea usque ad mortem. **N**on enim propter timorem passionis pie iesu tristabar. propter quam proferendam ueneras sed propter nostram miseriam tristis eras. **I**deo bene dicitur eccl. vii. **C**or sapientis ubi tristitia. in seipso inuenit rationem tristitie. ideo in seipso debet cor suum conuertere. ut & miseriam suam defleat & languorem suum excutiat. malum pro posse suo caueat. & bonum agere non tepescat. hanc miseriam suam propter lametabiliter deplorando dicebat. **M**iser factus sum & curuatus sum usque in finem tota die contristatus ingrediebar quam lumbi mei impleti sunt illusionibus & non est sanitas in carne mea. miser factus sum. inquit. **M**iser est qui quod desiderat non habet. & non desiderat quod deberet. & multa sibi eueniunt que non uellet. que non assequitur quod delectet & pati cogit quod molestet qui proficua sibi negligit uel occidit. & noxia concupiscit. **O**mnis homo qui hec omnia experit in se debet dicere cum dolore. miser factus sum. **E**t incuruatus sum. inquit scilicet ad inferiora adeo inquam incuruatus ut non rectus incedere nec ad opus bonum expedire procedere nec sursum respicere id est celestia ualeam contemplari. unde dicebat manasses rex. ii. pali. ultimo. **I**ncuruatus sum multo uinculo ferri & non est respiratio mihi. propter hoc bene subdit in aueritate premissa. tota die. id est toto tempore uite mee. contristatus. id est de predicta miseria turbatus ingrediebar in cor meum ad status mei pericula explorandum & meam miseriam deplorandum. & merito debeo tristis esse quam lumbi mei impleti sunt illusionibus. frequenter immixtis a demone. & non est sanitas in carne mea. id est in istis temporibus a carne. **S**ecundo puenit in nobis tristitia ex dolore concupitionis. de qua dicit apud. ii. cor. vii. **C**ontristati estis ad penitentiam. bona est tristitia que deo cedit ad honorem & anime puenit ad salutem. que sit ad gloriam dei. dicitur baruth. ii. **A**nima que tristis est super magnitudinem mali. id est peccati commissi. & incedit curua & infimis. id est curuata ceruice superbie tenet se in infimis humilitatis. infima se preteritis reputando & infima humilitatis opera exercendo. & oculi deficientes. pro lacrimis contritionis quo ad se concupitionis quo ad proximum deuotionis quo ad deum. & anima esuriens. id est ardentem desiderans opera bona facere. meritum acquirere. diuinam

dulcedinem gustare. & ad eterne uite gaudia puenire. talis inquam anima dat tibi gloriam et iustitiam domino quam iustitiam exercet de seipsa. satisfactio de peccatis propriis exolendo & honorem dei in omnibus suis operibus incendendo. sic ergo patet quod hec tristitia sit ad gloriam dei. **I**tem quod hec tristitia sit ad salutem anime testatur apud. ii. cor. vii. dicens. **Q**ue secundum deum est tristitia penitentiam in salutem stabilem operatur. bona est tristitia que a deo infunditur. que secundum deum mouetur. propter deum operatur. ad deum ordinatur. & a deo eternaliter remuneratur. **I**sta operatur penitentiam id est satisfactioem condignam in salutem stabilem id est salutem anime non corporis. quia illa non est stabilis sed breuis mutabilis & incerta. **T**ertio puenit in nobis tristitia ex angore afflictionis. sane multiplex est in nobis afflictio cordis & corporis id est temptaciones tribulationes angustie oppressiones & penurie sollicitudines & labores et alia multa. sine quibus non agitur uita presens. **I**deo dicit. i. pe. i. **E**xultabitis modicum nunc si oportet contristari in uariis temptacionibus & exultabitis inquam. si oportet peccato pro merente dei iustitia exigente ex sapientia ordinata et clementia faciente. oportet ergo significat necessitatem in euitabilem. tristari nunc. designat temporis breuitatem modicum denotat leuitatem. quod autem modicum est et leue tribulationis nostre. eternam gloriam pondus operatur in nobis. ii. cor. et ro. viii. **N**on sunt condigne passionibus huius temporis ad futuram gloriam que reuelabitur in nobis. uere non sunt condigne nec compatibles passionibus huius temporis ad peccatum quod remittitur ad gratiam que infunditur ad meritum quod acquiritur. ad consolationem que imittitur. ad eternam penam que euaditur. ad futuram gloriam que promittitur in uariis temptacionibus. siue sint a deo probate ut approbet. siue ab homine molestante. siue a carne instigante. siue a demone infestante. **O**mnia mala que hic patimur temptaciones quedam sunt. quibus probatur uirtus nostra uel uicitur. nunc enim est tempus probationis. tunc id est in futuro erit tempus professionis. sicut namque in religione nouitii. primo probationem antequam profiteantur. sic nos in uita presentis probamur in qua probatio si bene humiliter et deuote uixerimus. recipiemur in sacrum collegium et gloriosum consortium beatorum. si autem in deuoti indisciplinati. inobedientes et rebelles diuine uoluntati fuerimus abiiciemur et turpiter expellemur. magna ergo gratiam facit deus homini quem in tribulatione probat. ut approbet et approbatum recipiat in collegium beatorum. unde dicit. i. pe. ii. hec est gratia si propter conscientiam dei id est conscientiam bonam diuinitus in formata et a deo per gratiam inhabitata. uel propter conscientiam dei id est in temptacionem honoris diuini sustinet quis patienter sine murmure tristitias id est tribulationes que sunt occasio & materia tristitie. **A**duertendum est autem quod tristitia quandoque scilicet est motus quidam precedens iudicium rationis. et isto modo bene est tristitia in uiris iustis. et fuit etiam in christo. sicut dicitur **M**atth.

.xiiii. **C**epit contristari et mestus esse. et sic est passio subuertens iudiciū ratōis. et sic non cadit in uirum iustū. sicut dicit puer. xii. **N**ō cōtristabit iustū quiddā ei acciderit. unde tho. i. dicit. **N**on est cōtristatus contra deū q̄ pla ga cecitatis euenit ei. **E**t de christo dicit ysa. xlii. **N**on erit tristis neq; turbulētus. **I**tem occurrit nobis occasiones tristitie si cōsideremus ea que sunt ad pximū. uideamus em̄ frequenter amicos nostros & pximos delinquentes aduersa sustinentes uel de uita decedentes. **D**ebemus autē correctionē delinquentibus compassionē sustinentibus. affectionē decedentibus. **E**st ergo tristitia correptiua delinquentiū. cōpassiua sustinentiū. & deploratiua decedentiū. est inq; tristitia correptiua delinquentium. **N**am uidentes pximū delinquere uel audientes deliquisse. debemus eū ex caritate corripere. **S**icut ait sapiēs eccl. xi. **C**orripe amicum. sepe em̄ fit cōmissio. idem. corripe amicum. ne forte n̄ intellexerit. etsi intellexerit ne forte iret. **H**ec autē correptio licet pcedat ex dulcedie caritatis. tñ frequenter expedit eā fieri cū quadam tristitia id est austeritate uultus & pōdere uerboꝝ & efficacia sermonis. ue ostēdatur zelus ad eū qui corripitur. & displicētia peccatorū. **N**am si molliē pferat uerbum correptionis & tepide. nō mouet nec penetrat animū delinquentis. unde nec erubescit de preterito nec metuit de futuro. **P**eccant ergo qui uidentes pximū delinquentē ridēt & uidentur applaudere. uel cū risu & quadā uerboꝝ molliē corripit. ex timore uidelicet aut fauore. **I**deo dicit eccl. iiii. **M**elior est ira risu. qm̄ per tristitiā uultus corripit animus delinquentis. **C**orripit ergo tristitiā uultus ostendat id ē displicētiā pcti. uel si forte corripere non audeat ppter persone magnitudinē uel status celsitudinē. saltē tristitiā uultus ostendat in signum displicētie. quia sic corripitur animus delinquentis. unde puer. xxv. dicit. **V**entus a quo illo dissipat pluuias. & facies tristis liguā detrahentē. **S**icut em̄ cum aliquis detrahit aliis. si rideant auditores. ostendūt sibi detractōia uerba placere. & ex hoc p̄bent detractōibus audaciā detrahendi. sic ecōtra ostendendo tristitiā uultus exprimit audaciā obloquendi & ita est etiā de aliis peccatis. hec est ergo tristitiā correptiua delinquentiū. **I**tem est tristitiā cōpassiua sustinentiū. **N**am s̄m aplm̄. si patit vnū membzū cōpatiunt alia mēbzā. **E**t si corporibus patientiū pximoz debemus compati quantomagis animabus eoz. utpote cum uideamus aīas christi sanguine redēptas peccare & ad dānationē currere. quas tñ retrahere n̄ ualemus. **I**deo dicebat apls zelo caritatis accēsus. ro. ix. **T**ristitiā mihi magna ē & dolor cōtinuus cordi meo. optabaz em̄ ipse anathema esse a christo p fratribus meis saluādis scz ul' iuuandis. id ē optabā si sine peccato possz optari. q̄ ad tēpus in uita uidelicet ul' post mortem separer a dño iesu christo. ut illi nō sepa-

retur eternaliter. **S**imile habemus exo. xxxii. **N**am cū peccassent filii israhel ī deserto uirtu- lū cōflatilem adozādo. uident moyses irā dñi grauius cōtra eos accensam. orando dicebat. **O**bscero dñe peccauit ppls tu' pctm̄ magnū. aut dimitte eis noxam hanc. aut dele me de libro tuo quē tu scripsisti. **A**it etiā ipse christus **Matth. xxvi.** **T**ristis est aīa mea usq; ad mortem. **O** dñe ihesu unde p̄ueit tibi ista tristitia **N**unqd ex timore passiois instātis. absit hoc a cordibus fideiū cogitare. **N**on em̄ ppter timorē passiois ad quā p̄ferēdā ueneras. et quā pro salute nostra summo desiderio optabas tristis erat aīa tua sanctissima. s; de damnatione pessimi proditoris. de lapsu aploꝝ. de p̄fidiā iudeoz. de ingritudinē falsoꝝ christianoz. **H**eu quot hodie nobis occurrit cause tristitie qui tot paupes uideamus quotidie grauari tēporaliter affligi corporaliter. angustiari mentaliter. insuper innumerabiles aīas dei timore reiecto sue salutis imemores multiplicare flagitia & precipitanter currere ad eterna supplicia. **I**tem ē tristitiā deploratiua morientiū. & ista quodā modo naturalis ē. **N**aturale em̄ ē q̄ homo de separatione dilecti doleat. cui uiuenti cōiuiere se gaudebat. nec est possibile quim caro sentiat diuisionē carnis id ē quim carnalis sensu aliter sentiat separationem pximi cōiuncti sibi mentaliter. ul' carnaliter attrinētis. p̄cedit ergo hec tristitiā ex radice carnalis affectōis. s; iudicio ratōis ē mediocriter tempanda. sic docet sapiēs. eccl. xxxviii. **F**ili in mortuū pduc lacrimas ex affectione. & quasi dira passus incipe plorare scz sine fictione. cōtra multos qui se plorare fingūt ut uideant amici fuisse defuncti. sed ille lacrimę uel false sunt. quia nō p̄cedūt ex amore. ul' dolore. p̄cedētes ex gaudio nō dolore. **S**equit. **E**t secūdū iudiciū cōtege corpus illius. **S**ecūdum iudiciū inq; id ē s̄m discretōem. & secūdū approbatam cōsuetudinē patrie. & s̄m modū facultatis sue. & secūdū dignitatē psone defuncte. **E**t nō de sp̄ieas sepulturā ipius. **C**urandū est em̄ q̄ sepeliat ubi sepulturā elegit. uel ī sepulchris maiorum id ē progenitorū suoz. uel ubi mai' ad iutoriū suffragioꝝ habebit. **H**oc autē n̄cīmū ī electione sepulture principalis est curandū. **P**ropter delaturā aut. id est ne alii te accusēt de inhumāitate et remisso amore. **A**mare ferlutum illius uno die. & cōsolare ppter iustitiā dei. scz cuius uolūtati debet uoluntas hoīs cōformari. a qua si secūdum ratōis iudiciū dissonaret peccaret. unde & si secūdū motū sensualitatis non possit homi placere mors amici tñ secūdū iudiciū ratōis et deliberatiuū motum uolūtatis debet sibi non displicere. hec ē em̄ letētia dei iusta id ē iuste p̄t pctm̄ inflicta ut de mūdo isto non nisi p mortis angustiaz trāseam. unde ait Greg. amicoꝝ nos amissio tanto debet tolerabilius contristare. quāto amissuros nos illos conditio mortalitatis exposcit. item cōsolare p̄opter iustitiā defuncti.

Nā quāto melius vixit et maioris meriti fuit tantominus est dolendū. Quanto uero deterioris uel infamioris uite fuit. tanto uehementius est lugēdū. vnde sequit̄ hic statim. & factū secundū meritū eius uno die uel duob⁹. Et prima thes. iiii. Non cōtristemī sicut ceteri qui spem nō habent. qui em̄ nō sperant de salute defuncti. magnā habent causam et materiam diutius et uehementius lamērandi. s; sunt nōnulli qui nō lugent mortuos. sed seipos n̄ considerātes bonitatē uite. sed utilitatē p̄sonę neq; cogitantes de penis quas mortui habent sustinere post mortē. deflent amissionē benēficiōꝝ auxiliū uel honozis antea p̄ceptoꝝ. uel imposterū spatoꝝ. nec recogitāt quō possint eos elemosinis ieiuniis & oratōibus adiuuare. sed quō bona eoz poterūt obtinere. ubi dictū est sup̄a. Consolare p̄pter iustitiā. alia littera cōmunioz ē p̄pter tristitiā. ne sc; absorbearis nimia & imoderata tristitia. a tristitia em̄ festinat mors anīe & corporis. & coopit virtutem id est facultatē bene agendi. & tristitia cordis flectit ceruicē. id ē debilitat potētiā sustinēdi. Videns ergo q̄ imoderata tristitia abbreuiat uitam corporis. & inducit mortē anime. generat accidiā. & causat ipatenciā. Ideo consequēter hortat̄ sapiens ibidē. Ne dederis in tristitia cor tuū. id ē non sequaris tristitię passionem. nec desolatōis impetū p̄sequaris. sed repelle eam a te. Modū aut̄ repellendū docet optime cum subiūgit. Memento nouissimoꝝ. id est mortis tuę futuri iudiciū. ī quo secundum facta tua recipies. Infernaliū tormentoꝝ. ne incurzas. Celestiū gaudioꝝ. ne p̄ imoderatam tristitiā illa p̄das. Sequit̄. Neq; em̄ est cōuersio. id ē ille non cōuertēt seu reuertēt ad te. s; tu ibis ad eū. Sicut ait dauid de filio suo. mortuo. Nunquid potero eū reuocare amplius. ego uado magis ad eum. ille uero non reuertēt ad me. Sequit̄. Et huic. id est mortuo. nihil p̄deris. teipm̄ imoderate p̄ tristitiā affligendo. & teipsum pessimabis. q; & corpus tuū pessime grauabis. & aiām damnificabis pessime ul' dānabis. eccl̄i. xxx. Multos occidit tristitia & n̄ est utilitas ī ea. Item occurrit nobis cause tristitie. si cōsideremus ea q̄ sunt ad deū. Nam ī deuotis cordibus. puenit tristitia ex recordatione dominice passiois. ex emulatioe diuine de honozatōis. & ex plōgatoe optate possessiois.

Primo quidem in nobis debet esse tristitia ex recordatione dñice passionis. Nam cū in eo fuerit tristitia imminente passione. sicut ipse testat̄. tristis est aīa mea usq; ad mortem. non fuit ī eo ex timore passionis. quā nō timebat. p̄culdubio. sed optabat. sed inter alias ratōes tristitie. fuit una mgratitudo nostra. quia videlicet tm̄ beneficiū. nec digne recognoscim⁹. nec deuote recolimus. nec gratias agimus. ut debemus. vnde in ps̄. cōquerit̄ dicens. Sustinui id est expectaui qui simul contristaret̄ & non fuit. qui solaret̄ & nō inueni. Igit̄ si pius dñs sup̄ igratitudie nostra tristis erat usq;

ad mortem. & nos sup̄ in deuotione nostra et igratitudie tristes esse debemus. Eius itaq; tristitiam studeamus nobis assumere & deuotione fideli totam ī nobis sue passionis tristitiā excitare. sicut ait aīa deuota. tre. iiii. Memoria memoꝝ ero. & tabescet in me aīa mea. Et ps̄. dicit. Quasi lugēs & tristat⁹. sic humiliabar. Attende q; dñs discipulis de passione sua tristibus et iuicem cōferentibus iunxit se mediū & confortem. Sicut dicit̄ Luce. xxiiii. & ait. Qui sunt hii sermones quos ofertis ad iuicē ambulantes. & estis tristes scripturas que de ipso erant apuit. mentes eoz interiorius illustrauit. & ad amorē suū uehementius inflāmauit. Sicut ipsi testant̄ dicentes. nōne cor nrm̄ ardens erat in nobis dū loqueret̄ in uia. & aperiret̄ scripturas. sic et nobis pie suā passionem recolentibus. ac de ea cum aliis uel ī corde nro cōferentibus se dignāter associat. mentes illuminat & inflāmat. Hec ergo tristitia quā ī nobis assumimus & excitare satagimus. in gaudiū cōmutatur. Sicut ipse discipulis suis p̄misit. Ioh̄. xvi. Vos tristabimini. sed tristitia uestra uertēt in gaudiū. Item est tristitia. pueniēs ex emulatioe diuine de honozatōis. quia uidelicet leges eius lacerant̄. p̄cepta negliguntur. consilia contēnunt̄. nom̄ eius blasphemat̄. & honoz ei debitus cōculcat̄. ac p̄sequēs anime suo sanguine p̄cioso redēpte damnant̄. Vnde Ioh̄. xvi. discipul̄ suis ait. Amen amen dico uobis. quia plozabit̄ p̄ mea de honozatione. & flebit̄. p̄ animarū damnatōe. mūd⁹ aut̄ gaudebit. gaudio quodā ifano. sic freneticus ridet & gaudet. medicus aut̄ luget. sic p̄fecto miseri p̄ctōzes gaudēt ī falsa felicitate et p̄ speritate mūdana. nō aduertētes q; ī puncto ad inferna descendūt. uos aut̄ contristabimini. Huius tristitie exemplū habem⁹ notabile p̄ima. eld̄e. ix. ubi dicit̄ q; cum ipi eld̄e nūtiatū fuisset filios israhel cōtra legē dei uxores alienigenas accepisse. scidit uestim̄ta sua. & euulsit capillos capitis sui in signū uehementissimi doloris. Dolebat em̄ tam de transgressione diuine legis q; de offensa dei. q̄retia de damnatione id ē dānabili p̄ctō populi sui. vnde dicit̄ ibi. Ego sedebaz tristis usq; ad sacrificiū uesp̄timū. Et sequit̄. & in sacrificio uesp̄tino curuauī genua mea. & expandi manus meas ad dñm. & dixi. dñe deus meus cōfundoz & erubescio leuare faciē meam ad te. qm̄ iniquitates nostre multiplicatae sunt sup̄ caput nostrū. & delicta nostra creuerūt usq; ad celū. id ē usq; ad tue maiestatis contēptū. Item est tristitia pueniens ex subtractione diuine diuinitōis. Anima nāq; sancta diuine dilectōis igne lucensa. feruenter desiderat deū habere p̄sentē. siue in p̄senti uita p̄ experimentale gñstium suauitatis interne. siue in futuro p̄ adeptiōnē felicitatis eterne. Sicut ait. ps̄. Quēadmodū desiderat ceruus ad fontes aquarū. ita desiderat anima mea ad te deus. sitiuit aīa mea ad deū fontē uiuū. quando ueniam & apparebo ante

faciem dei &c. Et quia deus dispensatiue presentiam suam quandoque subtrahit. ut ardentius appetat. exciteat deuotio. & meritum augeatur. ideo humiliter conquerendo dicit idem ps. Quare oblitus es mei. & quare tristis incedo. dum affligit me inimicus. sed quia propter utilitatem nostram sic se subtrahit. Ideo dicit Iob. xvi. Vado ad eum qui me misit id est presentiam meam coram populo subtrahit. sed quia hec locutus sum uobis. tristitia impleuit cor uestrum. sed ego dico uobis. expedit uobis ut ego uadam. Sicut autem expediebat apostolis quod christus suam presentiam corporalem subtraheret. ut se spiritualiter & sublimius ipsi amare discerent. ita nobis expedit quod de aliquo se a nobis quasi subtrahere uideat. ut non propter breuem & momentaneam delectationem que de ipso sentit multum exiliter in presenti que ramus eum. sed propter imensam. ineffabilem & eternam. Est igitur in nobis tristitia. quando se spiritualiter subtrahit in presenti. sed maior est quod ad fructum eius felicem peruenire differimus in futurum. Sic ergo declaratum est quod multiplex est causa tristitie secundum deum. que est laudabilis.

Consequenter uidentur de tristitia que est secundum seculum & est culpabilis. Homines autem mundanis filiis huius seculi multiplex occurrit causa tristitie. quotiens se unusquisque non potest assequi quod querebat. uel amittere cogit quod habebat. Oritur autem quandoque tristitia. ex timore superbie. uel ex liuore inuidie. uel ex furore iracundie. uel ex languore accidie. uel ex ardoze auaritie. uel ex dolosa simulatione. uel ex eterna desolatione. Oritur ergo tristitia in ambitione ex timore superbie. quando se appetunt adipisci non possunt. sicut luculenter apparet in quotidianis exemplis. Euidensissimum autem exemplum. in mach. vi. ubi dicitur. quod cum audisset rex antiochus quod deuictus esset eius exercitus spoliatus et fugatus turpiter a iudeis. expauit rex & commotus est ualde. & decidit in lectum. & incidit in languorem pro tristitia. quia non est factum sicut cogitabat. & renouata est in eo tristitia. & arbitratus est se mori. Sequitur. Recessit somnus ab oculis meis. & concidit & cor meum in corde pro sollicitudine. & dixi in corde meo. in quantum tribulationem deueni. & in quos fructus tristitie in qua nunc sum. de superbia & elatione istius dicit. in mach. ix. Videbam etiam sibi fluctibus maris impare. supra humanum modum superbia repletus. & montium altitudines in state ra appendere et sidera celi contingere se arbitrabatur. Tales ergo replentur merore tristitie. qui non possunt quod appetunt obtinere. Item oritur ex liuore inuidie. nam inuidia est tristitia felicitatis aliene. unde gen. iiii. Dixit dominus ad eum qui inuidia torquebatur. Quare iratus es. & cur concidit facies tua. Item nec. ii. dicitur. contristati sunt sanabalath & thobias. quia uenisset homo qui querebat prosperitatem filiorum israhel. de hoc dicit diffusius infra capitulo de inuidia. Item oritur tristitia ex furore iracundie. et quia ira quandoque solum consistit in corde. quandoque

prumpit exterius in sermone. quandoque uero demonstrat in ope. Ideo dicit ecc. xiiii. Beatus uir qui non est lapsus uerbo ex ore suo. quantum ad iram que demonstrat in uerbo. & non est stimulatus tristitia delicti. quantum ad iram que demonstrat in ope. felix qui non habuit animi sui tristitiam. quantum ad iram que consistit in corde. uide infra diffusius de ira. Item oritur tristitia ex languore accidie. nam accidia est quedam tristitia spiritus & languor mentis. unde Mat. xxvi. dicitur. Inuenit ihesus discipulos suos dormientes pro tristitia. Item oritur tristitia ex ardoze auaritie. sicut dicit ecc. v. Quid prodest auaro quod laborauit in uentum. cunctis diebus comedit in tenebris & in curis multis. et in eruna atque tristitia. Ecce ergo quod tristitia inseparabiliter comitatur auaritiam. & in acquirendo diuitias. & in possidendo. & in utendo. et in custodiendo. Quod autem in dimittendo uel amittendo tristitiam habeat cupidus uel auarus. patet Mat. xix. vnus adolescens ait ihesu. Magister bone quid boni faciam ut habeam uitam eternam. & cum dixisset ei ihesus. Si uis perfectus esse uade & uende omnia que habes et da pauperibus etc. Cum audisset adolescens uerba hec. abiit tristis. erat enim multas possessiones habens. Item oritur tristitia ex dolosa simulatione. Solent enim hypocrite simulare maturitatem. honestatem. maciem. et triste faciem cum palloze. ut uideantur ieiunantes. uigilantes. & austeris abstinentiis macerari. sicut dicit Mat. vi. Cum ieiunatis nolite fieri sicut hypocrite tristes. exterminant enim facies suas ut appareant hominibus ieiunantes. Amen dico uobis receperunt mercedem suam. de omnibus predictis tristitiis uerum est quod dicit apostolus. ii. cor. vii. seculi tristitia mortem operatur. Tandem oritur tristitia ex imensa desolatione. que inseparabiliter incessanter. & eternaliter est in reprobis in inferno. sicut dicit sap. v. Lassati sumus in uia iniquitatis & predictio nis. ambulauimus uias difficiles. uiam autem domini ignorauimus. quid nobis profuit superbia & diuitiarum iactantia. quod contulit nobis. transierunt omnia tanquam umbra. Sequitur. In malignitate autem nostra consumpti sumus talia dixerunt in inferno hiis qui peccauerunt. Similia uerba dicebat ille superbissimus antiochus qui etiam in hoc mundo sic est atrociter cruciatus. ut infernus eius dum adhuc uiueret fuerit inchoatus. In quantum tam in quantum tribulationem deueni. et in quos fluctus tristitie. quasi diceret. et tribulatio quam patior erat mihi inopinabilis seu incredibilis. et fluctus tristitie qui in me continue irruunt et opprimunt me. coopriunt. obzunt. et submergunt. sunt inestimabiles et ineffabiles et iterminabiles. Quare uero in tantam tristitiam incidit recognoscit et peccata sua. sed tarde et inutiliter confiteetur dicens. Reminisco malorum que feci etc. cognoui ergo quod propterea inuenerunt me mala ista et ecce pereor tristitia in terra aliena. Attende quod dicit pereor non dicit perii quasi sit preteritum. nec peribo quasi futurum. sed pereor semper

presens. quia damnatio semper est presens impiis in inferno. et quasi semper in inchoando.

DE GAUDIO. DISTINCTIO. XXIIII.

Demum considerandum est de gaudio. Sciendum autem est quod gaudium et delectatio differunt. sicut magis commune et minus commune. Delectatio enim esse potest de omnibus quae concupiscimus. siue secundum sensum. siue secundum rationem. gaudium autem proprie non est nisi de hiis quae secundum rationem appetimus. Unde in brutis animalibus bene est delectatio. non autem gaudium. in habentibus uero rationem de omnibus de quibus potest esse gaudium. potest esse delectatio. sed non e converso. Quandoque enim aliquis sentit delectationem secundum corpus. de qua tamen non gaudet secundum rationem. & sic patet quod delectatio est in plus quam gaudium.

Ad sciendum autem qualiter nos habeamus et habere debeamus circa passionem seu affectionem gaudii. Notandum est quod multiplex est gaudium. Est enim gaudium respiciendum secundum gaudium mundanorum. & gaudium conservandum secundum gaudium iustorum. & gaudium appetendum secundum beatorum. primum est respiciendum. quia secundum habet annexam uanitatem. unde non est uerum gaudium. sed sophisticum. de hoc dicitur Iob. xx. Gaudium hypocrite ad instar puncti. Item habet admixtam anxietatem. Iob. i. Confusum est gaudium a filiis hominum. plus enim est ibi de labore. sollicitudine. & tedio quam de bono. unde non est purum gaudium. sed multis contrariis sociatum. Item habet sociam fatuitatem. sepe enim fiunt in istis gaudiis multe fatuitates quae alias non fierent. & quando redit homo ad conscientiam suam. non inuenit ibi nisi fatuitatem. puer. xv. Stultitia gaudium stulto. Item frequenter habet secundum iniquitatem. gaudent enim aliqui de simplicitate oppressione. ysa. xxxii. gaudium onagrorum pascua gregum id est gaudent superbi diuites se rapere bona de quibus pasci debent simplices. tale fuit gaudium iudeorum qui de traditione christi gauisi sunt. & pacti sunt pecuniam se duros. Math. xiiii. Alii de ruina uel de infortunio proximo. contra quod ait sap. puer. xxiiii. Cum ceciderit inimicus tuus ne gaudeas. & in ruina eius ne exulet cor tuum. ne forte uideat dominus & displiceat ei. Ideo Iob. xxxi. Si gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat quasi diceret non. alii de morte. extra quod ecci. viii. Noli de mortuo inimico tuo gaudere. quoniam omnes morimur. Alii etiam quod longe deterius est de iniquitatibus suis gaudent. sicut scriptum est. puer. ii. Letantur cum malefecerint. & exultant in rebus pessimis. sed sicut puer. xix. dicitur. Qui gaudet in iniquitate. denotabitur id est diffamabitur. uel infamis efficietur. uel donotabitur id est de nota seu scriptura libri uite delebitur.

Alii inique agentibus cogaudent adulando quod est contra deum & caritatem. Quia sicut ait apostolus. i. cor. xiiii. Caritas non gaudet iniquitate. cogaudet autem ueritati. Hec omnia praedicta gaudia malo fine concluduntur. sicut dicitur puer. xiiii. Extrema gaudii luctus occupat. Item post

illud Iob. xxi. Tenent tympanum & cytharam gaudent ad sonitum organi. Sequitur. Ducunt in bonis dies suos. & in puncto ad inferna descendunt. ad uitandum tam horrendum finem horretur apostolus. i. cor. vii. Qui gaudent tanquam non gaudentes. & qui emunt tanquam non possidentes. & qui utuntur hoc mundo tanquam non utantur. Et Iacobi. iiii. Risus uester in luctum conuertatur & gaudium in moerorem. Item Iere. xlv. dictum est ad baruch. Ecce quos edificauit ego destruo. & quos plantauit ego euello. & tu queris tibi gaudia. noli querere.

Dicto de gaudio mundiali. Sequitur dicendum de gaudio spirituali quod etiam est multiplex. puenit enim gaudium spirituale. Ex dolore contritionis. ex feruore delectationis. ex merore compassionis. ex puritate conscientie. & bonorum operum executione. ex amore iustitiae & malorum punitione. ex temptationum & tribulationum passione.

Est autem gaudium pueniens ex dolore contritionis. de quo dicitur puer. xiiii. Cor quod nouit amaritudinem anime suae in gaudio eius non miserabitur extraneus id est dyabolus. uel homo malignus. Deus enim & tota celestis curia cogaudent ei. sicut expressit dicitur Luce. xv. De oue perditam quam dominus per diuina quaeque requirit. & si inuenit eam. imponit in humeros suos gaudens. Sequitur. gaudium erit in celo super uno peccatore penitentiam agente. quam super nonaginta nouem iustis qui non indigent penitentia. Tota etiam militans ecclesia cogaudere debet. sicut dicitur Luce. xvi. de filio perditionis. epulari & gaudente. quia frater tuus hic mortuus fuerat & reuixit. perierat & inuentus est. Quantum ergo gaudere debet penitens de sua uersione cum inde gaudeat deus altissimus humilitas iustorum hominum. necnon etiam sublimitas angelorum. Debet autem gaudere penitens sicut eger de curatione sua. oblectus de sua euasione. datus ad mortem de sua liberatione. Mirum est autem quod de dolore gaudium. de amaritudine dulcedo. & de timore securitas oritur. Item est gaudium pueniens ex feruore dilectionis. sicut docet apostolus. i. cor. xii. Si patitur inquit unum membrum compatitur omnia membra. siue gloriatur unum membrum cogaudent omnia membra. Item. ro. xii. gaudentes cum gaudentibus flere cum flentibus. Item est gaudium pueniens ex merore compassionis. id est ex memoria diuine passionis. cum amaritudine recordate oritur gaudium deuotionis. sic dicitur ysa. xii. Haurietis de profundo misterio diuine pietatis. Aquas id est habundantiam lacrimarum in gaudio deuotionis. De fontibus. id est de uulneribus abundanter sanguinem semel producentibus. indeficiente uero gratia premerentibus. Saluatoris. id est christi. Item baruth. v. gaudentes in dei memoria. Item est gaudium pueniens ex puritate conscientie & bonorum operum executione. Quantum ad primum dicitur ecci. xxx. Non est census super censum salutis corporis. & non est oblectamentum super cordis gaudium. Item. ro. xiiii. Non est regnum dei esca & potus. sed

gaudium & pax in spiritu sancto. quantum ad secundum potest intelligi illud. ecci. i. Religiositas custodiet & iustificabit cor. iocunditatem & gaudium dabit. **I**tem est gaudium pueniens ex amore iustitie & punitione malorum. de hac ait sap. puer. xxi. Gaudium est iusto facere iudicium quoniam scilicet exerceat iustitia. non ex libidine uindictae sed ex amore iustitie. sine qua res publica non posset stare. & pauor operantibus iniquitatem. De iustitia enim gaudent iusti propter utilitatem rei publice. sic ait. psal. lvii. Letabitur iustus cum uiderit uindictam. Mali autem uidentes uel audientes iustitiam exerceri terrentur. ut ex terrore pene & si non ex amore dei. uel iustitie desistant a malis. & a suis prauis uoluntatibus cōpescant.

Item est gaudium proueniens ex tolerantia passionum. Ioc. i. Omne gaudium existimate. cum interpretaciones uarias incideritis. scientes quod pro parte fidei nostre patientiam operatur. patientia autem opus perfectum habet. Item ro. xii. spe gauderes in tribulatione patientes. Item Marci. v. Beati estis cum maledixerint uobis homines. & persecuti uos fuerint. & dixerint omne malum aduersum uos mentientes propter me gaudete & exultate. quoniam merces uestra copiosa est in celis. Ideo dicebat aplos colo. ii. Gaudeo in passionibus. Exemplo christi qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem. heb. xii. Communicantes igitur christi passionibus gaudete. ut in reuelatione glorie eius gaudeatis exultantes. **DE GAUDIO BEATORVM.**

Dicto de gaudio mundiali & spiritali. dicendum est aliquid breuiter de gaudio celesti. Est autem illud purissimum sine contrarii praxitione plenissimum omnimoda perfectione. perfectissimum eterna duratōe. Est igitur gaudium celeste purissimum sine contrarii praxitione. ysa. li. Gaudium & letitia obtebunt. & fugiet dolor & gemitus. Item apoc. xxi. Absterget deus omnem lachrymam ab oculis eorum. & mors ultra non erit neque clamor neque dolor erit ultra que prima abierunt. **I**tem est plenissimum omnimoda perfectione Ioh. xvi. Petite & accipietis. ut gaudium uestrum sit plenum. Item ysa. lxxv. Ecce ego creo hierusalem exultationem. & populum eius gaudium. Notate uerba. Non dicit dominus creo in hierusalem exultationem. uel hierusalem plena erit exultatione. uel aliquid tale. sed ipsa ciuitas erit exultatio. Nec dicit dabo populo eius gaudium. uel populus eius erit gaudiosus. sed ipsum gaudium. Sic autem loquitur ad imensitatem gaudii plenius exprimitur. & expressius designanda. Exemplum. sic lamina ferri in medio fornacis ardentissime tota & totaliter penetratur ab igne. ita quod de lamina & de qualibet eius parte potest dici quod non tamen est ignita. sed ignis. nec tamen lamina continetur in se nec comprehendit eorum ardorem fornacis sic quelibet anima beata sic undique tota & totaliter penetratur a gloria uel gaudio. quod uere potest dici quelibet anima non tamen gloriosa. sed ipsa gloria non tamen gaudio. sed ipsum gaudium. Nec tamen est aliqua adeo gloriosa que totam gloriam comprehendat. Sicut signat designat dominus Math.

.xxv. intra in gaudium domini tui. quasi dicat non in te intrabit gaudium. quia tu non posses illud comprehendere. sed tu intrabis in illud. sicut in abyssum impenetrabilem & imensam. **I**tem est perfectissimum duratōe. quia eternum. unde Ioh. xvi. ait saluator discipulis suis. Videbo uos & gaudebit cor uestrum. & gaudium uestrum nemo tollet a uobis.

DE PASSIOIBVS IRASCIBILIS. DI. XXV.

Dist consideratōem de passionibus concupiscibilis. Consequenter dicendum est de passionibus irascibilis. Et primo de spe & desperatōe. Secundo de timore & audacia. Tertio de ira. **C**irca primum querunt octo. Primo utrum spes sit idem quod desiderium uel quod cupiditas. Secundo utrum spes sit in uis apprehensiuua uel in uis appetitiua. Tertio utrum spes sit in brutis animalibus. Quarto utrum spes contrarietur desperatio. Quinto utrum causa spei sit experientia. Sexto utrum in iuuenibus & ebriosis spes abundet. Septimo de ordine spei ad amorem. Octauo utrum spes conferat ad operationem. **A**d primum scilicet utrum spes sit idem quod desiderium uel cupiditas. dicendum quod spes passionis ex obiecto consideratur. circa obiectum autem spei. quatuor conditiones attenduntur. primo quidem si sit bonum. Non enim proprie loquendo est spes nisi de bono. & pro hoc differt spes a timore qui est de malo. Secundo ut sit futurum. non enim est spes de presenti iam habito. & pro hoc differt spes a gaudio quod est de bono presenti. Tertio requiritur quod sit aliquid arduum cum difficultate adipiscibile. non enim aliquis dicitur sperare aliquid minimum. quod statim est in sua potestate ut habeat. et pro hoc differt spes a desiderio uel cupiditate que est de bono futuro absolute. unde premet ad concupiscibile. spes autem ad irascibilem. Quarto autem quod illud arduum sit possibile adipisci. non enim aliquis sperat id quod omnino adipisci non potest. & pro hoc differt spes a desperatōe. Sic igitur patet quod spes differt a desiderio. sic differunt passionibus irascibilis a passionibus concupiscibilis. & propter hoc spes presupponit desiderium. sicut & omnes passionibus irascibilis presupponunt passionibus concupiscibilis. **A**d secundum scilicet utrum spes sit in uis apprehensiuua uel appetitiua. dicendum quod cum spes importet extensionem quandam appetitus in quoddam bonum manifeste premet ad appetitiua uirtute. Motus enim ad res proprie premet ad appetitum. actio uero uirtutis cognitiue perficitur non secundum motum cognoscens ad res. sed potius secundum quod res cognoscitur et sunt in cognoscere. sed quia uis cognitiua mouet appetitiua representando ei obiectum suum secundum diuersas rationes obiecti apprehensi subsequitur diuersi motus in uis appetitiua. Alius enim motus sequitur in appetitu ex apprehensione boni & alius ex apprehensione mali. & similiter alius motus ex apprehensione presentis & futuri absolute & ardui. possibilis et impossibilis. & secundum hoc spes est motus appetitiue uirtutis consequens apprehensionem boni futuri ardui possibilis

adipisci scz extensio appetitus in huiusmodi obiectu. **A**d tertiu scz utrū spes sit in brutis animalibus: dicendum q̄ interiorēs passiones animalium ex exterioribus motibus deprehēdi possunt. ex quibus apparet q̄ in animalibus brutis est spes. si enim canis uideat leporem. aut accipiter auem nimis distantem. nō mouet ad ipsam. q̄ nō sperans se eā posse adipisci. **S**i autē sit in ppinquo. mouet quasi sub spe adipiscēdi. **V**t enī supra dictū est appetitus sensitius brutorū animalū. et etiā appetitus naturalis rerū sensibiliū sequitur apprehensionem alicuius intellectus. sicut et appetit⁹ nature intellectiue qui dicitur uoluntas. sed in hoc ē differentia. q̄ uolūtas mouet ex apprehēsiōe intellectus coniūcti. **S**ed motus appetitus naturalis sequit̄ apphensionē intellectus separati qui naturā insticit. & similiter appetitus sensitius brutorū animalū. que etiā quodāmodo instinctu naturali agunt. unde ī opibus brutorū animalū & aliarū rerū naturalium. apparet similis p̄cessus. sicut ī opibus artis. & p̄ hunc modū ī brutis animalibus est spes & de speratio. **A**d quartū scz utrū desperatō sit contraria spei. dicendū q̄ sicut supra dictū est ī mutatiōibus inuenit̄ duplex cōtrarietas. vna secundū accessum ad cōtrarios terminos et talis cōtrarietas sola inuenit̄ ī passionibus concupiscibilis. sicut amor & odii contrariantur. **A**lio mō p̄ accessum & recessum respectu eiusdem termi. & talis cōtrarietas inuenit̄ ī passioibus irascibilis. obiectū autē spei quod ē bonum arduū habet quidem ratōem attractiui. p̄t̄ cōsiderat̄ cū possibilitate adipiscēdi. & sic tendit ī ipm spes que ipoztat quēdam accessū. **S**ed h̄m q̄ cōsiderat̄ cū impossibilitate obtinēdi habet ratōem repulsiui. quia ut dicit̄ m. iiii. ethi. **C**um uētū fuerit ad aliqd̄ impossibile. tunc hoīes discedunt. & sic respicit hoc obiectū de speratō. unde ipoztat motū cuiusdam recessus & p̄pter hoc cōtrariat̄ spei. sicut recessus accessus. **A**d quintū scz utrū experientia sit causa spei. dicendū q̄ sicut supra dictū est. obiectus spei est bonū futurū arduū possibile adipisci. **P**otest ergo aliqd̄ esse spei causa. ul̄ quia facit homini aliqd̄ esse possibile. ul̄ q̄ facit eū estimare aliqd̄ esse possibile. **P**rimo modo est causa spei omne illud quod auget potestatem hoīs sicut diuitie. fortitudo. et inter cetera etiā experientia. nam p̄ experientia homo acquirit facultatem aliqd̄ defacili faciēdi. et ex hoc sequit̄ spes. unde vegetius dicit̄ ī libro de re militari. nemo facere metuit qd̄ se bene didicisse cōfidit. **A**lio modo ē causa spei omne illud quod facit alicui estimatōem q̄ aliqd̄ sit sibi possibile. **E**t hoc modo doctrina & psuasio quelibet potest esse causa spei. & sic etiā experientia ē causa spei. inquantū scz p̄ experientiam fit hoī estimatō. q̄ aliqd̄ sit sibi possibile. quod impossibile ante experientia reputabat. sed p̄ hūc modū experientia potest etiā esse causa defect⁹ spei. quia sicut p̄ experientia fit homi estimatō

q̄ aliqd̄ sit sibi possibile. quod reputabat ī possibile. ita cōtrario p̄ experientia fit homi estimatō q̄ aliqd̄ nō sit sibi possibile. quod possibile estimabat. **S**ic ergo experientia est causa spei duobus modis. causa autem defectus spei vno modo. & p̄pter hoc magis dicere possumus eā esse causam spei. **A**d sextum scz utrū ī iuuenibus & ebriosis spes abundet dicendū q̄ iuuentus ē causa spei p̄pter tria. vt pl̄s dicit̄ ī secūdo rheto. **E**t hec tria possunt cipi secundū tres diuisiones boni quod ē obiectū spei. qd̄ est futurū & arduū et possibile. vt dictū est. **I**uuenes enī multū habent de futuro & parū de p̄terito. & ideo qz memoria ē p̄teriti. spes autē futuri parū habent de memoria sed multū uiuūt ī spe. iuuenes etiā p̄pter caliditatem nature habēt multos spirit⁹. & ita ī eis cor ampliat̄. **E**x ampliēdie autem cordis est q̄ aliquis ad ardua tēdat. & ideo iuuenes sunt animosi & bone spei. similiter etiam illi qui nō sunt passi repulsiui. nec expti ipedimēta ī suis conatibus defacili reputant aliqd̄ sibi possibile. unde & iuuenes & p̄pter ī experientia ipedimētoz & defectū. defacili reputāt aliqd̄ possibile. & ideo sunt bone spei. duo etiā istoz sunt ī ebriosis scz caliditas & multiplicatio spiritū p̄pter uinū & uerum ī cōsideratōe periculoz uel defectū. & p̄pter eandem ratōem etiā om̄s stulti & deliberatiōe nō utentes. oīa tēptant & sunt bone spei. **A**d septimū scz utrū spes sit causa amoris. dicendū q̄ spes duo respicit. potest enī respicere sicut obiectū bonum speratū. sed quia bonū speratū est arduū possibile. fit autē aliquando aliqd̄ arduū possibile nobis nō p̄ nos sed p̄ alios. **I**ō spes etiā respicit id p̄ qd̄ fit nobis aliqd̄ possibile. **I**nquantū igit̄ spes respicit bonū speratū spes ex amore causat̄. **N**on enī est spes nisi de bono desiderato & amato. inquantū uero spes respicit illū p̄ quē fit nobis aliqd̄ possibile. sic amor causat̄ ex spe. & nō econūso. **E**x hoc enī q̄ p̄ aliqd̄ speramus nobis posse p̄uenire bona mouemur ī ipsum sicut ī bonū n̄m. & sic incipimus ipm amare. ex hoc enī q̄ amamus aliquē non speramus de eo nisi p̄ accidēs. inquantū scz credimus nos reamari ab ipso. vñ amari ab aliquo facit nos sperare de eo. sed amor eius causat̄ ex spe quam de eo habemus. **A**d octauū scz utrū spes adiuuet opationē dicendū q̄ spes p̄ se semp̄ habet q̄ adiuuet opationē intendendo ipam. & hoc ex duobus. primo quidē ex ratōe sui obiecti quod ē bonū arduū possibile. **E**stimatō enī ardui excitat attentionē. estimatio uero possibilis non retardat conatū. unde sequit̄ q̄ homo intente operetur p̄pter spem. **S**ecūdo uero ex ratōe sui effectus. spes enī ut supra dictū est causat̄ delectatōem q̄ adiuuat opatōem ut supra dictū est. unde spes opatōem adiuuat. **E**x p̄dictis collige q̄ spes et ē passio & est uirtus. vna uide licet de uirtutibus theologis. **E**t cōueniunt hec & illa. q̄a utraqz est quedā expectatō boni

futuri. non cuiuscunq; sed ardui. desiderium enim de quo dictum est supra. est respectu boni futuri cuiuscunq; magni uel pui. ardui uel non ardui. & timor est respectu mali futuri cuiuscunq; magni uel pui. sed spes est respectu boni futuri ardui. Differunt autem spes secundum quod est passio. & secundum quod est uirtus. quia spes secundum quod est uirtus. est certa expectatio future beatitudinis. ex gratia & meritis. pueniens. sed secundum quod est passio. est expectatio non certa alicuius boni futuri ex ratione uel coniectura. probabilis cum confidentia diuine bonitatis pueniens. Ex hiis intellige differentias inter spem secundum quod est uirtus. & secundum quod est passio. nam una est expectatio certa. alia non certa. una est de bono increato & eterno. alia de bono creato & temporali. una puenit ex gratia & meritis. alia non.

Sciendum autem est quod spes aliquando accipitur large per expectatorem boni futuri cuiuscunq; ardui uel non ardui. sicut dicimus quod agricola laborat spe fructus percipiendi. & mercator in spe lucrari acquirendi. & generaliter omnis artifex operatur in spe finis sui operis assequendi. Alio modo dicitur spes proprie per expectatorem boni futuri ardui ut dictum est. que uidelicet expectatio puenit ex aliqua probabilis ratione. quod tamen est minus principalis. & ex confidentia adiutorii diuine bonitatis misericordie affuturi. sicut videmus quod aliquis iuuenis delicatus constanter artissimam religionem ingreditur. Nam sue debilitatis oblitus sperat diuinum sibi adiutorium affuturum. alius austeram assumit penitentiam. alius longas peregrinationes & duras labores & pericula. quod omnia uidentur excedere uires eorum qui propter firmam spem quam habent in domino talia aggredi non uentur. hoc modo decet omnes homines esse bone spei. ut uidelicet sperent speranda de diuina misericordia confidenter. & ei principaliter intendendo secundum illud. psalmus. In deo sperauit cor meum & adiutus sum. Ad hanc hortatur sapiens ecclesiasticus. ii. Respicite filii nationes hominum. & scitote quia nullus sperauit in domino & confusus est. Maxime uero decet & expedit reges & principes esse magne spei in magnis arduis & periculosis negotiis persertim cum per iustitiam conseruanda. & utilitate reipublice procuranda uel defendenda hec attendat. & tantomagis decet eos esse bone spei. quanto negotia iustiora sunt & magis communi. quanto etiam potestas ciuili abundanter diuitiarum. & nobilitas generis eis amplius suffragantur. dummodo non nimis in istis confidant. sed hoc quasi per nihil habentes diuine misericordie principalem liter intendant. Exemplo illius nobilissimi principis iude scilicet machabei. de quo sic dicitur. ii. Machab. xv. Machabeus semper confidebat cum omni spe auxiliium sibi a domino affuturum. & hortabatur suos ne formidarent ad aduentum nationum. sed in mente haberent adiutorium sibi factum de celo. & nunc sperarent ab omnipotente sibi uictoriam affuturam. Exemplum etiam habemus. ii. pal. xiiii. Quod cum hieroboam rex israel cum octingentis milibus uenisset ad pugnam contra abya regem

iuda. dixit abya ad hieroboam & exercitum eius. habetis grandem populi multitudinem. in exercitu autem nostro dux deus est. Filii israel nolite pugnare contra dominum. quia uobis non expedit. Sequitur. Perterruit deus hieroboam. & omnem israel qui stabat ex aduerso iuda & abya. & conuertit ex israel uulnerati quingenta milia uirosu fortium. humiliatiq; sunt filii israel in tempore illo. & uehementissime confortati filii iuda. eo quod spem sent in domino deo patrum suorum. Ad hoc etiam sunt exempla innumera in scriptura sacra que causa breuitatis omittimus. Sed de mundanis hominibus dicitur sap. iiii. Vacua est spes illorum. nec mirum. quia non in deo sed in uanitate confidunt. uide licet in opulencia diuitiarum temporalium. Sicut de impio dicitur in psalmis. Ecce homo qui non posuit deum adiutorem suum. sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum. Propter quod apostolus thymoteum admonet dicens. i. thi. vii. Diuitibus huius seculi precipe non sublimis sapere nec sperare in incerto diuitiarum. sed in deo uiuo. Et sap. ait ecclesiasticus. xxxi. Beatus diues qui inuictus est sine macula. & qui post aurum non abiit. nec sperauit in pecunie thesauris. Alii in potestate ciuili sicut reges & principes solent confidere in multitudine uirosu militarium. contra quos. psalmus. ait. In te inimicos nostros uentilabimus cornu. & in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis. non enim in arcu meo sperabo. & gladius meus non saluabit me. quasi diceret. speret alii in multitudine bellatorum. sed ego in deo meo sperabo. idem etiam dicit in deo sperauit. non timebo quid faciat mihi homo. non enim saluatur rex per multam uirtutem. & gygas non saluabitur in multitudine uirtutis sue. Alii sperant in multitudine amicorum carnalium. affinitate. consanguinitate. seu quocumque federe coniutorum. Contra tales ait dominus per prophetam. Ierem. xvii. Maledictus homo qui confidit in homine. & ponit carnem brachium suum. et a domino recedit cor eius. Item ysa. xxx. uel filii desertorum dicit dominus sperantes auxiliium in fortitudine pharaonis. & habentes fiduciam in umbra egypti. & erit uobis fortitudo pharaonis in confusione. & fiducia umbre egypti in ignominiam. aduerte quod quam documque filii israel in necessitatis tempore quasi de domino diffidentes ad humanum auxiliium recurrerant. dominus humiliabat eos coram inimicis suis. Quando uero conuertebantur ad eum de sua misericordia confidentes liberabat eos. sicut patet exemplis innumera in scriptura. alii sperant in excellentia naturalium. uidelicet iuuentute. fortitudine. pulchritudine. sanitate. nobilitate generis & huiusmodi. Ex hiis enim quedam spes uana confurgit quod permittit homo se diu uicturum. magna quidem sed non ita scito facturum. honores & diuitias adepturum. mundi bonis usurum & sua iuuenilia desideria implerum. ante mortem penitentiam salutare acturum. & in morte sensum uiuacem. ordinatam memoriam usum loqule. & actum discretis necessarie ac debite prudentie habiturum. sed reuera uanissima. falsissima immo nimis erronea est spes ista cum sit contra

deum. contra rationem & contra quotidianam experientiam. sicut diligenter intuenti luce clarius innotescit. **A**it enim sapiens sapientie. iii. **S**pes impii quasi lanugo est quae a uento mouetur. & tanquam spuma gracilis quae a pcella dispergitur. & tanquam fumus qui a uento diffusus est. & tanquam memoria hospitis unius diei pretereuntis. **H**ec spes adeo seducit homines. ut uix inueniant aliquis qui in mortis articulo positus. & iam extremo spiritu constitutus & ab omnibus desperatus non speret adhuc euadere & recuperare corporis sanitatem. quae spe stultissima circumuetus negligenter agit ea quae ante pertinent ad salutem. **H**uius exemplum habemus. ii. **M**ach. ix. de impiissimo anthycho. qui adeo percussus plaga insanabili. ita ut de corpore impii uermes scaturirent. ac uiuentes in dolozibus carnes eius effluerent. odore etiam illius & fetore exercitus grauaretur. dicebat tunc. **E**go infirmitate graui appropinquatus necessarium duxi pro communi utilitate curam habere. non desperans memetipsum. sed multam spem habens effugiendi infirmitatem. ecce in desperato statu positus non desperabat. **I**tem de negociis extremis curam habens. de salute anime non curabat. **I**sto modo decipiuntur & excecantur pene omnes homines in extremis. **E**x premissis satis patet quid sit de desperatione dicendum. **S**icut enim expedit omni homini precipue regibus & principibus sperare speranda. sic expedit non sperare non speranda. et sicut sperare non speranda est presumptuosa temeritas. sic desperare speranda est meticulosa timiditas. & si nullos homines decet esse timidos & pusillanimes. multo minus decet reges & principes quos oportet magna & ardua tractare negocia. & grauiam interdum subire pericula pro re publica conseruanda. unde in eis periculosa esset desperatio. **S**ic dicitur. ii. re. ii. **A**n ignozas quod periculosa sit desperatio. uere periculosa. quoniam ante aggressionem negocii deicit animam & enervat uirtutem. ut nullum bonum negocium audeat attemptare. **S**icut dicitur. puer. xxiiii. **S**i desperaueris in die angustie imminuet fortitudo tua. **P**ost aggressionem uero aut desperatio facit desistere ab incepto. & totum dimittere imperfectum. & terga uertere coram inimicis in proelio. aut ruptis discretiois habenis et proorsus iudicio rationis obliuio admittit beluae rabie seuietis. interdum in mortem precipitat miserum peccatorem. & perditionis abyssum. unde eph. iiii. **D**esperantes se metipsum tradiderunt impudice in operationem omnis immundicie. **E**t iere. xviii. **D**icunt impii domino eorum misericorditer reuocanti. desperauimus post cogitationes nostras ibimus. & unusquisque prauitatem cordis sui mali faciemus. nonnunquam etiam homines desperati. & ipsa desperatione cecati in seipsum crudeliter seuietes. in mortem se precipitant corporalem. alii namque flammis se perimunt. alii in aliquis se submergunt. alii gladio se trucidant. alii precipitant se. collidunt & pereunt. alii laqueo se suspendunt. aliisque modis uariis uitam sibi miseram exroquutes. irremediabiliter sibi tantum corporum quae aeternam perditionem acquirunt.

De Desperatione Require Infra Libro Tertio.
DE TIMORE ET AUDACIA. DI. XXVI.

Deinde considerandum est de timore & audacia. **C**irca timorem consideranda sunt quattuor. **P**rimo de ipso timore. **S**ecundo de obiecto eius. **T**ertio de causa. **Q**uarto de eius effectu. **C**irca primum queruntur quattuor. **P**rimo utrum timor sit passio anime. **S**ecundo utrum sit passio specialis. **T**ertio utrum sit aliquis timor naturalis. **Q**uarto de speciebus timoris. **A**d primum scilicet utrum timor sit passio anime. dicendum quod inter ceteros anime motus post tristitiam. timor magis rationem obtinet passionis. ut enim supra dictum est ad rationem passionis. primo quidem pertinet quod sit motus passioe uirtutis. ad quam scilicet competitur suum obiectum pro modum actiui mouentis. eo quod passio est effectus agentis. & pro hunc modum etiam sentire & intelligere dicitur pati. **S**ecundo modo magis proprie dicitur esse passio motus appetitiue uirtutis. & adhuc magis proprie motus appetitiue uirtutis habentes organum corporale qui sit aliqua cum transmutatione corporali. & adhuc proprie illi motus passionis dicuntur qui important aliquod nocuum. **M**anifestum est autem quod timor cum sit de malo ad appetitiuam potentiam pertinet. que pro se respicit bonum & malum. pertinet autem ad appetitum sensitiuum. fit enim cum quadam transmutatione scilicet cum contractione. ut damasc. dicitur & importat etiam habitudinem ad malum secundum quod malum habet quodammodo uictoriam super aliquem unde uerissime sibi competit ratio passionis. tunc post tristitiam quae est de malo presentis. nam timor est de malo futuro. quod non ita mouet sicut presentis. **A**d secundum scilicet utrum timor sit passio specialis. dicendum quod passiones anime recipiunt speciem ex obiectis. unde specialis passio est que habet speciale obiectum. timor autem habet speciale obiectum sicut & spes. sicut enim obiectum spei est bonum futurum arduum possibile adipisci. ita obiectum timoris est malum futurum difficile cui resisti non potest. unde timor est specialis passio anime. **A**d tertium scilicet utrum sit aliquis timor naturalis. dicendum quod aliquis motus dicitur naturalis. quia ad ipsum inclinatur natura. **S**ed hoc contingit dupliciter. uno modo quando totum perficitur a natura absque aliqua operatione appetitiue uirtutis. sicut moueri sursum est motus naturalis ignis. & augeri est motus naturalis animalium et plantarum. **A**lio modo dicitur motus naturalis ad quem natura inclinatur. licet non perficiatur nisi per apprehensionem. quia sicut supra dictum est motus cognitiue & appetitiue uirtutis reducuntur in naturam sicut in primum principium. & pro hunc modum etiam ipsi actus appetitiue uirtutis ut intelligere sentire & memozari. & etiam motus appetitus animalium quique dicuntur naturales. et pro hunc modum potest dici timor naturalis. et distinguatur a timore non naturali secundum diuersitatem obiecti. **E**st enim ut philosophus dicit in ii. rheto. timor de malo corruptiuo. quod natura refugit propter naturale desiderium essendi

& talis timor dicitur naturalis. Est iterum de malo contristatio quod non repugnat nature. sed desiderio appetitus. & talis timor non est naturalis. sic etiam supra amor. concupiscentia. & delectatio distincta sunt per naturale & non naturale. Sed secundum primam acceptioem naturalis sciendum est quod quedam de passionibus anime quandoque dicuntur naturales. ut amor desiderium & spes. alie uero naturales dici non possunt. et hoc ideo quia amor et odium desiderium et fuga important inclinationem quandam ad persequendum bonum et fugiendum malum. que quidem inclinatio pertinet etiam ad appetitum naturale. et ideo amor quidam naturalis est. et desiderium uel spes potest quodammodo dici etiam in rebus naturalibus cognitione careribus. Sed alie passionibus anime important quosdam motus. ad quos nullo modo sufficit inclinatio naturalis. uel quia de ratione harum passionum est sensus seu cognitio sicut dictum est quod apprehensio requiritur ad rationem delectationis et doloris. unde que carent cognitione non possunt dici delectari uel dolere. aut quia huiusmodi motus sunt contra rationem inclinationis naturalis. puta quod desperatio refugit bonum propter aliquam difficultatem. et timor refugit impugnationem mali contrarii ad quod est inclinatio naturalis. & ideo huiusmodi passionibus nullo modo attribuuntur rebus inanimatis. **C** Ad quartum scilicet de speciebus timoris. dicendum quod damaslibro. ii. assignat quatuor species timoris. uidelicet segnicie. erubescencia. uerecundiam. admiracionem. stuporem. Quorum numerus & differentia sic sumuntur quia timor sicut dictum est. est de futuro malo quod excedit potestatem timentis uel scilicet ei resisti non possit. sicut autem bonum hominis ira & malum potest considerari uel in operatione ipsius uel in exterioribus rebus. In operatione autem ipsius hominis potest dupliciter malum timeri. Primo quidem labor grauissimus naturam. & sic causatur segnicie. cum aliquis refugit operari propter timorem excedentis laboris. Secundo turpitudine ledens opinionem. & sic si turpitudine timeatur in actu committendo est erubescencia. si autem sit de turpitudine iam facta est uerecundia. malum autem quod in exterioribus rebus consistit triplici ratione potest excedere hominis facultatem ad resistendum. Primo quidem ratione sue magnitudinis. cum scilicet aliquis considerat aliquod magnum malum cuius exitum considerare non sufficit. & sic est admiratio. Secundo ratione dissuetudinis. quia scilicet aliquod malum in consuetudine nostre considerationi offerretur & sic magnum est in nostra reputatione. & hoc modo est stupor qui causatur ex insolita ymaginatione. Tertio modo ratione iprouisibilis. quia scilicet periri non potest. sicut futura infortunata timeatur. & talis timor dicitur agonia. **E**t nota quod admiratio & stupor species sunt timoris. sed admiratio que est de magno malo & stupor qui est de malo insolito. unde potest dici quod sicut segnicie refugit laborem exterioris operationis. ita admiratio & stupor refugunt difficultatem considerationis rei magne & insolite. siue siue

bona siue mala. ut hoc modo se habeant stupor & admiratio ad actum intellectus. sicut segnicie ad exteriorum actum. Admirans enim refugit in presenti dare iudicium de eo quod miratur. timens defectum. sed in futurum inquirit. Stupens autem timet & in presenti iudicare. & in futuro inquirere. unde admiratio est principium probouandi. sed stuporem prohibet considerationis impedimentum.

Item assignantur a magistris & sanctis septem species timoris. Est enim timor naturalis. mundanus. humanus. seruilis. initalis. filialis siue castus & reuerentie. **T**imor naturalis est quo naturaliter horret homo quiddam est nature contrarium uel nociuum. iste non est meritoziosus uel demeritosus. sed indifferens. quia non subiicitur libero arbitrio hoc timore omnis homo timet in mari & in omni periculo precipue in morte. unde christus ut uerum corpus humanum se habere ostenderet. imminente passione cepit pauere & tedere. sicut dicitur **Matth. xiiii.** **E**t ex uehementissimo passionis horrore. factus in agonia sudorem sanguineum emisit quoniam factus est sudor eius tanquam gutte sanguinis decurrerent in terram **Luce. xxii.** Quia licet ipse ardentissimo desiderio pro salute nostra quereretur passionem secundum iudicium rationis & imperium diuinitatis tunc sensu alitas naturaliter horrebat mortem. unde secundum motum sensualitatis orabat. **Pater si fieri potest transeat a me calix iste Matth. xxvi.** sed secundum iudicium rationis dicebat ueritatem non sicut ego uolo. sed sicut tu. **I**sto timore fugit helyas a facie iezabel. **iii. re. xix.** **I**stius timorem etiam uiri sancti contra habent in morte. ut siquid est in eis purgandum. ipso pauore purgeatur uel quia timeat animam separari a carne. & intrare regionem sibi prius ignotam. **U**nde in uitis patrum legitur quod cum quidam prius desideraret uidere quomodo anima iusti de corpore egredere. transiens per quamdam uillam uidit quendam peregrinum solum in platea iacentem. & quasi in extremis laborantem. & michaellem & gabrielem de celo descenderes. & ei assistentes. unus ad dexteram. alii autem ad sinistram & rogabant animam de precepto dei ut a corpore egredere. que timens nolebat corpus relinquere. & dixit michael ad gabrielem. sume hanc animam ut regrediamur. **R**espondit gabriel. missi sumus a domino ut sine dolore & uolentia eiciamus. **C**umque hec clamaret ad dominum. misit dominus cytharistam dauid cum cantoribus celestis iherusalim. quorum cantus audiens anima peregrini inter manus angelorum exiit. & cum gaudio in celum deducta fuit. **N**otandum quod non est mirum si sancti & iusti mortem timeant. de quibus **prou. xxviii.** **I**ustus quasi leo confidit. & **xxx.** eiusdem. **L**eo fortissimus bestiarum. ad nullius pauebit occursum. cum ipse leo ut dicuntur naturales septem timeat. ut patet ex libro ysidori & historia trasmarima. scilicet stratam publicam. strepitum rotarum & ignem. **E**t quoddam animal quod dicitur lazaimi. a cuius ferocitate uix potest aliqua bestia esse tuta. **E**t quoddam animal paruum quod dicitur leotopholos. de cuius carnibus comedens leo intoxicatur. a uenatoribus

Et occiditur. unde illud animal maxime odit: sunt leones. Et si possunt illis iuenire occidunt. quia paruū est. non tū inde gustant. **Ite** timet leo uenatorū ingenia siue artificia. ut pedicas & cordas. unde cauda delet uestigia sua. **Item** timet leones suorum custodū flagella. vñ aliqui catulos innoxios uerberat corā eis ut discant timere. similiter ista septē deberēt timere hoīes scz stratam mortis publicā. p̄ quā necesse ē omnes incedere. strepitus rotarū scz cōminatōes & uerba utriusqz testamēti. ignē inferni & purgatorii. feritatez summi iudicis. **Toxicū** p̄cti uenatorū id ē demonū auctoriā. flagella p̄sentia bonorū & malorum. **Timor** mundanus est quo timet homo amittere tēporalia que habz uel nō cōsequi q̄ desiderat & nō habet. intātū q̄ p̄legit aliquid facere oīra deū q̄z habita p̄dere uel desiderata nō cōsequi. **Primo** mō peccauit pharao opprimēs filios israhel iuste ne multiplicarent. & adderent inimicis suis. & dānificaret eū in rebus. exo. i. **Similiter** herodes occidēs pueros uolens occidere ihesum. timens ne auferret ei regnū **Matth. ii.** **Item** iudei. **Iob. xi.** Ne forte ueniāt romoni & tollāt locum zc. **Similiter** pylatus timēs amittere p̄sidentie dignitatē. xpm tradidit ad mortem. cū tamē prius p̄ multas uias conatus fuisset liberare eū. **Audito** em̄. secūdū legem debet mori. quia filiū dei se fecit. timuit. sicut dicit **Iob. xix.** **Sed** tū audito postea. si hūc dimittis. n̄ es amicus cesaris. tradidit eū ut crucifigeret. **De hoc Iob. vi.** **Qui** timet p̄ximā irzuet super eum nix. **Greg.** Aliquis peccatorū suorū cōsci⁹ ea que possidet indigētibus largiri desiderat. sed tū ne datis reb⁹ egeat. ip̄e formidat. **Cūqz** carnis subsidia reseruāda trepidus p̄parat. ab alimētis misericordie animā necat. & cū i terra pati imopiam metuit. eternā sibi abundantiam superne refectōis abscedit. **Non** sic cobias faciebat qui potius uolebat amittere tēporalia q̄z opa mīe dimittere. **thob. i.** **Sancti** ista tēporalia quasi nihil reputabant. **Idco** ea p̄pter deum amittere nō timebant. **Iere. iiii.** **Aspexi** terram & ecce uacua est & nihil. **Iob. i.** **Domini** nus dedit dñs abstulit. **Item** in dyalogo. xx. **Cum** quidā malitiosus incendisset omnia bona stephani uiri dei & quidā diceret ei h̄ plan gens. & diceret. ue pater quid tibi cōtingit. ille quasi nihil se amisisse reputās. **Respondens** ait. quid contigit mibi. plangens eius qui fecerat p̄ctm̄. nihil reputās damnū suū. s; se potius reputās exoneratū esse. **Item** dicit q̄ cum quidā p̄b̄s i ciuitate obsessa amisisset oīa bona sua. adductus nudus corā rege qui ciuitatez ceperat ridebat. & cū quererēt quare hoc respondit. eo q̄ nihil amiserat. qz sensum suū & bona interiora sua adhuc integre habebat. **Et** cū dicerēt assistentes. immo uxore & filios & diuitias. dixit. nō est tuū quod fortuna facit tuū. **Ista** em̄ erant fortune non mea. **Item** timor mundanus est qñ aliquis p̄pter timorē quē habet ne deficiant ei tēporalia deū n̄ timet

amittere. ea uel iniuste acquirēdo uel retinēdo ut uillicus iniquitatis qui timens defectū horum defraudabat dñm suū. **Luce. xvi.** **Ite** seruus inutilis qui talentū dñi abscondit i terzario. **Luce. xix.** **Scire** aut debent mūdani q̄ deus est timētibus se thesaurus omnīū bonorum indeficiens. unde. **ps.** Nihil deest timētibus deū. **ysa. xxxiii.** **Timor** dei ipse thesaurus eius. **Ite** sicut paradysus ubi est abundantia sine defectu. **eccl. xl.** **Timor** dei sicut paradysus dei in benedictōibus. insup omnē gloriā operuerunt illū scz timentē deū benedictōes. vñ possumus dicere q̄ dicit in **psal.** **Inquirentes** aut dñm n̄ mi. o. bo. & **thob. x.** **Omnia** in te uno habentes. nō debuimus te dimittere ire a nobis. **Aug.** **Felix** christiana religio que omnia possidet in omnīū possessore. **Item** in uita lohanis eliarīi dicit. q̄ cum quidā redarguerēt eū q̄ ita largas elemosinas faciebat. & q̄ non posset sufficere diceret. ait q̄ totus popl̄s alexandrie si daret ei. imo totus mundus nō possz euacuare infinitos thesauros misericordie dei. **Idem** quantoplus dabat tātoplus abūdabat. **Timor** humanus est qñ nimis timet homo pelli sue. & nascit ex nimio amore corpis propti & uite p̄sentis. iste est culpabilis. quia pl̄ uellet homo peccare q̄z uitam perdere. uel q̄z grauem dolorē corporis sustinere. a tali timore nos reuocat dñs. **Matth. x.** dicens **Nolite** timere eos qui occidunt corpus. aīam aut nō possunt occidere. sed potius eū timete. qui potest corpus & aīam pdere in iehennā. **Item** puer. **xxix.** **Qui** timet hoīez cito corruīt. **Criso.** Facile deuiat a iustitia. qñ in causis plus hoīem q̄z deū formidat. **Idco** dicebat. **ps.** **Non** timebo qd faciat mibi homo. **Qui** hoc timore terretur similes sunt a de. **Gen. iiii.** **Qui** plus uoluit facere uolūtate uxoris sue q̄z dei. timēs. ue dicit **Aug.** eam cōtristari. **Item** petro qui timore mortis ul̄ mōmodi tēporal̄ ter negauit deum. **Item** discipulis qui h̄ timore ihesu relicto fugerunt. **Matth. xxvi.** **Marc. xiiii.** **Luce. xxii.** **Contra** quos. **Matth. x.** **Luce. xii.** **Nolite** timere eos qui occidunt corpus. **Et** nota septē rationibus non sunt timende pene uel mors corporis p̄pter deū illata. **Prima** ratio p̄pter diuinā uolūtate que hoc dicit. **Nolite** timere zc. ut **sup. 2a.** & **sup. gen. xxii.** **Dicit** ioseph⁹ q̄ **ysa** ac audiēs q̄ deus p̄ceperat h̄ patri. & q̄ uellet eum mori. ille qui eū patri dederat libeter uoluit ligari & imolari. **Secundo** p̄pter dei fidelitatem & largitatē a quo corpus & mēbra habemus. & qui debet et p̄misit ista cū multo p̄mio restituere. si p̄pter eū amiserimus. sic dicebant illi boni septem fratres de quibus. **i. Mach. vii.** **Quorū** vnus dixit. e celo ista possi deo. sed p̄pter dei leges hec ipsa despiciō. quia ab ip̄o me ea recepturū spero. h̄ dicebat mēbra exponens martyrio. **Item** quidā dicebat non debeo timere asinū miserū amittere in seruitō domini fidelissimi. qui p̄ eo amisso i seruitō

eius reddet mihi nobilissimum dextrarium.

Tertio ppter eiusdem dñi seueritatē qz aut erademus ei carnē puniendaz ppter ea q̄ fecit temporaliter aut ipse puniet eam eternaliter.

Item quidā paterfamilias bene se torquebat. de quo ī uitis patrū dicit̄ q̄ cum seruare mortuus circa mediā noctē resurgens terruit om̄s qui aderant. vadens ad ecclesiā deo gratias agens. res suas in tres diuidens. vnā uxori relinquit. aliā filiis. tertiā p̄ deo distri- buens. Hinc fugit ad heremū. cellā faciens iuxta fluuiū cōgelatū. & uestitus se balneabat. & egrediēs uestimēta sinebat cōgelari ad carnem. postea in balneū calidissimū intrabat. et hoc sustinebat successiue quantū poterat usqz ad mortem. & cū de hiis & de aliis ab aspectū tibus argueret. dicebat. si uidiſsetis que uidi. eadem uel amplioza mecum faceretis & referrebat q̄ ī exitu suo a corpe uir lucidus duxit eū cōtra ortum solis usqz ad uallem infinite magnitudinis. cuius unū latus plenū erat flāmis feruentibus. aliud gelu & furēti grandine. & erant ipsa latera plena animalibus. que cū n̄ possent sustinere ignis uehemētiā. transibant ad gelu. & ecōuerso. Post duxit eum per tenebras densissimas. post dispuit ibi. & uidit globos igniū de baratro ascendētū. & inde ascēdentes & reincidentes hoīes ignitos ad fauillarum modū. & fetorē sensit inde exalantē in tolerabilem & fletū. audiuit etiā eiularum icōparabilē. & teterrimos demones. forcipes igneos & fuscinulas tenētes. & eū capere uolētes & p̄icere ī fornacē. Tunc is qui eū dimiserat apparuit ei in mediis tenebris quasi stella ibi- bens demonibus ne eū tangerent. quia iudex p̄ceperat eū reduci ad corpus. ubi si uellet penitentiā ageret. Quem postqz duxit ad loca requiei. reduxit eū ad corpus. Hoc etiā factum uel simile refert Beda in gestis angloz quito li. xiii. caplo. Et hūc p̄remfamilias uocat dicit̄ stioelimē. & accidit ut ait ab incarnatōne domini. d. c. et. i. c. vi. De cuius etiā uisione plura alia refert. Idem uere dicit Greg. dyal. iiii. li. xxxii. caplo. De quodā petro facto heremita. qui atēqz heremū peteret. ī infirmitate graua- tus defunctus est sed primus uite restitutus. ī ferni supplicia. & innumera flāmarū loca se uidisse testabat. & quosdā potētes huius seculi ibi suspensos uidisse. ubi cū mergere phibuit angelus corpus eius dicens. egredere. & qualiter tibi uiuendum sit attende. Qui ad uitam rediens adeo carnē suam uigiliis & ieiuniis affligebat. ut si lingua tacet que uiderat & audierat & timuerat. conuersatio loqueret̄.

Quarto ppter carnē cōtrarietate quā habet cū spiritu Gal. v. Hec em̄ sibi inuicē aduersantur. ut iacob & esau. Gen. xxv. Collidebantur in utero ei⁹ puuli. Hiero. Quocūqz me uerto mecū inimicū porto. Vnde quidā sanctus abbas cū esset executus dicebat gratias ago deo qui uindicauit me de aduersario meo. qui tot mala mihi solebat facere per istos duos. p̄dito

res et raptores scz oculos quos destruxit. tren. iii. Oculus meus depredatus est animā meā

Quinto ppter anime p̄ciositatē & corpis uilitatē. ii. coz. iiii. Habemus thesaurū istū in uasis fictilibus. multi aut sunt ut rusticus q̄dam qui uadens ad forū ocreas uilissimas portabat sup humeros suos. magis uolēs nudos pedes ledere qz ocreas. **I**tem fuit quidā p̄positus. cui ut dicit̄ parabolice. quidā rex cōmēdauit filiā suā ut eam delicate nutriret sub periculo uite sue. & canē suū ut eum qualitercūqz in uita seruaret & ligatū teneret ne in filiā insurgeret. Qui ecōtrario ita canem omibus deliciis ip̄guauit. & filiā ita fame & miseria afflixit. q̄ canis rupto uinculo puellā nō ualētem resistere interfecit. Canis iste est coz. filia aīa. rex deus. p̄positus homo. uiculum est obedientia. bn. Sic stulti estimatores de minimis maximā. & de maximis minimā curā gerunt. **S**exto ppter peccatis aduersarie modicitatem & duratiōem. quia momentanea est uirtute. qui nihil potest nisi p̄missa. Job. xix. Non haberes in me potestatem nisi datū fuisset tibi desup. vnde ut dicit pe. alfō. Cum quidā rex cōmmeret̄ cuidam p̄bo. Respōdit. O rex potestatem tuā nō oportet me timere. nō p̄teritam. quia illa iam nō est nec erit. nō p̄sentē. quia momentanea. si est statim non ē. Non futurā. quia illa nūdum est. & dubiū ē utrū erit. Vnde beatus hylarius pictaueñ. ut legit̄ in uita eius. respondēdo leonī pape arriano rome in cōcilio. comināti ei ppter hoc q̄ stabat p̄fide sic. cū uenero cōterā supbiām tuam. Respōdit. & si nō ueneris. qui secedens ad cameraz p̄iuatā mortuus ē. similiter quia mali ad modicum bonos torquet. in eternū torquebūtur ab eis. p̄s. exultabūt facti ī glōzia. & post. gladii ancipites ī manibus eoz & mal. ulci. Calcabitis ip̄os zc. Hoc signatum est Iosue. x. ubi fecit Iosue calcare filios israhel pedibus capita regum inimicōz. de hoc infra. de pena matricidarū. & diuersis consolatiōibus martyrum. **S**eptimo ppter p̄miū imensitatem. de quo infra loquemur. ii. coz. iiii. Id em̄ quod ī p̄sentī est momentaneū & leue tribulatiōis nostre. eterne glōzie pondus opatur ī nobis. & gen. xlix. ysachar uidēs terram q̄ esset bona. & requiem q̄ esset optima. supposuit humeros ad portandū. ysachar interpretat̄ uir mercedē uidit. quia qui uidet p̄miū. portat om̄ia paciēte Stephanus uidēs celos apertos posuit genua ad martyrium suscipiendū. Actū. vi. Quasi non timēs tortozes. Qui em̄ p̄ponūt carnē sp̄iritui similes sūt illi qui p̄ponūt asinū suū sibi & plus de eo cogitat. & similes sunt illi militi qui elegit hospitium ubi p̄uidere equo suo & ipse negligere. **V**nde dicit̄ q̄ tres milites cōdixerūt ad iuicem q̄ quezerēt fortunā. que dicit̄ auēture. & cū ingrederent̄ ciuitatē quādam dictū est eis. q̄ nō erāt ibi nisi tria hospitia. In uno equi bene procurabant. & equites fame moriebantur. In alio erat econtrario. In

tertio aut eques & equus bene. Sed uix erat
 quim i exitu eques bene verberare. tres ergo
 tria hospitia acceperunt. & inuenerunt ut eis di-
 ctum fuerat. Tertio excepto qui non fuerat ver-
 beratus. et cum quereretur causam quare non fue-
 rat verberatus. dictum est ei quod domino domus bene
 obediens in omnibus fuerat. Ciuitas est mundus in quo
 sunt tres hospites. quidam sunt qui nimiam curam ge-
 runt de equo procurando. neglecto milite. equus
 corpus. miles anima siue spiritus. De his Iob. xxiiii.
 Obliviscatur eius misericordia dei. qui sterilem
 scilicet carnem parit. et uidue. id est anime non benefecit
 Alii sunt qui indiscreto zelo corpus atterunt
 et spiritus et spiritualium curam tamen gerunt. Tertii
 sunt qui utriusque discrete intendunt. et per omnia deo
 obediunt. Hi sine flagello cum recedunt a mundo
 praeferunt. Contra illos qui timore mortis
 uel carnali peccant. legitur in uitis patrum. quod cum
 quidam monachus penetrasset interiorem heremum
 inuenit puum tugurium. & intus homines nu-
 dum orantes. qui post plura uerba dixit ei quod
 fuerat episcopus. & tempore persecutoris timore mor-
 tis sacrificauerat ydolis. & per doloze tormento-
 rum fugerat ad solitudinem illam in qua fuerat
 solus per octuaginta annos uiuens de fructu palme
 cuiusdam. que ferebat fructus per menses singu-
 los. & de aqua fontis iuncti bibens. & cum
 perseverasset ibi tanto tempore in penitentia & oratio-
 ne non receperat consolacionem a domino sue salutis.
 nisi anno illo ultimo. quo orante facies eius fit
 ut ignis. Alium timorem consolatur. rogans ut eum
 sepeliat. quo mortuo & sepulto tugurium statim
 cecidit. fons defecit. palma aruit. Non sic ele-
 azar. de quo. ii. mach. vi. dicitur. quod cum magis
 uoluit mori quam fingere se comedere carnes su-
 illas contra legem. dicens. Non enim etate nostra
 dignum est fingere ut multi adulescentes propter
 meas simulaciones. & propter modicum corruptibilis
 uite tempus decipiantur. & per hoc maculam atque exe-
 crationem mee senectuti conquirant. sed senectute
 dignus apparebo. & adulescentibus exemplum
 forte relinquam. Timor seruilis secundum Augustinum.
 est quoniam aliquis timore iehenne non peccat. non ha-
 bens respectum ad amorem iusticie uel offensam
 dei Augustinus. Inaniter inquam se putat uictorem esse
 peccati. qui timore non peccat. quia si non impleuit
 foris negocium male cupiditatis. ipsa tamen mala
 cupiditas intus est hostis. Idem inimicus iusti-
 tie est qui solo timore pene non peccat. amicum
 autem eius est qui eius amore non peccat. hunc ti-
 morem forsitan habent illi de quibus apoc. xviii.
 dicitur. quod propter timorem tormentorum plangent pe-
 nam ciuitatis babilonis. uidentes fumum incen-
 dum eius. Et sap. v. dicitur. Videntes turbabuntur
 timore horribili. Tales sunt mirabiliter fatui
 qui magis timent penam incurrere quam deum offe-
 dere. uel amittere. quia ex illo timore iordina-
 to fit ut penas quas timent non euadant. & pec-
 catum non deponant. & deum & regnum eternum
 amittant. quod non facerent si timorem offensa dei
 proponerent. & cum amore quod faciunt facerent. uidentur
 quod magis uelint esse exules quam heredes. Serui

peccati & dyaboli quam filii dei. filii ancille quam li-
 bere. non enim est heres filius ancille cum filio
 libere. gen. xxi. gal. iiii. Talis autem timor non li-
 berat a pena inferni. Dicitur quod cum quidam sco-
 laris uideretur pius mori ualde penitens & con-
 punctus apparuit post mortem magistro suo
 habens cappam de cedula conscripta diuersis so-
 phismatibus. & cum quereretur magister qualiter
 esset ei. Respondit. quod cappa ista plus ponderaret
 ei quam aliqua turris de mundo. & quod intus in eo
 parabiliter ureret. & cum alius diceret quomodo
 esset cum ita mori conpunctus uisus esset ait. quod
 ille lachryme potius ex timore mortis & gehem-
 ne precesserant. quam ex amore dei uel ex amissio-
 ne eius. & cum diceret magister quod non uideretur
 ita torqueri extendit illum manum suam. & unam
 guttam sudoris sui percussit super manum eius. que
 statim profusa est. & ipse euauit. Tunc ipse
 dicens. In quo coarctatus. choras coarctatus. uana-
 que uanis. ad logicam progo que mortis non timet
 ergo. Apud clarauallum uadens ibi habitum re-
 ligionis assumpsit. et arcta penitentia se ibi affli-
 xit. non solum autem secundum aliquos. seruilis ti-
 mor est dimittere peccare timore iehenne. sed
 timore alicuius temporalis pene. unde ibi super
 psalmum. Confige timore. car. m. glo. Augustinus. Viuit
 in homine peccandi uoluntas & sequeretur opus
 si speraret impunitas. In hoc erant iudei seruantes
 legem timore non amore. Deuter. xxxiii. In
 manibus eius ignea lex. unde lex data est cum
 timore & terrore. exo. xx. ut probaret uos domi-
 nus ueniret. & ut terrore eius esset in uobis.
 Similiter anthyochus in flagello suo orabat sce-
 lestus deum a quo non esset misericordiam consecuturus
 & ii. mach. ix. Similiter pharao cum releuaretur
 ab eo plaga dicebat nescio dominum. & israhel non
 dimittit. Quando autem flagellabatur. permittit se
 dimittere filios israhel. exo. x. Qui autem timore
 aduersitatis a peccato abstinent. sunt similes
 pyrhatibus. qui tempore tempestatis timore perterriti
 uouent multa. facta tranquillitate reddere non
 curant. sed statim currunt ad ludos. Item simili-
 les sunt cuidam britoni. qui cum duceret ad mortem
 sancti michaelis ad forum uaccam suam et uitu-
 lum ut eam uideret ibi. uidens fluctus maris
 refluere. & timens uouit uitulum beato michaeli
 si euaderet. Post recedente fluctu dixit mi-
 chaeli. quod fatuus esset si crederet quod ei suum uitu-
 lum daret. Post redeunte fluctu magis de prope
 magis timens. uouit utrumque dicens. michael
 si totum uis totum habebis. Retrocedente iterum
 fluctu cum non crederet de cetero fluctum posse
 eum attingere clamauit. Michel michael neque
 uaccam neque uitulum de cetero habebis. Sic est de
 his qui seruiliter timentes in periculis mortis
 uouent primo aliena restituere. postea religio-
 nem iterare uel aliquid simile. Sed cum crederet
 brito esse intuto loco. uenit fluctus subito. &
 eum & uaccam & uitulum inuoluit. similiter mors
 subita aufert talibus pecuniam. corpus & animam
 quia dum dicunt pax et securitas. tunc repente
 superuenit interitus. Timor inicalis est quo

quis timet penam & erubescit culpam cōmissam. sed plus dei offēsam. puer. i. eccl. i. **P**rimipium sapiētie timoz dñi. puer. viii. **T**imoz dei odit malum. plus amoze iustitie q̄z timore pene. **H**ic timoz habet duos oculos. dextrum amoris iustitie ad declinandū mala culpe. sinistrum ad infernū. hic figit cū abraham tabernaculum suuz inter betbel & hay. **Gen. xii. & .xiii.** Inter amorem paradysi & timorē iferni **H**ic est yfachar habitans inter hos terminos. **Gen. xlix.** Iste sunt ille due ancille que introducunt hester ad assuerū. **Hester. xv.** **T**imor eleuat & cōprimē defluentia uestimēta uirtutū amor em̄ eam sustētat. **H**ii sunt duo discipuli philippus & andreas qui gentiliter uiuentes introducūt ad ihesum. **Ioh. xii.** **H**ii sunt duo simul currētes ad monumētū. **Iohs p̄currit. Ioh. xx.** **H**ec sūt due ale date mulieri. p̄ quas uolat ī desertū p̄tētie & uite eterne. **I**ste res puelle sc̄z timor. pudor. et amor. date sūt **T**haydi meretrici. timor pene future eaz a malo retraxit. pudor culpe cōmisse ueniam. p̄meruit & a peccato eam extraxit amor iustitie eaz ad superna trāsuexit & ad bonū p̄uexit. hec sūt tres puelle que uise sunt facere in celo lectum eius. de qua dicit̄ in uicis patrū q̄ erat speciosissima meretrix ī quadā ciuitate. p̄p̄e quā m̄ ei se occidebāt. multi se depaupabant. & audiens abbas p̄fuitus mala que faciebat. seculari habitu uenit ad eam. & dato ei solido p̄scozei p̄cio petiuit locū obscurū ubi nō poss̄ uideri. & sine uerecūdia peccaret. & cū duxisset eū ad p̄ra loca. & iste semp̄ diceret q̄ timebat uideri. duxit eum ad obscurissimū locum dicens. q̄ n̄ poss̄et eū ibi uidere nisi deus aut dyabolus. **D**e quo uerbo facto ei sermone. & ostenso quō deberet aspectū dei formidare. cōuertit eam. que uocauit om̄es amatozes suos. & fecit omnia que lucrata fuerat ab eis p̄ peccatū cōburi in medio urbis. ad ualozem. cccc. li berarū auri. dicens. q̄ magis uolebat hoc ibi cōburi q̄z in futuro cōburerē ab eis. post ad desertū uenit ubi dictus pater in pua cellula eaz iclusit. ubi erat sola fenestra parua. p̄ quā p̄p̄mabāt ei parum panis & aque. singulis diebus in qua urinā iuxta se & alia necessaria faciebat. que nō audebat nom̄ dei nōiare. ul̄ manus uel oculos ad celum leuare quasi polluta. sed uersa ad oriētē dicebat. qui plasmasti me miserere mei. **P**ost tres aut̄ annos cōpassus ei dictus abbas iuit ad beatū anthoniū. querens si adhuc poss̄et eā emittēre. & esset ei dimissum peccatū suuz qui fecit p̄ hoc orare. **T**unc paulus maior discipulus antonii ī extasi uidit lectū speciosissimū ī celo. a tribus puellis speciosissimis seruātū & paratū. & cum quereret si esset locus beatū antonii. **R**esponsum est ei nō sed thaydis. **C**ūq̄ esset exclusa dixit q̄ ī dicto triennio habuerit p̄ctā sua semp̄ ante oculos q̄si quādā sarcinā. flens sup̄ illa quotidie largiter & dixerūt patres q̄ nō p̄pter penitētiā quā sustinuerat. sed p̄pter p̄ctōzum me

moziam & confusionē fuerant ei hec dimissa **T**ransactis aut̄ post h̄ quidecim diebus q̄euit in pace. **T**imoz filialis siue castus est de quo dicit̄ ro. viii. **N**on accepistis spiritū seruitutis in timoze. sed sp̄m̄ adoptōis. in quo clamam⁹ abba pater. iste timoz est p̄fectoz. **N**otandū q̄ iste timoz est in quinq̄z. **T**iment em̄ p̄fecti ne sponsus uenire nimis differat ad eoz cōsolatōem. **I**tem uel cum uenerit ne cito discedat uel nunq̄z. **treñ. i.** **I**d circo ego plozans. & oculus meus deducēs lachrymas. quia lōge fact⁹ est a me cōsolatoz. & similiter in eodē capitlo supra. **D**eposita est uehemēter non habēs cōsolatozem. **ysa. lxiii.** **U**tinā discūperes celos & descenderes a facie tua montes effluerēt scilicet specialī dulcedie **G**ilbertus. timore seruilī & filiali timeē sp̄suf. seruilī ne ueniat iudicatur⁹ filiali ne tardet. & cū uenerit ne discedat. **I**tez timet homo p̄fectus celestis patrie iracundiā. licet penā sensus uel dāni sibi infligendā non metuat. **unde Luce. xxi.** uirtutes celoꝝ id ē angeli mouebunt̄ lic̄z n̄ timeāt sibi. **I**dem. timet bonus filius ne in aliquo patri celesti displiceat. **Ioh. ix.** uerebar om̄ia operera mea. **U**n̄ legiē in hystozia tripartita libro. vi. **M**os solebat esse romanoꝝ q̄ in magnis festiuitatibus impatozes facerent ante se poni p̄ honore imperiali arulā. & thus apponi. & dabantur apponentibus munera. **I**ulianus apostata impatoroz uolēs quosdā ch̄istianos fieri ydolatraſ oceltatis ydolis ibi iussit xp̄ianis thus igni apponere. **I**lli aut̄ nō aduertentes ydola thus apposuerūt igni p̄ amoze ip̄eriali. & aurū datū receperūt. **C**um aut̄ in cōiuiuis xp̄m̄ benedicerent & inuocarēt. **R**espōderūt ydolatre. quō eum modo iuocastis quē paulo ante negastis. tunc ydolū aduertētes aurū reiecerūt impatori. et clamauerūt dexteris sibi debere amputari quibus thus in igne posuerāt. & aurum receperant. licet nescirēt ydola. nec in honore eorum hoc fecissent. sed ignozanter cū essent ueri ch̄ristiani. **H**ii tanq̄z boni filii plus uolebant. ut ibi legiē. de capitari q̄z ī modico parē offendere. ul̄ ei displicere. sic machabei magis uolebāt iter feras habitare. & fenū comedere q̄z habitare cū sacrilegis. & in aliquo ab eis inquinari. **ii. mach. v.** **S**imiliter aut̄ **I**o. baptista. fugit ad deserta puer cū feris. ne leui saltē maculare uitā fame poss̄et. **Luce. i.** **I**tem hunc timozem habet qui p̄ aliquo incōmodo qd̄ sibi timet im̄inere non dimittit quī dei uoluntatem faciat. ut thobias id ē qui nec timoze moztis. aut rerū p̄iuatōne dimittebat moztuos se pelire. **I**tem hūc forsitā habet timozem qui postpōito timoze zelo succensus offensam dei non sustinet uidere ip̄unitā. ut mathathias. **i. mach. ii.** qui occidit ydolatraī ī periculo corporis & rerū. **S**eptimus est timoz reuerentie. **T**amen quidā dicūt q̄ iste est filialis. & q̄ hu iusmodi usus habē in patria. **p̄s. Timoz dñi s. p. i. s. l.** **E**t notanduz q̄ iste timor est quādo inferior creatura respicit dei magnitudinē **al**

superioris. & in sua resiliens paruitatem prime
 fecit & obstupescit. sic Ioh. apo. i. videns filius
 hominis cecidit. sic discipuli tres in monte tha-
 boz. Mat. xvii. Et abraham gen. xviii. loquar
 ait. ad dñm meū cum sim puluis & cinis. Si-
 militer cū tres uidens. pcedens unū adorauit
 Similiter angelica natura in celo uidens sum-
 mā maiestatem tremuit & admirat & stupet de
 sua puitate. ad summā magnitudinē que in-
 finitū maior est. Similiter & aīa ibi uel in cō-
 templatōe hic. Hoc signatū est in stupore regi-
 ne sabba. & admiratōe salomonis. iiii. re. x. Itē
 in casu hester. xv. vere admirabilis es dñe. Si-
 militer Iohes baptista cōtremuit baptizās do-
 minū sicut cantat de ipso. Hunc timorē bñ
 habebat ille pater beatissimus syloi. de quo di-
 cit in uitis patrū. q̄ cū instaret migratio bea-
 tissimi syloi cōuenerūt multi patres. & subito
 facta est facies eius quasi quodā fulgoze radi-
 ans. & dixit. consolamī fratres ecce abrahā ue-
 nit ad uos. & post. ecce chozus pphetarum. &
 post. ecce sancti apli. & post. ecce sancti angeli
 Et cum uideret loqui & quererēt quid loque-
 retur. Respōdit. Venerūt sancti angeli tolle-
 re aīam meā a cozpe supplico eis. ut paululum
 ppter penitentiā agendā sustineant. Et cū di-
 cerent abba tu nō indiges penitētia. ait. In ue-
 ritate dico uobis q̄ necdū pncipiū peniten-
 tie fecisse me memini. & cognouerūt q̄ pfect⁹
 esset in timore dñi. bene in suā resiliens puita-
 tem. quo migrāte totus locus odoze mirabili
 est repletus. ad hūc timorem inducit cōsidera-
 tio singuloz mirabiliū dñi & miraculoz. sic
 timebant filii israhel. exo. xix. & xx. Vidētes
 mirabilia. & audiētes que faciebat sup montē
 synai. ps. Turbabunt a sig. t. qui. ha. t. Ioh. i.
 Vidētes uiri q̄ mare quieuisset a feruore suo
 timuerūt ualde dñm. luce. vii. Resuscitato mo-
 tuo accepit om̄s timor. & magnificabāt deū.
 Mat. ix. Vidētes turbe paliticū ambulante
 timuerūt & gloriuauerūt deum &c. Marc.
 .iiii. Vidētes discipuli q̄ impasset uentis &
 mari. facta trāquilitate timuerūt ualde &c.

**DE OBIECTO TIMORIS.
 DISTINCTIO. .XXVII.**

Demde considerandū est de obiecto
 timoris. Et circa hoc consideranda
 sunt octo. Primo uidentū est utrū
 obiectū timoris sit bonū uel malū.
 Secūdo utrū malum nature sit obiectū timo-
 ris. Tertio utz timor sit de malo culpe. Quar-
 to utrū ipse timor timeri possit. Quinto utrū
 insolita uel repentina magis timeant. Sexto
 utrū illa oīa que nō est remediū magis time-
 antur. Septimo de deo timēdo. Octauo de ris-
 mendis piculis huius mūdi. **C**ad primū scz
 utrū obiectū timoris sit malū uel bonū. dicen-
 dum q̄ timor est motus quidā appetitiue uir-
 tutis. ad uirtutē aut appetitiuā pmet pzo-
 secutio & fuga. ut dicit m. vi. ethi. Est aut psequi-
 tio boni. fuga aut malū. unde quicūqz motus
 appetitiue uirtutis ipoztat psequitōm habet

aliquod bonū p obiecto. quicūqz aut ipoztat
 fugā habet malū p obiecto. Vnde cū timor ip-
 oztat fugā quandā. primo & p se respicit ma-
 lum sicut pziū obiectū. Potest aut etiā re-
 spicere bonū secundū q̄ habet habitudinē ad
 malū. quod quidā potest esse dupliciter. vno
 quidem modo inquantū p malū pziuat bonū
 ex hoc aut ipso est aliquid malū q̄ est pziuatū
 uum boni. unde cū fugiat malū quia malū ē
 Sequit. ut fugiat quia pziuat bonū quod q̄
 amando psequit. Et secundū hoc dicit Aug.
 q̄ nulla est causa timendi nisi amittat bonū
 amatum. Alio modo bonū cōparat ad malū ut
 causa ipsius. inquantū scz aliquod bonū sua
 uirtute potest inducere aliquod nocuentū i.
 bono amato. Et ideo sic spes ut supra dictum
 est ad duo respicit scz ad bonū in quod intēdit
 et ad illud p quod sperat se bonū cōcupitū adi-
 pisci. ita etiā timor ad duo respicit scz ad ma-
 lum q̄ refugit. & ad illud bonū q̄ sua uirtu-
 te potest infligere malū. Et p hunc modū de-
 timetur ab hoīe inquantū potest infligere penā
 uel spiritalē uel cozpalem. p hunc etiā modū
 timetur potestas alicuius hominis. maxime q̄
 est lesa. uel quādo est iniusta. quia sic i. pzo-
 ptu habz nocuentū inferre. ita etiā timetur
 sup aliū esse id est inuiri alii. ut scz i. eius pote-
 state sit cōstitutū nobis nocuentū inferre. sic
 ille qui est conscius criminis timeet ne crimen
 reuelat. **C**ad secundū scz utrū malū nature
 sit obiectū timoris. dicendū q̄ sicut pbs dicit
 in secūdo rhetozice. timor puenit ex fantasia
 futuri mali cozruptiui uel cōtristatiui. Sic aut
 cōtristatiuū malū est quod cōtrariat uolun-
 tati. ita cozruptiū malū est q̄ cōtrariat na-
 ture. & hoc est malū nature. unde de malo na-
 ture potest esse timor. sed considerandū est q̄
 malū nature quādoqz est a causa naturali. &
 tunc dicit malum nature. nō solum quia pri-
 uatur nature bonū. sed etiā quia est effectus
 nature. sicut mors naturalis. & alii huiusmōi
 defectus. Aliquādo uero malū nature puenit
 ex causa nō naturali. sicut mors que uiolenter
 infertur a psequutoze. & utroqz modo malū
 nature quodāmodo timeet et quodāmodo nō
 timeet. Cum em̄ timor pueniat ex fantasia fu-
 turi mali. ut pbs dicit illud quod remouet fu-
 turi mali fantasiam excludit & timorē. q̄ aut
 nō apparet aliquod malū ut futurū potest ex
 duobus cōtingere. vno quidē modo ex hoc q̄
 est remotū & distans. hoc em̄ ppter distantiā
 ymaginamur ut non futurū. & ideo uel non
 timemus. uel parū timemus. ut em̄ pbs dicit i.
 secūdo rheto. que ualde longe sunt nō time-
 eur. sciunt em̄ om̄s q̄ morient. sed quia nō ppe-
 nihil curant. Alio modo estimat aliquod ma-
 lum quod est futurū ut non futurū. ppter ne-
 cessitatem q̄ facit ipm estimare ut presens. vñ
 pbs dicit i. ii. rheto. q̄ illi qui iam decapitant
 non timeent uidentes sibi necessitatē mortis i-
 minē. s; ad hoc q̄ alqs timeat opoztz adesse ali-
 quā spem salutis. Sic igit malum nature nō

timetur. quia non apprehendit ut futurum. si vero malum nature quod est corruptivum apprehendat ut propinquum. & tunc cum aliqua spe evasionis tunc timebitur. **A**d tertium scilicet utrum timor sit de malo culpe. dicendum quod sicut supra dictum est. sicut obiectum spei est bonum futurum arduum. & quod quidem potest adipisci. ita timorem de malo futuro arduo quod non potest defacili vitari. ex quo potest accipi quod illud quod omnino subiacet potestati & voluntati nostre non habet rationem terribilem. sed id solum est terribile quod habet causam extrinsecam. malum autem culpe propriam causam habet scilicet voluntatem humanam. & ideo proprie non habet rationem terribilem. Sed quia voluntas humana ab aliquo exteriori potest inclinari ad peccandum si illud inclinans habebat magnam vim inclinandi secundum hoc potest esse timor de malo culpe inquantum est de exteriori causa. puta cum aliquis timet commorari in societate malorum ne ab eis ad peccandum inducatur. Sed proprie loquendo in tali dispositione magis timet homo seductionem quam culpam secundum propriam rationem. id est inquantum est voluntaria. sic enim non habet ut timeatur. **A**d quartum scilicet utrum ipse timor timeri possit. dicendum quod sicut iam dictum est illud solum habet rationem terribilem quod ex causa extrinseca provenit. non autem quod provenit ex voluntate nostra. timor autem primus provenit ex causa extrinseca. & partim subiacet voluntati. provenit quidem ex causa extrinseca. inquantum est passio quedam consequens fantasiam imminetis mali. & secundum hoc potest aliquis timere timorem. ne scilicet imminet ei necessitas timendi propter ingruentiam alicuius excellentis mali. subiacet autem voluntati inquantum appetitus inferior obedit rationi. unde homo potest timorem repellere. & secundum hoc timor timeri non potest. **A**d quintum scilicet utrum insolita & repentina magis timeantur. dicendum quod sicut supra dictum est obiectum timoris est malum imminens. quod non defacili repelli potest. hoc autem ex duobus contingit scilicet ex magnitudine mali. & ex debilitate timetis. ad utrumque autem horum operatur quod aliquid sit insolitum & repentinum. Primo quidem facit ad hoc quod malum imminens magis appareat. omnia enim corporalia bona & mala quantomagis considerantur tantominoz apparent. & ideo sicut per diuturnitatem dolor presentis mali mitigatur. ut patet per tullium in tertio de tuscul. quod ita etiam ex premeditatione minuitur timor futuri mali. Secundo aliquid esse insolitum & repentinum facit ad debilitatem timetis inquantum subtrahit remedia que homo potest preparare ad repellendum futurum malum. que esse non possunt quando ex improviso malum occurrat. **A**d sextum scilicet utrum illa que non habent remedium magis timeantur. dicendum quod obiectum timoris est malum. unde illud quod facit ad augmentum mali. facit ad augmentum timoris. malum autem augetur non solum secundum speciem illius mali. sed etiam secundum circumstantias ut expeditis apparet. Inter ceteras autem circumstantias diuturnitas vel etiam perpetuitas magis videntur

facere ad augmentum mali. Ea enim que sunt in tempore secundum duratorem temporis quodammodo mensurantur. unde si pati aliquid in tanto tempore est malum. pati idem in duplo tempore apprehenditur ut duplatum. & secundum hanc rationem pati idem in infinito tempore. quod est perpetuo pati habet quodammodo infinitum augmentum. mala autem que postquam deventerit non possunt habere remedium vel non defacili accipiuntur ut perpetua vel diuturna. & ideo maxime redduntur timenda.

Circa septimum de deo timendo. sciendum quod deum esse timendum ostendunt. Primo que intra nos sunt. Secundo que extra nos. Tertio que infra nos. Quarto que supra nos. **I**ntra nos sunt duo que deum ostendunt esse timendum. primum est lex nature quam intra nos gerimus. ratio namque naturalis dicitur summe magnam summe esse timendum. si ratio naturalis dicitur patrem deum & regem temporalem & carnalem esse timendum. sic videmus ad sensum. quantomagis timendus est summus ille pater. de quo dicitur eph. ii. A quo omnis paternitas in celo & in terra est. & deuter. xxxii. Nunquid non ipse est pater tuus qui possedit & fecit & creavit te. ideo dicitur levi. xix. Patrem tuum timebis. si deum temporalem. quantomagis deum deorum. unde deuter. x. Quid dominus deus tuus petit a te. nisi quod timeas eum etc. Et subiungit rationem dicens. Ipse est deus deorum et dominus dominantium. deus magnus potens & terribilis. Item si regem mortalem timeamus quanto magis timendus est rex regum. rector scilicet piorum regum & ultor impiorum. ideo iere. x. Quis non timebit te o rex gentium. **S**ecundo intra nos ostendunt deum esse timendum peccata que facimus. iere. ii. Arguet te malicia tua etc. Sequitur. Scito & vide quia malum & amarum est te reliquisse dominum deum tuum. & non esse timorem eius apud te. Sap. iiii. Venient in cognitione peccatorum suorum timidi. **I**tem extra nos ostendunt deum esse timendum creature generaliter. et scripture multipliciter. Omnes inquam creature suadent nobis deum esse timendum. quia nos invitant ad amandum deum qui creavit hec omnia ad obsequium nostrum. sicut dicit Augustinus. Respexisse celum & terram. & omnia que in eis sunt. & omnia mihi clamant ut diligam te domine. Cum igitur omnis amans timeat. invitent nos omnia ad timendum deum. unde apoc. xiiii. Angelus habens euangelium eternum clamabat omnibus gentibus timete dominum & adorare eum qui fecit celum & terram mare & omnia que in eis sunt. Similiter. xv. Sancti qui uicerunt bestiam cantabant. magna & mirabilia sunt opera tua domine quis non timebit te. Item creature invitent ad timendum deum. quia omnia elementa. & ea que in eis sunt punita sunt in peccato primi hominis. unde gen. iii. Maledicta terra in opere tuo. spinas & tribulos germinabit tibi. quod videtur innuere apost. ro. viii. Omnis creatura ingemiscit & preurit usque adhuc que liberabitur a servitute corruptionis in libertatem glorie filiorum dei. si sic punitur creatura que non peccavit.

quantum debet timere ille qui hanc penam infligit illi creatozi. ille qui contra illum iudicem peccauit. qui ut dicitur sap. v. Armabit creaturam in ultionem inimicorum. qui ut dicitur eiusdem. ix. Fecit hominem ut dominaretur uniuersae creature. & disponeret orbem terrarum in equitate. **S**ecundo extra nos ostendunt scripture multipliciter quod deum timere debeamus. uidelicet suadendo. promittendo. comminando. & flagella seu punitio nes peccantium recitando. **P**rimo quidem ostendunt scripture deum esse timendum suadendo seu precipiendo. leuit. xix. Timebis dominum deum tuum quia ego sum dominus tuus. **I**bidem. Time dominum deum tuum. deut. xvi. dominum deum tuum timebis. et illi seruis. uel. x. Quid petit dominus a te nisi ut timeas eum. &c. eccl. xii. Deum time & mandata eius obserua. **H**ec est omnis homo. ps. Time domini omnes sancti eius &c. eccl. vii. In tota anima tua time deum. i. pe. ii. Deum time &c. **S**ecundo suadet nobis scripture timere deum. multa bona timentibus promittendo. deut. v. Quis mihi det aut dominus eos habere talem mentem ut timeant me. & bene sit eis in sempiternum. thob. iiii. Habebimus multa bona si timuerimus deum. eccl. i. Multa promittuntur timentibus deum eiusdem. xxxiii. Timentibus deum non occurrunt mala. sed in temptatione deus illi liberabit. ps. Time domini omnes sancti eius. quoniam non est inopia timentibus eum. unde dicitur esse thesaurus bonorum spiritualium. ysa. xxxiii. Timor domini ipse thesaurus eius scilicet bona spiritualia in tuto loco conseruans. puer. xxii. Timor domini diuitie & gloria. et non solum in presenti promittuntur bona. sed etiam in futuro promittuntur eterna. ps. Dedisti hereditatem timentibus nomen tuum. & eccl. i. Timor domini gloria & gloria & letitia & corona exultationis. bn. **S**cribit dominus propositum pacis super metuentes eum. dissimulans mala. remunerans bona. ut miro modo & bona & mala cooperentur eis in bonum. **T**ercio suadet nobis scriptura timere deum comminando mala non timentibus eum. deut. v. Dominum deum timebis. & sequitur post. Nequando irascatur furor eius contra te & auferat te de superficie terre. puer. i. increpationes meas neglexistis. **E**go quoque in interitu uostro ridebo &c. **E**t post. Tunc inuocabunt & non exaudiam. mane consurgent ad me & non inuenient me &c. & post subiungitur causa. & timor domini non susceperunt. iere. ii. Scito malum & amarum esse te reliquisse dominum et non esse timorem eius apud te. **Q**uarto laudet scriptura timere deum flagella dei super non timentes eum recitando. ut enim nobis timorem incutiat. recitat quomodo deus peccatores angelos precipitans condemnauit. unde. ii. pe. ii. Si enim angelis peccantibus non peperit. primos pentes exheredauit. humanum genus in diluuium fere deleuit. sodomitas subuertit & succedit. israhelitas peccatores multis flagellis attriuit. & sic de aliis. nec solum timendum est. quia in presenti flagellat multipliciter peccatores. sed etiam magis quia flagellis multis bonos exponit in presenti. & maxime pro hoc quod filium suum unigenitum

tot & tantis flagellis exposuit. **I**uxta quod ipse dixit Luce. xxiii. Si in uiridi ligno hoc faciunt in arido quid fiet. **I**tem ostendunt nobis deum esse timendum que intra nos sunt scilicet purgatozium & infernus. **D**e quibus require multa inferius in locis suis. **I**tem deum ostendunt esse timendum que supra nos sunt. id est multe considerationes attributoz dei que summe sunt in deo. & deus proquant esse summe timendum. & eius offensa esse summe cauenda. que sunt eius summa essentia potentia. sapientia. iustitia. puritas seu bonitas. prouidentia & munificentia. **P**rimo quidem summa eius essentia. quia ipse est causa prima siue causa causarum omnium. dans omnibus esse. pro quod sunt. sic nominat se moysi. exo. iii. **C**um quereretur moy. quod est nomen tuum. Respondit dominus. Ego sum quod sum. cuius essentia non habet causam aliam. sed alia ab eo sunt. unde aristoteles & alii philosophi uocant deum causam primam que immota mouet alias. ut sint & efficiant ad quod sunt. **B**ern. de consideratione libro v. Quid est deus quod est. **M**erito quidem nihil competentius certificat quid deus est. si enim bonum. si magnum. si beatum. si sapientem dixeris uel aliud aliquid in hoc uerbo instaurat quod est. **I**deo summe timendus est a quo sumus quod sumus. ne si eum peccando offendimus se subtrahat a nobis. & nihil sumus quod fiunt homines cum peccant. ut dicit glossa super iob. i. Sine ipso factum est nihil. **P**rimo nihil est. per quod. **N**ihil fiunt homines cum peccant. unde de illo lucifero tali & tanto. de quo in Ezech. xxxviii. dicitur. tu signaculum similitudinis dei &c. post multas gloriosas laudes eius subditur. inuenta est iniquitas in te. peccasti & eieci te de monte sancto dei. & in fine nihil factus es. & non eris imperpetuum. **I**n passione gordiani & epimachi. cum dixisset gord. ego adoro christum qui fecit omnia non ydola. **C**lementius preses ait. Si fecit omnia quare ab imperatore iuliane pietus est. Respondit gordianus mag ab eo iulianus pietus est quia deum non timet ideo a deo pietus est. **S**aul a deo pietus de monibus expositus est. & in nichilum redactus. similiter et imperator apostata iulianus. **S**eundo summe timendus est deus propter eminentiam potentie. iob. xlii. Scio quod omnia potes. **M**ath. x. & Luce. xv. Eum time qui postquam occiderit habet potestatem corpus & animam mittere in gehennam. **A**lii potentes qui possunt in corpus non tamen in animam. nec semper aut ubique hic aut in omnibus semper & ubique. & quomodo & quomodo & quantum uult & statim cum uult. **B**ern. super can. **Q**ui omnia solo uerbo creauit corpora et spiritus. cui de sola uoluntate celeris suppetit efficientia tam in creandis rebus quam in ordinandis put uoluerit. ualet cum uult. quantum uult. quomodo uult. **I**dem super can. serm. li. **H**uius omnipotentis arbitrio presto est incunctanter quod uoluerit. omne opus altum inclinatur. omne aduersum cedit. docet sine lingua. prebet & tenet sine manibus. sine pedibus currit & succurrit peunibus solo spirituali nutu cum uult. ad quemcumque

vult agenda cum tempus est. Idem in expositione super missus est. soli deo idem est facere quod loqui. idem loqui quod uelle. siquidem apud deum nec uerbum dissidet ab intentione. quia ueritas est. nec factum a uerbo. quia uirtus est. nec modus a facto. quia salus est. De homini omni potentia dicebat glodoueus rex francoꝝ cum audiret tonitrua & tremere. **Iste est recte dicendus rex potentissimus qui solo uerbu suo alios reges facit tremere & timere.** **Tertio summe timendus est propter claritatem sapientie. quia sicut potest omnia ita scit omnia. Iob xlii. Omnia potes. et nulla te latet cogitatio. unde dicit Iob. damas. deus grece theos dicitur. a theaste quod est considerare siue uidere. quia considerat & uidet omnia facta uel cogitata a nobis. unde totus uidet & totum uidet. unde Bernidicit eum totum oculum. & totum lucem. in libro quinto de consideratione. solus deus sola nescit ignorantiam. totus lux totus oculus qui minime fallitur. quia minime claudit. quia extra se non querit lumen ut uideat. ipse est qui uidet. ipse est unde uidet. Ideo ecci. xxiii. Arguit adulterum dicentem. quis me uidet tenebre circumdant me. pietes cooperiunt me. delictorum meorum non memorabitur altissimus. & non intelligit quod omnia uidet oculus illius. iste expellit a se timorem dei. & post non cognouit quoniam oculi domini multo plus lucidiores sole. circumspectantes omnes uias hominum. & profundum abyssi & hominum corda. ad hoc facit exemplum supra positum de thayde unde benedicit boetius magna uobis indita est necessitas bonitatis dum cuncta agitis ante oculos iudicis cuncta cernentis. & quidem uersificator. cum quid turpe facis quod me spectante ruberes. cur spectante deo non magis ipse rubes. **Quarto timendus est deus propter seueritatem iustitie. que sicut dicit Aug. Non sine dedecore culpe sine decore uideat. de quo apoc. xix. Qui ueniebat ad iudicium uocabatur fidelis & uerax. & in iustitia iudicat & pugnat. cui in principio capli clamant uoces celestes. iusta & uera iudicia eius. qui iudicauit de meretricibus &c. quia nec prece nec precio nec amore uel fauore. uel odio flectitur ab equitate. nec timore. puer. vi. zelus & furor uiri non parcat in die uideat. nec acquiescet cuiusquam precibus. nec accipiet pro redemptione dona plurima. bern. In sermone de epistola in exilio mansuetus. & amabilis in iudicio iustus & terribilis in regno gloriosus & admirabilis. hic rector est momentum. In iudicio discretor meritoꝝ. in regno distributor premiorum. Hic autem timendus est non solum quia iuste iudicat. sed etiam quia dure uideat torques eternaliter in inferno. unde sequitur apoc. xix. Ipse calcet tozculari ire dei. eiusdem. xliii. dicitur. quod filius hominis sedens super nubem candidam misit falcem suam acutam & uindemiavit botros vinee terre. & misit eos in lacum ire dei magnum & calcatus lacus. Iste lacus infernus est. ubi mali precisi dei sententia irreuocabili & inflexibili a confortio beatorum precipientem et concubantem a demo-****

nibus & suppliciis de diuersis apprimetur & atterentur ut acinus in tozculari. in quorum supplicio deus terribilis & horribilis apparebit. ps. Tu terribilis es & quis resistit tibi. Aug. Deus est in seipso alpha & omega id est principium & finis. in mundo creator. & rector in angelo decus & sapientia in celo libator et adiutor. in reprobis terror et horroꝝ. **Quinto summe timendus est deus propter summam puritatem bonitatis. Summa est eius puritas mundicia & bonitas. Ad cuius comparationem bona nostra sordida apparent. ysa. lxi. Facti sumus ut imundi omnes. & quasi panus menstruate uniuerse iustitie nostre. Iob xxv. Nunquid iustificari potest homo comparatus deo aut apparere mundus natus de muliere. ecce luna non splendet. & astra non sunt munda in conspectu eius. quantomagis homo putredo &c. uel quia summe bonus odit impios & impietatem. Sap. xliii. Odio sunt deo impius & impietas eius. Ideo secundum Iob. damas. tertio theos grece dicitur ab ethim quod est ardens id est consumens mala. s. deut. iiii. Dominus deus tuus ignis consumens est. deus emulorum. **Sexto propter summam prouidentie bonitatem. que est causa causarum omnium. & omnium eorum effectuum. ab ipsa enim res omnis prouidentem ab eterno. & in tempore creatur. ordinantem & disponuntem. & ornantem res inferiores. ad eius nutum generantem. fouentem ueritatem. augmentantem & multiplicantem & disponuntur & administrantem. Ipsa est causa omnium corporaliu. et spiritaliu motuum. actuum. effectuum meritoꝝ. & premioꝝ. Ipsa administrat nobis bona temporalia. naturalia. gratuita. & eterna. Ipsa creat. & ornantem. & gubernat. et seruat. subuenit. liberat. iustificat. magnificat. & saluat deum timentes. & supra condignum remunerat. Ipsa merito dicitur summa et prima causa. ipsa dicitur ipse deus. Ipsa grece theos dicitur uel a thein quod est currere uel fouere. ut dicit Iob. damas. quia ipsa uelociter subuenit. gubernat et disponit & fouet uniuersa. Sap. vi. Ipsa summa sapietia circuit querens dignos se. & in uis suis ostendit seipsis hilariter. & in omni prouidentia occurrit illis. Ideo summe timendus quod nobis omnia prouidet. ne si non timeat ipse se & sua beneficia nobis ingratis subtrahat. et omnia amittamus. ecci. v. Ne dicas non est prouidentia. ne forte iratus dominus super sermones tuos dissipet cuncta opera manuum tuarum. uel timida est ei prouidentia. quia quanto plura & maiora exhibet. tanto maiorem & artioꝝ rationem exiet. Greg. **Quantomagis crescunt dona. tantomagis crescunt rationes donoꝝ. Idem quantomagis quis quod accepit in munere. tantomagis obligatur in reddenda ratione. ecci. xii. in bonis sit cor tuum &c. & post. Et cito pro omnibus istis adducet te deus ad iudicium. Hec est una causa secundum quod assignat glo. Immo precipua que diuites epulonem in inferno tradidit. quia in felicitate sua timidus non fuit. qui plus habent plus dimere debent. De huius prouidentie beneficiis dicit Bern. in li. v. de consideratione. amat ut caritas******

nouit ut veritas. sedet ut equitas. dominat ut
maiestas. regit ut principium. tuet ut salus. opat
ut uirtus. rutilat ut lux. assistit ut pietas. Quid
ergo est deus quod ad uniuersos spectat finis. quod ad
electionem salus. quid quirit ad se nouit ipse. quod
est deus uoluntas omnipotens. beniuolentissima uir-
tus. lumen eternum & incommutabilis ratio. summa bea-
tudo. creans mentes ad se principium. uiuificans
ad sentiendum. efficiens ad appetendum. iustificans
ad promerendum. dilatans ad capiendum. accedens ad
zelum. fecundans ad fructum. dirigens ad equitatem.
informans ad beniuolentiam. moderans ad sapien-
tiam. roborans ad uirtutem. uisitans ad consolationem
illuminans ad cognitionem. perpetuas ad immortalitatem.
implens ad felicitatem. circumsidans ad securita-
tem. Hec omnia summa dei prouident beniuolentia. **I**deo
summe reuerenda et timenda & diligenda. **S**eptimo
propter munificentie largitatem. summe timenda est
eius irritatio. & sui muneris prauatio. de cuius libe-
ralitatis innumere. dicit dionysius. **S**umma libera-
litas domini dat donum equale sibi. summa decet dare
ipsam. bester. ii. **R**ex assuerus largitus est do-
na iuxta magnificentiam principalem. donum autem
equale sibi non potest; ipse dare nisi se daret. dat
autem se timentibus. se in presenti pro gratia. in fu-
turo pro gloria. ecci. i. **T**imor domini iustificabit &
custodiet cor. iocunditatem atque gaudium dabit
eternum sed iustificat & seruat cor in presenti per
gratiam. dat iocunditatem & gaudium quoniam timentibus
se dat deus in premium. ps. **Q**ui timent te ui-
debunt me o pater ait filius. & letabunt. quia ui-
sio diuinitatis christi & humanitatis est tota mer-
ces. ut dicit **A**ugustinus. videre est tota merces gen-
tium. **A**pparuit dominus abzabe per uisionem dicens.
ego protector tuus & merces tua magna nimis.
Ex premissis colligitur quod summe timendus est
non solum quia ubique est. sed quia omnibus presentis
est. nec ita timenda esset eius presentia. si igno-
raret que agunt ubi presentis est. sed ipse uidet
& scit omnia. non ita timendus esset si omnia
sciret. & omnia non posset que uellet sed ipse
potest omnia. quando & quando & quotiens uult. uel
si posset omnia & esset exclusus ab aliquo lo-
co posset eius potentia euitari. sed ipse in omnibus
& super omnia est. ut non sit qui manus eius possit
effugere. nec cum omnibus antecedentibus non
ita esset timendus sed esset mutabilis de loco ad
locum. de scientia in ignorantiam & obliuionem ab
omnipotentia in impotentiam. sed ipse semper idem
manens & immutabilis. nec ita timendus esset si
non prouideret omnia. si possemus habere alium om-
nium prouisorum. uel si antecedentia occurrerent omnia
& esset in aliquo malus posset malitiam non odi-
re & amare. si non esset iustissimus posset de-
decus culpe impunitum relinquere. si non esset
summe liberalis & largus. non posset nos sum-
mo bono & dono prouare quo prouat peccantes
se non timere. quod confert solum timentibus
se. quia tanto dono & bono soli illi digni sunt
de quibus dicit. **D**edisti hereditatem timentibus
nomen tuum domine. ps. **M**ichee. vi. **S**alus erit omni-
bus timentibus nomen tuum. **I**osephus in pro-

logo libri antiquitatum ait. pro omnibus doceantur
homines. quia pater omnium est dominus deus existens et
uniuersa respiciens. timentibus & sequentibus se
uitam felicissimam prebet a uirtute discedentes
maximis calamitatibus subdit. **E**x predictis pa-
tet uerum quod legitur ecci. xxxiii. **N**ihil melius
quam timere deum. quod nobis prestare dignetur ipse
deus auctor. **C**irca octauum scilicet de periculis hu-
ius mundi timentis. consideranda sunt septem.
quorum consideratio & frequens meditatio multum
est utilis ad retrahendum hominem a peccato. vi-
delicet locus habitatus. tempus peregrinationis.
status conuersationis. conditio humane fragili-
tatis. affectio humane fatuitas. malorum hominum
euitanda societas. & demonum execranda peruer-
sitas. **L**ocus habitatus est mundus qui in
scriptura sacra uocatur mare. uocatur etiam exilius
uel desertum. unde mundus iste periculosus est
ad modum maris & ad modum deserti. mundus
quippe dicitur mare. sicut ait. ps. **H**oc mare ma-
gnum non solum spaciosum. sed super omnia ma-
ria periculosum. ecci. xliii. **Q**ui nauigant mare
enarrant pericula eius. de quo **B**ernardus ait. **P**eri-
culum probat transeuntium paucitas & peuntium
multitudo. **I**n magno mari marilie de quat-
tuor nauibus transeuntibus uix periclitatur una
In hoc mundo uix de quadraginta transeunti-
bus euadit unus a periculo. **I**tem in magno pe-
riculo sunt homines in hoc mari non solum propter
peuntium multipliciter. imo propter periculorum
pluralitatem & imensitatem. **S**unt enim tot & tam
magna pericula quod qui uult euitare unum inci-
dit in aliud. unde. **I**ncidit in scillam cupiens ui-
tare caribdim. frequenter uolens uitare periculum
luxurie absorbetur a uozagine uel uertigine aua-
ritie quasi a caribdi. i. ebi. vi. **Q**ui uolunt diui-
tes fieri incidunt in tempestatem & in laqueum
dyaboli. & sequuntur mergunt homines in iteritum
& perditionem. **L**onge plura sunt pericula in mun-
do quam in mari. **I**nter que sunt. viii. pericula que
paulus enarrat. ii. cor. xi. **P**ericulis fluminum
id est uoluptatum que curzunt ad amaritudinem
iehenne. ecci. i. **O**mnia flumina iterant mare zel-
latrones sunt demones latenter insidiantes et
spoliantes descendentes a hierusalem in iericho.
& sic de aliis contra hoc orat dauid in ps. **S**al-
uum me fac deus quoniam intrauerunt aque &c. **E**t
post. **N**on me demergat tempestatem aque &c. **I**tem
in magno periculo sunt homines in hoc mari pro-
pter uentorum uehementiam et contrarietatem. dan.
vii. **Q**uattuor uenti pugnant in mari sed uanum
timor. uana spes. uanum dolor. & uanum
gaudium. uel presentis prosperitas ut auster. aduersi-
tas sed aquilonis. orientalis id est inspiratio gra-
tie. occidentalis sed suggestio malicie. **I**tem
quarto periculosum est hoc mare propter mostro-
rum diuersitatem que mostra designant. dan.
iiii. per quattuor bestias que surgebant de ma-
ri. prima que similis erat leoni significat sup-
biam uite. **S**ecunda urso similis significat uo-
luptatem carnalis concupiscentie. **T**ertia similis
pardo significat auaritiam uel terrenam occupiam

Quarta habens dentes ferreos terribilis &c. significat crudelitatem malicie &c. Item in hoc mari sunt syrenarum cantus quos ut dixit Hieronimus debemus surda aure transire ad modum ulixis sapientis qui dicitur pice aures obturasse ne has serenas audiret. Hec syrene habet res facies femineas & uoces blandas sunt adulatorum & blandi malorum suadentes ad quorum cantus blandos precipiunt se homines in pericula mundi nisi obturauerint aures suas consideratione de formidatis & fetoris peccati tanquam pice est ibi sylla id est saxa latratia ut canes id est detractores bonis oblatrantes est etiam ibi de hoc mari consurgens illa bestia malicie & nequitie & inobedientie de qua apoc. xiii. uidi bestiam de mari ascendente que habebat septem capita & decem cornua id est septem capitalium uitiozum & decem transgressionum decalogi pro que pugnat contra nauigantes pro hoc mare. Item sunt ibi syrenes loca fabulosa interitice & aquosa profunda nimis hic & ibi sine aqua ex succedente aduersitate & prosperitate. Item quinto sunt in hoc mari peccatores in magno periculo propter peccatorum ponderositate cum quibus sunt & conantur natari per profundissimum mare qui bus expediret potius ut dicitur Math. xviii. quod suspenderet mola asinaria ad colla eorum & demergerent in profundum quam demergerent ut lapis molaris picatus in mare id est in profundum inferni apoc. xviii. Et substituit angelus lapidem molarum &c. Item sexto sunt in magno periculo propter uasum in quo nauigant qualitate est enim corpus humanum fragilius & passibilius omni uitro. Item est nauis perforata ita quod intrant aque temptationum & malarum delectationum usque ad animam perforamina quinque sensuum. Saluum me fac deus quoniam intrauerunt aque usque ad animam meam Treñ. iiii. Inuidauerunt aque super caput meum ratonis scilicet &c. Nauigant peccatores periculosius quam ille episcopus & sui de quibus dicit Greg. i. ii. dialog. xxxiiii. De maximiano episcopo qui cum rediret de constantinopoli roma eius nauis in adriatico mari irimas fusa ex uehementia undarum & uentorum repleta est undis usque ad superiores tabulas nauis tunc munierunt se confessione et comunione corporis & sanguinis christi & commendatione animarum suarum. Cum autem haec nauis usque ad octo dies sic permanens suum iter ageret nono die exonerata hominibus & ultimo maximiano episcopo in mari submersa est. Item septimo in magno periculo sunt in hoc mari peccatores propter defectum necessariorum & ad nauigandum & ad uiuendum. Ipsi enim peccatores carent uirtutibus pro quas quasi pro uelum & malum & alia instrumenta nauis habent duci carent etiam uento gratie aere spiritus sancti sine quo nauis non potest procedere in bonum carent spiritualium consolationum nutrimento & sustentamento. Item timenda sunt pericula huius mundi ad similitudinem periculorum que in deserto sunt mundus enim est desertum periculosissimum deus. viii. Du-

ctor tuus fuit in solitudine in qua erat serpens flatu adurens & scorpio & diptera. Serpens flatu adurens est mundana cupiditas. Scorpio primo blandiens in fine autem pungens est carnalis concupiscentia diptera latentem interficiens est superbia uite similis est illi deserto pro quo filii israel transierunt ad terram promissionis ubi tota multitudo que de egypto exiens desertum intrauit mortis periculum non euasit nec ad terram promissionis uenit nisi caleph & iosue. Tertio periculosus est quia est fornax uitiozum in qua mali succedentes eam sepe precipititer cum caldeis comburuntur dan. iiii. i. ioh. v. Mundus in maligno positus est id est malo igni expositus. Quarto quia carcer periculosissimus in quo cum pharaonis reseruante mali ad mortem qui nunquam uellent exire hunc carcerem qui in exitu sunt suspendendi & occidendi gen. xxxix. Item actuum. xii. Herodes seruabat petrum in carcere occidendum & tradendum hostibus post pascha id est transitum transitus a mundo. Quinto quia ibi est uia periculosissima quia tenebrosa est sic ut pauci in ea uias suas aut se cognoscendo uideant. Item lubricosa ita ut pauci sint qui in ea mortaliter non corruant. Item irretita ita quod pauci sunt qui in ea hostes euadant de hiis tribus in ps. fiant uie illorum te. &c. fi. ui. il. te. et lu. & an. d. dif. Sexto est domus ruinosa de cuius tota die pietibus cadunt lapides subito iuxta uel super homines opprimendo eos scilicet casus subitici & improuisi & tamen homines sunt ut porci qui licet clament & grunniant cum unus subito securi percitur perterriti parum tacito obliti ad pastum redeunt ubi subito occidunt. Item legi quod cum quidam inter iudeos audiret doctrinam gamalielis in qua scriptum est quod non est habitandum in domo ruinosa propter multa pericula ut lapidum aut lignorum subito cadentium aut serpentum cogitans quod hoc esset iudea derelicta a deo ut dicitur Math. xxi. Ecce relinquetur domus uestra deserta fugit ab ea ad ecclesiam. Item est domus plena laqueis ad capiendum uiros spirituales pro spirituales temptationes ecci. ix. In medio laqueorum ingredieris. Iere. v. Inuenti sunt in populo meo ponentes laqueos &c. Post sequitur. Sicut decipula plena auibus sic domus eorum plene sunt dolo. Item est plena muscipulis ad capiendum illos qui ad modum murium adherent terre. sap. xiiii. Creature dei facte sunt in odium & in muscipulam pedibus insipientium. Item septimo est rota molendinaria & fortune que quoadiu tempus fluit ut aqua semper uoluit & ut dicit greg. qui labenti inicitur necesse est ut cum labente labatur. Secundo timere debemus quia tempus est periculosum quia requirit a nobis dominus qualiter illud expendimus. Omnia enim momenta concessa sunt nobis ad agendam penitentiam ad impetrandam gratiam ad acquirenda merita & gloriam pro merenda. Et ideo districte requirit dominus a nobis omne tempus nobis impensum qualiter fuerit expensum & exiger illud a nobis

cum usuris. sicut ostendetur infra de iudicio. Est autem tempus modernum maxime periculosum quia ualde aptum est ad generandas spirituales infirmitates que ducunt ad mortem eternam. ut dicitur i. thym. iii. In nouissimis diebus instabunt tempora periculosa. quia simul & semel est tempus nimis calidum siccum & humidum spiritualiter. ex hiis contrahuntur omnes infirmitates. ex eo quod iste qua litates nimis abundant. estuat tempus ardore inordinato scilicet desiderio peccandi. ysaie. ix. succensa est quasi ignis impietas. Item abundat frigiditas ex defectu caloris uitalis & ordinati scilicet caritatis. de utroque Math. xxiiii. abundabit iniquitas & frigescet caritas multorum. hoc scilicet est in nouissimis temporibus. hoc etiam ostendit apostolus. ii. thym. iii. Erunt in nouissimis diebus tempora periculosa. homines seipos amantes & ubi ostenditur quomodo quasi extinguatur ignis caritatis & succenditur ignis abundantis iniquitatis. ut patet cum dicitur seipos amantes. uix enim in mundo iam aliquid pure amat propter deum sed propter proprium commodum. Unde amor modernus reflectitur in seipsum. quia in eo quod amant non deum sed seipos amant. quomodo abundet iniquitas patet cum subditur. Cupidi elati superbi &c. Item periculosum est tempus ex abundantia siccitatis spiritualis que fit per ingratitude que desiccatur humorem uitalis in hoc mundo. unde Bern. Ingratitudo est uentus urens rorem gratie. Fluente misericordie uenas pietatis exiccans unde subdit in supra dicta auctoritate. ii. thi. iii. ingrati celesti sine affectione &c. ingratitude fuit causa destructiois hierosolimo. ut dicitur Luce. xix. Eo quod non cognouerunt tempus uisitationis sue &c. Iere. viii. miluus cognouit in celo tempus suum &c. populus autem meus me non cognouit. Bern. Recolens in corde meo temporibus miserabilium horum temporibus in me metipso confundo. cui enim modernorum tantum gaudium ingerat tantorum beneficiorum ex hibitione quantum antiquis patribus sola promissio. uideatur quod mundus sit iam in pedibus statue. de qua dan. ii. dicitur. Quod coniungebat ferrum teste. quod signat quod in fine erunt sine federe. & siccum ab humore gratie. Item periculosum est tempus ex superbia dancia noxii humoris scilicet uoluptatum carnalium in quibus homines per uiribus suis abundant. unde sequitur in supra dicta auctoritate. thym. uoluptatem magis amatores quam dei. ii. pe. ii. voluptatem existimantes diei delicias. cominuatōis & macule delicias affluentes. Tertio timere debemus ratione status. quia status huius mundi est ualde periculosus. unde dicitur enim imminet periculum scilicet superius & inferius. interius & exterius. Superius namque sunt peccatores in maximo periculo. quia dei iustitia habens euagium eum gladius super capita eorum. uult eos scindere per medium. Iob. viii. Qui incredulus est uerbo dei non habet uitam in se manentem. sed ira dei manet super eum. Ro. i. Ira dei de celo super omnem impietatem & iniustitiam. Item ex parte inferiori est periculis apertum os putei infernalis. & dra-

conis qui uult eos absorbere. & securis mortis est ad radicem arboris uitam scindens de die in diem. Et nota quod peccatorum similis est homini de quo dicit barlaam iofaphat. ut dicit Iob. damasc. qui cum timeret uniconem sequente cecidit in foueam qui in casu suo adhesit arbori que de fundo foueae descendebat. cum inferius aspiceret uideret ad pedem arboris puteum teterrimum abyssalem. & draconem flammis arborum cingentem. & eius casum ore aperto expectantem. Item uidet duos mures maximos. unum album & alium nigrum. arborum incessanter in radice corrodes. sentit etiam arborum iam uacillare & titubare. uidet etiam quattuor uiperas a quattuor partibus spelunce procedere. & totam speluncam flatu mortifero intoxicare. uidet etiam in ramis arborum pomula quedam mortifera. sed gustui aliquantulum delectabilia & apparatus exteriorum pulchra. quibus delectatus periculi sui obliuiscitur. quidam autem amicus eius audiens casum eius occurrens ei ex opposito porrigit ei scalam per quam egreditur a periculo. inculcans ei periculum. & quod inde exeat. Iste autem cum diceret se prius sinu pomis implere. & differret arborum corrupta & cadente a flatu dictarum uiperarum corruptus cecidit in os draconis. qui descendens in puteum eum ibi uorauit. Hic homo est peccator. uniconis est mors temporalis. fouea mundus. arbor uita peccatorum. poma eius delectationes peccatorum. puteus infernus. draco dyabolus. mus albus dies. niger nox. quattuor uipere quattuor qualitates in temporantia. amicus ihesus christus autem predicatores. scala est consilium penitentiae faciende. dum autem differt homo acquiescere salutari consilio subito uita deficiente in os dyaboli cadit. qui eum in infernum rapit deuorat & depascit. Item ex parte interiori est in magno periculo. quia eius conscientia est lacus leonum cum quibus oportet eum morari quoadiu est in peccato mortali. ecc. xxi. Dentes eius dentes leonis interficientis animas hominum. in maiori periculo est quam daniel pietus in lacum leonum. dan. vi. & xiiii. Qui dominum habebat secum consolantem & concludentem ora leonum. horum autem deus est aduersarius Augustinus. Audacior est qui in uno peccato mortali dormit quam qui cum septem hostibus de morte sua in uicem obligatis. Item ex parte exteriori quantum ad statum undique est peccatorum periculum. quia ut dicitur Iob. xiiii. nunquam in eodem statu permanet. quia modo sanus. modo eger. modo diues. modo pauper. modo letus. modo tristis. modo timet. modo sperat ex hiis que exterius sunt. unde in magno periculo est. & in magno timore debet esse qui turrim habet edificare octo laterum. in qua necesse habet quoadiu uixerit habitare. Que talis est conditio. quia quacumque edificauerit unum laterum eius. cadit & aliud. usquequo turris tota cadat. & habitantem prosterminat & atterat. hec turris uita presens est octo latera eius sunt sanitas. infirmitas. diuitie. paupertas. letitia. tristitia. timor & spes. de rebus presentibus & uanis. quorum quantomagis ascendit

alterum cadit reliquū. usquequo corpus obruant. & aīa in casu eius opprimat. **Q**uarto in maximo periculo sumus in hoc mūdo propter conditōis humane fragilitatē. habitam⁹ in domo lutea que terrenū habet fundamētū **Iob. xiii.** Homo nat⁹ de muliere bre. ui. tem. & ibi satis notat fragilitas conditōis humane. patet q̄ ex qualitate humane cōditōis est homo in magno periculo. quia cum moret in domo fragilis corporis cū eo pugnant quattuor pugiles assidue sibi adūstantes. **I**ta q̄ si un⁹ omnio a facie alterius succubuerit domus lutea corruat & i puluerē reuertat. & habitator capiatur. ut ad suspendiū eternū trahat. **H**ec domus est corpus luteū in quo cōpugnant secundū quattuor cōplexiones eius. calidū. frigidū. siccū. humidū. si alterū istoz omnino ibi succubuerit necesse habz homo mozi corpus incinerari. aīa ad patibulū trahi. **E**t nota q̄ cum quidam rex quereret a quodā p̄bō quinqz questiones. respondit ad singulas sic. **P**rima fuit quid est homo. Respondit mācipium mortis. hospes loci. viator transiens. **M**ācipium dicit quia manū mortis euadere nequid. & q̄a mors om̄s dies ei⁹ & labores rapit. et quia i fine s̄m q̄ homo meruerit p̄miū ei soluit. **I**tem dicit hospes loci quia cito obliuioni tradit. licet cum gaudio recipiat. **I**ta q̄a pascens & potans et gratos in mane de hospitio nihil de rebus hospitii secum portare p̄mittitur & in hospitii introitu multa ei p̄mittitur que nō soluunt. **I**tem est uiator transiens nec ad momentū siue dormiēdo siue comedēdo a cursu ad mortē acquiescens. **S**ecunda questio fuit. cui similis est homo. Respondit aceruo niuis. rose matutine. pomo nouo. q̄a ut aceruus niuis modico calore cito in aquam de qua fuerat cito resoluit. sic homo genitus de putredine modica infirmitate i eam reuertitur. **R**ose matutine quia in iuuetute habens colozem uiuidū. in uespere senectutis hē marcidum. **P**omo nouo. quia dum in arboze pendens ad crementū debitū puenire credit modico uerme interius exorto corrodit. & subito corruens inutile efficit. sic homo ē pueritia sua subita infirmitate et morte puentus inutilis suis efficitur. & ita patet q̄ ut dicit in ps. hō uanitati. si. f. ē. di. e. si. v. m. p̄tere. **T**ertia questio fuit quō se habet homo. Respondit ut lucerna ad uentū que cito extinguit. ut scintilla i mari que ab undis cito absorbet. & ut dicitur in li. sap. v. ut spuma gracilis q̄ cito a p̄cella. dispergit. ut lanugo que subito a uento rapitur. ut fumus q̄ cito diffundit & ad nichilū redigit. **Q**uarto questio est. ubi est homo. Respondit q̄ in bello multiplici & diuerso. in terra se habet bellū intestinū remordentis cōscientie ut si est in p̄cto a deo auertat. in se id est i p̄prio corpe habz bellū ciuile & uicinū. quattuor elementoz que sibi cōpugnant ad inuicē per cōtrarias qualitates. calidi em̄ compugnat in humano corpe frigidis & humētia siccis

quodlibet quattuor elementoz vult eū sibi uīdicare de alio. p̄ hoc pugnat cū aliis ut ei preddomet. uel ut eū ad nichilū redigat. terra pugnat ut ei p̄ddomet p̄ melancoliam. aqua ut fiat fleumaticus. aer ut fiat sanguineus. ignis ut fiat colericus. quodlibet hoz in hoīe et p̄o homine acquirendo cōtra aliū pugnat. & quodlibet alteri p̄ uiribus repugnat. **T**ertium bellum est extra rerum sc̄z occupabiliū. & est ut a deo auertant. & ad se illicito amore conuertent eum faciant. **Q**uinta questio est cum quibus sociis est homo. **R**esponso est q̄ cū septē sociis est homo. qui eū assidue molestant qui sunt fames. sitis. calor. & frigus. lassitudo infirmitas. & mors. & ut istis satisfaciatur deum frequēter peccatoz molestat. **Q**uinto i magno periculo sunt hoīes p̄pter eoz manifestā fatuitatem que luculenter apparet in septem. **P**rimo quia ut balaam assuetus mōstris mōstra uisa nec stupebat nec timebat. Ipsa ip̄i periclitantiū uisa pericula nec uitant nec formidant. & sunt similes latroibus. qui cum uidēt suspendi aliquē de sociis suis nō p̄pter hec dimittūt furta sua. sed uidentes eum suspensuz dicit unus alteri. hoc est territorium inertiū. **I**tem nō solū uidēt q̄ non metuant. immo uidēt q̄ non sentiant picula i quibus sunt ad modum ebrioz & dormientiū. **S**unt em̄ similes iōne p̄pter cuius p̄ctm̄ nauis periclitabat. alii om̄s clamabāt & timebāt. ipse solus in tēpestate & periculo dormiebat. eiusdē. ii. & ideo aliis inocentibus euandētibz ipse solus in periculo remansit. p̄uer. xxiii. **E**ris quasi dormiens i mari & quasi gubernatoz amisso clauo. **I**tem non solū nō sentiūt periculum. immo etiā ip̄m diligunt adeo q̄ in illud scienter se impingunt. & imergunt ut qui in mari saliant scienter ad cantus syrenarū. ita hoīes currūt ad loca q̄ sciunt sibi periculosa ad loca ubi sūt occasiones peccādī i spectaculis mulierū. p̄. vii. **D**e fenestra dom⁹ mee. p̄spexi. & ecce uideo uecordem iuuenem. & ecce mlier occurrit ei i habitu meretricio. & post. statim sequitur eā quasi bos ductus ad uictimā. & q̄si agnus lasciuens. & post. uelut si auis festinet ad laqueum et nescit q̄ de periculo aīe eius agatur. **E**c̄. ix. p̄pter speciem mulieris multi perierunt. **I**tem ec̄. iii. **Q**ui amat periculum p̄bit in illo. **Q**uarto nō solum pericula amant imo periclitantibus se sic illaqueant ut ab eis euelli nequeant. ad modū eoz qui submersi in aquis extingunt. **Q**uinto quia cū se deberent exonerare & explicare ab impedimentis i periculo ad modū materialiter pericula aquarū timentium ut nudī & expediti liberi⁹ possent nare & euadere. ecōuerso se magis implicat & onerant rebus tēporalibus et uociuis. **I**em thy. vi. **Q**ui uolunt diuites fieri &c. sunt similes illis qui derelicta libera & clara aqua. elegunt per herbosam & limofam aquā fluuiū transuadere. qui quādo se credunt magis expedire. magis se impediunt onerant & illaqueant. unde

subito impediuntur submerguntur & extinguntur. **I**tem sexto quia cum sint in periculo deū non excitant nec adiutorium eius inuocant sine quo euadere nequeunt. sed potius iracundiam eius prouocant. dum uolentes eos a periculo reuocare & liberare contemunt. & etiam eos quos uident sibi acq̄scere. & pericula fugere ad eius mortem irident & contemunt. **ii cor. i.** Verbum crucis per uos stulticia est. eis autem quod salui fiunt. in nobis dei uirtus est. **I**tem dicitur quod cum quidam paterfamilias haberet duos filios. propter fornicationem suam in medio maris perierat. et uideret eos in periculo maris in medio palpitantes. non in memoriam paternam uiscerum nauicula supra. & manus porrigens eis. cum clamore & fletu nitentur eos a periculo reuocare et liberare. **A**lter autem manu patri porrigens liberatus nauicula inpositus est. **A**lii autem uerba patris contemnent et periculum prouidens. & cum spuma maris ludens ab unda subito oppressus submersus. extinctus est. sic hiesus ueniens in mundum manibus in cruce extensis uult liberare naufragos qui acquiescunt ei. & adherent ei & cruci. a periculo liberantur. qui autem contemunt & uanitate diligunt. subito periclitantur. **N**on sic fecit hiesus. **xiii.** qui confugit ad dominum pauens periculum. **N**on sic discipuli. **Matth. iiii.** Cum nauicula cooperisset fluctibus sed excitauerunt hiesum dicentes. domine salua nos. **I**tem non sic petrus. **Matth. xiiii.** qui cum cepisset mergi clamauit. domine saluum me fac. **I**tem. **vii.** Non solum adiutorium diuinum uel sanctorum non aduocant. sed eos ad iracundiam contumeliosam prouocant. & ut maris delphines in tempestate saltent. et ut frenetici & insani in suis periculis exultent et eos quos secum non uident inuolui in periculis insensatos et insanos reputant. sapientie. **v.** Nos insensati uita illozum reputabamur insaniam & finem sine honore. **S**exto timere debemus quia periculosa est societas malorum quam multi diligunt & sequuntur. que maxime est declinanda hominibus desiderantibus suam salutem. exemplo **I**obis baptiste qui postquam uenit ad adultam etatem magis elegit habitare inter feras quam inter homines. **S**en. **Q**uotiens inter homines fui minus homo redii. **I**tem exemplo machabeorum magis elegerunt habitare in desertis cum feris quam cum gentibus. **ii mach. v.** **I**tem exemplo domini. qui postquam surrexit a mortuis non legitur habitasse uel conuersatus fuisse cum aliquibus malis. sicut fecit tempore illo quo conuersatus est in terris. licet legatur sepe apparuisse & fuisse cum bonis. **I**tem in uitis patrum legitur quod cum arsenius abhuc mozares in seculo in palatio & rogaret pro sua salute uox ad eum ait. fuge homines & saluaberis. quod intellegitur de malis & mundanis. & quia multa mala facit mala societas de aliquibus eorum aliqua ostendamus. **E**t notandum quod mala societas quindecim mala facit. **P**rimo ab hereditate excludit angelos a celo. hominem a paradiso. roboam a regno. de primo apoc. **xii.** **D**raco traxit secum tertiam partem stellarum cum cauda. prima pars est eorum qui uoluerunt deo contempnendo assistere. **S**ecunda est eorum qui ei mistrando pa-

rati fuerunt deo obedire. hii non ceciderunt sed in ueritate steterunt. **T**ertia pars fuit eorum qui fuerunt parati dyabolo consentire. hii cum lucifero ceciderunt. adam plus uxori quam deo obediens exulat a paradiso. roboam quia magis credidit consilio iuuenum socioz quam senioz amisit regnum israhel. **S**ecundo spoliat & consumit bona temporalia. naturalia. & gratuita. **Q**ui incidit in malam societatem similis est illi qui incidit in latrones. **S**poliat gratias bonis. **Luce. x.** **I**tem similis est filio prodigo cuius bona meretricis consumpsit. **Luce. xvi.** **I**tem tertio perit sibi similes efficit. **ps.** cum peruerso perteris &c. **ecc. xiii.** **O**mnis caro ad sibi simile conuertetur. **I**bidem. qui comunicat superbo induet superbiam. **xiii.** amicus stulti sibi similis efficietur. **exo. xxiii.** **d**e. **vii.** **N**on inibis cum eis fedus. **S**en. **E**x conuictu enim mozes formanet. **C**andido et innocenti socio rubiginem suam malignam comes affricuit. dicitur quod alexander non poterat se cohibere quin incederet ad modum leonidis hystrionis cum quo nutritus fuerat. **Q**uarto inficit & corrumpit. ut grex morbidus inuadet leporem si sanum uel mundum. **I**tem fructus putridi sanum. toxicum cibum. massa fermentum. **ii cor. v.** **M**odicum fermentum totam massam corrumpit. uinum corruptum corrumpit bonum. flatul malus ut basilisci aerem uicinum. **i cor. xv.** **C**orrumpit bonos mozes colloquia praua. **Q**uinto maculat & polluit. ut pix & carbo manum tangentis. **leuit. v.** **A**nima que tetigerit aliquid immundum rea erit. **Nu. xix.** **Q**uidquid tetigerit immundus immundus erit. **agg. ii.** **S**i tetigerit pollutus in aia ex omnibus hiis nunquid contaminabitur &c. **S**exto apostatate facit. ut salomon. **ii regu. xi.** **M**ulier petrum se calefacientem cum ministris **Iob. xviii.** **ecc. xix.** uinum & mulieres. **S**en. **S**eptimo seducit ezech. **iii.** **C**um scorpionibus habitas. **Osee. vii.** **E**ffraym quasi coluba seducta non habens cor. id est prudentiam declinandi praua consortia. facit dyabolus ut aucupes qui ponit colubas que habent consutos oculos in discipula sua. ad quos accedentes alie non aduertunt eas captas nec laqueos & capiunt cum eis. **iii regu. xiii.** de propheta domini que quia falsus propheta seduxit. ut sequeretur eum occisus est a leone. **I**tem **Iere. xviii.** **S**eduxerunt te uiri pacifici tui. dimiserunt te in sceno & in lubrico pedes tuos. & recesserunt a te. hoc dicitur de sedechia. qui quia credit falsis prophetis a nabugodonosor est captus. & exoculatus. & in babilone ductus est. de seductione male societatis refert petrus alfonso multa exempla. **V**num est tale. dicit enim cum quidam uellet ire apud metham per desertam egypti comendauit cuidam bone fame pecuniam quam redeunti negauit. qui consilio cuiusdam sapientis fecit fieri decem cophinos plenos sabulo & pulcherrimos ab extra. unus precessit cum muliere & seruo. **A**lii nouem sequebantur aloge. & dixit mulier illi qui negauerat depositum quod quidam magnus diues de consilio suo uolebat bone fidei eius illos committere decem cophinos plenos pecunia

cui occurrit & perpendens eum esse cui nega-
uerat depositus. ait. amice nimis diu dimisisti
pecuniam tuam apud me. & cum recepisset cophi-
nos & pecuniam recessit. **I**tem idem dicit qd cum
quidam iuuenis haberet domum iuxta diuitem
quendam. nec uellet ei uendere p uoluntate sua
precio dato posuit in ea decem tonellos. quorum
quinqz pleni erunt oleo. alii v. semipleni oleo. et
alia pars erat plena aqua. que accusauit diues
cozam iudice defraude & oleo furato. qui per
consilium cuiusdam phi qui dicebat auxiliu mise-
roz liberatur. dum docuit iudice qd faceret fe-
ces mensurari. quia feces responderet oleo. **I**dem
phis ait. **N**o emas domum anteqz cognoscas ui-
cinum. & si est ei malus etiam emptam uende. qz
qui habet malum uicinum habet malum matutinum.
ut patet in predicto exemplo. **I**tem is qui supra
dixit qd quidam diues habens saccum plenum au-
reis amisit in quo erat serpens aureus et cum
faceret clamari a pcone qd qui redderet amissum
qd inde haberet decem aureos. pauper qui eam
pecuniam inuenerat inuita uxore reddidit eam.
diues autem dolens p decem aureis quos paup
habebat. accusauit pauperem coram iudice dicens
qd in dicto sacco erant duo serpentes aurei. ad
hoc consulens phs dixit. diues pbus homo ui-
detur & uidet qd non debeat mentiri. pauper
qui cum posset retinere reddidit. uidet fidelis
et ueridicus. s; tamen hm dictu diuitis non e
iste saccus suus. retine ergo hunc. et fac clama-
ri qd qui inuenerit saccum in quo sunt duo ser-
pentes aurei reddat diuiti. et istum reddes cum
inuenis cuius esse debeat. **Q**uod audiens di-
ues detexit dolu suu. **I**tem ad idem facit ex-
emplum de duobus sapietibus & tertio simpli-
ci. qui uolentes se decipere sic decepit. **C**um iret
per desertum & no haberet nisi modicam farinaz
duo eoz astuti condixerunt quo deciperet tertiu
qui simplex uidebatur. & dixerunt qd de farina
facerent libum. & cum coquerent in igne dixe-
runt duo tertio. qd dormiret & qui mirabilius
somniaret panem comederet supra dictus. **T**u
simplex fingeat se dormire stertendo. & alii
duo dixerunt ad muicem. tu dices qd somnasti te
moriturum. & qd angeli portarent te in paradysum.
& ego qd eram mortuus. & demones uolebat
me portare in infernum. **A**lius post attendens qd
duo dormirent surxerit & comedit libum. duo
excitati dixerunt adinuicem qd sic somnauerant
excitantes tertiu querunt somnium eius. **E**go som-
niaui ait. qd te mortuum angeli ferret in paradysum
demones te in infernum. ideo surrexi & libum com-
medi. **O**ctauo fama ledit & uirtutes & bo-
na opera occidit. ecc. xlvii. **P**ostqz in multis mi-
rabiliter commendatus est salomon. de eo sub-
ditur. **I**ncuruasti femora tua mulieribus. dedi-
sti maculam in gloria tua. **I**deo iacob esau dicit
Gen. xxiii. **G**radiamur simul. ego ero socius iti-
neris tui. dixit qd si iret cum eo moreretur una
die cuncti greges & paruuli simul. **N**ono
a deo diuidit. **I**osue. x. **N**on ero ultra uobiscum
scz qz diu amor reus esset cum eis. **I**tem in uitis

patrum legit qd quidam petens locum solitudinis.
& rogans dnm ut ostenderet sibi locum apertum.
uidz aqla qua sequit qsi agelum sibi missum. p-
cedit eum usqz ad locum in quo erat palma & fons
in pede. in quo loco mansit pluribus annis ora-
tioni instans. de fructibus palme comedens &
de foliis se uestiens. tunc dyabolus in forma cur-
foris accedens cepit eum admirando inspicere di-
cens. qd eum quesierat p heremum multo tempore.
quia pater suus mortuus erat in seculo & he-
reditas ei competebat p qua multi parati erant
pugnare. qui ei acquiscens eum secutus est. cum
ea intentione ut res distribueret. & post rediret.
Quo cum ueniret dyabolus dispuuit. & ille pa-
rentes uiuos inuenit. & societate illoz illectus
ibi remanens. & multis flagitiis se immiscens. in
eis miserabiliter mortuus est. **D**ecimo deum
offendit. ps. odi. ec. malig. ii. pal. xix. **I**mpio p-
bens auxiliu &c. **V**ndecimo lites et iurgia
nutrit. gen. xiii. **F**acta est rixa &c. puer. xiii.
Inter superbos sp iurgia sunt. **D**uodecimo in
malum succendit. ps. ignis exarsit in synago-
ga eoz. ecc. x. **A** modica scintilla auget ignis.
Job. xxx. **E**rauerunt draconum qui sunt flammis
uomi. **T**ertio decimo in periculo inuoluit.
gen. xviii. **S**urge exi de sodomis. & subditur
ne pereas iscelere &c. **P**erierunt generi loth q
exire noluerunt. sicut ibidem dicit nu. xvi. **D**isce
dicere a tabernaculis eoz. similiter. i. regu. xv.
Quarto decimo ad mortem tpalem adducit
Seneca **A**lter alterum tradimus in mortem. **P**hs.
Non est transeundum per sedem gentis inique.
Dicit petrus alfonsi. qd duo clerici euntes p ci-
uitate audierunt dulcissime cantantes in taberna-
cum fistulis. inuitantes eos ad potum. tunc unus
dixit alteri. dicit phs. **N**o est transeundum p se-
dem gentis inique. non ibo ad eos. & hiis di-
ctis recessit. **I**nde alius illectus tam dulcedine
cantus qz auuiditate potus. cum declinasset ad
eos uenit ppositus cuiusdam uille in qua fe-
cerat homicidium. & cepit omnes & suspendit. &
clericum illum cum illis. tunc cum suspenderent moto
experimeto suo & tarde floleo. qd fatuus est q
non credit sapieti de uitando consortio pzauroz.
Quinto decimo in infernum coburit. **M**ath.
xiii. **C**olligite zizania & ligate in fasciculos ad
coburendum. ecc. xxi. **S**trupa collecta synagoga
peccatorum. & consummatio eorum ignis. vnus ticio
in igne coburit alium. sic unus malus hic alium.
& in futuro cum alio coburet. **S**eptimo time-
da est demonum impietas. qui summe timedi sunt
multis de causis. uidelicet. ppter localem. ppin-
quitate. ppinquitate iuisibilitate. uoluntatis ma-
lignitate. intentionis pueritate. actionum cru-
delitate. crudelitatis insatiabilitate. potestatis
impietate. impietatis imensitate. subtilitatez na-
ture. antiquitate experientie. sagacitate fallaci-
e. studiose malitie. psumptioem audacie.
pccitate ipudentie. multiplicitate obtente ui-
etorie. auuiditate nocendi. uarietate fallendi. ass-
duitate teptandi. impossibilitate placandi. et de-
formidatis horroz. **D**e eorum crudelitate spali

dicitur. **Iob. xvi.** Collegit furorem suum in me. & cominans mihi infremuit contra me dentibus suis hostibus meis terribilibus etc. **Et post.** In manibus impii tradidit me etc. **puer. v.** Ne des alienis honorem tuum & annos tuos crudeli. **ysaie. xix.** Tradam egyptum in manibus impiorum dominorum crudelium. **Iere. vi.** Crudelis est & non miserebitur. **Ideo crudelis est iustis crudelior suis. crudelissimus sibi ipsi.** **Q.** crudelis sit iustis patet in flagello. **Iob. ii.** percussit iob ulcere pessimo a planta pedis etc. **Item** in flagello antonii quem in principio sue conversionis uerberauerunt demones ad mortem. **Item** crudelior est suis in inferno eos deuorando. **Iere. li.** In persona damnati. comedit me. deuorauit me. absorbuuit me. sicut draco repleuit teneritudine mea uentrem suum. **Et in dyal. xl.** exemplum de theodoro & de monacho guloso. qui uidebat ualde religiosus et abstinentes. sed comedebat in occulto quod in fine hoc clamauit quod dyabolus absorberet animam eius ut draco. & quod pedes eius & genua iam ligauerat. & animam eius absorbebat os suum habens in ore suo. hec dicens. mortuus est. de eorum potestate. **Iob. xl.** Non est potestas super terram que ei possit comparari etc. **ecc. xxxix.** Spiritus ad uindictam creati & in furore suo confirmauerunt tormenta sua. & in tempore consummationis effundent uirtutem & furorem eius qui fecit eos. **Ioelis. i.** Dentes eius ut dentes leonum. si sic contra deum fortis fuit eum in cruce occidendo. **Iere. xlvi.** Fortis impugit in fortem & ambo pariter corruerunt. quantomagis contra homines preualebit. **Gen. xxxii.** **Item** abac. i. Ipse de regibus triumphabit & super omnem munitiorem ridebit.

De multiplici arte nocendi uel temptandi. i. pe. v. Aduersarius uester dyabolus etc. legitur in uita beati marcialis quod cum quidam sanctus adiuraret demonem qui mirabiliter affligebat quemdam arreptum ut diceret quomodo uocaretur. dixit quod mille artifex. eo quod haberet infinitos modos fallendi & nocendi. **Iob. xx.** Pluet super eos bellus etc. **Ideo** in apoc. xii. Draco dicitur habere septem capita & decem cornua. **Ideo** in uitis patrum specie diuersarum ferarum beato antonio apparerat. unde aliquando fingebat dyabolus leonum rugitus. aliquando sibilos serpentum. ut sic eum ab heremo fugaret. **Item** dyalo. iiii. Dicitur quod cum datus mediol. episcopus chorinthum aduenisset intrauit domum quam multis annis demones inhabitantes in habitabile reddiderat. & cum uellet ibi de nocte quiescere cepit audire magnis clamoribus rugitus leonum. balatus pecorum. sibilos serpentum. ruditus asinorum porcorum & sonitum et huiusmodi. tunc episcopus ait. Bene tibi contigit miser tu es ille qui dixisti. ponam etc. **Ero** similis altissimo. ecce per superbiam tuam hiis bestiis similis factus es. ad hec quasi erubescens dyabolus recessit.

De deformitate eorum horribili dicitur. Iob. xx. uadent & uenient super eos horribiles. sap. xi. Poteres eras mittere illis multitudinem ursum. aut audaces leones. aut noui generis ira plenas etc. post quarum non solum

lesura poterat eos exterminare sed etiam aspectus occidere. Quidam sanctus in uitis patrum dicebat. puto quod si quis uideret demones in illa deformitate in qua uident eos damnati non posset uiuere. **Naui. ii.** aspectus eorum quasi lampades & quasi fulgura discurrentia etc. **Igitur** beatus in passione beati bartholomei legitur quod angelus uolens ostendere dyabolum illis quibus beatus bartholomeus predicauerat. precepit eis in frontibus fieri signum crucis. & tunc ostendit eis ingentem maurum. nigriorem fuligine. facie acuta. barba proluxa. crinibus usque ad pedes. presens. de oculis igneis scintillas emittentem. ex ore & naribus sulphureum ignem spirantem. iunctis retero manibus. **Item** greg. dyal. xl. dicit de crisaurio quod cum infirmaret uidit multitudinem demonum horribilium. & cum clamaret inducias uel usque mane. & se huc illuc uerteret ne eos uideret. nec posset eos non uidere in terrore illo mortuus est. **Item** beatus sebastianus ait in eius legenda. peccatores a morte perpetua capiunt & tenentur in qua est iugis flamma preuerans tribulatio & pena perpetua. huic atrocis angeli commozant. quorum brachia capita draconum sunt. quorum oculi ex se igneas sagittas iaculant. quorum dentes sicut elephantis preminet & stimulant ad tormetum. uelud cauda scorpionum. quorum uoces ut leonum fremitus sonant quorum aspectus tremorem inducit patitur dolore & mortem. & ad hoc ibi uiuunt ut uita cruciatibus exponatur. & ad hoc uita reintegrat ut serpentum moribus membra iteratis subinde et reparatis postea atrectentur.

DE CAUSA TIMORIS. DI. XXVIII.

Deinde considerandum est de causa timoris. **Et** circa hoc consideranda sunt duo. **Primo** uerum causa timoris sit amor. **Secundo** utrum causa timoris sit defectus. **Circa** primum sciendum quod obiecta passionum anime se habent ad eas tanquam forme ad res naturales uel artificiales. quia passionem anime speciem recipiunt ab obiectis. sicut res predicte a suis formis. sicut igitur quiddam est causa forme est causa rei constituta per ipsum. ita etiam quiddam & quocumque modo est causa obiecti est causa passionis. **Contingit** autem aliquid esse causam obiecti. uel per modum cause efficientis. uel per modum dispositionis materialis. sicut obiectum delectationis est bonum apparens. conueniens. coniunctum cuius causa efficiens est illud quod facit coniunctionem. uel quod facit conuenientiam uel bonitatem uel appetentiam huius boni. **Causa** autem per modum dispositionis naturalis est habitus uel quecumque dispositio. secundum quam fit alicui conueniens aut appetens illud bonum quod est ei coniunctum. **Sic** igitur in proposito obiectum timoris est estimatum malum futurum propinquum cui resisti defacili non potest. & ideo illud quod potest inferre tale malum est causa effectiua obiecti timoris. et per consequens ipsius timoris. illud autem per quod aliquis ita disponitur ut aliquid sit ei tale est causa timoris & obiecti eius per modum

dispositionis materialis. & hoc modo amor est causa timoris. Ex hoc enim quod aliquis amat aliquid quod bonum sequitur quod privatum talis boni sit ei malum. & per consequens quod timeat ipsum tanquam malum. timor enim per se & primo respicit ad malum quod refugit. quod opponitur alicui bono amato. & sic per se timor nascitur ex amore. unde dicit augustinus in libro lxxxiii. questi. nulli dubium est non aliam esse metuendi causam. ne illud quod amamus aut amittamus adeptum aut non adipiscamur speratum. Secundario timor respicit ad illud per quod pervenit tale malum. & sic quandoque per accidens inducit timor amorem in quantum scilicet homo qui puniri timet a deo servat eius mandata. & ex observantia mandatorum incipit sperare ut spes inducit amorem. et hoc est quod dicit augustinus super i. cano. io. Quod si secula introducitur filium. sic timor introducitur amorem. hoc tamen est per accidens ut dictum est. Circa secundum scilicet utrum defectus sit causa timoris. dicendum quod sicut dictum est. duplex causa timoris accipi potest. una per modum dispositionis materialis ex parte eius qui timet. alia per modum cause efficientis ex parte eius qui timeat. Quantum igitur ad primum defectus per se loquendo est causa timoris. ex aliquo enim defectu virtutis contingit quod non possit repellere imminens malum. sicut enim divitiis temporales & robur corporis multitudo amicorum. & potestas & huiusmodi excludunt timorem sicut dicitur in secundo rhetorice. sic ex defectu istorum causarum amor. sed tamen ad causandum timorem requiritur defectus cum aliqua materia. minor est enim defectus qui causat timorem futuri mali quam defectus consequens malum presens de quo est tristitia. & adhuc esset maior defectus si totaliter sensus mali auferretur vel amor boni cuius contrarium timeat. Quantum vero ad secundum virtutis & robur per se loquendo est causa timoris. ex hoc enim quod aliquid quod apprehenditur ut nocivum est virtuosum contingit quod eius effectus repellere non potest. contingit tamen per accidens quod aliquis defectus ex ista parte causat timorem in quantum ex aliquo defectu contingit quod aliquis velit nocivum inferre. puta propter iniustitiam. vel quando ante lesus fuit vel quia timet se ledi.

**DE EFFECTU
TIMORIS. DIST. XXIX.**

Deinde considerandum est de effectu timoris. Sciendum est autem quod timor secundum decem effectus habet in anima. Primo namque timor discutit conscientiam. sicut homo timens ne latrones sint in domo disquirat & scrutetur omnia latibula ne ipsum spoliaret vel iugulent dormientem. sicut obsessi in castro undique circueuntes inspicunt ne subintrare possint adversarii. & ipsos dum non advertunt occidunt. sicut presidens in monasterio omnes officinas visitando circuit omni sero. ne quid contra religionis honestatem fiat ibi. sic homo deum timeans redit ad cor suum ne quid in eo lateat. quod oculos divine maiestatis offendat. Ideo dicitur ecclesiasticus xxi. Qui timet deum convertetur ad cor suum.

& eisdem primo timor domini scientie religiositas. Secundo timor inducit penitentiam. sicut patet de ninivitis Ione ii. Qui ad predicatum ione timuerunt & penitentiam egerunt. Et de paulo. actu. ix. Qui tremens ac stupens ait. domine quid me vis facere. Et de gabaonitis Iosue. ix. Qui audientes cuncta que fecerat Iosue & callide cogitantes tulerunt sibi cibaria & omnia que pertinent ad veros penitentes. & subdierunt. Timuimus enim valde & pavidimus animabus nostris. ista penitentia delet peccatum. ecclesiasticus primo. Timor domini expellit peccatum. Ibidem. Nam qui sine timore est non poterit iustificari. Item ecclesiasticus ii. Qui timeat dominum preparabunt corda sua. & in conspectu illius sanctificabunt animas suas. dicitur per prophetam quod ceruus in angustia positus & timore inter canes & specula venatorum non habens effugium recurrit ad lachrymas quas abundanter emittit. Tertio timor inducit vigilantiam. ne scilicet homo recidivum patiat. puer. xiiii. Timor domini fons vite in quo scilicet vita gratie conservatur. peccatum abluit anima renovatur. fervor fornicis refrigeratur. ut declinet a ruina mortis. spiritualis videlicet & eterne. Item puer. xv. Per timorem domini declinat omnis a malo culpe & pene. avis semel capta si potest evadere diligentius timet laqueos. ceruus canes lupus pedicam. & homo per incuriam suam infirmitate incurrit. postquam convaluit. vigilantius cauet sibi. Ideo. puer. viii. timor domini odit malum. unde de Iob. qui interpretatur dolens dicitur Iob. i. Erat timens deum. & recedens a malo. & exo. xx. dixit moyses filiis israel. venit deus ut terror eius esset in vobis. & non peccaretis. Exemplum in dial. xl. De theodoro qui cum in religione necessitate compellus sequitur esset fratrem suum. iuramento firmabat quod nunquam assumeret habitum. sed dissolute vivens infirmitate arripitur. in extremis laborans clamavit fratribus presentibus & orantibus. recedite quia datus sum draconi ad devorandum. qui iam me absorbet. sed ipeditis orationibus vestris. qui cum magis orarent clamavit deo gratias. quia vestris orationibus liberatus sum. & ex hoc vitam suam emendavit. Quarto excludit extollentiam. Exemplum de rege ninive. qui audita comminatione de subversione civitatis deposuit vestimenta regia. surrexit de solio. indutus est sacco & cetera. Item de acham. iii. regum. xxi. Cum audisset acham comminationem domini scidit vestimenta sua. & operuit cilicio carnem suam ieiunavit & dormiuit in sacco. & ambulavit demisso capite. similiter luc. xxiiii. Mulieres cum timerent ad sepulchrum declinaverunt vultus suos in terram. & gen. xviii. Cum audiret abraham comminationem dei contra sodomam ait. loquar ad dominum meum cum sim pulvis & cinis. quomodo pavo circumspectus eleuationem caude superbit de pulcritudine rotte. videns autem turpitudinem pedum demittit eam. et horribiliter clamat. sic homo respiciens finem suum humiliatur. Quinto timor prestat in temperatione resistentiam. ecclesiasticus ii. Fili accedens ad servitutem dei sta in iustitia & timore. & prepara

añam tuam ad tēptatiōem. Nota qui timet & amat dñm suum legitimū. si ab eius aduersario temptat de damno de dehonozatiōe uel p̄ditōe dño suo faciēda. n̄ ei cōsensit. sic i propo sito exēplū de ioseph. qui temptat⁹ ab egiptia noluit assentire. gene. xxxix. Vnde xp̄s tēptatus a demone. Math. iiii. respondit Scri ptum est. dñm deum tuū timebis &c. & meri to qui temptat timere nō debet. quia sicut dicitur eccl. xxxiiii. Timeni deū nō occurrēt mala. sed in tēptatiōe deus illuz cōseruabit & liberabit a malo. **Sexto** timor dei dat in afflictōe sustinentiā. quia sicut dicit Grego. Timor dñi in uia dñi operat fortitudinē. in uia seculi debilitatē. nec mirū. quia sicut ait ps. firmamentū ē dñs timentibus eū. & eccl. xxxiiii. Qui timet deū nihil trepidabit & nō timebit qm̄ ipse est spes eius &c. Sequit. Oculi domi super timētes eum. p̄fectoz potentie firmamē tum uirtutis. regimē ardozis. umbzaculuz meridiāni deprecatiō offensionis & adiutoziū casus. exaltans añam & illuminās oculos. dans sanitatē & uitā & benedictōem. Ideo dicebat ps. Dñs mibi adiutoz non timebo quid faciat mibi homo. Idem. si ambulauero i medio um bze mortis. nō timebo mala. qm̄ tu mecum es. **Septimo** timor dei facit i oratione clamoris uehemētiā. solent em̄ hoies clamare quādo timent periculū. Math. xiiii. discipuli timētes p̄ timore clamauerūt. Iero. Incerta uox & confusus clamor magni timoris est iudicium. & Math. xiiii. Cepit petrus ambulare sup aquas ut ueniret ad ihesum. uidens uero uentū ualidum uenientē timuit. & cū cepisset mergi clamauit dicens. Dñe saluū me fac. ps. Adozabo ad tēplum sanctū tuum in timore tuo. ps. uoluntatē timentiu se faciet. & deprecatiōem eoz exaudiet &c. **Octauo** timor dei dat de dei cōdescensione cōfidentiā. quia sicut timor seculi generat diffidentiā. ita timor dei cōfidentiā. puer. xiiii. Timor dñi fiducia fortitudinis. ps. beneplacitū est dño sup timētes eum. & in eis qui sperāt super misericordia eius. Et bene. ps. ista duo cōiungit spem uidelicet & timorem. quia nec timor sine spe. nec spes esse debet in hoie sine timore. ne timor in desperationē deiciat. nec spes sine timore in p̄sumptionem extollat. vnde deus. xxiiii. Nō accipies loco pignozis inferiorē & superiorē molā. Mola inferior est timor. Mola supior est spes. q̄rū neutra debet homo carere. In figurā hui⁹ dicitur gen. xlix. De benedictōibus celi desup & abyssi iacētis deoz sum. erit benedictio tua. In bene. ce. figurat spes celestiu. que est de celestibus bonis. In bene. abyssi. figurat timor qui surgit ex penis inferni. inter ista duo debet esse semp uita iusti. ut sp habeat pre oculis gaudia celi de quibus speret. & penas inferni quas timeat. cuius figurā abrahā gerit. de quo legit gen. xii. q̄ terendit tabernaculū suū habēs ab occidente bethel. & ab oziente hay. id est in aduersis debet habere spem que ē de gaudiis pa-

radisi q̄ figitur in bethel. quod interpretat⁹ domus uel habitaculū dei. In prosperis autē debz habere timorē p̄ctozum suoz ul futuri iudicii uel tormentoz inferni. quod figurat i hoc nomine hay. interpretat⁹ em̄ uita ualliu que ē uita sordium. uita peccatoz uel questio uite q̄ erit in iudicio ubi totius uite ratio exiget. uel interpretat⁹ abyssus. in quo notatur timor inferni. **Nono** timor dei facit in operatiōe diligentiam. timor em̄ sollicitat. sicut patet timentes inopiam solliciti sunt acquirere. timētes suamittere solliciti sunt ea custodire. timētes mortem sollicite cauēt que possunt mortem inducere. sic homo timēs deū sollicitus ē quō deo placeat. & quid agere debeat. vnde Job. ix. Cōsiderans eum timore sollicitoz. eccl. vii. Qui timet deum nihil negligit. ideo dicebat rex iofa phat. ii. pal. xx. sic timor dñi uobiscū. & cū diligētia cuncta facite. Sequit. Agetis i timore dñi fideliter i corde p̄fecto. eccl. i. Qui timēt dñm custodiunt mādata illius. & xv. Qui timet deū faciet bona. & eccl. ii. Qui timent dominum inquirent que beneplacita sunt illi. **Decimo** timor dei inducit sapiētiā eccl. i. et puer. i. inicitū sapiētie timor dñi. & eccl. i. Radix sapientie timere deū. nec solū radix imo etiā plenitudo. sicut dicit⁹ eccl. i. plenitudo sapientie timere deū. In sup Job. xxxviii. timor domini ipse est sapiētia. **Vndecimo** timor dei facit uirtutū obseruatiā. custodit em̄ hoiem et omnia bona eius. ps. Immitte angelus dñi i circuitu timentiu eū. eccl. i. Timor dñi sciētie religiositas. religiositas custodiet & iustificabit eoz. & xv. Timor dñi super omnia se supponit. uidelicet sicut bonus custos. vnde. Bn. sup. can. i ueritate cōperi nihil esse ita efficax ad gratiā p̄merendā retinendā & recuperandā q̄ si coram deo iueniaris non altum sapes sed timere. vnde de Job. dixit dyabolus. Nūquid Job frustra timet deū. nōne tu uallasti eum et omnē substantiā eius. **Duodecimo** timor dei dat bonoz oim̄ abundantiam. Ideo. ps. Time de dñm om̄s sancti eius. qm̄ nō est inopia timentibus eū. & thob. iiii. Habebis mltā bona si timueris deū. **Tretodecimo** timor dei facit interdū & culpe & pene indulgentiam. ps. Quomō misereē pater filioz misereē est dñs timentibus se. Job. xli. terrici purgabunt. vñ d. iiii. dyal. xlviii. dicit Greg. q̄ aliqui sancti timent in morte ut p̄uor ille purget si aliquid est in eis purgandū. & ponit inde duo exempla. Vnum ē exēplū de quodā sancto qui mirabiliter i morte timuit. qui post apparuit cui dam in stola splendidissima. & respondit querenti quare sic timuerat q̄ p̄uor ille omnino eum purgauerat. Item aliud subiungit de fratre antonio. qui secum in eodē monasterio morabatur qui i scripturis quocidie medians nō uerba scientie. sed cōpunctionis & deuotiōnis lachrymas. querebat i eis quibus affluebat iugiter. cui dictū est p nocturnā uisionem. paratus esto quia dñs iussit te migrare. cūq̄ ille

non habere se sumptus ad migrandū diceret. Responsum ē ei. si de peccatis tuis agere dimissa sunt ueni. Qd̄ dum semel audisset & adhuc magno metu trepidaret nocte alia eisdem uerbis est ammonitus. & quinta die post febre correptus corā fratribus fletibus & orantibus emigravit. Item de beato Bernhar̄do dicit̄ q̄ i extu mirabiliter timuit. Item timor penam euadit ne infligat̄. iiii. regum. xxi. Nonne uidisti achab humiliatū corā me. non inducam malū hoc in diebus eius. & ysa. xxxviii. de ezechia nato. & iiii. regū. xxii. Cum ostenderet dominus mala que inferre uolebat habitantibus in hierusalē subiunxit p̄ eo q̄ perieritū ē cor tuū & c. non uidebunt oculi tui mala que i ductu tuo sum & c. Item exo. xxxix. Qui timuerunt deum de seruis pharaonis non sunt lesi a plaga gradinis. Item timor a pena iam inflicta liberat ne sentiat̄. vnde tres pueri qui timore dñi noluerūt ydolum adorare. sunt ab ignis incendio liberati. dan. iii. Item daniel de dentibus leonū. dan. vi. & xiiii. Itē susanna a falso testimonio & a morte. dan. xiii. Item gene. xx. Postq̄ comminatus est dñs mortem abymelech & seruis eius p̄ uxore abzabe quam abstulerat timuerunt ualde. reddidit eis dñs sanitatē & fecunditatē ablatam. Quarto de timore dei dat delectatōis affluentia. eccl. i. Timor dñi dabit delectatōem cordis et gaudium & leticiā. ps. Quā magna misericordia dulcedine quā abscondisti tē. & c. eccl. xxvii. Timor dñi quasi paradysus in benedictiōibus. Quinto decimo timor dei p̄bet deo reuerentiam. vnde luc. vii. Visa mortui suscitatioe accepit om̄s timor & magnificabat̄ deū. & luce. xxiii. vidēs centurio que fiebant glorificauit deum. & actū. xix. cecidit timor sup̄ omnes & c. Item Math. xvii. Tres discipuli uidentes gloriā dñi transfigurati timuerūt ualde. & ceciderunt i terrā & c. Item apoc. i. Iohēs cecidit quasi mortuus ante pedes filii hoīs. Item daniel uiso gabriele corruit. dan. viii. & x. Sexto decimo timor dei meret̄ eternā gloriā. sic ait ps. dedisti hereditatē timētibz nomē tuū eccl. xiiii. Timētis deū beata erit aīa eius. Ideo dicit̄ ps. beati om̄s qui timent dominū.

DE AVDACIA. DI. XXX.

Deinde cōsiderandū est de audacia. Et circa hoc cōsideranda sunt quinqz. Primo utrū audacia sit cōtraria timori. Secūdo quō audacia se habeat ad spem. Tertio de causa audacie. Quarto de effectū eius. Quinto de speciebus uel differentiis ipsius. Ad primū sc̄z utrum audacia sit cōtraria timori. dicendū q̄ de ratione cōtrariū est q̄ maxime a se distent. ut dicit̄ i. x. meth. illud aut̄ qd̄ maxime distat a timore est audacia. timor em̄ refugit nocentū futurū p̄pter eius uictoriā super ipsum timentē. s; audacia aggredit̄ periculū imminens p̄pter uictoriam sui super ipm̄ periculū. vnde manifeste timori cōtrariat̄ audacia. Ad secundū sc̄z

quō audacia se habeat ad spem. dicendū q̄ sic i. m. pluries dictū est om̄s huiusmōi aīe passiones ad appetitiuā potentia p̄tinēt. om̄s motus appetitiue potētie reducūt ad p̄sequutōm uel fugam. P̄sequutio aut̄ uel fuga ē alicui⁹ per se & p̄ accidēs. p̄ se quidē ē p̄sequutio boni. fuga uero mali. p̄ accidēs aut̄ potest esse p̄sequutio mali p̄pter aliquod bonū adiunctū quod aut̄ est p̄ accidēs sequit̄ ad id qd̄ est per se. & iō p̄sequutio mali sequit̄ p̄sequutōz boni. sicut & fuga boni sequit̄ fugam mali. hec aut̄ quattuor p̄tinent ad quattuor passiones. nā p̄sequutio boni p̄tinet ad spem. fuga autē mali ad timorē. Insequutio mali terribilis p̄tinet ad audaciā. fuga aut̄ boni p̄tinet ad desperatōem. vnde sequit̄ q̄ audacia cōsequat̄ ad spem. Ex hoc em̄ q̄ aliq̄s sperat sup̄are terribile imminens. ex hoc audacter īsequit̄ ipm̄. ad timorem uero sequit̄ desperatio. Ideo em̄ aliquis desperat quia timor difficultatē que circa bonum sperandū est. Ad tertū sc̄z de causa audacie. dicendū q̄ sicut dictū est audacia cōsequit̄ spem. & cōtrariat̄ timori. vnde quecūqz sunt nata causare spem. uel excludere timorē sunt causa audacie. quia uero timor et spes. et etiam audacia cū sint passiones quedā consistunt ī motu appetitus. & in quadā trāsmutatione corpali. dupliciter potest accipi causa audacie. siue quātū ad puocationē spei. siue quātū ad exclusionē timoris. vno quidē modo ex parte appetitiui motus. alio modo ex parte trāsmutatiois corpalis. ex parte quidē appetitiui motus qui sequit̄ apprehensionē puocatur spes causans audaciā p̄ ea que faciunt estimare q̄ possibile est adipisci uictoriā. uel secūduz p̄p̄iam potentia. sicut fortitudo corpis experientia in periculis. multitudo pecuniarum. & alia huiusmōi. siue p̄ potentia alioz. sicut multitudo amicoz uel quorūcūqz auxiliantiū. & p̄cipue si homo cōfidat de auxilio diuino. Vnde illi qui se habent bene ad diuina audaciores sunt. ut etiā p̄hs dicit̄ in secūdo rhetorice. Timor aut̄ excludit̄ secūduz istum modū per remotōm terribiliū appropinquatū. puta quia homo n̄ habz inimicos. quia nulli nocuit quia non uidet aliquod periculū imminere. Illis em̄ uident̄ maxime picula imminere. q̄ aliis no euerunt. Ex pte uero trāsmutatiois corpalis causat̄ audacia p̄ puocatōm spei & exclusionē timoris ex hiis que faciūt caliditatē circa cor. vnde p̄hs dicit̄ in libro de partibus animalū. q̄ illi qui habent paruū cor s̄m quāritatē sunt magis audaces. & animalia habēcia magnū cor secūduz quāritatē sunt timida. quia calor naturalis nō tm̄ potest calefacere magnū cor sicut paruū. sicut ignis non potest tm̄ calefacere magnā domū sicut paruā. & in libro de p̄bleumatibus dicit̄ q̄ habētes pulmonē sanguineum sunt audaciores p̄pter caliditatē cordis exinde consequētē. & ibidem dicit̄ q̄ uini amatores magis sūt audaces p̄pter caliditatē uini. vnde & supra dictū est q̄ ebrietas facit

ad bonitatem spei. caliditas enim cordis repellit timorem. & causat spem propter cordis extensionem & amplificationem. **A**d quartum scilicet de effectu audacie. dicendum quod audacia cum sit quidam motus appetitus sensitivi. sequitur apprehensionem sensitivae virtutis. Virtus autem sensitiva non est collativa. nec inquisitiva singulorum quae circumstant rem. sed subito habet iudicium. contingit autem quicquid secundum subitam apprehensionem non possunt cognosci omnia que difficultate in aliquo negotio afferunt. unde surgit audacie motus ad aggrediendum periculum. Unde quando iam experientiam ipsum periculum sentiunt maiorem difficultatem quam estimaverunt & ideo deficiunt. sed ratio est discussiva omnium que afferunt difficultatem negotio. & ideo fortes qui ex iudicio rationis aggrediuntur pericula in principio videntur remissi. quia non passi. sed cum deliberatione debita aggrediuntur. quoniam autem sunt in ipsis periculum non experiunt aliquid impronissum. sed quando quae minora illis que praecogitauerunt. & ideo magis persistunt. vel etiam quia propter bonum virtutis pericula aggrediuntur cuius boni voluntas in eis perseverat. quatenus sint pericula. audaces enim sunt propter solam estimationem facientem spem & excludentem timorem. sicut dictum est.

Ad quintum scilicet de differentiis audacie. dicendum quod quedam est audacia assumenda. & quedam detestanda. audacia assumenda est in debellando hostes pro potentiam. sicut scriptum est. ii. pal. xvii. de rege iosaphat & adverte quod prudenter & ordinate sumpsit audaciam. Primo enim sumens audaciam in ardua sanctitatis opera faciendo. sicut perit audacia exterminandi mala & malos de regno suo. & postmodum inserendi bona. & eadem adeo factus est audax contra hostes. ut nullum rebellare presumeret contra eum. dicitur enim ibi. constituit militum numeros in cunctis urbibus. **S**equitur. Ambulavit iosaphat in visceribus dauid patris sui. & speravit in deo patris sui. & peccavit in preceptis illius. **S**equitur. Cumque sumisset cor eius audaciam propter vias domini etiam excelsa & lucos abstulit. misitque de principibus suis qui erudiebant populum. Itaque factus est pauper domini super omnia regna terrarum. nec audebant rebellare contra iosaphat. **S**equitur. Studeat igitur princeps vite bonitatem acquirere. quia propter peccatum principis legitimus aliquis populum corruisse. i. regum ult. & ii. regum ult. & in multis aliis locis. **S**ecundo de sola dei bonitate confidere non de meritis suis nec de sua potestate. sicut faciebant moyses. iosaphat. dauid. iosaphat. & alii reges ante ingressum populi beneplacitum domini proquirentes. plus in devotionis precibus quam in armatorum multitudinem confidentes. **E**xemplum specialiter habemus. i. mach. iii. ait. iudas uiris qui secum erant. Ne timueritis multitudinem eorum. memoretote quomodo salvi facti sunt patres nostri. & nunc clamemus in celum. **E**t ceciderunt ex adversariis quinque milia. **E**t infra dicitur quod congregavit listas viros electos. lx. milia. & equitum quinque milia. **E**t occurrunt eis iudas cum decem milibus uiris. & occidit

uit iudas & dixit. **B**enedictus es domine saluans israel. &c. **S**equitur. **D**a illis fortitudinem & roborem audaciae uirtutis eorum. **S**equitur. & commiserunt prelium et ceciderunt de exercitu lysie quinque milia uiros. videns autem lysias suorum fugas & iudeorum audaciam abiit. **I**tem assumenda est audacia puniendo malos de regno suo pro iustitia. dicitur. ii. ecc. x. **N**oli querere uiri iudex nisi ualeas uirtute irumpere iniquitates. sic enim exercenda est iustitia in punitione malorum ut omnes mali uidentes & audientes timeant. & timore saltem. si non amore iustitiae. resipiscant. unde dicitur deuter. xix. auferes malum de medio tui ut audientes ceteri timorem habeant. & nequaquam talia audeant facere. **A**udacia detestanda deterreri & comprimere debet pro iustitiam. de hac dicitur iob. xii. abundant tabernacula proditionum & audacter prouocant deum. **G**regorius. **P**lerumque mali eo magis superbiunt. quo ab eius largitate etiam contra meritum dicantur. & qui ex bonis preceptis ad meliora proficere debuerunt. donis peiores fiunt. **S**equitur. **C**um ipse dederit omnia in manibus eorum. **S**ed quomodo dat deus quod hiis qui proditiones sunt nequiter tollunt. **S**ed sciendum nobis est quod aliud est quod omnipotens misericorditer tribuit. aliud quod iratus haberi sinit. **N**am quod proditiones iniuste faciunt. hoc dispensator equissimus non nisi iuste fieri permittit. ut & ille qui rapere sinitur cecidit merito culpam augeat. & ille qui rapinam patitur in ipso damno rapine pro alia culpa quam ante perpetraverat. finaliter ipse purgatur qui opprimitur. in isto reatus augeatur qui opprimitur. ut uel de profundo nequitiae usque ad penitentiam redeat. uel non reuertens tanto gratius eterna damnatione feriat. quanto diutius est in sua iniquitate toleratus.

DE IRA.

DIST. XXXI.

Deinde dicendum est de ira. **E**t primo de ira secundum se. **S**ecundo de causa effectiua. **T**ercio de effectu eius.

Circa primum consideranda sunt octo

Primo utrum ira sit passio specialis. **S**ecundo utrum obiectum ire sit bonum uel malum. **T**ercio utrum ira sit in concupiscibili. **Q**uarto utrum ira sit cum ratione. **Q**uinto utrum ira sit naturalior quam concupiscentia. **S**exto utrum ira sit grauior quam concupiscentia. **S**eptimo utrum ira sit solum ad illos ad quos est iustitia. **O**ctauo de speciebus ire.

Ad primum scilicet utrum ira sit passio specialis. dicendum quod aliquid dicitur generale dupliciter. uno modo pro praedicatione. sicut animal est generale ad omnia animalia. alio modo pro causa. sicut sol est causa generalis omnium que generantur in hiis inferioribus secundum dyonisi. iiii. capitulo de di. no. **S**icut enim genus continet multas differentias potestate secundum similitudinem materie. ita causa agens continet multos effectus secundum uirtutem actiua. contingit autem aliquem effectum ex concursu diuersarum causarum produci. & quia omnis causa aliquo modo manet in effectu. **P**otest etiam dici tertio modo. quod effectus ex congregatione multarum causarum productus. habet quandam generalitatem

inquantū continet multas causas quodāmodo in actu. primo ergo modo ira nō est passio generalis. sed cōdiuisa aliis passionibus ut supra dictū est. Similiter autē nec secundo modo nō est passio aliarū causa. sed p hūc modū potest dici generalis passio amor. ut patet per augustinū. xiiii. de ciui. dei. Amorem ē prima radix oīm passionū. ut supra dictū est. Sed tertio modo ira potest dici passio generalis quantum ex cōcursu multarū passionū causat. nō est insurgit motus ire nisi ppter aliquā tristitiam illatam. & nisi alit desideriu & spes uisciscendi. quia ut phs dicit in secūdo rhetorice Iratus habet spem puniendi. Appetit em̄ uindictam ut sibi possibilem. unde si fuerit multum excellens psona q̄ nocuentū intulit nō sequit̄ ira. sed solum tristitia. ut auic. dicit i libro de aīa. **A**d secundū scz utrū obiectum ire sit malum. dicendū q̄ motus appetitiue uirtutis sequit̄ actū uirtutis apprehēsiue. uis autē apprehēsiua dupliciter aliquid apprehēdit. vno modo p modum incōplexi. ut cum intelligim̄ quid est homo. alio modo p modū complexi. sicut cum intelligim̄ album inesse hōi. utroqz modo uis appetitiua potest intendere in bonum & malum. p modū quidem simplicis & incōplexi. cum appetitus simpliciter iheret bono & fugit malū. & tales motus sunt desiderium. spes & delectatio. tristitia & huiusmodi per modum autē cōplexi. sicut cū appetitus fertur in hoc q̄ aliquid bonū uel malum insit. uel fiat circa alterum. ut tendēdo in hoc uel refugiendo ab hoc. sicut manifeste apparet i amore & odio. amamus em̄ aliquē quātū uolum̄ ei inesse aliquod bonū. odimus autē aliquē inquantū uolumus ei inesse aliquod malū. & similiter est in ira. quicūqz em̄ irascit̄ querit uindictam de aliquo & sic motus ire tendit in duo scz in ipsam uindictā quā appetit & sperat. sic quoddā bonū. unde & de ipsa delectat̄. tēdit etiā in illū de quo querit uindictā. sicut cōtrarium & nociuū qd̄ p̄inet ad ratōm mali. Est tñ duplex differentia attēdēda circa hoc. puta ire ad odiū & ad amorem. quarū prima ē q̄ ira semp̄ respicit duo obiecta. amor uero & odiū quādoqz respiciūt vnum obiectū tātum. Sicut em̄ dicit̄ aliquis amare uinū uel aliquid huiusmodi aut etiā odire. Secunda ē qz utzqz obiectoz quod respicit amor ē bonū. uult em̄ amans bonū alicui tanqz sibi cōuenienti. utrūqz uero eoz que respiciūt odiū habent ratōm mali. uult em̄ odiens malū alicui tanqz cuidaz incōuenienti. sed ira respicit vnū obiectū s̄m rationē boni scz uindictā quā appetit. & aliud secundū ratōm mali scz hōiem nociuū de quo uult uindictari. & ideo est passio quodāmodo cōposita ex cōtrariis passionibus. **A**d tertium scz utrū ira sit in ui cōcupiscibili. dicēdū q̄ sicut supra dictū est. passiones irascibilis in hoc differūt a passionibus cōcupiscibilis q̄ obiecta passionū cōcupiscibilis sunt bonū & malum absolute. obiecta autē passionū irascibilis

sunt bonum et malū cū quadā eleuatione uel arduitate. dictū est autē q̄ ira respicit duo obiecta scz uindictā quā appetit. & cum de quo uindictā querit. & circa utrūqz quadā arduitate ira requirit. Non em̄ insurgit motus ire nisi aliqua magnitudine circa utrūqz. quecūqz autēz nihil sunt aut modica ualde nullo digna estimamus. ut dicit phs in .ii. rhetorice. unde manifestū est q̄ ira nō est in cōcupiscibili sed i irascibili. **A**d quartū scz utrū ira sit cū ratōe. dicendū q̄ sicut supra dictū est. ira est appetitus uindictē. hec autē collatōem ipoztat pene i fligende ad nocuentū sibi illatū. unde i .viii. ethi. dicit phs q̄ syllogisans. qm̄ oportet totaliter obpugnare. irascit̄ confestim. cōferre em̄ & syllogizare ratiōis est. & ideo ira est quodāmodo cū ratione. **A**d quintū scz utrū ira sit naturalior qz cōcupiscencia. dicendū q̄ naturale dicit̄ id qd̄ a natura causatur. ut patet i secūdo phis. unde utrū aliqua passio sit magis uel minus naturalis cōsiderari nō potest nisi ex sua cā. causa autē passionis ut supra dictum est dupliciter accipi potest. vno modo ex parte obiecti. & alio modo ex pte subiecti. Si igit̄ considerē causa ire et cōcupiscencie ex pte obiecti. sic cōcupiscencia & maxime ciboꝝ & uereoz naturalior ē qz ira. inquantū ista sūt magis naturalia qz uindicta. si autē considerē causa ire ex pte subiecti. sic quodāmodo ira ē naturalior. & quodāmodo qz concupiscencia. Potest em̄ natura alicuius hōis cōsiderari. uel secundū naturā generis. uel s̄m naturā sp̄i. uel secundū cōplexionē p̄p̄iā indiuidui. si igit̄ considerē natura generis q̄ est natura huius hōis inquantū est animal. sic naturalior ē cōcupiscencia qz ira. quia ex ipsa natura cōmuni habet homo quadā inclinacōem ad appetendum ea que sunt cōseruatiua uite. uel secundū sp̄m uel s̄m indiuiduū. Si autē consideremus naturā hōis ex pte sp̄i scz inquantū est rationalis. sic ira est magis naturalis hōi qz concupiscencia. inquantū ira est cū ratione magis qz cōcupia. unde phs dicit in .iiii. ethi. q̄ humanus est magis punire qd̄ p̄inet ad iram qz māsuetum esse. quia unūquodqz naturaliter insurgit cōtra cōtraria & nociua. Si uero considerē natura hōi indiuidui s̄m p̄p̄iā cōplexionē. sic ira naturalior est qz cōcupia. quia scz habitudinem naturalē ad irascendū q̄ est ex cōplexione magis defacili sequit̄ ira qz concupiscencia. uel aliqua alia passio. Est em̄ homo dispositus ad irascendū secundū q̄ habet colericā cōplexionem. colera autē inter alios humores citius mouetur. assimilāt em̄ igni. & ideo magis est in p̄mptu ut ille qui est dispositus s̄m naturalē cōplexionē ad irā irascat̄. qz de eo qui ē dispositus ad cōcupiscendū q̄ cōcupiscat̄. Et ppter hoc phs dicit in .vii. ethi. q̄ ira magis traducitur a parētibus in filios qz cōcupiscencia. **A**d sextū scz utrū ira sit grauior qz odiū. dicēdū q̄ sp̄s passionis & ratō ipsius ex obiecto pensatur. est autē obiectū ire & odiū idē subiecto.

Nam sicut odians appetit malum ei quē odie
ita iratus ei cōtra quē irascit̄. sed nō eadē rati-
one. sed odiēs appetit malū inimici iūntum est
malū. Iratus autē appetit malū eius cōtra quē
irascit̄. nō in q̄tū est malū. sed iquātum habet
quādam ratiōē boni. s. put estimat illud es-
se iustū iquātū est uindicatiū. Vñ sup̄ dictū
est q̄ odiū est p̄ applicationē mali ad malum.
Manifestū est autē q̄ appetere malū sub ratio-
ne iusti minus habet de ratiōe ma li q̄z uelle
malū alicuius simpliciter. uelle enī malū alic̄
sub ratiōe iusti potest etiā esse. secūdu uirtutē
iustitie. si p̄cepto ratiōis obtēperet̄. sed ira in h̄
solum deficit q̄ nō obedit. ratiōis p̄cepto i ulci
scendo. vnde manifestū est q̄ odiū est multo
deterius & graui⁹ q̄z ira. Nec obstat quod di-
citur p̄ uer. xxvii. Ira nō habet misericordiam
nec erūpens furor. p̄pter q̄d in deo posset ira
grauioz esse q̄z odium quod habet q̄nqz miseri-
cordiā. quia in ira & odio duo possunt cōside-
rari scz ipm q̄d desiderat̄ & intensio desiderii
Quantū igit̄ ad id quod desiderat̄ ira magis
habet mīam q̄z odiū. qz em̄ odiū appetit malū
alterius s̄m se. nulla mensura mali satiat̄. Ea
em̄ que secūdu se appetunt̄ sine mensura ap-
petunt̄. ut p̄hs dicit̄ i primo politice sicut auar-
us diuitias. vnde dicit̄ ec̄. xii. Inimicus si in-
uenerit tempus nō satiabit̄ sanguine. sed ira
non appetit malū nisi sub ratiōe iusti uindi-
catiui. vnde q̄n malum illatū excedit mēsurā
iustitie secūdu estimatiōem irascentis tūc mi-
seret̄. vnde p̄hs dicit̄ i. ii. rhetozice. q̄ iratus si
fiant multa miserebit̄. odiēs autē p̄ nullo. quā-
tum uero ad intentiōem desiderii. magis exclu-
dit mīam q̄z odium. quia motus ire est impe-
tuosioz p̄pter colere inflammatū. vnde statim
subdit̄. Impetū cōcitati spiritus ferre quis po-
terit. Item differt ira & odiū in hoc q̄ irat⁹
appetit malū alicuius inquantū habet ratiōem
iusti uindicatiui. uindicta autē fit p̄ illationem
pene. Est autē de ratiōe pene q̄ sit cōtraria uo-
luntati. & q̄ sit afflictiua. & q̄ p̄ aliqua culpa
inferat̄. & ideo irat⁹ hoc appetit ut ille cui no-
cumentū infert p̄cipiat & doleat. & q̄ cogno-
scat p̄pter iniuriā illatā sibi hoc puenire. sed
odians de hoc nihil curat. quia appetit malū
alterius iquantū huiusmodi. Non est autē uerū
q̄ id de quo q̄s tristat̄ sit peius. In iustitia em̄
& i prudentia cum sint mala. quia tñ sunt uo-
luntaria. non cōtristant eos quibus insunt. ut
dicit̄ p̄hs in sc̄do rhetozice. Ad septimū scz
utrū ira sit solū ad illos ad quos ē iustitia. di-
cendum q̄ sicut supra dictū est ira appetit ma-
lum inquantū habet ratiōem iusti uindicatiui.
& ideo ad eosdem est ira ad quos ē iustitia &
iniustitia. nam inferre uindictā ad iustitiā pri-
net. ledere autē aliquē p̄met ad iniustitiā. Vñ
tam ex pte cause que ē lesio illata ab altero q̄z
etiā ex pte uindictē quā appetit iratus. maife-
stum est q̄ ad eosdem p̄met ad quos iustitia
& iniustitia. Quāuis autē ira sit cum ratiōe ut
dictū est. tñ potest esse i bzuris animalibus q̄

ratiōe carent. iquantū naturali instinctu p̄
ymaginatiōem mouent̄ ad aliquid simile ope-
ribus ratiōis. Sic igit̄ cū in hoīe sit & ratiō &
ymaginatio dupliciter i hoīe potest motus ire
isurgere. Vno modo ex sola ymaginatioe nū-
tiantē lesionē. & sic insurgit aliquis mot⁹ ire
etiā ad res irracionales & in aīatas. secunduz
similitudinē ipsius motus qui est in aīalibus
cōtra quodlibet nociuū. Alio modo ex ratiōe
nuntiantē lesionē. & sic ut p̄hs dicit̄ in secūdo
rhetozice. nullo modo potest ira ad res insensi-
biles neqz ad mortuos ap̄ari. tū quia non do-
lent. quod maxime querūt irati in eis quibus
irascunt̄. tum etiā quia nō est uindicta ad eos
cum eoz nō sit iniuriā facere. Item nota q̄ sic
est quedā iustitia uel iniustitia hoīs ad semet-
ipsum methaphozice loquēdo. sic ut p̄hs dicit̄
in quinto ethicoz iquantū scz ratiō regit̄ ira =
scibilem & cōcupiscibilem. s̄m hoc etiā homo di-
citur de seipso uindictā facere. & p̄consequēs
sibi ipsi irasci. p̄prie autē & p̄ se n̄ uenit aliq̄
sibi irasci. Ad octauū scz de spēbus & gra-
dib⁹ ire Re. infra ubi agit̄ de tertio uitō capitali
DE CAUSA EFFECTIUA IRE.
DISTINTIO. XXXII.

DEmde considerandū est de causa ef-
fectiua ire. Et circa hoc querunt̄ q̄e
tuoz. Primo utrū motiū ire semp̄
sit aliquod factū extra illum qui ira-
scit̄. Secūdo utrū sola p̄uipensio uel despecta-
tio sit motiū ire. Tertio de causa ire ex parte
irascētis. Quarto de causa ire ex pte eius extra
quē aliquis irascitur. Ad primū scz utrū
semp̄ irascit̄ quis p̄pter aliquod cōtra se factū
dicendū q̄ sicut supra dictū est. Ira est appeti-
tus nocendi alteri sub ratiōe iusti uindicatiui
Vindicta autē locū non habet nisi ubi p̄cessit
iniuriā. nec iniuriā oīs ad uindictā p̄uocac̄.
sed illa sola que ad eū p̄met qui uindictā que-
rit. Sic em̄ naturaliter vnūquodqz appetit p̄-
prium bonū. ita etiā naturaliter repellit p̄-
prium malū. Iniuriā autē ab aliquo facta non
p̄met ad aliquē nisi aliquid fecerit q̄d aliquo
modo sit cōtra ipsum. vnde sequit̄ q̄ motiū
ire alicuius semp̄ sit aliquid cōtra ipm factū.
Ad secūdu scz utrū sola p̄uipensio ul de-
spectatio sit motiū ad iram. dicendū q̄ om̄s
cause ire reducunt̄ ad p̄uipensionē. Sunt em̄
tres species p̄uipensionis. ut dicit̄ in. ii. rheto-
scz despectus. epyrrhealimus. id ē impedimentū
uoluntatis iplende. & cōtumeliatio. & ad hec
eria oīa motiua ire reducunt̄. cui⁹ rō potest eē
duplex. prima est quia ira appetit nocumētuz
alterius. inquantū habet ratiōē iusti uindi-
catiui. & ideo in tñ querit uindictā inquantū
uideet̄ esse iusta. iusta autē uindicta nō fit nisi
de eo q̄d est iniuste factū. & ideo puocatiū
ad iram semp̄ est aliquid sub ratiōe iniusti.
vnde dicit̄ p̄hs in secūdo rhetozice. q̄ si hoīes
putauerūt eos qui leserūt esse iuste passos nō
irascunt̄. nō em̄ fit ira ad iustū. Cōtingit autē
tripliciter nocumētū inferri. scz ex ignorantia.

ex passione. & ex electione. Tunc enim aliquis iniustum facit quoniam ex electione. uel ex industria uel certa malitia nocentium infert. uel dicitur in .v. ethi. Et ideo maxime irascimur contra illos quos putamus ex industria nobis nocuisse. si enim putemus aliquos uel per ignorantiam uel ex passione nobis intulisse iniuriam. uel non irascimur contra eos uel multominus agere enim aliquid ex ignorantia uel ex passione diminuit rationem iniurie. & est quodammodo puocatiuum misericordie & uenie. Illi autem qui ex industria nocentium inferunt ex contemptu peccare uidentur & ideo contra eos maxime irascimur. unde philosophus dicit in .ii. rethorice. quod his qui propter iram aliquid fecerunt aut non irascuntur aut minus irascuntur. non enim propter paruipensionem uidentur egisse. Secunda ratio est quia paruipensio excellentie hominis opponitur. que enim homines putant nullo digna esse paruipendunt. ut dicitur in secundo rethorice. ex omnibus autem bonis nostris aliquam excellentiam querimus. Et ideo quodcumque nocentium nobis inferat in quantum excellentie derogat uidentur ad paruipensionem pertinere. Ad tertium scilicet uerum excellentia sit causa quare aliquis magis irascitur. dicendum quod causa ire in eo qui irascitur dupliciter accipi potest. uno modo secundum habitum diuinem ad motum ire. & sic excellentia est causa ut aliquis de facili irascatur. Est enim motiuus ire iniusta paruipensio ut dictum est. Costat autem quod quanto aliquis est excellentior iniustius. paruipendit in hoc in quo excellit. & ideo illi qui sunt in aliqua excellentia maxime irascuntur si paruipendunt. puta si diues paruipendit in pecunia & rethorice loquendo. & sic de aliis. Alio modo potest considerari causa ire in eo qui irascitur ex parte dispositiois que in eo relinquuntur ex tali motu. manifestum est autem quod nihil mouet ad iram nisi nocentium quod existat. ea autem que ad defectum pertinent maxime sunt contristantia. quia homines defectibus subiacentes facilius leduntur. et ista est causa quare homines qui sunt infirmi uel in aliis defectibus facilius irascuntur. quia facilius contristantur. Ad quartum scilicet uerum defectus alicuius sit causa quare contra ipsum facilius irascimur. dicendum quod sicut supra dictum est indigna despectio est maxime puocatiua ire defectus igitur uel paruitas eius contra quem irascimur facit ad augmentum ire. in quantum auget indignam despectionem. Sic enim quanto aliquis est maior tanto indignius despicitur. in quantum aliquis est minor tanto indignius despicitur. et ideo nobiles irascuntur si despiciantur a rusticis. & sapientes ab insipientibus. uel domini a seruis. si uero paruitas uel defectus diminuat despectionem indignam talis paruitas non auget. sed diminuit iram. Et hoc modo illi qui penitent de iniuriis factis & confitentur se male fecisse. & humilianter & ueniam petunt mitigant iram. secundum illud. puer. xv. Responsum. mollis fragilis ira. in quantum scilicet tales uidentur non despiciere. sed magis magnipendere eos quibus se humiliant.

DE EFFECTIBVS IRE. DI. XXXIII.

Quoniam deinde considerandum est de effectibus ire. Et circa hoc queruntur quattuor. Primo utrum ira causet delectationem. Secundo utrum maxime causet feruorem in corpore. Tertio utrum maxime impediat usum rationis. Quarto utrum causet taciturnitatem. Ad primum scilicet utrum ira causet delectationem. dicendum quod sicut philosophus dicit in .vii. ethi. Delectationes maxime sensibiles & corporales sunt medicine quedam contra tristitiam. Et ideo quanto per delectationem contra maiorem tristitiam uel anxietatem remedium prestatur tanto delectatio precipitur. sicut patet quod quoniam aliquis sitit delectabilior fit ei potus. Manifestum est autem ex predictis quod motus ire insurgit ex aliqua illata iniuria contristante. Cui quidem tristitie remedium adhibetur per uindictam. & ideo ad presentiam uindictae delectatio sequitur. & tanto maior quanto maior fuit tristitia. Si igitur uindicta fuerit presentis realiter fit perfecta delectatio que totaliter excludit tristitiam. & per hoc quietat motum ire. sed antequam uindicta sit presentis realiter fit irascens presentis dupliciter. Uno modo per spem quia talis irascens in sperans uindictam ut supra dictum est. Alio modo secundum continuam cogitationem. unicuique enim concupiscenti est delectabile inordinari in cogitatione eorum que concupiscit. propter quod etiam & ymaginatioes somniorum sunt delectabiles. & ideo cum iratus multum in animo suo cogitet de uindicta ex hoc delectatur. tunc delectatio non est perfecta que tollat tristitiam. & persequens iram. Ad secundum scilicet utrum causet feruorem in corpore. dicendum quod sicut dictum est corporalis transmutatio que est in passionibus anime proportionat motui appetitus. Manifestum est autem quod quilibet appetitus etiam naturalis fortius tendit in id quod est sibi contrarium si fuerit presentis. unde uidemus quod aqua calefacta magis congelatur. quasi frigidum uehementius in calidum agente. motus autem appetitus ire causatur ex aliquo iniuria illata. sic ex quodam contrario iniacente. & ideo appetitus potissime tendit ad repellendum iniuriam per appetitum uindictae. & ex hoc sequitur magna uehementia & impetuositas in motu ire. & quia motus ire non est per modum retractionis cui proportionat frigus. sed magis per modum insequutionis cui proportionat calor. consequenter fit motus ire causatiuus cuiusdam feruoris sanguinis & spirituum circa cor. quod est instrumentum passionis anime. & inde est quod propter magnam perturbationem cordis que est in ira maxime apparent in iratis indicia quedam in exterioribus membris. ut enim Gregorius dicit in .v. moysi. Ire sue stimulo accensum cor palpitat. corpus tremat. lingua se prepetit. facies ignescit. exasperantur oculi. & nequaquam recognoscuntur. notorie quidem clamorem format. sed sensus quod loquat ignozat. Ad tertium scilicet utrum ira impedit rationis usum. dicendum quod mens uel ratio hominis quauis non utatur organo corporali in proprio suo actu. tunc quia indiget ad suum actum quibusdam uiribus sensitivis quorum actus impediuntur corporis perturbato. necesse est quod perturbationes

corporeales etiam iudicium rationis impediāt. sicut patet in ebrietate & sōno. dētm̄ est autē q̄ ira maxie facit pturbatiōz corpale circa coz ita etiā ut usqz ad exteriora mēbra deriuetur. Vnde ira inter ceteras passiones manifestius ipedit iudiciū ratiois. scdm̄ illud. ps̄. Conturbatus est in ira ocul⁹ meus. Nec obstat q̄ ira est cū ratione ut dētm̄ est. qz a ratione est p̄cipiū ire quātū ad motū appetitiuū qui est in ira. sed p̄fctm̄ iudiciū ratiois passio ire p̄occupat quasi nō p̄fecte ratōz audiēs p̄pter cōmōtionem calozis uelociter ipellentis q̄ est materialis in ira. & quātū ad hoc ipedit iudiciū ratiois. non obstat etiā quod dicit ps̄ in .vii. ethi. q̄ iracundus nō est insidiator sed manifestus. manifestatō autē diminuere si p̄iram impediret iudicium ratōis. quia iracundus n̄ dicit esse manifestus. quia manifeste operetur uel quia sibi manifestū sit quid facere debeat sed qz manifeste opatur nō querēs aliquā occultatōem. quod p̄rim fit p̄pter ipeditiū ratiois. que nō potest discernere quid sit occultandū & quid manifestandū. nec etiā ex cogitare occultandū uias. p̄rim uero est ex ampliātionē cordis que p̄inet ad magnanimitatem quā facit ira. unde & de magnanimo ita ps̄ dicit in .iii. ethi. q̄ ē manifestus oditor et amator & manifeste dicit & operat̄. Concupiscentia autē dicit esse latēs & insidiosa. quia ut plurimum delectabilia que cōcupiscunt habent turpitudinē quādā et molliciem. in quibus hō uult latere. In hīs autē que sunt uirilicaris & excellēcie cuiusmodi sunt uindictē querit hō manifestus esse. **Ad quartū** scz utrū ira causet taciturnitatē. dicitū q̄ ira sicut iam dictū est & cū ratione ē & impedit ratōz. & ex utra qz parte potest taciturnitatē causare. Ex parte quidem ratōis qn̄ iudiciū ratōis in tm̄ uiget q̄ si non cohibeat affectū ab inordinato appetitu uindictē. cohibet tm̄ linguā ab inordinata locutione. vnde Greḡ. dicit in .v. moys. aliquādo ira pturbato aīo quasi ex iudicio silentium inducit. ex parte uero ipeditiū ratōis. quia sicut dictū est. pturbatio ire usqz ad exteriora membra p̄ducit. & maxime ad illa membra in quibus relucet exp̄ressius uestigium cordis. sc̄ in oculis & in facie & in lingua. unde dictus est. lingua se rpepedit. facies ignescit. exasperantur oculi. Potest ergo esse tanta pturbatio ire q̄ omnio impediāt linguā ab usu loquēdi & tunc sequit̄ taciturnitas. **Item** de ira require multa infra. tertio libro. ubi agit̄ de tertio uitio capitali. **De passione inuidie** require in tertio libro. **De Mansuetudinē** require infra. **Item** de Verecundia req̄re infra.

DE ZELO. DIS. XXXIII.

Deinde cōsiderandū est de zelo. Circa quod sciendū q̄ zelus multipliciter accipit̄ in scriptura. Vno modo idem est q̄ inuidia. vnde .i. coz. .iii. Cum sint inter uos zelus & cōtentio nōne carnales estis. & secundū hōiem ambulatis. Item

zelus idem est q̄ imitatio & zelare idē est q̄ imitari. ps̄. Noli emulari in malignantibus ne qz zelaueris faciēs iniquitatē. Item zelus idē est q̄ amor. sap̄. .i. Nolite zelare mortē in errore uite uestre. neqz acquiratis eam in operib⁹ manuū uestrarū. Item zelus dicit̄ intensus amor uiri ad uxozē qui sustinere nō potest aliū ad ipsam accedere. Inde uir dicit̄ zelotip⁹ uel zelotes. & mulier etiā dicit̄ zelotipa. vnde ec̄. .xxvi. Doloz cordis & luctus mulier zelotipa. **In muliere zelotipa** flagellum lingue omibus cōicans. Item zelus idem ē quod emulatio cū quis ea que bona sunt nitit̄ emulari. vnde qn̄ uidet aliū meliozem se dolet nō de bonitate illius. sed quia ip̄e nō est ita bonus. & ideo quādam emulatōe sancta illū nititur imitari. uel etiā excedere. vnde ec̄. .li. zelatus sum bonū et & nō cōfundar. ad similitudinē zeli idē amoris intensi qui est iter uirū & uxozem dicunt̄ uiri sancti zelare p̄ salute aīarum & p̄ honore diuino. Vnde zelus dicit̄ uehemēs motus animi quo quis salutē animarū feruenter desiderat & p̄curat & contra peccatores mouet̄. p̄ eo q̄ contra aīas suas & honorem diuinū faciunt. uel salutē impediūt alioz. **Isto zelo** motus christus eiecit uendētes & emētes de templo. sicut dicit̄ Ioh̄. .ii. Et nūmularioz effudit es. & mensas subuertit. Et sequit̄. Recordati uero sunt discipuli eius. quia scriptū est zelus domus mee comedit me. **Item** moyses zelo dei motus filios israhel qui fecerant & adoza uerant uitulū cōflatilem occidit ex eis. .xxiii. milia. sicut dicit̄ exo. .xxxii. **Itē** cum iratus esset dñs contra filios isrl̄ quia fornicati erāt cum filiabus moab. phinees iram eius placauit. q̄a occidit illū impudētissimū. qui uidēte moyse & omni turba filioz israhel itrauit ad scothuz madyanithen. vnde dixit dñs ad moysen phinees auertit irā meā a filiis israhel. quia zelo meo cōmotus est contra ipsos ut nōn ipse de lerem filios israhel in zelo. idcirco loquere ad eū ecce dō ei pacem federis mei. & erit tam illi qz semini illi⁹ pactū sacerdotii sempiternū. quia zelatus est p̄ deo suo. **Item** helyas zelo occidit p̄phetas baal. .iiii. regū. .xix. & dixit zelo zelatus sum p̄ dño deo quia dereliquerūt deū filiū isrl̄. **Item** hyeu rex israhel ex celo fecit occidi septuaginta filios achab. Et sequit̄ Dixit hyeu ad io nadab ueni mecū & uide zelum meū p̄ dño. **Nota bene hystoriā.** **Item** ps̄. Tabescere me fecit zelus me⁹. quia oblitū sūt uerba tua inimici mei. **Exp̄remissis** aduerte q̄ ex zelo debet corripi peccatores. q̄si flagello de funiculis. id est leuiozi pena. si sperat̄ eoz correctio. si autē non possit eos corripere quia forte potentes sūt uel quia multitudo est in crimine. uel si sperat̄ eoz correctio. non restat nisi dolere & lugere. **Ideo** dicebat ps̄. Tabescere me fecit zc̄. **Si** autē iminet subuersio fidei ul̄ scandalū plurimoz exterminādi sunt impij. ne totū cozp⁹ ecclesie corumpat̄. sicut patet in exemplis p̄missis. **Caue** dū ē autē ne zelo sancto amaritudo iracūdie

uel odii misceatur id est ne homo puniat uel corripiat ex furore iracundie non amore iustitie
Ideo Iaco.iii. Si zelum amarum habetis. & correptiones sunt in cordibus uestris nolite gloriari
Sciendum est etiam quod deus zelare dicitur & zelotes quia uidelicet facit anime spiritualiter que solet homo zelotipus facere circa uxorem. uisitat enim conuersantem id est circumspicit & considerat uias eius. audire uult uerba. uidere facta. inquirere affectiones. scire intentiones. unde sap. i. Qui loquitur iniqua non potest latere. nec preterit illum corripies iudicium. In cogitationibus enim impiis interrogatio erit. sermonum autem illius auditio ad deum ueniet quoniam auris zeli audit omnia.
Item excitat negligentem. zac. i. Hec dicit dominus zelatus sum hierusalem & syon zelo magno. Sequitur Reuertar in hierusalem in misericordiis. et domus mea edificabitur in ea. Item zac. viii. zelatus sum syon zelo magno. reuersus sum ad syon & habitabo in medio hierusalem. & uocabitur hierusalem ciuitas ueritatis. Item corripit delinquentem. sopho. i. In igne zeli mei deuorabit omnis terra. Itē exo. xx. Ego sum dominus deus tuus fortis zelotes uisitans iniquitatem primum in filios in tertiam & quartam generationem. & faciens misericordiam in milia hiis qui diligunt me. Item suscipit reuertentem. Iere. iii. Fornicata es cum amatoribus multis. tamen reuere ad me dicit dominus. & ego suscipiam te. Item deserit contententem. eze. vi. auferet zelus meus a te. Item puer. vi. zelus & furor uiri non parcat in die uindictae. nec acquiescet cuiusquam precibus. nec accipiet pro redemptione dona.
De Verecundia require in fra tertio libro ubi agit de filiabus manis glie.

PARS SECUNDA DE LEGE. DISTINCTIO. PRIMA.

Dicitur de principis intermiscis actu humanorum. ordine consequenti considerandum est de principis extrinsecis. Principium extrinsecum inclmans ad malum est dyabolus. de cuius temptatione dicemus infra in principio tertii libri. Principium autem extrinsecum mouens ad bonum est deus qui nos instruit per legem. & adiuuat per gratiam & uirtutes & alia uirtutibus adiuncta scilicet dona. beatitudines. & fructus. Ideo de hiis omnibus per ordinem est agendum. primo quidem de lege. Secundo de gratia. Tertio de uirtutibus Quarto de donis &c.
Primo itaque considerandum est de lege eterna. Secundo de lege naturali. Tertio de lege humana. Quarto de lege diuina. Quinto de occasione uerborum apostoli. rom. vii. uideo aliam legem in membris meis &c. dicendum est de lege peccati.
De lege eterna consideranda sunt quinque. Primo quod sit. Secundo quod sit. Tertio quod eius notio omnibus est impressa. Quarto quod omnes alie leges deriuantur ab ea. Quinto quod ei subduntur omnia.
Circa primum sciendum quod lex nihil aliud est quam dictam practice rationis in principe qui gubernat. alique communitatem perfectam. Manifestum autem est quod supposito quod

mundus diuina prouidentia regatur. scilicet quod tota coelitas uniuersi gubernatur diuina ratione. & ideo ipsa ratio gubernationis rerum in deo sicut in principe uniuersitatis existens legis habet rationem & quia diuina ratio nihil concipit ex tempore sed habet eternum conceptum. ut dicitur puer. viii. inde est quod huiusmodi legem oportet dicere eternam. Licet autem ab eterno non fuerint creature quibus lex eterna posset imponi. tamen ea que in seipsis non sunt apud deum existunt in quantum sunt ab ipso percognita & prouidentia. sicut illud cor. iiii. qui uocat ea que non sunt tanquam ea que sunt. sic igitur eternam diuine legis conceptus habet rationem legis eterne. sicut quod a deo ordinatur ad gubernationem rerum ab ipso percognitum.
Circa secundum scilicet quid sit lex eterna. dicendum secundum augustinum in primo de libero arbitrio. lex eterna est summa ratio cui semper obtemperandum est. Ad cuius euidenciam sciendum est quod sicut in quolibet artifice preexistit ratio eorum que constituunt per artem. ita etiam in quolibet gubernante oportet quod preexistat ratio ordinis eorum que agenda sunt per eos qui gubernationi subduntur. & sic ratio rerum fiendarum per artem uocatur ars uel exemplar rerum artificiarum. ita etiam ratio gubernationis actus subditorum rationem legis obtinet. obseruatis aliis que sunt de legis ratione. deus autem per suam sapientiam conditor est uniuersarum naturarum ad quas comparatur. sicut artifex ad artificiatas. & etiam gubernator omnium actuum & motionum que inueniuntur in omnibus creaturis. unde sicut ratio diuine sapientie in quantum per ea cuncta sunt creata habet rationem artis uel exemplaris uel ydeae. ita ratio diuine sapientie mouentis omnia ad debitum finem obtinet rationem legis. & sicut hoc lex eterna nihil aliud est quam ratio diuine sapientie. secundum quod est directiua omnium actuum & motionum. hec autem ratio diuine sapientie est una. & ideo lex est una ratioes uero ydeales sunt plures in deo. sicut dicit augustinus in li. lxxxiii. questionum. quia fecit deus singula propriis rationibus. rationes enim ydeales respiciunt proprias naturas singularum rerum. & ideo in eis inuenitur quedam distinctio & pluralitas sicut diuersos respectos ad res. sed lex dicitur directiua actuum in ordine ad bonum commune. ea autem que in seipsis sunt diuersa considerantur ut unum sicut quod ordinantur ad aliquod commune. & ideo lex eterna est una que est ratio huius ordinis
Circa tertium scilicet quod notio legis eterne est nobis impressa sciendum. quod aliquid potest cognosci dupliciter. uno modo in seipso. alio modo in suo effectu in quo aliqua similitudo eius inuenitur sicut aliquis non uidens solem in sua substantia cognoscit ipsum in sua irradiatione. Sic igitur dicendum quod legem eternam nullus potest cognoscere sicut quod in seipso est. nisi solum beati qui deum uident per essentiam. sed omnis creatura rationalis cognoscit ipsam sicut aliquam eius irradiationem uel maiorem uel minorem. omnis enim cognitio ueritatis est quedam irradiatio & participatio legis eterne que est ueritas incommutabilis. ut augustinus dicit in li. de uera religione. ueritatem autem omnes